

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

749043

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

11 EYLÜL SALDIRILARI ARDINDAN
AMERİKAN MEDYASINDA MİLLİYETÇİLİK

DOKTORA TEZİ

Nurdan AKINER

İSTANBUL, 2004

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI**

**11 EYLÜL SALDIRILARI ARDINDAN
AMERİKAN MEDYASINDA MİLLİYETÇİLİK**

DOKTORA TEZİ

Nurdan AKINER

Danışman: PROF. DR. YASEMİN İNCEOĞLU

İSTANBUL, 2004

ÖNSÖZ

11 Eylül saldırılarından kısa bir süre sonra çalışmalarına başladığımız doktora tezimizin araştırma sorunsalı, 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte Amerikan medyasının takındığı milliyetçi-yurtsever tavrın ve haberleri aktarırken taraflardan birini “iyi” birini diğerini ise “düşman” olarak lanse etmesinin, gazetecilik etiği açısından adil olmadığı, bu davranışıyla da ülkedeki nefret suçlarında artışına yol açtığı düşüncesi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda tezimizin amacı, 11 Eylül saldırıları ve bunu izleyen süreçte gerçekleşen Afganistan operasyonunu ve Irak’ın işgalini, Amerikan medyasının aktarışına politik bir eleştiri getirerek sosyal sorumluluk ilkesi çerçevesine göre incelemek, etkilerine dikkat çekmektir.

Feci bir biçimde binlerce masumun ölümüne neden olan 11 Eylül saldırıları, tartışma götürmez bir biçimde katliamdır, hiçbir dini inanç sisteminin kabul etmeyeceği nitelikte bir insanlık suçudur. Ancak 11 Eylül saldırıları ardından mainstream (anaakım) ve corporate (şirketleşmiş) Amerikan medyası, Amerikan kamuoyuna saldırıya askeri operasyonlarla cevap verme şikkından başka seçenek sunmamıştır, savaş çığırtkanlığı yapmıştır. Katliama verilecek cevabın başka katliamlar doğuracak nitelikte olduğu vurgulanmamıştır. Batının günahlarını gizlemek ve diğer ülkeleri batıya olan yararlarına göre haberleştirmek, neredeyse profesyonel bir gazetecilik ilkesine dönüşmüştür. Özgürlükler kısıtlanmış, adil olmaya çalışan medya kuruluşları sansüre uğramıştır. Yapılan bu çalışma, ileti bombardımanı altında yaşadığımız bu çağda, aslında “biz” ve “ötekiler”den oluştuğı vurgulanan dünyanın, insanlığı oluşturan tek bir “biz”den varolduğunun altını çizmektedir.

Alternatif bakış açısıyla, yolumu aydınlatan, kendimi en güçsüz hissettiğim anlarda elini omzumda hissettiğim, o güzel gözleriyle bana her ne koşulda olursa olsun umut etmeyi öğreten, hayatımın en zarif, en tatlı, en kocaman yürekli kadını annem Havva ARSLANKARA AKINER ve her biri kendi alanlarında yüksek başarılarla imza atan genç akademisyenler olan kardeşlerim İlknur ve Muhammed Ernur AKINER’e şükranlarımı sunarım.

Tanımaktan ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum, çıktığım bu uzun akademik yolculukta kendime örnek aldığım, doktora tez danışmanım sevgili hocam Prof. Dr. Yasemin GİRİTLİ İNCEOĞLU’na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yasemin Hoca’nın asistanı olmak, benim için büyük bir şeref, üstelik ayrıcalıktır. Birlikte çalıştuğumuz süre boyunca, akademik desteğini, bilgisini, birikimini, sevgisini ve dostluğunu esirgemeyen hocama, minnettarım.

Doktora tezimin yazım aşamasında geceler boyu benimle birlikte uyumayarak destek olan sevgili tombiş anneanneciğim Düriye ARSLANKARA ve dedem Hasan ARSLANKARA ile hayatımız boyunca desteklerini esirgemeyen teyzelerim Gülizar ve Remziye ARSLANKARA, dayılarım Musa ve sonsuzluğa göç eden Mustafa ARSLANKARA’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ	IV
ŞEKİL LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	VI
1. GİRİŞ	1
2. 1956'DAN GÜNÜMÜZE ABD'NİN ORTADOĞU İLE İLİŞKİLERİ: MÜDAHALELERİN NEDENLERİ	9
3. ABD VE TERÖRİZM	17
4. SAVAŞ SÜRECİ	23
4.1. Mainstream Media'da (anaakım medyada) 11 Eylül Saldırıları'nın Sunuluşu	24
4.1.1. Mainstream ve Corporate Media (şirketleşmiş medya) Kavramları	31
4.1.2. Uluslararası İletişimde Medyanın Sahiplik Yapısı	33
4.1.2.1.General Electric	37
4.1.2.2.Aol Time/Warner	44
4.1.2.3.News Corporation	50
4.1.2.4.The Walt Disney Company	56
4.1.2.5.Viacom	61
4.2. Anaakım Medyada Afganistan Operasyonu'nun Sunuluşu	68
4.2.1. Afganistan Operasyonu'nda Küme Bombalarının Kullanımı	74
4.2.2. Küme Bombaları: Tanımı ve kullanımı	74
4.2.3. Küme Bombalarının Uluslararası Hukuktaki Yeri	78
4.2.4. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Küme Bombalarının Kullanımıyla İlgili Önerileri	79
4.3. Irak'ın İşgali	80
4.3.1. Irak'ın İşgalinin Gerekçesi	81
4.3.2. Saddam'ın Dezenformasyonu ve Propagandası (1990-2003)	82

5. SAVAŞ SÖYLEMİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

5.1. WMD (Weapon of Mass Destruction-Kitle İmha Silahları)	
Dezenformasyonu	90
5.1.1. ABD'nin Irak Üzerine Bombardımanı ve Kullanılan Mühimmatlar	96
5.1.2. Seyreltilmiş Uranyum(Depleted Uranium)	98
5.1.2.1.ABD'nin Savaş Hazırlık Propagandasında Seyreltilmiş Uranyum	99
5.1.2.2.Seyreltilmiş Uranyum ve Kullanım Alanları	99
5.1.2.3.Seyreltilmiş Uranyum ve İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	100
5.1.2.4.Amerikan Askerleri ve Seyreltilmiş Uranyum	100
5.1.2.5.Savaş Hazırlık Propagandasında Bush Yönetimi'nin Seyreltilmiş Uranyum Dezenformasyonu	102
5.2. Blair Yönetiminin Kitle İmha Silahları Dezenformasyonu	105
5.2.1. Dr. David Kelly'nin Şüpheli İntiharıyla Gelen Politik Baskının BBC'ye Etkisi	106
5.2.2. Dr. David Kelly İntiharına Türk Anaakım Medyasının Yaklaşımı	111
5.3. ABD'nin Asker Mektupları Dezenformasyonu	112
5.4. Embedded Journalist (Yatalak Gazeteci) Kavramı	113
5.4.1. Yatalak Gazetecilerin Sınırlılıkları	118
5.4.2. Türk Yatalak Gazeteciler	120
5.5. Savaş Söyleminde Euphemism (Yufimizim) Kullanımı	121

6. 11 EYLÜL SALDIRILARI ARDINDAN HIZ KAZANAN AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN MÜSLÜMANLAR, ARAPLAR YA DA DİĞER ETNİK GRUPLAR ÜZERİNE ETKİSİ

6.1. Amerika'da Yaşayan Müslüman ve Araplara Karşı Yapılan Saldırıların Tarihçesi	123
6.1.1. 1970 ve 1980'lerde Ortadoğu Tansiyonu	123
6.1.2. Körfez Savaşı	125
6.1.3. Oklahoma'nın Bombalama Olayı ve TWA Flight 800	126
6.1.4. 11 Eylül: Karşı Atak Saldırıların Beklenişi	127
6.2. 11 Eylül Saldırıları Ardından Müslüman, Arap ve Diğer Etnik Gruplara Karşı İşlenen Nefret Suçları	128
6.2.1. Kundaklama Olayları	133
6.2.2. Mabetlere Saldırı	133
6.2.3. Saldırı, Şahsa Fiili Tecavüz	135
6.2.4. Cinayet	143
6.3. Önyargılı Nefret Suçlarını Kışkırtıcı Nitelikteki Açıklamalar	150
6.4. 11 Eylül Saldırılarının Siyasal Retorikteki Rolü: Korku	153
6.5. İslam Dini, Terör ve Medya	156

6.5.1. İslam Dini ve Terörizm	159
6.5.2. Medyanın Terör ve Şiddet Olaylarını Aktarışı	161
7. 11 EYLÜL SALDIRILARI ARDINDAN MEDYANIN LİBERAL KURAMDAN OTORİTER KURAM'A DÖNÜŞ SÜRECİ	165
7.1. Yurtseverlik ve Sansür	165
7.2. 11 Eylül Saldırıları ve İfade Özgürlüğü	176
7.3. Irak Üzerine Savaş ve Gazetecilerin Güvenliği	183
8. ABD'NİN 11 EYLÜL SONRASI PROPAGANDA ÇALIŞMALARI	196
8.1. Al Hurra	196
8.2. Hi	199
8.3. ABD yönetimi ve Halkla İlişkiler Firması TRG İşbirliği	201
8.3.1. John Rendon kimdir?	202
8.3.2. TRG'nin Personeli	205
8.3.3. TRG'nin Müşterileri	206
9. SONUÇ	208
EKLER	227
KAYNAKÇA	241

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : 11 Eylül'den Sonra Mabetlere Düzenlenen Saldırıları	134
Tablo 2.1 : 11 Eylül Saldırıları Ardından İşlenen Önyargılı Nefret Suçlarının Kurbanları-Faiza Ejaz	136
Tablo 2.2 : Kulwinder Singh	137
Tablo 2.3 : Issa Quandeel	138
Tablo 2.4 : Satpreet Singh	139
Tablo 2.5 : Swaran Kaur Bhullar	140
Tablo 2.6 : Karnail Singh	141
Tablo 2.7 : FK	142
Tablo 3.1 : 11 Eylül Saldırıları Ardından Önyargılı Nefret Suçlarının Hedefi olarak Yaşamlarının Kaybedenler-Adel Karas	143
Tablo 3.2 : Balbir Singh Sodhi	144
Tablo 3.3 : Waquar Hassan	145
Tablo 3.4 : Ali Almansoop	146
Tablo 3.5 : Abdo Ali Ahmed	147
Tablo 3.6 : Vasudev Patel	148
Tablo 3.7 : Ali W. Ali	149
Tablo 4.1 : Kronolojik Olarak Irak Üzerine Savaşta Ölen Gazeteciler (Irak Basını'ndan Bir Gazeteci ile Birlikte Toplam 20 kişi)-Paul Moran	188
Tablo 4.2 : Terry Lloyd ve Fred Nerac	188
Tablo 4.3 : Gaby Rado	189
Tablo 4.4 : Kaveh Golestan	189
Tablo 4.5 : Michael Kelly	189
Tablo 4.6 : Kamaran Abdurazaq Muhamed	190
Tablo 4.7 : David Bloom	190
Tablo 4.8 : Christian Liebig ve Julio Anguita Parrado	190
Tablo 4.9 : Tarık Eyüp	191

Tablo 4.10	: Taras Protsyuk	191
Tablo 4.11	: Jose Couso	192
Tablo 4.12	: Mario Podesta ve Veronica Cabrera	192
Tablo 4.13	: Elizabeth Neuffer	193
Tablo 4.14	: Richard Wild	193
Tablo 4.15	: Jeremy Little	193
Tablo 4.16	: Mazen Dana	194
Tablo 4.17	: Ahmet Şevket	195

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

- Şekil 1:** Anti-Arab and Muslim Hate Crimes During The Years of
2000 and 2001 (2000 ve 2001 Yılları Boyunca Arap ve Müslüman
Karşıtı Nefret Suçları) 130
- Şekil 2 :** Anti-Arab and Muslim Hate Crimes During The Year of 2001
Before and After September 11, 2001 (11 Eylül 2001'den Önceki ve Sonraki
Arap ve Müslüman Karşıtı Nefret Suçları) 131
- Şekil 3:** “hi” Dergisi Kapak 200

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği (European Union)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADC	: American Arab Anti-Discrimination Committee (Amerikan Arap Ayrımcılık Karşıtı Komite)
BM	: Birleşmiş Milletler
CAIR	: Council on American-Islamic Relations (Amerikan İslam İlişkileri Konseyi)
CDT	: Center for Democracy & Technology (Demokrasi ve Teknoloji Merkezi)
Centcom	: U.S. Central Command (Amerikan Emir Komuta Merkezi)
CJP	: Committee to Protect Journalists (Gazetecileri Koruma Örgütü)
CIA	: Central Intelligence Agency (Merkezi Soruşturma Birimi)
DoD	: Department of Defence (ABD Savunma Bakanlığı)
DOT	: Department of Transportation (Ulaştırma Bakanlığı)
DU	: Depleted Uranium (Seyreltilmiş Uranyum)
EJC	: European Journalism Center (Avrupa Gazetecilik Merkezi)
FAIR	: Fairness & Accuracy in Reporting: The National Media Watch Group (Gazetecilikte Adillik ve Doğruluk: Ulusal Medya İzleme Grubu)
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
FCC	: Federal Communications Commission (Federal İletişim Komisyonu)
FOIA	: Freedom of Information Act (Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası)
INC	: Iraq National Congress (Irak Ulusal Konseyi)
IPI	: International Press Institute (Uluslararası Basın Enstitüsü)
IBC	: Iraqi Broadcasting Corporation
MAPA	: Mine Action Program for Afghanistan (Afganistan İçin Mayın Eylem Programı)
MIC	: Iraq's Military Industrial Commission (Irak Askeri Sanayi Komisyonu)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı)

NIC	: National Intelligence Council (Ulusal İstihbarat Konseyi)
OPEC	: Organization of the Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
OSI	: Office of Strategic Information (Stratejik Enformasyon Ofisi)
PEN	: International Association of Writers (Uluslararası Yazarlar Birliği)
PLO	: Palestine Liberation Organization (Filistin Kurtuluş Örgütü-FKÖ)
RMACs	: Regional Mine Action Centers (Bölgesel Mayın Eylem Merkezleri)
POW	: Prisoner of War (Savaş Tutsağı)
PR	: Public Relations (Halkla İlişkiler)
SAALT	: South Asian American Leaders of Tomorrow (Yarının Güney Asyalı Amerikan Liderleri Birliği)
TRG	: The Rendon Group
UNSCOM	: United Nations Special Commission (Birleşmiş Milletler Irak Özel Komisyonu)
VOA	: Voice of America (Amerika'nın Sesi Radyosu)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
WMD	: Weapons of Mass Destruction (Kitle İmha Silahları)
WTC	: World Trade Center (Dünya Ticaret Merkezi)

1. GİRİŞ

11 Eylül 2001 Salı günü, saat 08.50’de CNN, WTC’nin (World Trade Center-Dünya Ticaret Merkezi) kuzey kulesine bir yolcu uçağının çarptığını haber vermek için yayını kesti. CNN, felakete ilgili görüntüleri olmadığı için ekranlara, kuleden yükselen dumanların görünmesini sağlayan Manhattan çatılarının üzerinden sabit bir çekim vermiştir. Tüm dünyadan insanları ekranları karşısında dehşete düşüren bu saldırılarda dört uçak kullanıldı. Kulelere çarpan iki uçaktan biri American Airlines Boing 767 (Boston-Los Angeles, uçuş seferi 11) ikincisi ise United Airlines (Boston-Los Angeles, uçuş seferi 175) olarak belirlenmiştir. Üçüncü uçak Pentagon’a, hedefi bilinmeyen dördüncü uçak ise Pennsylvania’da boş bir araziye düştü. Saat 17.20’de de Dünya Ticaret Merkezi’nin hiçbir uçağın dokunmadığı yedinci binası kimseye zarar vermeden yıkıldı.

İkiz kuleler 110 katlıydı. 9 Şubat 2002 tarihli resmi bilançoya göre, 11 Eylül saldırılarının ardından 2843 kişi yaşamını kaybetti¹. Tezimizin ön kabulü, 11 Eylül saldırılarının eşi benzerine rastlanmamış bir vahşet ve insanlık suçu olduğudur. Ancak olay doğası gereği, komplocu bir bakış açısını da içinde barındırmaktadır. 11 Eylül saldırılarının kimler tarafından yapıldığını sorgulamaktan öte, sonuçları üzerinde çalıştığımız araştırmamızda şüpheli bakış açımızı koruyarak komplo teorilerinden uzak kaldık. 11 Eylül saldırıları kim ya da kimler tarafından yapılmış olursa olsun, bu kişilerin amaçlarına hizmet ettiği açıktır. “Kim?” sorusuna sapanıp kalmak, 11 Eylül saldırıları ile ilgili haberleri aktarırken Amerikan anaakım medyasının kasıtlı ya da kasıtsız düştüğü yanlışı tekrarlamaktan öteye gidemez.

Anaakım medya, 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte şiddete şiddetle karşılık vermekten ve ölç almaktan bahsedip durdu. Kanunlara başvurma seçeneğinden kimse söz etmedi. Başlatılacak yeni bir şiddet dalgasının bu kez başka masum insanların ölümüne neden olacağına anaakım medyada hiç değinilmedi. Çünkü anaakım medya bu saldırıların ardında yatan gerçeği hiç düşünmedi ve araştırmadı. Bu nedenlerin ileride de

¹ Thierry Meyssan, *Dehşetengiz Hile Pentagon’a Uçak Düşmedi*, Çev. Ayşe Meral, 3. Baskı, İstanbul: Medcezir Yayınları, 2002, s.37.

aynı katliamlara yol açabileceği göz ardı edildi². Barışçıl ve uzak topraklardaki savaflara sıcak bakmayan Amerikan ulusunun, Birinci Dünya Savaşı'ndan buna yabancı savaflara ikna edilmesi, bu yönde rıza üretilmesi, kamuoyu oluşturulması propaganda teknikleri sayesinde gerçekleştirildi. ABD yönetimlerinin politik söyleminde her yeni döneme, politik koşullara uygun yepyeni şeytanlar hep var oldu. Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki şeytan "Almanlar", soğuk savaş dönemindeki şeytanlar ise "komünistler"di. 1980'lerin başından itibaren, kitle seferberliği için kullanılan geleneksel tekniğin etkinliğini yitirdiği açıldı. "monolitik ve acımasız komplo" (J.F. Kennedy) veya "kötülük imparatorluğu" (Reagan) gibi soğuk savaş sloganlarına başvurmak artık işe yaramıyordu ve yeni düşmanlara ihtiyaç vardı. Bu düşünce doğrultusunda Libya "haydut devletler"den ilki seçilerek şeytan koltuğundaki yerini aldı. Günümüzdeki şeytanlar ise "teröristler"dir³.

Time dergisi, 21 Nisan 2003 tarihli sayısında, kapağındaki Saddam Hüseyin'in resmi üzerine kırmızı mürekkeple çarpı atarak, şeytanlardan birinin daha döneminin kapandığını vurgulamıştır. Dergi aynı kapak tasarımını ilk kez 1945 yılında faşist diktatör Hitler için yapmıştı⁴.

ABD'de ilk propaganda çalışmaları, Amerikan halkını Birinci Dünya Savaşı'na girmeye ikna etmek amacıyla başlamıştı. 1916'da Woodrow Wilson, savaş karşıtı bir platformda başkan seçilmişti. ABD çok pasifist bir ülkedydi ve vatandaşlar yabancı savaflara girmek istemiyorlardı. Halk Birinci Dünya Savaşı'na karşıydı ve Wilson, bu savaş karşıtı durumda seçilmişti. Günün sloganı "Zafersiz Barış"tı. Fakat Wilson, savafla girmek niyetindeydi. Bu nedenle sorun, pasifist bir milletin, nasıl bütün Almanları öldürmek isteyecek, Alman düşmanı gözü dönmüş deliler haline getirilebileceğiydi. Bunun için propaganda gerekliydi ve böylece ABD tarihindeki en büyük devlet propaganda ajansı kuruldu. Adını Kamuyu Bilgilendirme Komitesi koydular. Ayrıca Creel Komisyonu olarak da adlandırılıyordu. Komiteyi yöneten kişinin adı Creel'di. Bu komisyonun görevi, Amerikan halkını propaganda ile savaş yanlısı bir

² Nurdoğan Rigel (Haz.), **Kadife Karanlık-21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar**, İstanbul: Su Yayınları, 2003, s.188.

³ Noam Chomsky, **Amerikan Müdahaleciliği**, İstanbul: Aram Yayıncılık, 2001, s.20-21.

⁴ Milliyet, 15 Nisan 2003, s.14.

isteriye sürüklemektir. Bu komite inanılmaz bir başarı sağladı. Birkaç ay içinde, ortalığı gözü dönmüş bir savaş isteri kapladı ve ABD savaşa girdi⁵.

Pek çok kişi bu başarıdan çok etkilenmişti. Bu kişilerden biri de Hitler'di. Öyleki, ünlü diktatör Kavgam adlı kitabında Almanya'nın propaganda savaşını kaybettiği için Birinci Dünya Savaşı'nda yenildiği sonucunu çıkarmıştır. Çünkü İngiliz ve Amerikan propagandasıyla başa çıkamamışlardır. İkinci seferde, kendi propaganda sistemlerine sahip olmaya söz veriyordu ki, bunu gerçekleştirdiler. Creel Komisyonu'nun önemli bir üyesi de yarım yüzyıl boyunca Amerikan gazeteciliğinin en çok saygı duyulan ismi Walter Lippmann'dır. Edward S. Herman'ın ve Noam Chomsky'nin üzerinde çalıştığı "rıza imalatı" kavramı da kendisine aittir. Lippmann, o yıllarda demokrasi yönetiminde "uyumun-rızanın-imalatı" adlı yeni bir sanatın bulunduğunun altını çizmiştir.

11 Eylül saldırıları ardından Amerikan halkının çocuklarını, kilometrelerce ötede sonunun ne zaman geleceğini bilmedikleri savaşlara göndermek ve vergilerinin büyük kısmını askeri yatırımlara harcamak için ikna olmaları da Birinci Dünya Savaşı yıllarındakinden pek farklı olmadı.

Bush yönetimi, 11 Eylül saldırılarının ardından "teröre karşı savaş" adı altında başta ifade özgürlüğü olmak üzere, sivil hakların büyük bir kısmını, anaakım medya ile vardığı gizli bir konsensus sonucu kısıtlamayı başardı. Amacı, dezenformasyon ve propaganda maskesi altındaki görünür politik içeriğin şifresini çözmek olan eleştirel medya analizi, Bush yönetiminin dezenformasyon konusunda uzman olduğunu göstermiştir. Giderek propagandanın enstrümanları haline gelmeye başlayan savaş taraftarı medya da, dezenformasyonun duyurulmasını sağlamıştır. Fox News, CNN ve MSNC gibi televizyon kanalları, ABD genelinde 1225 tane istasyonu bulunan Clear Channel radyo şebekesi ve Washington Post, Wall Street Journal gibi anaakım tarafından belli konulardaki dezenformasyonlar tekrarlanmıştır.

⁵ Noam Chomsky (Haz.), **Medyanın Kamuoyu İmalatı**, İstanbul: Çiviyazıları, 2004, s. 18-21.

Medyanın sosyal sorumluluğunu yerine getirmediği gözlemlenmiştir. Amerikan medyasının iletmediği haberler, “öteki” olarak nitelendirilen yabancılara karşı işlenen ön yargılı nefret suçlarını önleyici olmaktan çok, kışkırtıcı nitelik taşımıştır. Nefret suçlarının işlenmesi için insanların Müslüman gibi algılanması yeterli olmuş, bu nedenle Müslüman olmadıkları halde medya aracılığıyla çizilen robot resme uygun Sih ya da Hindular da hedef haline gelmiştir. Türban takan erkeklerin Müslüman, her Müslüman’ın ise Arap olmayacağı gerçeği Amerikan medyası tarafından görmezden gelinmiş, misinformation (eksik bilgilendirme) yapılmıştır. Medya temsilcileri hükümet tarafından söylenen her şeyin başlı başına bir haber değeri taşıdığına olan inançlarını sürdürmüşlerdir. Hükümetin açıklamaları, değerlendirilmesi yapılmadan ve Bush yönetiminin olası yönlendirme niyetleri, çıkarları dikkate alınmadan aktarılmıştır. Bu da medyanın nesnellüğünün 11 Eylül saldırılarından sonra da yine kağıt üzerinde kaldığını bizlere göstermiştir.

Tezimizin araştırma sorunsalı,11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte Amerikan medyasının takındığı milliyetçi-yurtsever tavrın ve haberleri aktarırken taraflardan birini “iyi”, diğerini ise “şeytan” olarak lanse etmesinin, gazetecilik etiği açısından adil olmadığı, bu davranışıyla da ülkedeki nefret suçlarında artışına yol açtığı düşüncesi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda tezimizin amacı, 11 Eylül saldırıları ve bunu izleyen süreçte gerçekleşen Afganistan operasyonunu Amerikan medyasının aktarışına politik bir eleştiri getirerek sosyal sorumluluk ilkesi çerçevesine göre incelemek, etkilerine dikkat çekmektir.

ABD yönetiminin dezenformasyona başvurması bir ilk değildir. 1980’lerde de Reagan yönetimi o dönemdeki “şeytan” olan Rusların Asya üzerine zehirli kimyasal maddeler saçtığını (buna “sarı yağmur” adı verilmişti) ve binlerce kişinin ölümüne neden olduğunu söylemişti. Washington’un verdiği bilgiler, o kadar kesindi ki, 47 ayrı olayda 3042 kişinin öldüğü söylenmişti. Başkan Reagan ise en az 15 farklı belge ve konuşmasında Rusya’yı bu kötülükler nedeniyle şiddetle eleştirmişti. Daha sonra “sarı

yağmur”un yükseklerden uçan dev arı kolonilerinin saçtığı polenle dolu arı pislikleri olduğu ortaya çıktı⁶.

Tezimizde alternatif bir okumayla elde ettiğimiz medya verilerini çözümlerimizde kaynak olarak kullandık. Anaakım medyanın eksiklerini ve yanlışlarını bularak, demokratik, özgür, bağımsız ve sosyal sorumluluk sahibi bir medyanın nasıl olması gerektiğini işaret ettik. Çalışmalarımızdaki hedef tıpkı Chomsky ve Parenti gibi dünya nüfusunun çok küçük bir kesiminin çıkarları ekseninde haber üreten, gerçeği çoğu zaman misinformation yöntemiyle saklayan veya dezenformasyonla çarpıtan egemen medyanın toplumsal ve siyasal gelişmeler hakkında tek kaynak olmasını engellemektir. Haberleriyle bilinçlerimizi zehirleyen global şirketleşmiş medya, artık dördüncü güç olma niteliğini kaybetmiştir. Ramonet tarafından önerildiği gibi bir beşinci güce, bir başka deyişle yurttaş gücüne ihtiyaç vardır ve bu güç ancak haberleri kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayabilecek bilinçli insanlar kitlesiyle mümkün olabilir.

Parenti'nin de işaret ettiği gibi özgür ve bağımsız basın, özgürlüğü ve bağımsızlığı, kendilerinin tercih ettiği görüşlerin kamuoyuna hakim olması biçiminde yorumlayan yayıncıların ve televizyon kanalı patronlarının fiili denetimi altındadır. Eğer önlerine gelen malzeme kendi politik eğilimlerine uymuyorsa yasaklayabilir, reddedebilirler⁷.

Aslında “terörle savaş” adı altında yapılabileceklerin ilk kurbanı gerçeklerdir. Böylesi durumlarda en yetkili ağızlar, yalana başvurmadan çekinmeyeceklerini açıkça ifade etmişlerdir. Tıpkı Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in yaptığı gibi. Rumsfeld, “Bakanlığınız bilerek yanlış bilgi verecek, kamuoyunu bu yolla yönlendirmeye çalışacak mı?” sorusuna Winston Churchill'in tarihe geçmiş olan şu cümlesiyle yanıt vermiştir: “Savaş zamanında gerçek o kadar değerlidir ki, yalandan muhafızlarla çepeçevre korunması gerekir...” Cümlenin nereye gideceğini hemen anlayıp “Doğrudan asla sapmayacağım” dese de dikkatli kamuoyu ne denilmek istenildiğini hemen

⁶ William Blum, *Haydut Devlet-Dünyanın Tek Süper Gücü İçin Bir Rehber*, 2. Baskı, İstanbul: Yeni Hayat Kütüphanesi, 2003, s.26.

⁷ Michael Parenti, *Kirli Gerçekler*, Ankara: İmge Kitabevi, 1997, s. 135.

kavrayabilir.⁸ 11 Eylül saldırıları ardından yalandan muhafızlarla gerçeği saklamaya alet olan Amerikan medyası, zaman zaman ırkçılığa varan tepkilere neden olmuştur. Basının milliyetçiliğin doğmasında ve yayılmasında etkili olduğu İngiliz bilimadamı Benedict Anderson tarafından da saptanmıştır. Anderson'a göre en küçük nüfuslu milletin üyelerinin bile diğer üyelerin büyük çoğunluğuyla hayatları boyunca tanışamayacağı, karşılaşmayacağı, hatta adlarını bile duymayacağı düşünülürse “bir günlük best-seller (en iyi satan)” sayılan gazetelerin her sabah yinelenen toplu ve neredeyse eş zamanlı tüketiminin milli birliktelik düşüncesinin kurgulanmasına, “hayali topluluk” inancının pekişmesine yaptığı katkı kolaylıkla anlaşılmaktadır⁹.

Çalışmamızdaki amaçlarımızdan biri yukarı da belirttiğimiz gibi, dezenformasyon ve propaganda maskesi altındaki politik içeriği analiz etmek ve genetik yapısı bozulan gerçekliğin ABD’de ırkçılık (jingoisme) hareketlerinin fitilini ateşleyip ateşlemediğini gözler önüne serilebilmektir. Tezimizde, anaakım medyada 11 Eylül saldırılarına ilişkin haber söyleminde “kendi ve öteki” kavramıyla ifade bulan haber çerçevesinin ideolojik arka planını da araştırdık. Çünkü tüm dünyanın tanıklık ettiği 11 Eylül saldırıları ardından dünya, George W. Bush’un “Ya bizdensiniz, ya da bize karşısınız” sözleriyle de vurguladığı biçimde “biz” ve “ötekiler” olarak iki kampa bölündü.

İnsanoğlunun gerçeği algılayışının, onun inanışlarının bir sonucu olduğu genel bir yargıdır. Bundan dolayı, olaylara karşı nasıl bir bakış açısı geliştireceğimiz, onun nasıl sunulduğuna bağlıdır. Medya da “sunucu” olarak başrolde bulunduğu için, sadece 11 Eylül saldırıları için değil, tüm önemli olaylarda algımızı yönlendiren, dolaşımı tüm dünyada büyük boyutlara ulaşan anaakım medyadır.

11 Eylül 2001’den günümüze kadar uzanan süreçte yaşananlar aslında medyanın propaganda savaşıydı. Harold Lasswell’in de dile getirdiği gibi “Propaganda, modern dünyanın en güçlü enstrümanlarından biridir¹⁰”. Çalışmamızda, planlaması devlet ve asker tarafından yapılan, medyada hayat bulan bir dizi dezenformasyon

⁸ Önder Aytaç, *the USAME*, Ankara:Academyplus Yayınevi, 2002, s.64.

⁹ Benedict Anderson, *Imagined Communities*, Londra: Verso Books, 1991, p.7-38.

¹⁰ Douglas Kellner, *The Persian Gulf TV War*, USA:Westview Press, 1992, s.6.

kampanyasını da aydınlattık. Amacı belli politikaları destekleyerek kamuoyunu yönlendirmek olan propaganda rüzgarlarının en sert estiği 11 Eylül 2001 sonrası dönemde Amerikan medyası, Amerikan yönetimi tarafından kamuoyunu bilgilendirme(media as informer) değil, şekillendirme aracı (media as former) olarak görülmüştür. Bu durum da, savaş baltasını dünya üzerinde sallamaya başlayan Başkan Bush'un, Afganistan'a ve oradan da Irak'a uzanan müdahalelerinde halkı tarafından kutsanmasını sağlamıştır.

İmajlar, konuşma sanatı, tartışma, bazen de yalan ve dezenformasyon içeren yöntemlerle insanların belli politikaları benimsemesi için kullanılan propaganda, araştırmamıza ışık tuttu. Çünkü totaliter rejimler için şiddet neyse demokrasiler için de propaganda oydu. 11 Eylül sonrası ortaya çıkan propaganda atmosferinde, önce düşman üretildi. Bu düşman Usame Bin Laden ya da onun halefleri olarak gösterilen “Şer eksenini” ya da “teröristler”dir. Bu, aynı zamanda anaakım tarafından yapılan bir çeşit etiketlemeydi (labeling).

Çince’de “kriz” kelimesi ile “fırsat” sesteştir. Bush yönetimi de 11 Eylül saldırılarıyla ortaya çıkan krizi iyi bir fırsat olarak kullandı. Dünyanın silah süpermarketi olan ABD’de, silah satışının her ekonomik patlamanın fitili olduğu gerçeğinden yola çıkıldığında, savaşlar bir bakıma ekonomik büyümenin de anahtarlarıdır.

Amerika’daki her bir doların 40 cent’i, sadece 2001-2002 aralığında 400 milyon dolardan fazla harcayan Pentagon’a gitti. Körfez Savaşı’nın ardından Amerikan silah sanayinin satışları %64 dolayında arttı. Yugoslavya’ya yönelik NATO bombardımanının ardından 17 milyar dolarlık bir satış artışı görüldü. 11 Eylül’ün ardından ise silah satışlarında tam bir patlama yaşandı.

Saldırıların ardından açılan borsada hisseleri değer kazanan şirketler, Raytheon, Alliant Tech Systems, Northrop Gruman ve Lockheed Martin gibi askeri sanayi kuruluşlarıydı. Amerikan ordusunun en büyük tedarikçilerinden olan ve ana üretim merkezi Teksas’ta bulunan Lockheed Martin’in hisse senetlerinin değeri %30 arttı.

Başkan Bush, Teksas valisi iken, eyaletin alt yapı hizmetlerini Lockheed Martin ile bağlantılı şirketlere vermek için çok uğraşmıştı. Şirket 1999 yılında 25 milyarlık silah satışıyla rekor kırmıştı. Bunun 12 milyon doları, Pentagon ihalelerinden geliyordu. 11 Eylül saldırılarından altı hafta sonra şirket, tarihindeki en büyük ihaleyi aldı; 200 milyar dolar karşılığında Pentagon için süpersonik bir savaş uçağı geliştirecek, uçak, Teksas-Fort Wort'da imal edilecek ve böylelikle 32 bin kişiye daha yeni iş imkanı yaratılmış olacaktı. Şirket yetkililerinden biri bu durumu, "Amerika'nın yaşadığı şu zor günlerde, en azından bizim açımızdan iyi bir şeyler oluyor" diyerek özetliyordu¹¹.

11 Eylül 2001'de kapitalizmin sembolü İkiz kulelere yapılan saldırıyla teröristlerin medya çağında nasıl da güç gösterisinde bulunup dünya halklarına korku yaydıklarını ve hem kendilerinin hem de George W. Bush yönetiminin bu terör manzarasını kullanarak nasıl da gelecekle ilgili jeopolitik planlarını yaşama geçirmeye başladığına tüm dünya tanık olmuştur. ABD'nin gelecekteki muhtemel operasyonlarında da medya ve Amerikan yönetimi arasındaki bu gizli konsensus devam edecek gibi görünmektedir.

11 Eylül saldırılarının hemen ardından, medyanın sergilediği duruma bilimsel yaklaşımların dile getirdiği birtakım kavramlar ortaya çıktı. Araştırma kapsamında, söz konusu kavramlara da açıklamalar getirilmiştir. Çünkü WMD (Weapons of Mass Destruction-Kitle İmha Silahları), DU(Depleted Uranium-Seyreltilmiş Uranyum), Embedded Journalist (Yatalak Gazeteci) gibi kavramlar, süre giden savaşların toplumların gündelik yaşamına soktuğu kavramlar haline gelmiştir.

Tez çalışmamız sırasında anaakım medyanın 11 Eylül saldırıları ile ilgili yayınları incelenmiş ve eleştirel medya analizi yapılmıştır. Nation, Z Magazin, Village Voice, Logos, Christian Monitor, newstatesman gibi alternatif medya örnekleri ve en önemli başvuru kaynakları olmuştur. Başta Lexis-Nexis olmak üzere, EBSCO, E.EBRARY, ProQuest, FREE FULLTEXT JOURNAL isimli online veri tabanlarından yararlanılmıştır.

¹¹ Pilger, s.154-155.

Tüm bunların yanı sıra medya ve savaş ile dezenformasyon konularında uzmanlaşmış Amerikalı profesörler Douglas Kellner ve James H. Fetzer'le de internet aracılığıyla fikir alışverişinde bulunulmuştur.

Tarih, Fransa Kraliçesi Marie Antoinette'i asırlar boyu affetmedi. Hangi ırktan ve coğrafyadan olursa olsun tüm insanlar, kalpsiz kraliçenin aç halkını umursamayışını dile getiren "Ekmek yoksa, pasta yesinler" sözlerini yineleyip durdular. Oysaki bu sözler, bir dezenformasyon örneğiydi.

Fransa Kralı XVI. Louis ile evlenen Avusturyalı Marie Antoinette'in bir akşam yemeği sırasında sarf ettiği sözler hayli ustaca bir şekilde tersine çevrilmiştir. Sözlerin orijinali şöyledir: Fransa'nın 1780'lerde sıkça yaşadığı açlık yıllarından birinde akşam yemeğine oturulmuştu. Sarayın önündeki meydanda toplanan kalabalık "ekmek" diye bağırıyordu. Marie Antoinette yemek salonunda aranır, ama ekmek bulamaz ve masanın üstündeki pastayı işaret ederek, "ekmek yoksa neden aşağıdaki yoksul insanlara bu pastayı vermiyoruz?" der¹².

Marie Antoinette hakkında tek bir dezenformasyona, asırlar boyu o kadar çok inanılmıştır ki, kimse kraliçenin bu sözleri söylememiş olabileceği ihtimalini aklına bile getirmemiştir. Elisabeth Noelle-Neuman'ın dile getirdiği gibi kamuoyu bir kez böylesine düşmanlaştıktan sonra elden ne gelebilir? Üstelik düşmanlık olmaya görsün, 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte tarihin medya aracılığıyla "ötekiler" hakkında kaydettikleri gibi her adımı, söylenen her sözü silaha dönüştürmek çok kolaydır.

Fransa Kraliçesi asırlar sonra 1989'da, Mainz Üniversitesi'nde yapılan dört yıllık çalışma sonucu aklandı. Biz de çalışmamızla çok geç olmadan modern dünyanın dezenformasyonlarının politik şifresini bir ölçü de olsa çözerek, bilinçlerin zehirlenmesine engel olmayı hedefledik.

¹²Elisabeth Noelle-Neuman, **Kamuoyu-Suskunluk Sarmalının Keşfi**, İstanbul: Dost Kitabevi Yayınları, 2002, s.217-218.

2. 1956'DAN GÜNÜMÜZE ABD'NİN ORTADOĞU İLE İLİŞKİLERİ: MÜDAHALELERİN NEDENLERİ

Amerikan medyasının iletlediği haberler ve yorumlar analiz edildiğinde, ABD'nin Irak üzerine savaş açmasının nedenleri teröre karşı mücadele ve Irak'ı kitle imha silahlarını elinde bulunduran diktatör Saddam'dan kurtarıp demokrasiye kavuşturma çabası gibi gözükse de temel amaç bu değildi.

ABD'nin Irak'a yönelik operasyonunun ana gayesi, dünyanın petrol ve doğal gaz rezervlerinin büyük bölümünü bünyesinde toplayan bölgedeki hakimiyetini kontrolündeki biriyle sürdürmektir¹³. Irak, dünya petrolünün yaklaşık %11'nin kendi topraklarında bulunması nedeniyle Suudi Arabistan'dan sonra ikinci büyük tespit edilmiş petrol rezervlerine sahiptir. Ortadoğu petrolünün ise %16'sına ve gaz rezervlerinin %7'sine sahiptir. Savaş öncesi üretimi ise günde 3.5 milyon varil petrol ve 31 milyon metreküp gazdı¹⁴. ABD ve İngiltere'nin bölgeye hakim olma girişiminin amacı da, demokrasinin işlenmesi adına duydukları kaygı değildir, kapitalizmin küresel düzeydeki işleyişi açısından önem taşıyan bu kaynağa ilişkin kararları kontrol etmektir. Varili 35 dolardan 113 milyar varillik petrol, 4 trilyon dolar yapmaktaydı ve bunun bir damlası bile Amerikan petrol kartellerine ait değildi. Hepsi devletin elindeydi ve Saddam yönetimi Fransa, Çin, Rusya, Brezilya, Malezya ve İtalya'ya araştırma imtiyazı teklif etmişti¹⁵.

Saddam sonrası durumda ise Henry Kissinger'ın da işaret ettiği gibi Irak bölgedeki güç dengesini bozacak kadar kuvvetli olmamalıdır. Fakat aynı zamanda bölgedeki hırslı komşularına, özellikle İran'a karşı bağımsızlığını koruyabilecek kadar güce sahip bulunmalıdır¹⁶.

¹³ Atilla Kıyat, "Operasyonun Asıl Amacı Enerji Kaynakları", Cumhuriyet, 2 Ağustos 2002, s.9.

¹⁴ Tunçer Güvenç, "ABD'nin Irak Sorunu", Cumhuriyet, 19 Nisan 2002, s.2.

¹⁵ Michael Parenti, "To Kill Iraq", <http://www.michaelparenti.org/IRAQGeorge2.htm>, (18 Temmuz, 2003), par.5.

¹⁶ Henry Kissinger, Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, s.174-175.

ABD'nin Asya ve dünya enerji sektörünü denetimi altında tutabilmesi, Ortadoğu'da bölünmüş, marjinal konumda ve ABD'ye mutlak bağımlı devletçikler ve yönetimlerle mümkündür. Bu nedenle ABD, Doğu Akdeniz, Kafkasya ve İç Asya üçgeninde sağlam bir altyapı oluşturmmalıdır. İşte bu noktada ABD'nin 11 Eylül saldırılarının ardından önce Afganistan'a ardından da Irak'a yönelmesi yeni bir politika değildir.

ABD, bu üçgendeki politikasının gerekçelerini NIC (National Intelligence Council-Ulusal İstihbarat Konseyi) tarafından 2 Aralık 2002'de hazırlanan ve ardından Başkan Bush'a sunulan "Global Trend 2015" isimli raporda açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Amerikan merkezli stratejik dünya düzeni için Irak'a müdahale kaçınılmazdı.

Global Trend 2015 isimli rapor, "XXI. yy ABD Güvenlik Stratejisi-1997"ne takviye olarak yeni Başkan George W. Bush için hazırlanmıştı. Bu raporun hazırlanmasının nedeni, 2015 yılındaki "muhtemel" bir savaşın bilgisayar ortamında gerçekleştirilmesi ve sonuçta Çin Halk Cumhuriyeti'nin, ABD'yi yenebileceğinin anlaşılmasıydı. Belki de bu Atilla İlhan'ın deyimiyle "kullanışlı bir bahaneydi".

Rapor dikkatlice incelendiğinde, bir dünya egemenliği iddiasına rağmen Washington'un gelecek kaygısı duyduğu dikkat çekiyor. Gelecek kaygıları "Global Trend 2015" raporunda dört ana nokta etrafında özetlenmiştir¹⁷:

1. ABD ile AB (Avrupa Birliği)'nin egemenliğini dengelemek için Çin, Rusya ve Hindistan, jeo/stratejik bir ortaklığa gidebilirler; bununla da yetinmeyip, Avrasya'da yeni bir "Avrasya Para Fonu", ya da "Avrasya Ticaret Örgütü" kurabilirler ki bunu başarırlarsa sonuçta, IMF'nin ve Dünya Bankası'nın -dolayısıyla ABD'nin-yeryüzündeki ekonomik liderliği yıkılabilir.

¹⁷ Atilla İlhan, "ABD'nin Korkulu Dört Rüyası", Cumhuriyet, 2 Nisan 2004, arka sayfa.

2. Ayrıca, hem ekonomik çıkarların farklılığı, hem de güvenlik –yani savunmadaki liderliği elinde bulundurmak arzusu- , ABD ile AB arasındaki “ortaklığın” çökmesi ihtimalini gündeme getirmektedir.
3. Başlamış olan, “küreselleşme” ve “özelleştirme” karşıtı, uluslararası toplumsal ulussallık tepkisi, gerek çokuluslu şirketler için gerek “batı yandaşı” yöresel yönetimler için ciddi bir tehlike sayılmalıdır. Hele uluslararası terörizm odakları kendi aralarında ortak bir şebekeyi örgütleyerek kitle imha silahlarına kavuşabilirlerse, durum çok daha vahamet kazanacaktır.
4. ABD’nin yeryüzündeki tayin edici egemenliği devam edecektir. Öbür ekonomileri sürekli etkileyecektir ama ticaret açıklığının büyüklüğü, yurt içi tasarrufların düşüklüğü nedeniyle, gerçekte Washington bayağı zor durumdadır, bu sebepten eğer herhangi bir güven kaybına uğrarsa, ağır bir düşüş, bir bunalım yaşanabilir; bu da başka ülkeleri, ekonomik düzeyde olduğu kadar siyasal düzeyde de etkileyecektir.

Noam Chomsky’ye göre ABD’nin başlıca hedefi, tartışmasız bir şekilde Basra Körfezi’ndeki enerji kaynaklarını kontrolü altına tutmaktır. Petrol rezervlerinin kendi kontrolleri altında bulunmasını garanti altına almak için İngilizler tarafından kurulan ve yeni yönetimle de körfez bölgesine girişi yasaklayan Irak, o zamandan bu yana hep Batılı sanayi güçlerinin birincil kaygısı olmuştur. O zamanlar ABD, dünya politikasında başı çekmiyordu. Ancak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, ABD uluslararası politikanın baskın gücü olmaya başlayınca Ortadoğu enerji rezervlerinin kontrolü başlıca dış politika hedefi haline geldi. 1940’larda Amerika’nın dış politika plancıları kendi ifadeleriyle Basra Körfezi’ndeki enerji kaynaklarını “muhteşem bir stratejik güç kaynağı” ve “dünya tarihindeki en mükemmel ödüllerden biri” sözleriyle nitelediler. İşte bu nedenle yıllardır bölgedeki enerji kaynaklarının yönetimini ellerine geçirmeyi tasarlıyorlar. Amerikan istihbaratçılara göre de ABD’nin gelecekteki hedefi daha

stabil durumdaki Atlantik havzasının kaynaklarına (Batı Afrika ve yarımkürenin batısı) yönelecekler¹⁸.

ABD bölgede eğer mümkün olabilirse Irak'ta demokratik bir müşteri devlet kurmak istemekteler. ABD işgal kuvvetlerinin Irak'ta empoze etmeye çalıştığı ekonomik program hiçbir egemen devlet tarafından kabul edilmeyecek nitelikler taşımakta: Irak ekonomisinin Batılı (ABD'nin baskın olduğu) çokuluslu şirketler ve bankalar tarafından kontrol edilmesine dayanmakta. Söz konusu durum, empoze edilmeye çalışıldığı ülkeler için büyük bir felaket; gerçekte bu politikalar günümüzün zengin ülkeleriyle onların eski sömürgeleri arasında şu anda yer alan keskin farklılıktır. Bölge insanı ise üzerinde yaşadığı toprakların stratejik önemini kavrayamayacak durumdadır. Pasif ve iktidara itaatkardır. Sadece bölgedeki bir kısım Kürt bu durumun farkındadır.

Amerikan yönetimleri teröre karşı savaşı 11 Eylül'de değil yirmi yıl önce ilan ettiler. Şu anda Washington'da olan insanlar, Reagan hükümeti döneminde de oradaydılar ve yaptıkları ilk şey teröre karşı savaş açmaktı. Terörle mücadelenin Amerika'nın dış politikasının merkezinde olacağını söylediler. Özellikle de Orta Amerika'da ve Ortadoğu'da. Bütün bu insanlar tekrar görev başında. Uygarlığın dejenere temsilcileri savaşı salgın gibi yayıyor. Barbarlığa dönüş yaşanıyor. 1980'lerde terörle savaşlarında başarılı oldular. Orta Amerika'da arkalarında birkaç yüz bin ceset bıraktılar. Ortadoğu'da yıkıma ve felakete yol açtılar. Güney Afrika'da müttefiklerine destek vermek uğruna o bölgedeki savaşlarda bir buçuk milyon insanı daha öldürdüler. Terörle mücadeleleri böyleydi. Dünyanın dört bir yanındaki katliam gibi müdahaleler için bir mazeret. Terörle aynı savaşı yapan insanlar aynı sonuca ulaşacaktır.

Ancak Bush yönetiminin savaş propagandası kısmen başarıya ulaştı. Savaşa karşı protestolar Avrupa ve Amerikan tarihinde rastlanılmayan boyutlardaydı. ABD 1962 yılında tartışmalı bir şekilde Güney Vietnam'a saldırdığı zaman, hiçbir protesto gösterisi yoktu. Protestolar 4-5 yıl boyunca çok ciddi boyutlara ulaşmamıştı. Amerikan saldırısının ana hedefi olan Güney Vietnam tahrip edilince, öfke her yana yayıldı.

¹⁸ Michael Albert, sysop@ZMAG.ORG, "An interview with Noam Chomsky- By Hawzheen O. Kareem", Nurdan Akıner'e kişisel e-posta, nurdanakiner@mersin.edu.tr. (9 Ocak 2004), s.4.

Batının tarihinde ilk kez, resmi olarak açıklanmadan önce Irak'ın işgaline karşı çok büyük boyutlarda protesto gösterileri yapıldı. Bu güç sistemlerinin insan popülasyonu üzerindeki kontrolünü giderek kaybetmeye başladığının bir göstergesidir. Dünya çapındaki global adalet hareketleri, insanoğlunun direnişine örnektir¹⁹.

Chomsky bir röportajında giderek büyüyen tepkiyi şu sözlerle anlatmaktadır²⁰:

“Sürekli bir kriz var. Kriz her zaman devam ediyor. Nereye varacağını bilemiyoruz. Bundan tam 40 yıl önce savaş karşıtı hareketlerin bu kadar büyük olabileceğini tahmin bile edemezsiniz. Feminist bir hareketi, çevreci bir protestoyu bekleyebilirdiniz. Çağdaş küresel adalet hareketi, küreselleşmenin anlamsızlığını ifade ediyor. Bunu kim tahmin edebilirdi? Dünya tarihinde böyle bir şey yok. Büyük, güçlü, uluslararası bir hareket ve etkisi büyük olacak. İktidardaki insanlar orada tutunmalarının ne kadar zor olduğunu biliyor. Örneğin Dünya Ekonomik Forumu bu konuda çok endişeli. Bunun var olduğunu, büyük bir tehdit olduğunu biliyorlar. Bu tepkiyi yumuşatmak için bizleri aralarına çekmeye çalışıyorlar. Kendi politikalarına muhalif olan biz akademisyenlere Dünya Bankası'nın uluslararası konferanslarına katılım davetiyeleri yollamalarının anlamı bu. Sisteme zarar verecek kuvvetli bir tepkiyi, bizim gibi insanları aralarına alarak yumuşatıyorlar”.

1956'dan günümüze ABD'nin Ortadoğu'ya ve Afganistan'a müdahaleleri ve nedenleri²¹:

1956-1958 Eisenhower Doktrini. ABD'nin “uluslararası komünizmin kontrolünde olan herhangi bir ülkenin silahlı saldırganlığı ve herhangi bir Ortadoğu ülkesinin buna karşı yardım istemesi durumunda” silahlı kuvvetleriyle yardıma hazır olduğunu belirtiyordu. Bu sözün anlamı, Ortadoğu ve petrol yatakları üzerinde ABD dışında hiçbir ülkenin hükmetmesine ve güçlü bir etkiye sahip olmasına izin verilmeyeceği ve bunu yapmaya kalkışacak herkesin tanım gereği

¹⁹ Hawzheen O. Kareem, “An interview with Noam Chomsky”, “Michael Albert”syso@ZMAG.ORG, (9 Ocak 2004).

²⁰ Kozmopolit Dergisi, www.kozmopolit.com/Ocak03/Diziler/IElicinS%F6ylesi.htm (17 şubat 2004).

²¹ Blum, s.80-125.

“komünist” .sayılacağıydı. Tıpkı 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan’a düzenlenen operasyona ve Irak üzerine düzenlenen savaşa karşı çıkanların “terörist” ya da “öteki” sayılması gibi. Bu politikayı izleyen ABD, Suriye Hükümeti’ni devirmeye çalıştı. Ürdün ve Lübnan’daki Amerikan yanlısı hükümetlere muhalefet edenlere karşı Akdeniz’de bir çok kez güç gösterilerinde bulundu; Lübnan’a 14 bin asker çıkardı; Mısır’da Nasır’ı ve baş belası Ortadoğu milliyetçiliğini yenilgiye uğratmak, devirmek ya da suikast sonucunda öldürmek için komplolar düzenledi.

1958-1963 1958 yılının Temmuz ayında General Abdül Kerim Kasım, Irak’ta monarşiyi devirdi ve bir cumhuriyet kurdu. Soğuk savaş sırasında tarafsızlık politikası yürüttü ve Iraklı komünistlere karşı tutarsız politikalar izledi. Çok istemelerine rağmen kabinede temsil edilmelerine asla izin vermedi. Diğer ideolojik gruplara karşı komünistlere kullanarak gücü elinde tutmaya çalıştı. 1960 yılında CIA (Central Intelligence Agency-Merkezi Soruşturma Birimi), Kasım’a karşı başarısız bir suikast girişiminde bulundu. Çünkü Kasım, aynı yıl OPEC’in (Organization of the Petroleum Exporting Countries-Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) kuruluşunda etkin rol oynuyordu. Bu, Arap petrolünün pazarlamasını kontrol eden Batılı petrol şirketlerine meydan okumak demektir. Kasım, 1962 yılında da ülkenin petrolünü çıkarmak üzere milli bir petrol şirketi kurdu. 1963 yılının Şubat ayında, Irak lideri Kasım Fransız gazetesi Le Monde’a Washington’dan “üstü çok az örtülü terimlerle, beni tutumumu değiştirmeye çağıran, Irak’a karşı yaptırımlar uygulayacaklarını” bildiren bir nota aldıklarını açıkladı ve “Emperyalistlerle (ABD ve İngiltere) bütün sorunumuz, Kuveyt’e ilişkin meşru haklarımızı talep ettiğimiz gün başladı” dedi. Kuveyt, ABD ve İngiltere’nin Ortadoğu petrolü üzerindeki hegemonik tasarımlarının önemli bir unsuruydu. Kasım, açıklamaları yayımlandıktan birkaç gün sonra bir darbe ile devrildi ve hemen idam edildi. Binlerce komünist öldürüldü. İktidara Baas Partisi getirildi. Dışişleri Bakanlığı kısa bir süre sonra basına yaptığı açıklamada, yeni

rejimin uluslararası anlaşmalara saygılı olacağını ve Irak Petrol Şirketi'nin millileştirilmesi ile ilgilenmediğini açıklamasından memnuniyet duyduklarının belirtti. ABD bu dev şirketin en büyük hissedarıydı. Baas Partisi hükümeti en azından şimdilik Kuveyt üzerindeki iddialarını soğutmuştu. İngiliz hükümetinin daha sonra kamuoyuna açıklanan belgelerinden, darbenin İngiliz hükümeti ve CIA tarafından desteklendiği ortaya çıktı.

1970-1992 1970'li ve 1980'lerde Afganistan, büyük ölçüde geri kalmış, kadın haklarının sözü bile edilmediği bir ülkeydi. Bu eksikliklerin üstesinden gelmeye niyetli bir hükümet de yoktu. Bu hükümet Sovyetler Birliği tarafından desteklendiği için ABD, milyarlarca dolar para akıtıp kökten dinci muhalefete yardım ederek hükümete karşı bir savaş başlattı. Sonunda ABD ve Taliban kazandı. Kaybeden ise kadınlar ve çocuklar oldu. Bir milyondan fazla kişi öldü, üç milyon kişi sakat kaldı, beş milyon kişi de sığınmacı durumuna düştü. 1990'lerde ise Irak üzerine 1991'deki Körfez Savaşı (Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesi nedeniyle) gerçekleştirildi; 1998'de, 1999'un ilk sekiz ayı içinde 10 bin sortilik bombardıman ve 2000 yılında bir başka bombardıman daha yapıldı. Ardından ise 2003 yılında ülkenin işgal edildi.

3. ABD VE TERÖRİZM.

Aziz Augustine Büyük İskender'in esir aldığı bir korsanın hikayesini anlatır. İskender korsana "Hangi cesaretle denizlerde saldırganlık yapabildin?" diye sorar. Korsan "Sen hangi cesaretle tüm dünyaya saldırabildin?" diye cevaplar ve konuşmasını şöyle sürdürür: "Ben sadece çok küçük bir gemiye sahip olduğum için korsan diye adlandırılıyorum sense aynı şeyi çok büyük bir donanmayla yaptığın için imparator olarak adlandırılıyorsun."

Aziz Augustine, korsanın cevabını "çok zekice ve mükemmel bulduğunu" söyler. Günümüzde de aynı durum bir dereceye kadar ABD ile uluslararası terörizmin günümüzde Usame Bin Ladin, El Kaide, 1980'lerde ise Libya ve FKÖ gibi daha önemsiz aktörleri arasındaki ilişkilerde de geçerlidir. Daha da genelleştirecek olursak Aziz Augustine'in bu hikayesi çağdaş batılı kullanımındaki uluslararası terörizm kavramını aydınlatmakta, fevkalâde bir ikiyüzlülükle Batı'nın şiddet kullanımını ört-bas etmek için terör olaylarına yönelik çifte standartlı tavrının temellerine işaret etmektedir²².

Aslında "terörizm" terimi, 18. asrın sonlarında özellikle hükümetlerin halkın kendisine itaat etmesini sağlamak için şiddete başvurmasıyla ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Fakat bu ifade bütün düşünce ve onu ifade etme sistemini elinde bulunduran devleti yönetenlerin işine gelmiyordu. Bu yüzden orijinal anlamı terk edildi ve terörizm terimi birey veya gruplar tarafından yapılan "küçük çaplı terörizm" anlamı kazandı.

Terim önce kendi uyruklarına karşı şiddete başvuran imparatorları ifade ederken, şimdi güçsüzleri rahatsız eden hırsızlarla sınırlandırıldı. Ancak bu tanıma ikinci bir özellik daha eklemek gerekiyor. Terör hareketinin terör sayılması için bizim tarafımızdan değil "ötekiler" tarafından yapılması gerekiyor²³.

²² Noam Chomsky, *Korsanlar ve İmparatorlar*, Çev. Fatma Ünsal, İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2004, ss. 7-8.

²³ Chomsky, ss. 8-9.

Terörizm dört temel öğeden oluşur:

1. Şiddet içerir
2. Politik bir amacı vardır
3. Masum insanlara yöneliktir
4. Korkutulması amaçlanan bir seyirci kitlesine sergilenir²⁴

11 Eylül 2001'den tam on yıl önce tüm Amerikan medyası, George Bush'un altına imzasını attığı Körfez Savaşı sırasında savaşın sonuçlarını ve bu sonuçların sorumlularını yansıtmama konusunda sessiz bir mutabakata varmış gibiydi. Tarihin tekerrürden ibaret olduğu yargısına atıfta bulunur gibi, on yıl sonra aynı sessiz mutabakat oğul George W. Bush döneminde hem 11 Eylül saldırılarının ardından hem de hem de bunu izleyen Afganistan operasyonu ve Irak'ın işgalinde gözlemlendi.

Kapitalizmin sembolü olarak kabul edilen New York'taki WTC'nin İkiz Kulelerine 11 Eylül 2001 Salı günü içi yolcu dolu iki uçağın füze gibi dalması, teröre karşı “çok uzun sürecektir bir savaş”ın da başlangıcı oldu. Kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde tüm dünyadan milyonlarca insanın canlı yayınlar aracılığıyla tanık olduğu saldırılar, bilim adamları başta olmak üzere çeşitli çevreler tarafından dünya tarihi açısından “milat” olarak kabul edildi.

Bir görüşe göre “dünya daha hiçbir zaman 11 Eylül öncesindeki gibi olmayacaktır, dolayısıyla 11 Eylül bir milat olarak kabul edilmelidir.” Bir başka görüşe göre ise, “11 Eylül'de gerçekleştirilen terörist saldırı, çapı ve etkileri itibarıyla çok büyük olmasına karşın, tarihte bir dönüm noktası ya da milat olarak kabul edilemez²⁵.”

²⁴ Cindy C. Combs, *Terrorism in the 21st Century*, New Jersey: Prentice Hall, 1999, s.15.

²⁵ Mustafa Kibaroglu, “11 Eylül Sonrası Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık”, *Foreign Policy*, Sayı: 17-18, Eylül-Ekim/Kasım-Aralık 200, s.30.

11 Eylül 2001 günü, tüm dünyanın gözü önünde gerçekleşen saldırılar, hem siyaset bilimi hem de iletişim bilimleri açısından, önemli gelişmelerin ve değişimlerin yaşanacağı bir süreci de başlatmış oldu. İkiz kulelerdeki dehşet, onu yaratanların gerçek amaçlarına hizmet yolunda çok önemli bir eylem biçiminde belirdi.

11 Eylül saldırıları sadece İkiz kulelerdeki binlerce masumun yaşamını yitirmesine neden olmadı, uluslararası teröre destek veren bazı İslam ülkesi yöneticilerinin halklarını da kurban etti. Afganistan'daki Taliban yönetiminin gerçek kurbanlarının, Afganistan'da yaşayan halklar olduğu gerçeğinin unutulup, Amerikan füzelerinin bu ülke halkının başına yağdırılması sonucu ülke halkı, iki kere kurban edilmiştir.

11 Eylül saldırıları terörle mücadelede de yeni bir dönem başlattı. ABD'nin, terörü kullanmayı bir kenara bırakıp terörü kendisine yönelik bir tehdit olarak görmeye başlamasıyla, uluslararası ilişkilerde de dengeler değişti. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, 20. yy'ın başlarından o güne dek bilinen anlamda savaş, yani topyekün savaş artık tek tek ulusların kapasitesini ve bütçesini aşan bir eyleme dönüşmüştü. Dünyanın iki süper güç arasında oldukça kesin çizgilerle paylaşılması ve güçlerin etrafında oluşmaya başlayan bloklar, savaşı giderek daha riskli, topyekün ve arzu edilmeyen bir seçenek haline getirdi. Bu süreçte, gerilla savaşı ve terörizm, Avrupalı efendilerinden kurtulmak isteyen ama bu amaç için yararlanılması mümkün olmayan barışçıl politik araçlardan (Birleşmiş Milletler, kendi kaderini tayin hakkı ilkesi vb.) umduğu fayda ve tatmini bulamayan sömürge halklarının özgürlük talebini ifade etme aracı haline geldi. Öyle ki kendi kaderini tayin hakkı çerçevesindeki bağımsızlık talepleri, yöntem olarak teröre başvuran grupları FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü-PLO/Palestine Liberation Organization) örneğinde olduğu gibi çoğu kez, sadece kendi halklarının değil, uluslararası kamuoyunun gözünde de meşru kılmıştı.

1979'da İran İslam Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle Radikal İslamcı terör ivme kazanmıştır. Üstelik İslamcı terörizm, Soğuk Savaş döneminin iki süper gücü olan Sovyetler Birliği ve ABD'nin hem çatışmasından hem de işbirliğinden beslenip büyümüştür.

ABD, soğuk savaş döneminde İran Devrimi'ni kendi bölgesel çıkarları için bir tehdit olarak görüyordu. Ancak Ronald Reagan döneminin bazı sorumluları hem İran'a gizlice silah satıyor, hem de Sovyet işgaline karşı direnen Afganları ve Yeşil Kuşak projesi çerçevesinde İslamcı fanatizmi destekliyordu. Sovyetler Birliği ise, bir yanda Afganistan'da mücahitler ile savaşıırken, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren bütün Ortadoğu'da ABD ve müttefiklerinin temel çıkarlarını tehdit eden İran'a teknoloji transferi yapıyordu. 8 yıl süren savaş boyunca her iki taraf da yani Irak ve İran kendilerini çatışma halinde tutarak silah ticaretinden para kazanmak isteyen süper güçlerin oyuncuğu olup durdular; bir başka deyişle birbirlerini boşu boşuna hırpaladılar. Bu süreç içinde de İslamcı terörizm, serpilip gelişti.²⁶

Soğuk savaş döneminde “şer imparatorluğu” Sovyetler Birliği'ydi. “Komünistler” ise onlara verdikleri isim. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından kendine yeni düşmanlar arayan Amerikan dış politikası, bu kez “teröristler”de karar kıldı. 11 Eylül saldırılarından sonra Usame Bin Ladin, El Kaide ve teröristler, Bush'un 20 Eylül'de kongrede yaptığı konuşmada dile getirdiği “ya bizimlesinizdir ya da bize karşı” şeklindeki ifadede “ötekini” yani düşmanı temsil etmeye başladı. Anaakım medya soruna ikilcilik dürbünüyle bakmayı ise sürdürdü ve Bush'un iyi ve şeytan, biz ve öteki, medeniyet ve barbarlıkla süslenen söylemine destek verdi²⁷.

11 Eylül saldırılarından önceki terör saldırılarının tarihçesine bakıldığında, teröristlerin dünya kamuoyunun gündemine oturmak ve seslerini duyurmak için uçak kaçırımlarının standart bir eylem biçimi olduğu dikkat çeker²⁸:

- İlk olarak 1970'te Popular Front for the Liberation of Palestine (Filistin'in Bağımsızlığı İçin Popüler Cephe) isimli grup batının üç uçağı kaçırdı. Grup, uçakları Ürdün çölüne inmeleri için zorladı ardından da “Black September-Kara Eylül” isimli Hollywood filmine de konu olduğu gibi havaya uçurdu.

²⁶ Mehmet Ali Tuğtan, “Terörün Evrimi ve Devletler Sistemi”, *Foreign Policy*, Sayı: 17-18(Eylül-Ekim/Kasım-Aralık 2001), s. 41-42.

²⁷ Douglas Kellner, “September 11, Spectacles of Terror, and Media Manipulation: A Critique of Jihadist and Bush Media Politics”, *Logos*, Winter 2003, p. 90.

²⁸ Kellner, p. 86-87.

- 1972 yılında ise eli silahlı Filistinli bir adam, Münih Olimpiyat Oyunları'nda İsraili bir atleti rehin aldı. Bu medya manzarası da Oskar ödüllü bir belgesele konu olarak tekrar tekrar gündeme geldi.

- 1975'te Avusturya'nın başkenti Viyana'daki bir OPEC toplantısı ünlü terörist Çakal Carlos'un idaresindeki bir terörist grup tarafından basıldı ve üç kişi öldürüldü. Kargaşa sırasında pek çok kişi de yaralandı.

- 1983 yılında Beyrut'taki intihar bombacısının eylemiyle 243 Amerikan askeri yaşamını kaybetti.

- 1985'te bu kez Amerikalı turistler Achille Lauro isimli seyahat gemisini ele geçiren Filistinli teröristlerin kurbanıydı. Yürüme özürülü 69 yaşındaki Amerikalı Yahudi Leon Klinghoffer'i öldürüp, tekerlekli sandalyesiyle birlikte denize fırlattılar.

- 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi Usame Bin Ladin'e bağlı İslamcı teröristler tarafından bombalandı.

- Amerika doğumlu terörist, Timothy McVeigh, Oklahoma'daki Alfred P. Murrah Federal Binası'nı bombaladı. Bombalama sonucu 168 kişi yaşamını kaybetti, 500'den fazla kişi de yaşamını kaybetti.

- El Kaide 1998 yılında Afrika'daki Amerikan Elçiliği'ne, 2000 yılında ise Yemen'de demirli bir Amerikan destroyerine saldırıda bulundu.

Terör olayları dünya gündemine oturmak ve amaçlarını herkese duyurmak isteyen teröristler tarafından o zaman kadar kullanılmıştı ama hiçbiri hem hedefler hem de kayıplar açısından 11 Eylül'de olup bitenler kadar büyük değildi. Üstelik bu saldırılar, 1812'den bu yana Amerikan topraklarına yapılmış ilk yabancı saldırıydı.

4. SAVAŞ SÜRECİ

Propaganda, altın çağını yaşarken anamakım medyada Amerikan milliyetçiliğine yapılan vurgunun dozu gün geçtikçe arttı. Bir süre sonra terörle savaş adı altında ABD’de özgürlükler sınırlandırılmaya başlandı. Belki de ABD halkı, kendi hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması konusunda tarihleri boyunca hiç bu kadar gönüllü olmamıştır. Baskının, bir çeşit kanun haline geldiği gözlemlenmiştir.

11 Eylül saldırıları ardından yaptığı konuşmalarda dini bir söylem kullanan ve Usame Bin Ladin’i ölü ya da diri istemekle kovboyvari metaforlara yer veren Amerikan tarihinin en “dindar” başkanı George W. Bush, “crusade-haçlı seferi” gafiyla tanımladığı kampanyasıyla özgürlerin sınırlandırılmasını da kendi ülkesinde başlatmış oldu.²⁹

Uluslararası alanda baş edilmesi imkansız gibi görünen askeri gücün sahibi Başkan Bush’un “terörle savaş” adı altında başlattığı kampanyanın bir diğer ifade şekliyle “özgürlüklerin kısıtlaması”nın ilk önemli adımı kongrenin, polis devletinin temellerini atan Patriotic Act’ı (Yurtseverlik Yasası) kabul etmesiydi. İki asrın deneyimleriyle süzülerek oluşturulmuş güçler dengesine dayanan haklar göz ardı edilmeye, ihlal edilmeye başlandı. Amerikalı Müslümanlar sorgusuz sualsiz tutuklanarak gözaltına alınmaya başlandı. Adalet Bakanlığı ise bu nitelikteki olayların sayısını açıklamaya yanaşmadı.

Başkan Bush, özel bir karamameyle, yabancı sivilleri hiçbir itiraza ve temyiz hakkına sahip tutmadan yargılayabilecekleri askeri bir mahkeme kurulmasına kapı açtı. Böylelikle 1861’den bu yana ilk kez, kendini savunma hakkı ayaklar altına alınmış oluyordu. Artık FBI ajanlarının kütüphanelere girip vatandaşın ne okuduğunu kontrol hakkı var. Üniversitelerde ise “devrimci eğilimler” gösteren çalışanların yetkili mercilere ihbar edilmesini isteyen memolar yayınlanıyor.³⁰

²⁹ Yasemin İnceoğlu, “ABD’nin En Dindar Başkanı”, *Radikal İki*, 2003, http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/06/09/haber_77713.php, (19 Haziran 2003).

³⁰ Pilger, s.139.

Afganistan operasyonu ve Irak'ın işgalinin bazı kahramanları³¹:

Dick Cheney: George Bush ve George W. Bush döneminde Halliburton Endüstri adlı Burma ve Irak gibi baskıcı rejimlerle yönetilen ülkelerle anlaşmaları olan bir petrol şirketinin CEO'suydu. 2000 kampanyasında Cheney Halliburton'un Saddam Hüseyin'le bir anlaşması olduğunu inkar etti ama Haziran 2001'de Washington Post Halliburton'un yan kuruluşlarından iki tanesinin Irak'la ticari ilişkileri olduğunu iddia etti.

Donald Rumsfeld: Eski kuşak Cumhuriyetçi şahinlerden ve Yıldız Savaşları Projesinin sadık destekçilerinden. Rumsfeld, 1995'te ABD'ye balistik füze tehdidi ihtimalini inceleyen komisyonu yönetti. Rumsfeld, ABD'nin bu çeşit tehditleri beş yıl içinde hissedeceğini iddia etmişti. Bush kabinesine dahil olmadan önce Kellogg's, Sears, Allstate ve Chicago Tribune ile Los Angeles Times gazeteleri ve pek çok televizyon istasyonunun sahibi olan Tribune Company gibi pek çok şirketin yönetim kurullarında çalışıyordu.

Colin Powell: Powell, savaşmadığı zamanlarda Gulfstream, Aerospace ve AOL'un yönetim kurullarında bulunmuştur. Gulfstream Amerika'nın yanı sıra Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi yabancı devletler için de jet uçakları imal etmektedir. AOL'da çalışırken şirket Time Warner ile birleşti ve Powell'ın hisseleri dört milyon dolar değer kazandı. Bu sırada Colin Powell'ın oğlu Michael Powell FCC (Federal Communications Commission-Federal İletişim Komisyonu) üyesiydi. Michael Powell, George W. Bush tarafından FCC'ye başkan adayı olarak gösterildi ve bir süre sonra da yeni görevinin başına geldi. Başkanlığının ilk icraatlarından biri de medya sahipliğinde çapraz mülkiyetin koşullarını gevşetmek oldu.

³¹ Michael Moore, **Aptal Beyaz Adamlar**, Çev. Ayşe Göktürk Tunceroğlu, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 2002, s. 16-22.

4.1. Mainstream Media’da (Anaakım medyada) 11 Eylül Saldırıları’nın Sunuluşu

11 Eylül 2001 tarihinde New York’taki WTC’ye ve Washington, D.C. yakınlarındaki Pentagon’a yapılan terörist saldırılar şok edici bir global medya olayıydı. Sembolik hedeflere yönelerek ABD’yi korkutmayı amaçlayan bu saldırılar aslında bir anlamda ABD’yi ve global ekonomiyi hedef almıştı. New York finansal bölgesinin kalbinde bulunan global kapitalizmin simgesi Dünya Ticaret Merkezi ve Amerikan askeri gücünün merkezinde ikon olarak duran Pentagon’a saldırı, medya doygunu bu çağda teröristlerin terör manzarasını kullanarak kendilerinin reklamını yapmalarını ve dünya gündemine oturmalarını, Bush yönetiminin ise aynı manzarayı kullanarak jeo-politik amaçlarını gerçekleştirmesini sağladı.

Mayıs 2002’de bir HBO filmi olan In Memororium’da 11 Eylül saldırılarının dünyanın en çok belgelenen olayı olduğu iddia edildi. Bu film, 11 Eylül saldırılarını görüntülemek için hayatını riske atan profesyonel haber ekipleri, belgesel film yapımcıları, amatör kameramanlar ve fotoğrafçıların hayatlarına ve yapıp ettiklerine dair bir tablo sunuyordu. 11 Eylül saldırıları hakkındaki haberler başlıca kuruluşları tarafından tam üç boyunca reklam arası vermeden yayınlandı. Amerikan medyası, 11 Eylül saldırılarını savaş histerisini kamçılacak şekilde çerçeveledi. “Medeniyetler Çatışması” modeli üzerinde durarak, soruna ikilcilik dürbünüyle baktı. Saldırıları İslamcı terörizm ve medeniyet arasındaki mücadeleymiş gibi sunarak, başka boyutlarının sorgulanmasına izin vermedi. Anaakım Amerikan şirket medyasındaki terör krizi, özellikle televizyonlarda global terörizmin ancak savaş yoluyla çözülebileceği vurgulandı³².

CNN, 11 Eylül’deki saldırıların ilk duyuran TV kanalı iken, ABC’den Don Dahler New York saati ile 08.52’de canlı yayına bağlanan ilk TV muhabiri oldu. CNN, FBI’ın New York ve Washington’u kana bulayan teröristleri bulmak için Florida’da düzenlediği operasyonlar sonrasında Adnan Bukhari ve kardeşi Amir Bukhari’nin hava korsanlarıyla ilişkisi olabileceğini duyurmuştu. Ancak Bukhari’nin FBI’a yardımcı

³² Kellner, p. 87-89.

olduğu ve kardeşinin de bir uçak kazası sonucu 2000 yılında öldüğü ortaya çıkınca kanal, bilgilerin FBI'dan alındığını ve teyid edilecek zaman olmadığından izleyicilere sunulduğunu belirterek hatasını düzeltmeye çalıştı. Bir başka dezenformasyon örneği ise Fox'un on bin olarak duyurduğu ölü sayısıydı³³.

Pentagon'daki patlama ile ilgili olarak ölü sayısı 800 olarak duyurulduysa da ertesi gün sayının 1900 olduğu resmen açıklandı. ABC'nin Beyaz Saray muhabiri Terr Moran'ın ekran karşısına yakasına taktığı Amerikan bayrağı rozeti ile çıkması ve bir grup foto muhabirinin görüntü alabilmek için enkaz kaldırma çalışmalarına katılan görevli kılığına girmeleri yeni tartışma konularını gündeme getirdi. Reuters, saldırılarla ilgili haberlerde terörist-terörizm kavramlarını kullanmadı, eylemlere saldırı olarak yer verdi³⁴.

Tüm dünyada gazetelerin birinci sayfasından bildirilen 11 Eylül saldırılarına dair manşetler, global terörün çözümünün ancak savaş yoluyla olabileceğini vurgular ve failerin ihbar eder nitelikteydi. Saldırıların ertesi günü anaakım medyanın temsilcileri olan gazetelerden bazılarının başlıkları şöyleydi:

ABD

New York Times: "ABD'de saldırıya uğradı-New York ve Washington'da korkunç terör" Haberde, "düşmanın modern çağda ABD topraklarındaki savunma noktalarına kadar girebildiğini kanıtladığı" belirtildi ve şöyle devam edildi: "Saldırıları savunma ve istihbarat birimlerinin birbirleriyle uyumlu bir şekilde güçlendirilmesi gerektiğini gösterdi. Bunlara havaalanları da dahil³⁵".

Washington Post: "Bu bir cinayet değil, bir savaş-WTC yıkıldı, Pentagon terörist saldırıların hedefi oldu". Habere göre The Washington Post, saldırıların üzerinden 24 saat bile geçmeden olayın failini bulmuştu. Haber şöyle devam

³³ Remzi Gökdağ, *Amerikan Medyasında 11 Eylül*, İstanbul: E Yayınları, Kasım 2001, s. 11.

³⁴ Gökdağ, s. 12.

³⁵ New York Times, 12 Eylül 2001, s.1.

etmekteydi: “ABD’nin saldırıların Afganistan’daki Usame Bin Ladin ile bağlantıları konusunda güçlü kanıtları bulunmaktadır³⁶”.

Los Angeles Times: “Manhattan’dan yükselen dumana rağmen ABD ayakta kalacaktır³⁷”.

New York Post: “Savaş eylemi”. New York Post, Ortadoğu’yu ve özellikle radikal İslam köktendinciliği ve cihadı terörün kaynağı olarak gösterdikten sonra, ABD’nin İsrail ve diğer Batılı müttefikleri ile el ele olacağını haber veriyordu³⁸.

New York Daily News: “Bu bir savaştır”. Gazete, 7 Aralık 1941 tarihinde, Pearl Harbor’a yapılan baskının ertesi günü yaptığı habere gönderme yaparak, “Saldırıya uğrayanan, savaşmak dışında başka bir seçeneği kalmıyor. Şüphesiz, savaşa girmek güzel bir şey değil ama daha da kötüsü var, savaşın savaşa yenik düşmesi. En önemli silahlarımız bağımsızlık, özgürlük, ulus ve insan sevgimiz. Bu silahların hiçbiri düşmanda mevcut değil³⁹”.

Chicago Sun-Times: “Şüphe götürmeyen tek gerçek, teröristlerle savaşıyor olmamız⁴⁰”.

Chicago Tribune: “Daha önümüzde çok uzun zaman var, henüz işimiz bitmedi, esas onlar terörü hissetmeliler⁴¹”.

İNGİLTERE

İngiliz anaakım medyasında birinci sayfaya atılan başlıklar tıpkı ABD’deki örneklerde de gözlemlendiği gibi içerikleri itibariyle Afganistan’a ardından da Irak’a yönelecek operasyonların habercisi, bir tür savaş ilanı denilebilir:

³⁶ Washington Post, www.washingtonpost.com, (12 Eylül 2001)

³⁷ Los Angeles Times, 12 Eylül 2001, s.1.

³⁸ Yasemin G. İnceoğlu, “*ABD Medyası ve Savaş*”, *Bilim Adamlarından Savaşa Karşı Yazılar*, Haz. Aydın Çubukçu, İstanbul: Evrensel Basım Yayım, 2002, s. 192.

³⁹ Yasemin G. İnceoğlu, s. 193.

⁴⁰ Yasemin G. İnceoğlu, s. 193.

⁴¹ Yasemin G. İnceoğlu, s. 193.

Guardian: “Bu bir savaş deklarasyonu⁴²”.

Times: “Amerika’ya savaş açıldı⁴³”.

Financial Times: “ABD’ye büyük darbe⁴⁴”.

Daily Telegraph: “Amerika’da savaş⁴⁵”.

Independent: Gazetenin yazarları 11 Eylül saldırılarını barbarizmin en kötü örneği olarak nitelendirdi. Saldırlara yanıtın ise medeni sınırlar içinde kalması gerektiğine dikkat çekti⁴⁶.

Daily Mail: “Kıyamet⁴⁷”

TÜRKİYE

Türkiye’de anaakım medya saldırıları tam sayfa manşetten verdi, ayrıntılara ise içerideki sayfalarda değinildi.

Milliyet: “Dünyanın kalbine kamikaze”. İç sayfalarda ise başlıklar “New York’un göbeğinde Azrail’den kaçıyorlar”, “Başka çaresi yoktu... 97. kattan atladi”, “Aman Tanrım” şeklinde. 11 Eylül saldırılarıyla ilgili haberler, gazetenin toplam 17 sayfasında yer aldı⁴⁸.

Hürriyet: “Amerika’ya 2. Pearl Harbour baskını” üst başlığıyla “3. Dünya Savaşı Gibi” manşetini attı. Spotlarda ise saldırıların ayrıntılarına değinildi. İç sayfalardaki başlıklar da “ABD Güvenlik Sistemi Çöktü: 4 uçak 266 ölü”, “Tüm şüpheler Ladin’e yöneldi” gibi sıralandı. Hürriyet de Milliyet gibi hemen hemen 18 sayfasını 11 Eylül saldırılarıyla ilgili haberlere ayırdı⁴⁹.

⁴² Guardian, 12 Eylül 2001, s.1.

⁴³ Times, 12 Eylül 2001, s.1.

⁴⁴ Financial Times, 12 Eylül 2001, s.1.

⁴⁵ Daily Telegraph, 12 Eylül 2001, s.1.

⁴⁶ Independent, 12 Eylül 2001, s.1-6.

⁴⁷ Daily Mail, 12 Eylül 2001, s.1.

⁴⁸ Milliyet, 12 Eylül 2001, s. 1-18.

⁴⁹ Hürriyet, 12 Eylül 2001, s. 1-18.

Sabah: “Kıyamet Günü”manşetinin üst başlığı ise “Dünya artık eskisi gibi olmayacak”tı. İç sayfalarda, “Tarihin en büyük terör saldırısına hedef olan ABD eşi görülmemiş misillemeye hazırlanıyor. İlk hedef Usame Bin Ladin” gibi ifadeler yer aldı. 11 Eylül saldırılarına 17 sayfa ayırdı⁵⁰.

Star: Star haberi “3. Dünya Savaşı” manşetiyle verdi. Star haberi farklı bir yorumla sundu ve olayın failleri için “kimliği belirsiz bir güç” ifadesini kullandı. Amerika’nın misilleme planları çerçevesinde hedefinin yeni Hiroşima ve Nagazaki’ler olacağına değinen gazete, intikam sürecinin vahametini şu ifadeyle anlattı: “Amerika en son intikam aldığında 250 bin kişi ölmüştü⁵¹”.

İSRAİL

İsrail basını sayfalarının hemen hemen tamamını 11 Eylül saldırılarına ayırdı. Haberler saldırılarının sorumlusunun İslamcı örgütler olduğu yönündeydi. Manşetler de “Manhattan’da Cihad”, “Özgür dünyaya saldırı”, “ABD alev alev” şeklindeydi.

Ma’riv gazetesinde saldırıyla ilgili yorumlarda, faillerin İslamcı örgütler olduğuna dikkat çekildi. Aynı gazetede yazan terör uzmanı Ehud Sprinzak ise saldırının sorumlusunu bulmuştu: “Usame Bin Ladin” Ha’aretz gazetesinin yorumları da 11 Eylül saldırılarının sorumlusunun Usame Bin Ladin olduğu yönündeydi⁵².

Saldırını izleyen günlerde Columbia Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi yöneticilerinden Thomas Goldstein’in yönetiminde Princeton Üniversitesi’nde düzenlenen panelde, özellikle televizyonlar eleştirilerek yalan haberlerle kamuoyunu paniğe sürükledikleri vurgulandı. Amerikalı aydınlara göre, Washington’daki anıtlar bölgesinde yangın çıktığı, ABD Dışişleri yakınında bombalı bir aracın patladığı gibi yalan haberlerle ABD medyasının itibarı sarsıldı. Üstelik The Nation dergisinin Washington muhabiri John Nichols, CNN’i olayları “propaganda” gibi aktarmakla suçladı. Nichols’a göre CNN’in yurt dışı yayınlarından izleyiciler daha doğru bilgi

⁵⁰ Sabah, 12 Eylül 2001, s. 1-18.

⁵¹ Star, 12 Eylül 2001, s. 1-3.

⁵² Remzi Gökdağ, “CIA, BUSH, IRAK”, www.remgo.com/1109/contents.php?cid=71, (7 Mart 2004), par.7.

ediniyorlardı. ABD içindeki izleyicilere yönelik yayınlar ise taraflıydı. Muhabir aynı zamanda, CBS sunucusu Dan Rather'ın "ABD Başkanı ne isterse yaparım. Savaşa ilişkin haberlere kısıtlama getirilebilir" demesini de eleştirdi.

FAIR'in (Fairness & Accuracy in Reporting: The National Media Watch Group-Gazetecilikte Adillik ve Doğruluk: Ulusal Medya İzleme Grubu) analisti Steve Rendall ise "Ekranada hiç tartışma görmedik" diyerek farklı fikirleri savunan insanların programlara davet edilmediğinden yakındı. Bir yandan da gazetecilik ilkeleri çiğnenmeden de vatansever olunabileceğini kaydetti. Böylece saldırıların hemen ardından başlayan milliyetçilik rüzgarlarına kapılan Amerikan medyası, aydınlar tarafından sağduyulu ve ilkeli olmaya davet edildi.

IPI (International Press Institute-Uluslararası Basın Enstitüsü) de duruma tepkisini, başkanı olan Johann P. Fritz aracılığıyla getirdi. Fritz, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'a bir mektup yazarak ABD'nin Orta Doğu ile ilgili haberlerin akışını etkilemeye çalıştığını ve gazetecilere baskı yapılmasından vazgeçilmesini istedi. Sonuç olarak, bütün uluslararası gazetecilik örgütleri, Amerikan yönetiminin medyayı, kamuoyunu bilgilendirmenin (media as informer) değil onu şekillendirmenin (media as former) bir aracı olarak gördüğünü saptadılar.

Mainstream medyanın 11 Eylül saldırıları ardından Amerikan bayrağının renklerine boyanması, medya etiğiyle bağdaşmayacak bir şekilde dezenformasyon ve misinformation'a başvurması, bir süre sonra başta Müslümanlar olmak üzere, "şer ekseninde"deki (Kuzey Kore, Irak, İran) ülkelerin vatandaşlarına ırkçı tepkiler biçiminde yansıdı. Edward Said 16 Eylül 2001'de Observer'da yayımlanan makalesinde söz konusu durumu şöyle açıklamıştı⁵³: "Ulusal TV, doğal olarak bu kanatlı ölüm makinesinin saçtığı korkulu ısrarla, çoğu zaman üzerinde düşünmeden ve düzenlemeden her eve soktu. Genelde yorumlar, pek çok Amerikalının hissettiği tahmin edilebilir duygu üzerine vurgu yaptı: Feci bir kayıp, öfke, neret, çiğnenmiş bir kırılma, intikam arzusu ve sınırsız bir cezalandırma isteği".

⁵³ Yasemin G. İnceoğlu, *Uluslararası Medya*, İstanbul: Der Yayınları, 2004, s.133.

Amerikan medyasında gözlemlenen şudur ki, Batı'nın günahlarını gizlemek ve diğer ülkeleri Batı'ya olan yararlarına göre haberleştirmek neredeyse profesyonel bir gazetecilik ilkesine dönüşmüş. Bu durumu Princeton Üniversitesi'nin uluslararası ilişkiler profesörü Richard Falk şöyle açıklıyor: “Batı'nın dış politikası, medyada, kendinden menkul bir haklılığa dayanan, tek taraflı ahlak standartlarını belirleyen, Batılı değerlerin sürekli olarak olumlu bir şekilde resmedildiği ve bunun önündeki engellerin kaldırılması için sınırsız güç kullanımına izin veren bir tarzda resmedilmektedir.”⁵⁴

11 Eylül saldırıları ardından “terörle savaş” adı altında “topyekün savaş” başlatan ABD, hegemonyasını ve tek taraflılığını gerek kendi halkına gerekse dünya kamuoyuna kabul ettirmek için medyayı araç olarak kullandı. “Ben güçlüyüm, dolayısıyla haklıyım” şeklindeki söylemini 11 Eylül saldırıları ardından, Amerikan medyası aracılığıyla dile getiren ABD, bu yolla kendi gibi düşünmeyenleri de dışladı.

Öyle bir fikir atmosferi oluştu ki, bu atmosfer içinde herhangi bir kanıt olmasa bile, bütün parmaklar Usame Bin Ladin'i işaret etti. TV'lerin yanı sıra Amerikan yazılı basını “Önce vurun sonra kanıt arayın” tezini işledi. Etnosentrik (kendi ırkının üstünlüğüne inanan) düşünen Amerikan medyasında sahte bir hümanizme de rastlandı. Çünkü terörün kurbanı olan masum insanların haberlerini aktaran Amerikan medyası, Kore, Vietnam, Endonezya, Nikaragua, Libya, Panama, Granada, Irak ve Sırbistan'da Amerikan bombardımanı altında yaşamını kaybeden diğer masum insanlar hakkında tek satır yazmamıştı. Bu anlamda Amerikan medyası bir çifte standart başarısına da imza attı⁵⁵.

⁵⁴ Richard Falk, *The Terrorist Foundations of Recent US Policy*, Londra:Macmillan, 1998, p.127.

⁵⁵ Ragıp Duran, “*Amerikan Medyasının Çifte Standart Başarısı*”, http://www.medyakronik.com/arsiv/globalmedya_14090101.htm, (11 Temmuz, 2003), par.9.

4.1.1. Mainstream ve Corporate Media (şirketleşmiş medya) Kavramları

Mainstream media ve corporate media, birtakım özelliklere sahip. Söz konusu özellikler dikkatlice analiz edildiğinde ABD dış politikasına ya da “teröre karşı savaş”a dair pekçok gerçeğin, öğeleri yerli yerine oturmaktadır⁵⁶:

1. “Mainstream media-anaakım medya” ve “corporate media-şirketleşmiş medya”nın sahipliği büyük, genelde çok uluslu şirketlere ait,
2. Hakim olan sistemi, statükoyu koruma dürtüsüyle çalışıyor,
3. Çıkarlarını geliştirmek isteyen elit bir grup tarafından kontrol ediliyor,
4. Sayısı yüksek boyutlara ulaşan okur ya da izleyiciye sahip.

11 Eylül 2001’den günümüze kadar uzanan süreçte yaşananlar aslında medyanın propaganda savaşıydı. Harold Lasswell’in de dile getirdiği gibi “Propaganda, modern dünyanın en güçlü enstrümanlarından biridir.”⁵⁷ Planlaması devlet ve asker tarafından yapılan, medyada hayat bulan ve amacı belli politikaları destekleyerek kamuoyunu yönlendirmek olan propaganda rüzgarlarının en sert estiği 11 Eylül 2001 sonrası dönemde Amerikan medyası, Amerikan yönetimi tarafından kamuoyunu bilgilendirme (media as informer) değil, şekillendirme aracı (media as former) olarak görüldü. Söz konusu durum da, Bush yönetiminin Afganistan’a ve oradan da Irak’a uzanan müdahalelerinde kamuoyunu arkasına almasını sağladı.

⁵⁶ E.S. Herman ve Noam Chomsky, Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir-Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politikası, İstanbul: Minerva Yayınları, 1998, s.22.

⁵⁷ Douglas Kellner, The Persian Gulf TV War, USA: Westview Press, 1992, s.6.

11 Eylül sonrası ortaya çıkan propaganda atmosferinde, önce düşman üretildi. Bu düşman Usame Bin Ladin ya da onun halefleri olarak gösterilen “Şer eksenli” ya da “teröristler”dir. Bu, aynı zamanda anaakım medya tarafından yapılan bir çeşit etiketlemeydi (labeling).

Dünyanın silah süpermarketi olan ABD’de, silah satışının her ekonomik patlamanın fitili olduğu gerçeğinden yola çıkıldığında, savaşlar bir bakıma ekonomik büyümenin de anahtarıdır. Amerika’daki her bir doların 40 cent’i, sadece 2001-2002 aralığında 400 milyon dolardan fazla harcayan Pentagon’a gitti. 1991’deki Körfez Savaşı’nın ardından Amerikan silah sanayinin satışları %64 dolayında arttı. Yugoslavya’ya yönelik NATO bombardımanının ardından ise 17 milyar dolarlık bir satış artışı görüldü. 11 Eylül’ün ardından da silah satışlarında tam bir patlama yaşandı.

Saldırıların ardından açılan borsada hisseleri değer kazanan şirketler, Raytheon, Alliant Tech Systems, Northrop Gruman ve Lockheed Martin gibi askeri sanayi kuruluşlarıydı. Amerikan ordusunun en büyük tedarikçilerinden olan Lockheed Martin’in hisse senetlerinin değeri %30 arttı. Şirketin ana üretim merkezi ise, Başkan Bush’un memleketi olan Teksas’ta. Başkan Bush Teksas valisi iken, eyaletin alt yapı hizmetlerini Lockheed Martin ile bağlantılı şirketlere vermek için çok uğraşmıştı. Şirket 1999 yılında 25 milyarlık silah satışıyla rekor kırmıştı. Bunun 12 milyon doları, Pentagon ihalelerinden geliyordu. 11 Eylül saldırılarından altı hafta sonra şirket, tarihindeki en büyük ihaleyi aldı; 200 milyar dolar karşılığında Pentagon için süpersonik bir savaş uçağı geliştirecek, uçak, Teksas-Fort Wort’da imal edilecek ve böylelikle 32 bin kişiye daha yeni iş imkanı yaratılmış olacaktı. Şirket yetkililerinden biri bu durumu, “Amerika’nın yaşadığı şu zor günlerde, en azından bizim açımızdan iyi bir şeyler oluyor” diyerek özetliyordu⁵⁸. Kendi çıkarlarını korumak için, yönetimin askeri yatırımlarını görmezden gelen Amerikan medyasının sahiplik yapısı bu nedenlerden dolayı önem taşımaktadır.

⁵⁸ Pilger, s.154-155.

4.1.2. Uluslararası İletişimde Medyanın Sahiplik Yapısı

Corporate (şirketleşmiş) medyadaki çapraz mülkiyet, haber ağlarından hedef kitleye akan haberlerin içeriklerini etkilemektedir. Aynı sermayenin farklı alanlarda mülkiyet kazanımı (gazete, dergi, kitap yayıncılığı ile birlikte televizyon, radyo, CD üretimi, otomotiv, finans vb.) olarak tanımlanan çapraz mülkiyet, uluslararası iletişim alanında yoğun olarak gözlenmektedir⁵⁹.

Uluslararası iletişim alanında söz sahibi olan şirketlerin sahiplik yapısı incelendiğinde, medya kuruluşlarının mali ve idari yapısının, havacılık, otomotiv sanayii, nükleer enerji, petrol, kömür, sigortacılık, telefon gibi sektörlerdeki dev firmalarla içiçe geçtiği dikkat çekmektedir. Son beş yıldır liberal küreselleşmenin ivme kazanmasıyla birlikte, sadece endüstriyel değil, spekülasyona dayalı mali nitelikli yeni bir kapitalizm türü son zamanlarda yükselişe geçti. Ramonet'nin de dikkat çektiği gibi artık gerçek güç dünya meselelerindeki ağırlığı hükümetlerinkinden ve devletlerinkinden kimi kez daha önemli görünen bir kısım küresel holdingin ve ekonomik grubun elinde. Bunlar, Dünya Ekonomik Forumu çerçevesinde her yıl Davos'ta toplanan ve küreselleştirici büyük üçlü'nün –Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü- politikalarına zemin hazırlayan “dünyanın yeni efendileri”dir⁶⁰. Söz konusu jeo-ekonomik çerçeve kapsamında kitle iletişiminin endüstriyel dokusunun can damarında köklü bir değişim yaşandı.

⁵⁹ Güliz Uluç, *Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı*, İstanbul: Anahtar Kitaplar, 2003, s. 284.

⁶⁰ Ignacio Ramonet “*Beşinci Kuvvet*”, Çev: Yasemin G. İnceoğlu, Araş. Gör. Nurdan Akıner ve Araş. Gör. Utku Uraz Aydın, *Varlık*, Nisan 2004, s. 3-4.

Ramonet'nin ifade ettiği gibi⁶¹:

Kitle iletişim araçları dünya çapında iş yapan medya grupları yaratmak üzere giderek büyüyen yapılar halinde bir araya geliyorlar. News Corps, Viacom, AOL Time Warner, General Electric, Microsoft, Bertelsmann, United Global Com, Disney, Telefonica, RTL Group ve France Telecom gibi dev işletmeler, teknolojik devrimler sayesinde artık yeni yayılma olanaklarına sahipler. “Dijital devrim”, iletişimin  geleneksel biçimini (ses, yazı ve görüntü) nceleri birbirinden ayıran sınırı paramparça etti ve internetin yaratılmasına olanak sağladı. Kendini ifade etme, bilgiye erişim ve eğence aracı olan internet, iletişimin dördüncü biçimi olmaya başladı.

Bunun sonucu olarak medya şirketleri klasik medyanın (basın, radyo, televizyon) yanı sıra, kitle kültürü, iletişim ve haber (enformasyon) alanlarının tüm etkinliklerini bünyelerinde toplamak üzere, “gruplar” oluşturma eğilimine girdiler. Ve bu dev medya şirketleri, bu zincir halindeki sembol üreticileri, televizyonu, animasyonu, sinemayı, video oyunlarını, CD'leri, DVD'leri, yayımcılığı, Disneyland tipi tematik parklarını ve spor olaylarını da kapsayacak şekilde mesajlarını büyük çeşitlilik içinde dağıtıyorlar.

Artık medya grupları iki karakteristik özelliğe sahiptir:

1. Yazılı, sözlü ve görüntülü olan her şeyle ilgilenmekte ve bunları çok çeşitli araçlarla (yazılı basın, radyo, televizyon, kablo veya uydu, internet ve her türlü sayısal aç aracılığıyla) yaymaktadır.

2. Bu gruplar yalnızca ulusal veya yerel değil, dünya çapında küreseldir. Günümüzün modern hiper şirketleri yoğunlaşma mekanizmalarıyla her kıtanın pek çok farklı ülkesindeki çeşitli medya sektörlerini ele geçirmişlerdir. Böylece de ekonomik ağırlıkları ve ideolojik önemleri sayesinde liberal küreselleşmenin aktörleri merkezi aktörleri haline gelmişlerdir.

⁶¹ Ramonet, s.4.

Söz konusu sürecin sonunda ulaşılan nokta şudur: Medya “dördüncü kuvvet” bir başka deyişle karşı güç olma özelliğini yitirmiştir. Önemli olan büyümelerini sürdürecektir kararların alınması için iktidarlarla vardıkları konsensusun sürdürülmesidir. Artık demokrasinin işleyişindeki aksaklıkları düzeltmek ya da hukukun kötüye kullanımlarını ihbar etmek onlar için bir yurttaşlık hedefi değildir. Ramonet’nin tabiriyle medya grupları, küreselleşmenin ideolojik silahlarıdır artık.

Küreselleşmenin ideolojik silahları olan tekelleşmiş medya grupları, doğru haber dolaşımını olumsuz yönde etkilemekte, genellikle politik bir amaca ulaşmak için hükümetler tarafından yapılan dezenformasyon (yanlış bilgilendirme) kampanyalarına haberleriyle alet olmakta ya da dezenformasyonu bizzat kendi çıkarları için yapmakta ve kendi girişim özgürlükleriyle yurttaşların kesin ve doğrulanmış habere ulaşma hakkını “sosyal sorumluluk” ilkesini göz ardı ederek engellemektedirler.

Bu nedenle araştırmamızın bundan sonraki adımlarında medya gruplarının belli politik konulara karşı takındığı tavrı doğru analiz etmek amacıyla küresel haber ağlarının liderleri konumundaki GENERAL ELECTRIC, AOL/TIME-WARNER, NEWS CORPORATION, THE WALT DISNEY COMPANY, VIACOM olmak üzere beş büyük şirketin üzerinde çalışarak sahipliklerini ve organik bağlarını tespit ettik⁶².

Böylece Amerikan medyasının neden askeri çözümleri desteklediği ve militarist bir tavır takındığı yapısal bir nedenle açıklanabilir. ABD’nin en büyük ulusal kanallarından biri olan NBC örneği söz konusu duruma iyi bir örnek. Scott Henson’ın da üzerinde tartıştığı gibi, ABD’de, ordu ve televizyon kanalları arasında göze batan şöyle bir bağlantı var. NBC’nin sahibi olan GE (General Electric), devletin 54.5 milyar doları bulan askeri anlaşmalarından 1989 yılında 9 milyar dolarlık bir pay almıştı⁶³.

⁶² Medialens www.medialens.org, Global Media Monitor <http://lass.calumet.purdue.edu/cca/gmm>, Mediachannel <http://www.mediachannel.org> adlı alternatif medya web site’leri ile Jeremy Tunstall and Palmer, Michael. *Media Moguls*, London: Routledge, 1991 adlı kitaptan derlenmiştir.

⁶³ Kellner, s.59.

Lee ve Solomon, NBC'nin neden militarist bir tavır sergilediğine dair ipuçlarını şöyle sıralıyor: “Dizayn, üretim, yedek parça ya da hemen hemen başlıca bütün silah sistemlerinin bakımı, Körfez Savaşı sırasında (1991) General Electric’e verildi. Bunların içinde Patriot ve Tomahawk füzeleri, B-52’ler, AWACS uçakları, Stealth bombaları ve NAVSTAR casus uydu sistemleri de var. Bir başka deyişle, NBC’deki muhabirler ve para yemiş köşe yazarları Amerikan silahlarının performanslarını övdükleri zaman, aynı anda GE tarafından üretilen ekipmanları göklere çıkarmış oluyorlardı. Çünkü maaşlarını aynı şirket ödüyor⁶⁴. 1999 yılında ise yine Amerikan ordusuna yaptığı uçak motoru satışından GE tam 1.6 milyar dolar kazandı.

11 Eylül saldırıları sonrası müthiş bir iktidar ve kamuoyu baskısına uğrayan Amerikan medyasında hemen hemen her gazeteci “vatansever” olmaya zorlandı. Ama yukarıda da değindiğimiz gibi NBC muhabirleri gibi, kendiliğinden vatansever olanlar da vardı.

General Electric’in sahibi olduğu NBC’nin muhabirlerinden Tim Russert, saldırıların hemen ardından başkan yardımcısı Dick Cheney ile röportaj yaparken Amerikan bayrağı şeklinde kravat taktı. Meslektaşının bu davranışını meslek etiği ile bağdaştıramayan Washington Post Gazetesi muhabiri Howard Kurtz da şöyle yazdı: “Gazetecilerin böyle bir krizde Amerikan takımının bayraklı amigoları haline gelmemeleri çok önemli⁶⁵”.

Bir avuç dev holdingin, tüm dünyada egemenlik kurmak isteyen küresel medyanın mülkiyetini elinde tutması ve yayın politikalarını benimsemesi, demokratik iletişimi engellemekte, özel çıkarların kamu alanlarını kemirmesine neden olmaktadır⁶⁶.

⁶⁴ Martin A. Lee and Norman Solomon, *Unreliable Sources*, 2nd ed. NEW YORK:Lyle Stuart, 1991. Aktaran: Kellner, s.59-60.

⁶⁵ Tılıç, s.36.

⁶⁶ Ragıp Duran, *Burası Dünya Polis Radyosu/Global Medya Eleştirileri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 2001, s.14.

4.1.2.1.General Electric

General Electric'in 2000 yılındaki toplam geliri 111.6 milyar dolardı. Söz konusu şirketlerin sahiplikleri spor, televizyon, dergi, müzik şirketi gibi farklı ana başlıklar altında toplanıyor:

SPOR

Hepsinin % 25'ine sahip, diğer ortakları ise %29 ile AT&T ve %46 ile CABLE VISION.

- Madison Square Garden Arena ve Tiyatrosu
- Hartford Civic Center alanının yönetimi ve işletilmesi
- New York Knicks (basket), New York Rangers (hokey), New York Liberty (basket), New England Seawolves (beysbol), Hartford Wolfpack (hokey) takımları.

SİNEMA SALONLARI

Clearview Cinema Group (% 25'ine sahip, diğer ortakları ise %29 ile AT&T ve %46 ile CABLE VISION.)

WEB

NBC Internet Inc.(%47.3'üne sahip, Xoom.com'un %38.8 ve CNET Inc.'in da %13.8 ortaklığı var)

Bu şirketin website'ları Snap, NBC.com, NBC-IN.com, VideoSeeker ve CNBC.com (%10 ortaklığı var).

Para yatırdığı diğer website'lar:

Salon.com (%10); Launch Media (%11 paya sahip, diğer ortaklar Sony ve diğerleri) müzik eserlerinin download edilebilmesi için hizmet sunuyor;

Ivillage, Inc. (diğer ortaklar AOL/TW, AT&T, Tenet Healthcare Corp.) kadınlara yönelik bir website; Autobyte.com Inc. (9.4 %); iXL Enterprises, Inc. (9.4%); Interactive Pictures Corporation (%5.75 paya sahip diğer ortakları, Motorola, AT&T, and Lee Martin) interaktif fotoğraf teknolojisi; GE Cisco Industrial Networks (ortağı Cisco Systems) software, hardware and datasystems dizaynı; Talk City, Inc. (ortak girişim grubu) www.talkcity.com; Telescan (13.9%) yatırım analiz araçları, menkul kıymetler borsası verileri; Intertainer Inc. (Comcast, Intel, Microsoft ortaklığıyla) Pay-per-view TV (İzlenildiği kadar para ödenen TV); SelfCare.com (Yaklaşık %80'ine ValueVision ile birlikte sahip) online kadın sağlığı dergisi; American POP! (%25'ine sahip, %75'i ise Cablevision'ın), Telocity (Value Vision ile birlikte yaklaşık %80'ine sahip), Loudeye Technologies, Inc. (Microsoft, AOL/ TW and Viacom ile birlikte ortak) *dijital medya yönetimi*; Ralph Lauren Media (%50'sine sahip, diğer ortak ise POLO RALPH LAUREN MEDIA) Ralph Lauren ürünlerinin internet, TV, dergi ve gazeteler aracılığıyla satılmasını sağlıyor;

Diğer dijital medya faaliyetleri:

CNBC-Dow Jones Business Video Service, NBC

Desktop Video, NBC Data Network, NBC Digital

Publishing, NBC Interactive Neighborhood, and

NBC Supernet

TV

NBC

CNBC

MSNBC (%50'sine sahip, diğer ortak ise Microsoft)

NBC NEWS

The Today Show

Meet the Press

Weekend Today

NBC Nightly News

Dateline NBC

ULUSLARARASI TELEVİZYON HOLDİNGLERİ

CNBC and A&E

National Geographic Worldwide (Dünyanın diğer ülkelerine de dağılıyor.

%25'ine sahip, diğer ortaklar %25 hisse ile National GeographicTV ve %50 hisse ile News Corporation.)

Bravo International (54 ülkede yayın yapıyor. %25'i Cablevision'ın)

TV İSTASYONLARI

WVTM Birmingham, AL

KNBC Los Angeles, CA

KNSD, San Diego, CA

WVIT, Hartford, CT

WTVS, Miami, FL

WMAQ, Chicago, IL

WCMH, Columbus, OH

WNBC, New York, NY

WNCN, Raleigh-Durham,

NC

WCAU, Philadelphia, PA

WJAR, Providence, RI

KXAS, Dallas, TX

WRC, Washington, D.C.

Paxson Communications

Corporation ile ortaklığı var. Paxon'un 73 televizyon istasyonu ve PAX TV'si

bulunuyor; ulusal bir program ağı.

TV YAPIM

NBC Productions, Radio City

Television, Bravo Original

Programming, IFC Productions,

Next Wave Films (hepsinin %25'ine sahip, diğer ortakları %29 ile ATT ve %46 ile CABLE VISION)

KABLOLU TV

A&E, History Channel ve Biography

Channel (hepsinin %25'ine sahip,

diğer ortakları %37 ile Disney ve %37.5 ile Hearst);

Snap TV (80%); National

Geographic Channel (hepsinin %25'ine sahip,

diğer ortakları %50 ile News Corp. ve

%25 ile National Geographic Society);

American Movie Classics, Bravo,

Romance Classics, and Independent Film

Channel (hepsinin %25'ine sahip, diğer ortakları %29 ile ATT ve % 46 ile

CABLE VISION); Much Music (%12.5 hisseye sahip, diğerleri

%23 ile Cablevision, %14.5 ile ATT ve

% 50 ile Kanadalı medya şirketi CHUM LTD);

News Corporation and Cablevision ile birlikte bölgesel spor kanalları

FİNANS VE SİGORTACILIK

Finans ve sigortacılık GE'in yıllık gelirinin neredeyse yarısını karşılıyor.

BANKACILIK VE FİNANS

Henüz Türkiye'de yerleşmemiş Mortgage Sistemi'ni (Yurttaşların ipotek sistemiyle küçük taksitler ödeyerek ev sahibi olabilmelerinin sağlanması olarak özetlenebilir, bir çeşit ev kredisi ve ticari emlak ödünç verme) uyguluyor;

havayollarına ve havayolu operatörlerine,

otomobil satıcılarına, üreticilerine,

finans şirketlerine kredi veriyor, müşterileri ise

ABD, Birleşik Krallık, İrlanda, Portekiz, Fransa,

İspanya, İtalya, İsviçre ve Danimarka'dan;
ABD, Birleşik Krallık, Avusturya, Fransa,
İrlanda, Almanya, Hollanda, İtalya, İspanya,
Portekiz, Polonya, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Japonya,
Tayland, Çin, Brezilya, Avustralya, Endonezya ve Hindistan'da
başvuru süreci, müşteri hizmeti, satış izni gibi faaliyetler de
dahil olmak üzere kredi kartı işletmeciliğini elinde tutuyor;
kendi borsa şirketleri, finans servisleri,
telekomünikasyon, sağlık, yiyecek ve
içecek, kablo ve yayıncılık endüstrisi bulunuyor.

SİGORTA

Sağlık, kaza ve hayat sigortası;
yatırım ve emeklilik planları, özel sigortalar (işçi tazminatları,
tıbbi hatalar gibi).

ULAŞIM

900 uçağın sahibi ve işletmecisi,
bir milyondan fazla otomobil ve kamyon kiralyor,
350.000'in üzerinde kuru yük, soğuk hava nakliye kamyonu ve bunun iki katı
kadar kamyonet sahibi,
Penske Leasing aracılığıyla 98.000 traktör, kamyon, nakliye aracı kiralyor,

Sea Containers Ltd. aracılığıyla deniz taşımacılığı yapıyor.

PERAKENDE SATIŞ

Montgomery Ward

UÇAK MOTORLARI

Askeri ve ticari uçaklar için

(1991'deki Körfez Savaşı için Amerikan ordusuna yüklü miktarda satış gerçekleştirdi. Son olarak 1999 yılında ise yine Amerikan ordusuna yaptığı uçak motoru satışından 1.6 milyar dolar kazandı)

SAĞLIK EKİPMANLARI

MR and CT tarayıcılar, x-ray, nükleer görüntüleme

and ultrason makinaları

GÜÇ SİSTEMLERİ

Rafineriler, amonyak fabrikaları

ve nükleer reaktörler için ekipmanlar

PLASTİK

Arabalar, bilgisayarlar,

compact diskler için araç gereçler ve yapım materyalleri.

CİHAZ ÜRETİMİ

GE, Hotpoint, Monogram, Profile ve başka markalarla cihazlar;

Ampuller ve aydınlatma araçları üretiyor.

Haber servisleri, internet ve intranet servisleri.

4.1.2.2.Aol Time/Warner

Janus Capital Corporation, AOL TIME/WARNER'ın %6'sına sahip. Şirketin 2000 yılı yıllık geliri ise 36 milyar dolar.

FİLM

Warner Bros. (%75'ine sahip, ortağı %25 payla AT&T), New Line

Cinema, Fine Line Features; Castle Rock

Entertainment; Bel-Air Entertainment'ı da kapsayacak biçimde şekilde Canal + ile ortak girişim şirketi, Village Roadshow Pictures, Gaylord

Entertainment; Alcon

Entertainment ile dağıtım anlaşması, Morgan Creek Productions,

Franchise Entertainment; MGM, RKO kütüphanesi ve Warner Bros. film arşivi.

Home Video: Warner Home Video (%75'ine sahip, ortağı %25 payla AT&T);

TiVo (Philips and diğerleri ile)

Sinema Salonları: UCI (Viacom ile ortak); WF

Cinema Holdings; Warner

Bros. International Theaters

KİTAP

Warner Books (Kendisine bağlı yayınevleri: Warner

Vision, The Mysterious Press, Warner Aspect

ve Warner Treasures), Little, Brown and Co.

(Kendisine bağılı yayınevleri: Bulfinch Press and Back

Bay Books), Time-Life Books, Oxmoor

House, Leisure Arts and Sunset Books

Kitap Klüpleri: Book-of-the-Month Club,

Paperback Book Club, Children's Book-of -the-

Month-Club, History Book Club and

Money Book Club

MÜZİK

American Recordings, Asylum Atlantic, Atlantic

Classics, Atlantic Jazz, Atlantic Nashville, Atlantic

Theater, Big Beat, Breaking, Coalition, Curb, East

West, Elektra, Giant, Igloo, Lava, Mesa/Bluemoon,

Maverick (Madonna ile ortak), Modern, Nonsuch, Qwest,

143 (ortak girişim), Reprise, Reprise Nashville,

Revolution, Sire, Strickly Rhythm (ortak girişim),

Teldec, Warner Nashville, Warner Alliance, Warner

Resound, Warner Sunset, diğeri ilgi alanları:

Warner/Chappell Music (basım yayım), WEA Inc.(satış,

dağıtım ve üretim), Ivy Hill Corp.

(Paketleme ve baskı), ortak girişim müzik şirketleri

Sound Exchange (Sony ile ortak), and Heartland Music

(%50 hissesine sahip); Quincy Jones Entertainment

Co. (%37.5'ine sahip, diğer hisse sahipleri %12.5 ile AT&T ve %50 ile

Quincy Jones) Columbia House (%50'sine sahip, diğer %50'lik hisse ise Sony'nin);
Warner Bros. publications.

WEB

America Online (26 milyon müşterisi var), CompuServe (3 milyon müşteri),

Netscape (bilgisayar yazılımı ve portal), digitalcity.com,

moviefone.com, iamaze.com, quack.com, and mapquest.com;

ICQ and AOL Instant Messenger;

Yatırımlarının bulunduğu alanlar:

Spinner.com, Winamp and SHOUTcast (müzik siteleri),

Earthnoise.com, Kinkos.com; Avrupa'da Bertelsmann, sale pending); Avustralya'da
AAPT

Limited, Latin Amerika'da Cisneros Group and Banco Itau ile ortak girişim.

TV

CNN

CNN Headline News

CNN/Sports Illustrated

CNN

CNNfn

WB

(%67'si kendisinin, % 22.25'i Tribune Co.'nun ve %11'i WB çalışanlarının);

ULUSLARARASI KANALLAR

Yaklaşık 120 ülkede yayın yapan TBS ve

TNN;

CNN International, Cartoon Network,

HBO ve Cinemax;

Almanya, Macaristan, Asya'da

müzik video kanalları;

Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti,

Polonya ve Romanya'da ödemeli televizyon;

Star Channel

KABLOLU YAYINCILIK

KANALLAR:

HBO, Cinemax (%75'i kendisine, %25'i AT&T'ye ait), Comedy

Central (%37.5'i kendisine, %50'si Viacom'a, % 12.5'i AT&T'ye ait),

Court TV (%50'si kendine, diğer yarısı ise ATT'le ait), TBS, TNT, Cartoon

Network (Avrupa, Latin Amerika, and Asya/Pasifik),

Turner Classic Movies, CNN International, CNN en Espanol, and CNN/Sports Illustrated; TVKO (%75'i kendisine %25'i AT&T'ye ait); Music Choice and Music Choice Europe(Sony, EMI, General Instrument ile ortak)

YAPIM/PROGRAMCILIK

Warner Bros. Television, Telepictures Productions, Castle Rock Television;Witt Thomas Productions, Warner Bros. Television Animation (Hanna Barbera and Looney Toons); bunun yayında HBO'nun bazı bölümleri, tam tamına 6500 filmlik Warner Kütüphanesi, 32,000 televizyon filmi ve 13,500 çizgi film; Oxygen Media.

DİĞERLERİ

Warner Bros. tüketim ürünleri (%75'i kendine, %25'i AT&T'ye ait) DC Comics, Hanna-Barbera karakterleri ve Harry Potter lisansını elinde bulunduruyor; Turner Learning (CNN, TNT, TCM ve Cartoon Network programcılık sınıfları için eğitim dokümanları)

UYDU TV

Primestar (TCI/AT&T, Advance Publications, MediaOne/AT&T,

Comcast and Cox ile birlikte)

TELEFON

Time Warner Telecom (37%)

WEB GİRİŞİ

Road Runner

(%37'si kendisinde olmak üzere, %34 TCI/AT&T,

%10'u Microsoft, %10'u Compaq, %9'u Advance Publications'da),

Cable Modems.

TEMATİK PARKLAR

Avustralya'da Sea World ve Movie World

(%78'i kendisinin, %22'si Village Roadshow Ltd.'in)

SPOR

Atlanta Braves (beysbol), Atlanta Hawks (basket),

Atlanta Thrashers (beysbol), Goodwill

Games (Her çeşit spor oyunlarını kapsıyor).

DERGİLER

Üçü en çok satan olmak üzere 63 dergi: Time, Life and

People; MAD Magazine, DC Comics (%87.5'i kendisine,

%12.5'i AT&T'ye ait); American Express Publishing Corp.

YAPIM VE DAĞITIM

New Line Television

Warner Bros. Television

(%75'i kendisine, %25'i MediaOne/AT&T'ye ait)

Warner Bros. Television Animation

(%75'i kendisine, %25'i MediaOne/AT&T'ye ait)

Telepictures Productions

(%75'i kendisine, %25'i MediaOne/AT&T'ye ait)

Castle Rock Television

HBO Independent Productions

(%75'i kendisine, %25'i MediaOne/AT&T'ye ait)

PERAKENDE SATIŞ

Warner Bros. Studio Stores (%75'i kendisine, %25'i AT&T'ye ait)

4.1.2.3. News Corporation

%8'ine AT&T'nin sahip olduğu, %30'unu ise Murdoch ailesinin yönettiği News Corporation'un 2000 yılı geliri 14 milyar dolardır.

KİTAP

News America yayınevi, HarperCollins,

Regan Books, William Morrow ve Avon'u da kapsar;

Zondervan da en büyük İncil yayınevidir.

DİĞERLERİ

Twentieth Century Fox Licensing

WEB

News Corp'a bağı haber, spor, eğlence ve oyun

sitelerinin yanı sıra şirket, ChinaByte.com, broadsystem.com;

www.tvguide.com'un da sahibidir.

GÖSTERİ MERKEZLERİ

Madison Square Garden

(%40'ı kendisinin, %45'i CABLE VISION, %15'i NBC/GE'e ait)

Radio City Music Hall'un ve The Rockettes'in yönetimi

(%40'ı kendisinin, %45'i CABLE VISION, %15'i NBC/GE'e ait)

GAZETELER

NY Post; İngiltere'de: the Sun, the Times, News of the

World; The Australian, The Telegraph, The Herald

Sun ve diğerleri ise Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Pasifik'te.

TV KANALLARI

FOX, FX, Fox Family Channel, FXM

(%50'si kendinin, %50'si AT&T'nin), Fox Sports Net,

National Geographic Channel, MSG; TV Guide Channel,

TV Guide Sneak Prevue; Uluslararası holdingleri ise Zee Network (50%),

ESPN Star (AOL/TW ile birlikte), Channel V (50%'sine sahip,

AOL/TW, EMI, SONY ve BERTELSMANN ile ortak) ve National

Geographic Channel (%50);

FOX Sports International

YAPIM

Twentieth Century Fox Television

Twentieth Television; Fox Television

Studios; Greenblatt/Janollari Studios;

Natural History Limited; Fox Family

Worldwide Inc.,

Regency Television (%50'sine sahip diğer ortak ise Monarchy

Enterprises); Fox Television Library

KABLO VE UYDU TV

DirecTV;

FOXTEL;

BskyB (İngiltere);

JskyB (Japonya);

Star TV (Hindistan).

TV İSTASYONLARI

WNYW ve WWOR, New York; KTTV ve KCOP, LA; WFLD, Chicago; WTXF, Philadelphia; WFXT, Boston; KDFW ve KDFI, Dallas; WTTG, Washington DC, WJBK, Detroit; WAGA, Atlanta; KRIV, Houston; WTVT, Tampa; WJW, Cleveland; KSAZ, Phoenix; KDVR, Denver; KTVI, St. Louis; WDAF, Kansas City; WITI, Milwaukee; KSTU, Salt Lake City; WBRC, Birmingham; WHBQ, Memphis; WGHP, Greensboro; KTBC, Austin; KPTV, Portland; KBHK (58%), San Francisco; KMSP 58%) (Minneapolis; KUTP (58%) Phoenix; WUTB (58%), Baltimore; WRBW (58%) Orlando; KMOL (58%) San Antonio and KTVX, Salt Lake City; Satellite Primestar and DirecTV.

FOX

203 istasyon

Fox News

ULUSLARARASI TV

Avrupa'daki Kanallar:

Vox (%49.9), TM3 (%66),

Stream (%35)

Latin Amerika'daki Kanallar: Canal Fox,

Cinecanal (%20.2),

Telecine (%12.5)

FOX Sports Americas (%50)

Asya'daki Kanallar:

Channel V(ortakları var)

STAR News;Zee India TV

ve Zee TV (%50);

STAR Sports (%50)

Phoenix Chinese Channel (%45)

Phoenix Movies (%45)

Viva Cinema (%50)

•••

Bunlara ek olarak tıpkı Asya'daki STAR ve

Avustralya'daki FOXTEL gibi ortak girişimleri var.

DERGİLER

TV Guide, (TV Guide Ultimate Cable and

Celebrity Dish) The Weekly Standard;

dağıtım birimi Bauer Publishing L.P., Reader's

Digest, PRIMEDIA, Weider Publishing,

Consumer Union, Essence .

Communications, Emmis Corporation,

McGraw-Hill, The World Almanac yayınlarının satış ve dağıtımını üstleniyor.

TV YAPIM

Twentieth Century Fox Television and Fox Television Studios (%83), Fox Television

Studios Regency Television (New Regency Enterprises ile birlikte), TV Guide Television

Productions; XYZ Entertainment Pty. Ltd. Asya-Pasifik bölgesinde kablolu yayın programcılığı; Main Event Television Avustralya'da yetişkinler için üretim yapıyor.

VIDEO

Fox Home Entertainment (%83)

FİLM

Twentieth Century Fox, Fox

Searchlight, Fox Animation Studios,

Twentieth Century Fox International

(hepsinin %83'ü), Fox Studios Australia

(Lend Lease Corporation ile birlikte);

Intertainment ile MGM dağıtım anlaşması.

4.1.2.4.The Walt Disney Company

The Walt Disney Company'nin 2000 yılına ait geliri 24.5 milyar dolardır.

FİLM

Walt Disney Pictures, Touchstone

Pictures, Hollywood Pictures,

Miramax Film Corp., Dimension,

Buena Vista International

(uluslararası dağıtım kolu);

HOME VIDEO.

MUSIC

Walt Disney, Hollywood,

Mammoth, and Lyric Street

Records

PERAKENDE SATIŞ

741 Mağaza

DERGİLER

Discover, Family Fun, Disney

Adventures, ESPN The Magazine

(80%'i Disney, % 20 Hearst), Talk (50%'i Disney, % 50 Hearst).

WEB

ABC.com, ABCNews.com, Oscar.com, Mr. Showbiz, Disney.com,

ESPN.com, NFL.com, NBA.com, Toysmart.com (%61),

Soccernet.com; SportsTicker (spor haberlerini ve skorlarını anında yayınlar).

TATİL VE EĞLENCE MEKANLARI

Walt Disney World,

Disney Cruise Line,

Disney Vacation Club,

Disneyland, Disney

MGM Studios, Tokyo

Disney, Disneyland

Paris (%39), Hong Kong Disneyland

(2005 yılına kadar %43'ün kendisinin, %57'si Hong Kong yönetiminin),

Spruce Goose,

Queen Mary.

RADYO

50 istasyon,

ABC Radio Network; Radio

Disney; ESPN Radio (%80 kendisinin, % 20'si Hearst'ün).

YAPIM VE DAĞITIM

ABC Entertainment Television

Group (Buena Vista,

Touchstone, Walt Disney, Imagine

Television and ABC

Entertainment'ı da içine alacak şekilde); ABC Productions.

TV

ABC

(ABC TV Network-224 kanal ile bağlantılı)

ABC News

World News Tonight

Good Morning America

Nightline

This Week

Primetime

YAYIN AĞLARI

ABC; Disney Channel; Toon Disney; Soap Net; ESPN, ESPN2, ESPN

Classic, ESPNEWS and ESPN Regional Television;

A&E, History Channel and Biography Channel;

Lifetime and Lifetime Movie Network (Hearst ile %50 ortak);

E! Entertainment Television and Style (%40 Disney, %40 Comcast, % 20AT&T).

ULUSLARARASI KANALLAR

Disney (Tayvan, Birleşik Krallık, Avustralya, Malezya, Fransa,

Ortadoğu, İspanya, İtalya, Almanya, Latin Amerika, Brezilya,

İskandinavya, Avrupa Merkez);

kendisinin ürettiği programlar 19 ESPN ile 140'tan fazla ülkede izleniyor;

HBO Ole , HBO Brasil ,

TVA (Brezilyalı programcı ve dağıtımçı kanal)'da yatırımları var;

İspanya'daki Multicanal kanalları (%50 Disney, % 50 ATT'nin).

DIĞER TEMATİK PARKLAR

ESPN Zone: Spor temalı restoranlar (Hearst ile birlikte sahip, Disney'in payı %80);

DisneyQuest: İnteraktif macera kompleksi;

WDW Resort, Chicago, Philadelphia.

KENTLER

Developed Celebration, Florida'da

4,900 dönümlük bir şehir.

ŞOV DÜNYASI

Beauty and the Beast,

The Lion King, The

Hunchback of Notre Dame ve

Aida'nin sahne şovları;

Broadway'daki New Amsterdam Tiyatrosu.

SPOR

Mighty Ducks

ve the Anaheim Angels takımları (beysbol takımları).

TV İSTASYONLARI

(Amerikan halkının %24'üne ulaşıyor)

WABC New York

KABC Los Angeles

WLS Chicago

WPVI Philadelphia

KGO San Francisco

KTRK Houston

WTVD Raleigh/Durham

KFSN Fresno, CA

WJRT Flint, MI

WTVG Toledo, OH

DİĞER

Okullar için video kasetler üretiyor;

Poster ve eğitime destek hizmetlerinin üretim ve satış

lisansını elinde bulunduruyor;

Disney Catalog'da bulunan ürünlerin ticareti;

Disney Direct Marketing;

GO Credit Card.

ULUSLARARASI TELEVİZYONLAR

The Disney Channel International

ESPN and HBO'nun uluslararası yayınlarında yatırım payı var,

NetStar, The Sports Network, Les

Reseau des Sports.

LİSANS

Giyim, oyuncak, hediyelik eşya, ev döşemelikleri, kırtasiye malzemeleri, spor malzemeleri, kitaplar ve dergiler.

4.1.2.5.Viacom

TV

CBS NEWS

CBS Evening News

CBS News Sunday Morning

60 Minutes

48 Hours

60 Minutes II

The Early Show Saturday Early Show

Face the Nation

CBS Morning News

Up to the Minute

YAYIN AĞLARI

CBS, UPN, MTV, MTV2, VH1, Showtime,

Showtime Beyond, Showtime Extreme,

Showtime Next, Showtime Women,

Showtime Family Zone, Nickelodeon, Noggin

(Sesame Workshop ile ortak),

Nickelodeon GAS, TV Land, Comedy Central

(%50 kendisinin, % 37.5 AOL/TW ve % 12.5 AT&T),

TNN, CMT, The Movie Channel, Sundance Channel (%50 kendisinin, diğer ortaklar

Vivendi ve Robert Redford), FLIX, BET ve BET on Jazz.

Avrupa, Hindistan, Africa, Malezya, Yeni Zelanda,

Filipinler, Bangladeş, Nepal, Malta, Latin Amerika, Tayvan, Brezilya,

Rusya, Avustralya, Çin'in bazı bölümleri, Brunei Sultanlığı,

Japonya, Singapur, Endonezya, Malezya, Vietnam, Hong Kong, Güney Kore,

Papua Yeni Gine, Sri Lanka, Pakistan, Nepal ve Türkiye'de yayın yapıyor.

TV İSTASYONLARI

WCBS, New York; KCBS, Los

Angeles, CA; WBBM, Chicago; Philadelphia'da KYW ve
WPSG; KPIX, San Francisco;
WBZ ve WSBK, Boston; KTVT ve KTXA,
Dallas; WDCA, Washington, DC; WKBD ve
WWJ, Detroit; WUPA, Atlanta, KTXH,
Houston; KSTW, Seattle; WCCO,
Minneapolis; KCCO, Alexandria, MN; KCCW,
Walker, MN; WTOG, Tampa-St. Petersburg;
Sarasota, FL; WFOR, Miami-Ft. Lauderdale;
WBFS, Miami; KCNC, Denver; KMAX,
Sacramento; KDKA ve WNPA, Pittsburgh;
WJZ, Baltimore; WNDY, Indianapolis;
WWHO, Columbus, OH; KUTV, Salt Lake
City; KUSG-TV, St. George, UT; WGNT,
Norfolk; WUPL, New Orleans; KAUT,
Oklahoma City; KEYE, Austin; KSCC,
Wichita; WFRV, Green Bay-Appleton, WI;
WJMN, Escanaba, MI; WHDF-TV, Huntsville,
AL; Operates WTVX, West Palm Beach;
WLWC, Providence, RI.

FİLM

Paramount Pictures, Nickelodeon Movies

(Snow Day), MTV Films (The Original

Kings of Comedy), BET and Arabesque Films

HOME VIDEO: Blockbuster (%82); Paramount

Home Entertainment, Paramount Home

Entertainment, Int'l.; TiVo (GE ve diğerleriyle ortak)

SİNEMA SALONLARI

ABD, Kanada, Avrupa, Asya ve Güney Amerika'da

Famous Players, UCI aracılığıyla (%50 kendisinin, %50

AOL/TW'ın) 1,800 sinema ekranı; WF Cinema Holdings, L.P..

RADYO

INFINITY (radyo istasyonu);

CBS Radio Network;

Westwood One (%18) ve Sportsline Radio (%20, diğerleri ise

Reuters ve AOL/TW).

BILLBOARD'LAR

ABD'de Infinity Outdoor ve TDI ;

Fransa'da Giraudy SA (%73),

İtalya'da SMA S.p.A.

TEMATİK PARKLAR

ABD ve Kanada'da Paramount Parkları (5 farklı tema parkı):

Santa Clara, Kaliforniya'da Great America;

Richmond, Virginia'da Kings Dominion;

Cincinnati, Ohio'da Kings Island;

Toronto, Ontario'da Wonderful

ve Star Trek;

Las Vegas Hilton'da The Experience.

LİSANS

Viacom Tüketici Ürünleri;

Nickelodeon Tüketici Ürünleri.

EĞLENCE MEKANLARI

Paris Las Vegas Casino'daki caz restoran

Tres Jazz (Park Place Entertainment ile ortak) ve tatil mekanı;

Largo ve Memphis'te BET SoundStage tema restoranları;

Disne World'de BET SoundStage Club isimli dans kulübü;

World Wrestling Federation Entertainment (%3); House of Blues Entertainment

Inc.; Nickelodeon Recreation (canlı şov merkezleri).

KİTAP

Simon & Schuster, Pocket Books,

Scribner ve The Free Press ile

Birleşik Krallık ve Avustralya'da bu yayınevlerinin farklı isimlerdeki uzantıları;

Arabesque Books.

MÜZİK YAPIM

Famous Music 100.000'den fazla müzikal çalışmanın

tefif hakkını elinde bulunduruyor.

BANKACILIK

BET Financial Services

WEB

MTVi (%90 Viacom, %10 AT&T): MTV.com, VH1.com,

Country.com, Imagine Radio and SonicNet.com;

Nickelodeon Online: Nick.com, NickJR.com,

TVLand.com, Nick-at-Nite.com, Gas.Nick.com

Teachers.Nick.com, and Red Rocket (AT&T ile birlikte);

Yatırımının bulunduğu diğfer website'lar:

iWon, Inc., Sportsline.com, Inc.,

MarketWatch.com, hollywood.com, storerunner.com,

Thirdage.com, Webvan, Switchboard Incorporated ve
Medicalogic/Medscape, Inc.; Office.com, Content
Commerce, L.P., RX.com, Inc. and Wrenthead.com, Inc.,
MusicNewswire MovieTickets.com, Jobs.com, Beatnick,
Inc.; Web design ile ilgili olarak Nvolve (%90 Viacom, %10 AT&T) ve Infoworks;
Loudeye Technologies (dijital medya yönetimi);
MTV ve Rioport.com Inc.(MTV'nin website'ları üzerinden, download edilebilir müzik
satıyorlar).

DERGİLER

BET Weekend (New York Daily
News ile ortak) ve Emerge Magazine;
Afrika kökenli Amerikalıları hedefleyen
aylık Heart& Soul Magazine ile “health & beauty (kadın dergisi)”;
Nickelodeon Magazine.

YAPIM VE YÖNETİM

CBS Enterprises (King World ve CBS Broadcast
International ile birlikte), Paramount Television, Spelling Television, Big
Ticket Television, Viacom Productions, Nickelodeon Studios,
MTV Productions, Nicktoons Animation Studio.

DİĞERLERİ

BET Design Studio (G-III Apparel Group, Ltd. ile birlikte),

Exsto XXIV VII marka giyim ve aksesuarların üretimi.

4.2. Anaakım Medyada Afganistan Operasyonu'nun Sunuluşu

Topraklarında yıllarca süren savaşlar sırasında Afganistan dünyanın mayınların en çok bulunduğu ülkesi haline gelmişti. Çünkü Afganistan'da kara mayınlarıyla döşeli bölge tam 737 milyon metrekaredir. Topraklarında süren savaşların faturasını da hep çocuklar ödemiştir. Durum ABD'nin Afganistan'a düzenlenen operasyon sırasında da değişmemiş, ülke çocukları bu kez gökten yağın soda ya da gazoz şişesi görünümündeki ölümle tanışmışlardır. 11 Eylül saldırılarının sorumlularını yakalamak üzere 7 Ekim 2001'de ABD tarafından Afganistan'a düzenlenen operasyon sürecinde, 1963 yılından bu yana Vietnam da aralarında olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinde kullanılan cluster bombs'un (küme bombaları) öldürücü etkisi anaakım medya tarafından görmezden gelindi.

Redhouse sözlüğüne göre demet, salkım, küme anlamına gelen "cluster"ın içerdiği anlamı adil yansıtan bir kelime olduğundan, "cluster bombs"u "küme bombaları" olarak Türkçe'ye çevirmek sosyal sorumluluk ilkesi açısından daha doğru görünmektedir. Çünkü "cluster"ın demet ve salkım biçimindeki karşılıkları, küme bombasına olumlu bir anlam katmaktadır.

11 Eylül saldırıları ardından medyaya uygulanan baskıların neredeyse kamuoyunun haber alma özgürlüğünü engeller boyutlara ulaştığı dönemde, CNN başkanı Walter Isaacson, personeline "Taliban'ın teröristlere yataklık ettiğini unutmayıp, sivil yıkımlara dair görüntüleri dengeli verin" uyarısını yapmıştır. Isaacson, hareketi izleyen muhabirlerin bir anlamda kulağını çektiği uyarılarına, uygulanan devlet sansürünün etkilerinin tüm şiddetiyle hissedilebileceği bir şekilde şöyle devam etti: "Afganistan'daki can kayıplarına fazla odaklanmak sapkınca gözüküyor. Taliban'ın

perspektifinden bildiriyor gözükmemek için olayları doğrulatma çabamızı iki katına çıkarmalıyız. Taliban'ın insan kalkanı kullandığından ve beş bin masum insanın ölümünden sorumlu teröristlere yataklık yaptığından söz etmeliyiz. İnsanların Afganistan'da sivilleri acı çekerken gördüklerinde, ABD'ye büyük ıstırap vermiş bir terörist saldırısının bağlamında olduğunu anlamalarından emin olmak istiyoruz"⁶⁷.

CNN'in Afganistan hareketinin izlenmesi ve aktarılmasına yönelik manifestosu olarak nitelendirilebilecek uyarılarının ilerleyen günlerde de devam ettiği gözlenmiştir. CNN'in standart ve pratik bölümü başkanı Rick Davis, sunuculardan haberlerinin ardından "Bunları izlerken, ABD hareketinin beş bin masumun ölümüne yol açan terörist saldırılara misilleme olduğunu unutmamalıyız" ya da "Taliban hala teröristlere yataklık etmeyi sürdürse de, Pentagon her seferinde Afganistan'da can kayıplarını azaltmaya çalıştığını vurguladı" gibi cümleler kurmasını istedi. CNN bu genelgesinden dolayı, ABD'nin diğer büyük medya kuruluşlarından CBS ve NBC tarafından kınandı. CNN'i tek destekleyen ise Fox News oldu⁶⁸.

Ajanslardan, yerli ve yabancı televizyon kanallarından Taliban komutanlarının dağlara çekildikleri ve Afganistan'ın doğusunda hayvanlara karşı kimyasal silah denemesi yaptıkları, uydu fotoğraflarının hayvan leşlerini açıkça gösterdiği ilan edildi. Fakat, Afganistan'ın tamamı kontrol altına alındığı halde kimyasal silah denemelerinin kanıtları henüz ortaya konulamadı. CNN'in ünlü savaş muhabiri Christian Amanpour'un Kabil'deki bir evde ele geçirdiği nükleer savaş yapımına ilişkin kanıtların eski bir bilim dergisinde yayınlanmış mizah yazısına dayandığı da çabuk ortaya çıktı.

11 Eylül saldırıları ve bunu izleyen Afganistan hareketi, uluslararası medya için bir sınav niteliği taşımıştır. İngiltere'nin kamu yayıncılığı yapan televizyon kanalı BBC'nin de 11 Eylül saldırıları ve Afganistan'a dair haberleri aktarırken önemli yanlışlar yaptığı gözlemlenmişti. BBC önce, Oryx Doğal Kaynaklar isimli şirketin yöneticisi Kemal Kan Fhan'ı, El Kaide lideri Usame Bin Ladin ile bağlantılı olmakla suçladı. Bu suçlamayı yaparken, Kal Fhan'ın 1998'de ABD'nin Afrika'daki elçiliklerinin bombalanması yüzünden hüküm giyen Muhammed Khalfan ile aynı kişi

⁶⁷ G. İnçoğlu, s.136.

⁶⁸ G. İnçoğlu, s.137.

olduğunu iddia etti. Gerçekte adı geçen kişinin ne Bin Ladin ile, ne de ABD'nin Afrika'daki elçiliklerinin bombalanmasıyla ilgisi vardı. BBC, 31 Ekim'de bir dakika süreli özür mesajı yayınladı⁶⁹.

İkinci olay ise CNN'in savaş muhabiri Christian Amanpour'un başına gelenlerle aynıydı. BBC'nin Afganistan muhabiri John Simpson, El-Kaide'yi nükleer silah üretmekle suçlayan bir haber yaptı. EJC (European Journalism Center-Avrupa Gazetecilik Merkezi), Wired dergisine dayanarak, Simpson'un Kabil'deki bir El Kaide evinde bulunduğu belgelerin 1979'da mizahi bir bilim dergisinde yayınlanan "Haydi termonükleer bir bomba yapalım" başlıklı bir makaleye çok benzediğini duyurdu. Wired, haber konusu belgeler ile 1979'da "The Annals of Improbable Research" dergisinde yayımlanan makale arasında büyük bir benzerlik olduğunu aktardı. Üstelik bu makale "Nasıl bir atom bombası yaparsınız?" başlığıyla internette dolaşıyordu. Bununla birlikte, tarifi bilimsel yanı yoktu ve mizahi bir dille kaleme alındığı her halinden belliydi. Yazıda, plütonyumun içinde patlayıcı sıkıştırılırsa, atom bombası yapılacağı; plütonyumla uğraşıldıktan sonra ellerin sabunla yıkanması ve çocuklardan uzak tutulması gerektiği, bomba yapımının ardından kalan kısmın böceklerle karşı kullanılabileceği gibi komik tarifler aktarılıyordu⁷⁰.

ABD yönetimi baştan beri haber kaynaklarını tamamen kontrolü altında tutabileceğine ve enformasyonu CNN aracılığıyla yönlendirebileceğine inanıyordu. Ancak, 11 Eylül sonrası Afganistan'dan yaptığı yayınlar ve Taliban'la bağlantı kurabilen tek kanal olması yüzünden El Cezire başta ABD olmak üzere Batının huzurunu kaçırdı.

11 Eylül saldırılarının ardından, El Cezire, Arapça konuşan halkların tek ve en güvenli televizyon kanalı haline geldi. Bu nedenle Arap ve Müslüman kamuoyuna seslenmek için Amerikan yönetimi de İngiliz başbakanı da El Cezire'ye çıkmaktan başka yol bulamadı.

⁶⁹ Doğan Tılıç, "Medya, savaş ve demokrasi", *Karizma*, Sayı: 9, 2002, s. 29-38.

⁷⁰ Farhad Manjoo, "Osama's Nuclear Plans Half-Baked", <http://www.wired.com/news/culture/0,1284,48523,00.html>, (11 Şubat 2004), par.7.

Aslında Arap aydını, El Cezire uydu kanalının elli yıl içinde Ortadoğu'da 20. Yüzyılın sonunda gerçekleşen en önemli siyasi gelişmelerden biri olarak nitelendirilebileceğini tahmin etmişti. Sekiz yıl önce Katar Emiri Şeyh Hamid bin Khalifa al-Thani tarafından 1996'da bir defaya mahsus olmak üzere verilen 137 milyon dolarlık bağışla kurulan El Cezire'nin beş yıl içinde finansal bağımsızlığını kazanacağı düşünülmüştü. Fakat kanal, bu beklentiyi karşılayamadı. Çünkü süreç içinde büyük ölçüde, sansürlü haber programları ve yayınları nedeniyle şimşekleri üzerine çeken El Cezire, reklam piyasasından pek fazla pay alamadı. Öyle ki hem Suudi hem de Kuveyt hükümetleri yerli firmalara, El Cezire'ye reklam vermemeleri yönünde baskı uyguladı. İşte bu nedenle ticarî reklamlar, herhangi bir 24 saatlik yayın akışında 40-45 dakika gibi çok az bir yer tutuyor. Yaşamı, Katar devletinden gelen sübvansiyonlara bağlı olan El Cezire'nin tavizsiz yayın politikasına rağmen iş Katar politikasına gelince suya sabuna dokunmaması da günümüz medya dünyasının koşulları ile karşılaştırıldığında olağan kabul edilebilecek niteliktedir⁷¹.

El Cezire'nin gökyüzündeki siyah bir ışık curcunasını karıncalı bir şekilde yayınlaması ve Usame Bin Ladin'in röportaj kasetini ortaya çıkarması, kanalın uluslararası medyada soluk kesen yükselişinin habercisiydi. Afganistan'daki operasyona dair ilk görüntüler, bir zamanlar 1991'deki Körfez Savaşı'nın yıldızı durumundaki CNN'in yanı sıra BBC ve SKY News olmak üzere Batılı pek çok kanalda yayımlandı. Çünkü Amerikan ve İngiliz uçakları Afganistan'ı bombaladığında, ülkeden kesintisiz 24 saat yayın yapan tek kanal El Cezire'ydi.

O gün tüm Amerikalılar ekranları karşısında kelimenin tam anlamıyla şok oldular. CNN'in El Cezire'den aktardığı görüntüler arasında sadece Afganistan'a düzenlenen operasyon değil, Usame Bin Ladin de vardı. Amerikalılar o gün 11 Eylül saldırılarının sorumlusu olarak gördükleri kişiye ilk kez ekranları karşısında rastlamışlardı. El Cezire'nin yayınladığı bu kaset, sakın görünen, uzun ve gri sakallı Bin Ladin'i, kıraç kayalık bir bölgede silahlı bir şekilde gösteriyordu. Yanında üç yardımcısı vardı: Mısır İslami Cihad'ının başkanı ve operasyon şefi olan Eymen El-Zevahiri ve El

⁷¹ Joel Campagna, "Arap Televizyonlarından Karışık Sinyaller" *Foreign Policy*, Eylül-Ekim/Kasım-Aralık, s. 49-52.

Kaide'nin iki üyesi. Kasette, Ladin beyaz ve bej bir cüppe giyiyor, Afgan tarzı beyaz bir sarık takıyor ve sözlerine şöyle başlıyordu: “Allah Amerika’yı vurdu ve en büyük binalarını harap etti. Allah’a şükürler olsun. Amerika kuzeyden güneye ve doğudan batıya korku dolmuş durumda”. Irak’taki Amerikan hava saldırılarından, ekonomik yaptırımlardan, Filistin kasabalarına giren İsrail tanklarından ve görüntülerinden bahsediyor, kasabaları isim isim sayıyordu. Konuşmasına şöyle devam etti: “Bu olaylar dünyayı iki kampa böldü, inananların kampı ve kafirlerin kampı. Dininin üstün gelmesi her Müslüman’ın sorumluluğudur. İnanç ve değişim rüzgarları Peygamberimiz Muhammet’in, selam ve Allah’ın rahmeti üzerine olsun, mekanını işgal etmiş olan kafirlerin aleyhine esiyor”.

El Cezire, Usame Bin Ladin ile röportaj yapan ve bunu ilk yayınlayan kanaldı. Bu röportaj El Cezire’yi birden bire dünya çapında bir medya kanalı haline getirdi. El Cezire’nin yönetim kurulu başkanı Şeyh Hamad Bin Tamer El Thani’ye göre yayınladıkları Ladin kasetleri, CNN’in 1991’deki Körfez Savaşı’nda yayınladığı Saddam Hüseyin görüntülerinden farklı değildi. 7 Ekim 2001’de yayınlanan Ladin kasetleri son değildi. Arkasından, pek çok görüntü ve röportaj da El Cezire ekranlarından yayınlandı.⁷²

Bu yayınların ardından pek çok Batılı Bin Ladin’in kurmuş olduğu propaganda makinesinin ciddiyetini anladı. El Cezire ile röportaj yapmak isteyen ilk lider İngiliz Başbakanı Tony Blair oldu. Bin Ladin kasetinin yayınlanmasından iki gün sonra 9 Ekim 2001’de İngiliz Başbakanı Tony Blair, kanalın “Bir Görüşten Fazlası” isimli tartışma programına konuk oldu. Downing Street’te çekilen ve Sami Hadda tarafından sunulan programda yaklaşık 30 dakika konuşan Blair, yaz tatili boyunca Kur’an üzerinde çalıştığını belirterek, “Eğer Bin Ladin güçleri hayatta kalırsa, bölgede fundamentalist bir rejim uygulayacaklar. Kimsenin böyle bir rejim altında yaşamak isteyeceğini sanmıyorum” dedi. Blair’in röportajı, Amerikalı yetkililerin de kanala konuşmalarına neden oldu. 11 Eylül saldırılarından altı gün sonra kanala kısa bir açıklama yapan ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, bir röportajında “El-Cezire’ye kısa bir röportaj verdim ve gelecekte bunu tekrar yapmayı umuyorum” dedi.

⁷² Mohamed Al-Nawawy-Adel Iskandar, *Al Jazeera*, Westview Press, 2002, p.135.

Bir süre sonra Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice da El Cezire ekranlarında görüldü. Afganistan'daki bombardımanı açıklamaya çalışıp, Filistin ve İsrail arasındaki barış için uğraştıklarını söyledi. Ayrıca terörizme karşı başlatılan faaliyetin İslam'a karşı olmadığını da vurguladı. Rice ile yapılan röportajdan iki gün sonra ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld de aynı kanalda bir programa katıldı ve Afganistan'daki kayıpların Taliban'ın uçaksavarlarından kaynaklandığını söyledi ve ekledi: "Atışlar sonrası yere düşen parçalar insanları öldürüyor"⁷³.

Bu konuşmasında Rumsfeld, dezenformasyon yapmış, tarafsız ve sosyal sorumluluk ilkesi ışığında yayıncılık yapmak isteyen El Cezire de buna alet olmuştur. Masum sivillerin ölümünün Taliban'ın uçaksavarlarından düşen parçalara bağlanması gülünç bir ifadedir. Taliban'ın uçaksavarları, Amerikan ve İngiliz birliklerinin gelişmiş savaş teknolojileri karşısında sapanla kuş avlamaya benzemektedir. Kayıpların en büyük sorumlusu anaakım medyanın görmezden geldiği küme bombalarıdır.

Afganistan'a düzenlenen operasyon sırasında ve sonrasında anaakım medyanın görmezden geldiği zararların etkilerini azaltmak için Birleşmiş Milletler'in MAPA (Mine Action Program for Afghanistan-Afganistan İçin Mayın Eylem Programı), 2002 Eylül'ünden bu yana Kabil'de faaliyet gösteriyor ve hem mayınları hem de küme bombalarının ardından kalan patlamamış bombacıkları temizlemek için uğraşiyor. MAPA aynı zamanda beş tane bölgesel mayın eylem merkezine sahip. RMACs (Regional Mine Action Centers) ülkenin merkez (Kabil), kuzey (Mazar), güney (Kandahar), batı (Herat) ve batı (Celalabad) olmak üzere beş noktasında bulunmakta. MAPA, Afganistan'da mayınlar ve küme bombalarının temizliği ile uğraşan 16 sivil toplum örgütü ile de koordineli çalışmakta. Bu örgütlerden öne çıkanları HALO, OMAR, DAFA'dır.

⁷³ Al-Nawawy and Iskandar, p.140-141.

4.2.1. Afganistan Operasyonu'nda Küme Bombalarının Kullanımı

Sivillerin hedef alınmasını batıda bir gazetecilik tabusu olduğunu gösteren örneklere 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın ardından tanık olunmuştu. Aynı durum 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte gerçekleşen Afganistan operasyonu ve Irak üzerine savaşta da gözlemlendi. 1991'deki Körfez Savaşı'nın sona ermesinin ardından Londra'daki Medical Education Trust tarafından bir araştırma yapıldı. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Körfez Savaşı sırasında sivil yerleşim birimlerine saldırılmasından dolayı 200 bin kişinin yaşamını yitirdiği tespit edildi. Ama rapor bir süre sonra imha edildi. Haziran 2003'te ise bir grup Amerikan-İngiliz akademisyen ve araştırmacı tarafından hazırlanan raporda da sadece Haziran ayında Irak'taki saldırılar sonucu yaşamını kaybeden sivillerin sayısının 10.000 olduğu açıklandı. Bunların 2356 kişisi sadece Bağdat'taki saldırılarda yaşamını yitirmişti⁷⁴.

Afganistan'a düzenlenen operasyon sonucunda ise 20.000 sivil yaşamını yitirdi. Ölümler kullanılan mühimmatlardaki seyreltilmiş uranyumun etkilerinden dolayı sürmekte. Çocuk ölümlerinin büyük bir kısmı da ABD'nin bölgede kullandığı küme bombalarından kaynaklanmaktadır. Operasyon sırasında Kabil'de görev yapan gazeteci John Pilger bu konudaki gözlemlerini şöyle dile getirmişti⁷⁵: “Kabil'in merkezinde dolaşırken yırtık pırtık iki uyarı notu buldum. Halka, Amerikan yapımı patlamamış küme bombalarını evlerinden ve sokaklarından uzaklaşturmalarını öğütleyen bu notları, sokaklarda “şehir mayınları”nın arasında oynayan hangi küçük çocuk okuyacaktı?”

4.2.2. Küme Bombaları: Tanımı ve kullanımı

Küme bombaları, dahice tasarlanmış modern zaman silahlardır. Uçaklardan bırakıldıktan sonra bu ağır silah havada açılır ve her biri bir soda şişesi büyüklüğünde 200 ya da daha fazla bomba etrafa saçılır. Bu küçük bombalar daha sonra patlayarak yüzlerce küçük, sivri yüzeyli şarapneli çok yüksek bir hızla ve çok geniş bir alana

⁷⁴ John Pilger “*Bush's Vietnam*”, newstatesman, 23 June 2003, p.20.

⁷⁵ Pilger, p.21.

fırlatır. Salkım bombalarının bir başka açıklamasında ise, “yangın başlatmak için çevresine yakıcı maddeler yayabilir, tankları ve diğer zırhlıları delebilecek erimiş metal parçaları gönderebilir ya da 6,35 mm kalınlığında saç levhayı (ya da insan eti ve kemiğini) kolaylıkla delebilecek şarapneller saçabilir” denilmektedir⁷⁶.

Sarı bombacıkların düşüşü, küçük paraşütlerin yardımıyla yavaşlatılır ve böylece daha geniş bir alana dağılmaları ve üreticisinin deyişiyle daha fazla yumuşak hedefi (soft target), bir başka deyişle insanları, asker ya da sivil ayrımı yapmadan vurabilmesi sağlanır. Pentagon tarafından “birleşik etkili mühimmat” kategorisine sokulan, üreticisi tarafından “çok amaçlı, havadan atılan silah takımları sistemi” diye tarif edilen küme bombaları, insan hakları savunucuları ve kara mayınları karşıtları tarafından ayırım gözetmeyen kitle imha silahları olarak nitelendiriliyor. Sivil toplum örgütleri, küme bombalarının Cenevre Konvansiyonu’nda kabul edilen yasaklanmış silahlar listesine açık ve kesin olarak zikredilerek alınmasını istemektedirler.

1963 ile 1973 yılları arasındaki yoğun halı bombardımanlarından kalan patlamamış mühimmat hala insanları öldürmeye ve vücutlarına zarar vermeye devam etmektedir. Tahminler ABD’nin attığı iki milyon ton bombanın %30’nun patlamadığı yönündedir. Bu güne kadar genellikle patlamamış salkım bombalarından dolayı 11.000’den fazla kaza olduğu bildirilmektedir. Kurbanlar patlamalardan sonra hayatlarını kaybediyor. Hayatta kalma şansları olursa vücudun üst yarısında şiddetli yaralar açılmasına ve travmaya neden oluyor. Vietnam Savaşı, Kamboçya ve İran Körfezi’nde yıllardır benzeri tehlikeler yaşanmaktadır. Human Rights Watch tarafından 1999 yılında hazırlanan raporda 1991 yılındaki Körfez Savaşı sırasında atılan 24-30 milyon bombacığın 1.2-1.5 milyon tanesinin patlamadığı ve Irak üzerinde düzenlenen savaşa kadar olan süreçte 1220 Kuveytli ile 400 Iraklı sivilin ölümüne neden olduğu bildirilmiştir⁷⁷.

⁷⁶ Blum, s.127.

⁷⁷ Blum, s.129.

Bombacıklar sarı ve parlak renkte olup paraşütle yere indiğinden, patlamadıkları zaman en çok çevrede oynayan çocuklara zarar vermektedirler. Bu özellikleriyle kara mayınlarından daha fazla tehlikelidirler. Çünkü kara mayınları (land mines) düşmanın gelmesinin beklendiği yerlere yerleştirilir ve bu bölgelerin haritası çıkarılır, üzerinde mayınlı noktalar işaretlenir. Ancak küme bombaları için böyle bir belirleme yapmak imkansızdır. Bir okulun ya da evin bahçesine, herhangi sokağa, çocuk parkına düşebilir. Bombacıklar, insan vücudundaki kasları parçaladıklarından, doktorların organları kesmekten başkası çaresi de kalmamaktadır.

Nitekim 24 Nisan 1999 tarihinde Yugoslavya bombardımanı henüz sona ermemişken, Güney Kosova'da Doganoviç kasabasında patlamamış bir salkım bombacığının patlaması sonucu oyun oynayan çocuklardan beş kardeş ölmüş, iki kuzenleri de yaralanmıştı⁷⁸.

DoD (Department of Defence-Savunma Bakanlığı), ABD savaş uçakları 1999 yılındaki Yugoslavya'ya her biri 202 bombacık taşıyan 1100 salkım bombası atmıştı. Bu da 222.200 tane bombacığın etrafa saçılması anlamına geliyordu. Bakanlığın açıklamasına göre başarısızlık oranı %5'ti (bazı kaynaklar bunun %10-30 olduğunu iddia etmişti). Bu da 11.100 tane bombacığın patlamadığı anlamına geliyordu. İşte bu yüzden Yugoslavya'daki bombardımandan sonra patlamayan mühimmatın sınırları ülke sınırlarını aşmış, Adriyatik denizindeki İtalyan balıkçılar bile bu yüzden hayatlarını kaybetmişti. Turistlerde patlamamış bomba korkusu yüzünden yaz boyunca Adriyatik kıyılarındaki sahillere gidememişlerdi. Bombalama sona erdikten sonra NATO (North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı) mayın tarayıcıları iki ay içinde Adriyatik'ten tam 97 tane bombacık ve 161 patlayıcı madde toplamışlardır⁷⁹.

11 Eylül saldırılarının sorumlusu terör örgütü El Kaide'yi ve bu örgütü topraklarında saklayan Taliban rejimini çökertmek amacıyla Afganistan'a düzenlenen operasyonda ABD Ekim 2001 ve Mart 2002 tarihleri arasında üzerine 1228 tane küme bombası bıraktı. Bu bombalar toplam 248.056 tane bombacık içermekteydi. ABD, operasyon sırasında iki tip küme bombası kullandı. Küme bombalarının modeli CBU-87

⁷⁸ Blum, s.128.

⁷⁹ Blum, ss. 127-129.

(1991'deki Körfez Savaşı ve Yugoslavya üzerine düzenlenen NATO bombardımanı sırasında kullanılmıştı) ve daha önce hiç kullanılmamış olan CBU-103'tü. Bu modellerin yanı sıra az miktarda Navy CBU-99, CBU-100 ve JSOW-As de kullanıldı. Operasyon sona erdikten sonra ise durum şöyleydi: Bombardımanda %10 başarı, patlamamış durumda en az 12.400 bombacık ve Ekim 2001 ile Kasım 2002 arasındaki süreçte küme bombaları nedeniyle yaşamını yitirmiş en az 127 sivil ve bunun iki katı kadar yaralı⁸⁰.

CBU-103 ve CBU-87 model küme bombaları, görünümleri itibariyle 1.7 metre yani yaklaşık iki metrelik üç parçadan oluşan füze görünümlü yeşil metal kutulardır . Hangi yükseklik ve zamanda bu yeşil metal açılıp içlerindeki bombacıkların yeryüzüne saçılacağı askeriye tarafından ayarlanmaktadır⁸¹.

Afganistan'da küme bombalarının neden olduğu ölümlerin %87 ya da %69'u 18 yaşın altındaki çocuklardır. Meraklı yapılarından dolayı çocuklar patlamamış bombacıklara çok fazla ilgi göstermektedirler. Bag Nazer Gah'ın varoşlarından Herat'ta Arif (14) ve Şerif (13) isimli iki kardeş, Firqa'ya yaptıkları kısa bir gezi sırasında, kendi aralarında bombacıklarla oynayan çocukların bombacıklardan birini ayaklarının dibine fırlatmasından dolayı yaralandı. Patlayan bomba kardeşlerden Arif'in bacağına kaybetmesine neden oldu.

⁸⁰ Human Rights Watch, **Fatally Flawed: Cluster Bombs and Their Use by the United States in Afghanistan**, Vol. 14, No.7 (G)-December 2002, p.1.

⁸¹ Human Rights Watch, p.6.

24 Mart'ta ise beş erkek çocuğun piknik yapmaya giderken geçtikleri Takh-te Sefar bölgesinde buldukları bombacıklarla oynamaları hayatlarına mal oldu. Çocuklardan Ramin (15) olay yerinde yaşamını kaybetti. Soraj (12) her iki bacağını birden yitirdi. İsmail (16) göğsünden, Ferhat (18) ayaklarından, Vahid (5) ise başından ve göğsünden yaralandı. Çocukların bombacıklara ilgi göstermesinin üzücü bir nedeni de, onları soda ya da gazoz şişesine ya da yiyecek paketine benzetmeleriydi.

İngiliz The Guardian gazetesinin yayımladığı habere göre, Pentagon Irak üzerine düzenlediği savaşta tam 1500 küme bombası kullandı. Aynı şeyi 1991'deki Körfez Savaşı sırasında da yapmıştı. Seyreltilmiş uranyum içeren bu cephane, 1991'den bu yana Irak çocuklarının eşine rastlanılmamış kanser türlerine yakalanmasına neden olmuştur⁸².

Savaşa dair bu önemli gerçek herkes tarafından bilinmesine rağmen, Amerikan medyası tarafından görmezden gelindi. FAIR, Nexis medya veri tabanını kullanarak yaptığı araştırmada savaşın başlangıcından 5 Mayıs 2003'e kadar dek ABC, CBS ya da NBC'nin programlarında küme bombaları hakkında derinlemesine hazırlanmış tek bir habere bile rastlamadı. "Küme bombaları"nın ismi haberlerde sadece birkaç daha anılmıştı. Söz konusu durumda, Amerikan medyasının sahiplik yapısının nasıl etkili olduğuna en iyi örnek NBC'nin sahibi olan ve askeri araçlar ile yedek parça üreten GE (General Electric) şirketinin hem 1991'deki Körfez Savaşı sırasında, hem 1999'da Pentagon ile milyon dolarlık sözleşmeler imzalamasıdır.

Medyadaki diğer bir tabu ise askeri cephanelerde kullanılan radyoaktif madde seyreltilmiş uranyumdur. 2003 yılının başından itibaren Amerikan medyasında seyreltilmiş uranyumun ismine rastlanılmadı⁸³.

⁸² Norman Solomon, "The Media Gulf War II & FCC", <http://www.zmag.org/ZmagSite/June2003/Solomon0603.html>, (7 Temmuz 2003).

⁸³ Solomon, <http://www.zmag.org/ZmagSite/June2003/Solomon0603.html>.

4.2.3. Küme Bombalarının Uluslararası Hukuktaki Yeri

Her yıl toplam 26 bin sivilin ölümüne ya da yaralanmasına neden olan anti-personel kara mayınları⁸⁴, International Humanitarian Law (Uluslararası İnsani Hukuk) anlaşmaları çerçevesinde “Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction-Anti Personel Kara Mayınlarının Kullanımı, Üretimi, Stoklanması ve Transferiyle İlgili Anlaşma” ile yasaklandı. Ancak 1 Mart 1999 tarihinde yürürlüğe giren bu anlaşmaya ABD imza atmadı⁸⁵.

İnsan hakları aktivistleri, ABD'nin anlaşmaya imza atmamasının nedeninin, anlaşmada yer alan kara mayını tanımlamasından kaynaklandığını iddia ederler. Anlaşmanın anti personel kara mayını tanımlayan ikinci fıkrasının birinci maddesi şöyle demektedir: “Anti-personnel mine means a mine designed to be exploded by the presence, proximity or contact of a person and that will incapacitate, injure or kill one or more persons- bir kişinin varlığı, yaklaşması ve teması ile patlamak üzere tasarlanmış, bir ya da birçok kişiyi etkisiz hale getirebilecek, sakatlayacak ya da öldürecek silahtır”. Küme bombası üreticileri tasarımlarında “patlamayan bombacık” oranına yer verdiklerinden dolayı, küme bombaları da anti personel kara mayısı tanımlamasına girmektedir⁸⁶.

Küme bombalarının ayırım gözetmeyen kitle imha silahları olduklarını iddia eden İnsan hakları aktivistleri, bu askeri mühimmatların Cenevre Konvansiyonu'nda kabul edilen yasaklanmış silahlar listesine de açık bir şekilde alınmasını istemektedir.

⁸⁴ International Council of Ophthalmology, <http://www.icoph.org/soc/ban.html>, (7 Temmuz 2003), par.1.

⁸⁵ The Children and Armed Conflict Unit, <http://www.essex.ac.uk/armedcon/international/legal/ihl/>, (7 Temmuz 2003), s.1-2.

⁸⁶ Convention On The Prohibition Of The Use, Stockpiling, Production And Transfer Of Anti-Personnel Mines And On Their Destruction, www.icbl.org/treaty/treatyenglish.pdf, (7 Temmuz 2003), s.5.

4.2.4. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Küme Bombalarının Kullanımıyla İlgili Önerileri

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün küme bombalarının kullanımıyla ilgili raporunun sonunda konuyla ilgili tavsiyeleri de yer almaktadır. Ancak bu tavsiyelerin için küme bombalarının yasaklanmasıyla ilgili bir tavsiyeden çok, küme bombalarının tezlenmesiyle ilgili öneriler yer almaktadır⁸⁷:

- Uluslararası topluluk, küme bombalarının temizlenmesi ve risk eğitim programları için gerekli finansal desteği sağlamalı.
- ABD ya da küme bombaları kullanan hangi ülke olursa olsun, küme bombalarının kullanımı ve yarattıkları hasar konusunda, temizlik çalışmalarına destek olma amacıyla eğitim sunmalı.
- ABD ya da küme bombaları kullanan hangi ülke olursa olsun, açık bir şekilde küme bombalarının kullanımı kaydeden ve bunun Birleşmiş Milletler'e bildiren bir sistem geliştirmeli.
- Birleşmiş Milletler, küme bombalarının kullanıldığı yerleri belirten bilgileri kısa süre içinde duyurmalı.
- Küme bombalarının kullanıldığı alanları belirgin hale getiren bir yöntem geliştirilmeli. Bir renk kodu sistemi geliştirilebilir ve insanlar, örneğin mavi rengin tehlike anlamına geldiğini bilebilir.

4.3. Irak'ın İşgali

1999'da Kosova üzerinde sürdürülen 78 günlük hava harekatı sırasında Nato askeri şefi olan Wesley Clark, şimdi ise CNN'in askeri yorumcusu. Clark'a göre Amerikan ulusunu savaşa götüren rota, 11 Eylül saldırılarını izleyen altı ay içinde zor bela oturdu. ABD, askeri üstünlüğünü kullanarak, problemleri daha da büyütecek bir

⁸⁷ Human Rights Watch, p.38-39.

şekilde ilerledi. 11 Eylül olaylarını izleyen günlerde askeri üstünlük kullanma, ABD'ye daha büyük sorunları da beraberinde getirerek Ortadoğu'yu işaret etti. Ve böylece 11 Eylül'ün ardından, teröre karşı resmi müttefiklerin ya da Birleşmiş Milletler'in desteğini almadan ilerleyerek kazanılan büyük boyutlardaki iyi niyet ve sempati, dünya kamuoyunun gözü önünde gündendü güne savruldu. Teröre karşı mücadelenin çok uzun süreceği ise Bush yönetimi tarafından sadece ima edildi⁸⁸.

Wesley Clark'ın da dikkat çektiği gibi, Irak üzerine düzenlenen savaş, 11 Eylül saldırılarının ardından kazanılan sempatinin, bir süre sonra dünya çapında kaybolmasına neden oldu. Bush, modern zamanların en çok nefret edilen ve anti-Amerikanizm'in yükselmesine neden olan Amerikan başkanı haline geldi⁸⁹.

Üstelik Clark'a göre savaş, Irak'la bitmedi. Listede beş yıllık bir sürenin ardından hedef alınacak altı ulus daha var. Dehşet verici bu iddiasını, Clark şu sözlerle dile getirdi⁹⁰: “Kasım 2001'de Pentagon'a geri döndüğümde, kıdemli askeri personelden biriyle çene çalma fırsatı buldum. “Evet hala Irak'a karşı olma yolunda ilerliyorduk” dedi. Fakat fazlası vardı. Ama bu, Irak'la başlayıp, sonra da Suriye, Lübnan, Libya, İran, Somali ve Sudan'la devam eden, kısacası toplam yedi ülkeyi kapsayan beş bir planın parçası olarak tartışılmıştı. O öğleden sonra Pentagon'dan endişelerle dolu olarak ayrıldım”.

4.3.1. Irak'ın İşgalinin Gerekçesi

Bir zamanlar ABD'nin sadık işbirlikçisi olan Saddam Hüseyin, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan sonra, tüm dünyanın kötü yürekli, kana susamış tiran olduğuna inandıkları bir şeytan figürü haline gelmiştir. Ancak çok az kişi onun dünya barışını çok yakında tehlikeye atabileceğine ikna olmuştur. 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte sıra, Afganistan'dan sonra Irak'a gelmişti. “Teröre karşı savaş” söylemi çerçevesinde Irak üzerine savaşın iki gerekçesi vardı. Bunlardan biri Saddam'ın sahip olduğu kitle imha silahları ikincisi ise El Kaide'ye yataklık etmesidir.

⁸⁸ Wesley Clark, *Winning Modern Wars: Iraq, Terrorism, and the American Empire*, Canada: Public Affairs, October 2003, p.135.

⁸⁹ Kellner, 100.

⁹⁰ Clark, p. 130.

İşgalden önceki durumu şöyledir: siyasi olarak köşeye sıkışmış durumdadır ve kesinlikle hiçbir şey yapılmazsa muhtemelen buradan çıkmayacaktır. El Kaide ile bağlantılarına gelince bu iddiaların zerre kadar inandırıcılığı yoktur. El Kaide ile taktik olarak ve marjinal biçimde oynamış olabilir. Ancak El Kaide güçlenecek olursa da, Saddam Hüseyin bir döneç olarak onların tasfiye listesinin en tepelerinde bir yerdedir⁹¹. Kitle imha silahlarına gelince, zaten Saddam Hüseyin 1998 yılında ülkesini kimsasal silahlardan ve füzelerden arındırmıştı. Bu durum UNSCOM (United Nations Special Commission-Birleşmiş Milletler Irak Özel Komisyonu) raporuyla belgelendi. Irak'ın birtakım alanlarda zorluk çıkarmasına rağmen, Güvenlik Konseyi'nin "Ülkenin Silahtan Arındırılması"na yönündeki isteğinin kimyasal silahlar ve füzeler konusunda tamamen yerine getirildiği bilgisi resmi olarak kayıtlara geçirilmiştir.

4.3.2. Saddam'ın Dezenformasyonu ve Propagandası (1990-2003)

Beyaz Saray, Irak'ın işgalinden bir süre önce Irak lideri Saddam Hüseyin'in Körfez Savaşı'ndan 2003 yılına kadar gerçekleştirdiği dezenformasyon ve propaganda kampanyalarını açıklayan bir rapor yayımladı. "Apparatus of Lies- Saddam's Disinformation and Propaganda/Yalanların Aletleri-Saddam'ın Dezenformasyon ve Propagandası" isimli rapor, 21 Ocak 2003 tarihinde yayımlandı, yaklaşık iki ay sonra ise Irak üzerine savaş başladı⁹².

Söz konusu rapor, Saddam Hüseyin'in 1991 yılındaki Körfez Savaşı öncesinden de başlayacak şekilde gerçekleştirdiği dezenformasyon ve propaganda kampanyalarını açıklamayı hedeflerken, Bush yönetiminin gerçekleştirdiği dezenformasyon ve propaganda kampanyalarının sorumluluğunu ve kurgusunu büyük bir ustalıkla yine Saddam'a yüklemektedir. Oysaki söz konusu süreç analiz edildiğinde ABD yönetiminin dezenformasyon kampanyalarında bir süreklilik olduğu tespit edilmiştir. Bush yönetimi bu raporla, Saddam'ın dezenformasyonunu ve propagandasını anlatırken dezenformasyon yapmaktadır.

⁹¹Immanuel Wallerstein, *Amerikan Gücünün Gerileyişi-Kaotik Bir Dünyada ABD*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003, s. 261-262.

⁹²The White House Report, *Apparatus of Lies- Saddam's Disinformation and Propaganda*, Washington DC: White House Publication, 21 January 2003.

Dezenformasyon, eksik, yanlış ya da bir başka deyişle inandırıcı olmaktan uzak bilgilerin, belli bir kitleyi gerçekler hakkında yanıltmak amacıyla yayılmasıdır. Bazen kitle, bu tip bilgilerin kaynağı hakkında bilgilendirilir, buna açık dezenformasyon denir. Fakat bazen, bu eylem, bilgilerin kaynağı hakkında hiçbir kimlik tanımlaması olmadan ya da yanlış kaynak sunularak yapılır. Bu durum da kapalı dezenformasyon olarak tanımlanır. Dezenformasyonun niceliğini ve niteliğini yargılamak güçtür ama, potilik amaçlara ya da hedeflere ulaşmak için kullanılan, yalan söyleme hareketi olarak da tarif edilebilir⁹³. Fetzer'in kapalı dezenformasyon diye nitelendirdiği propaganda tekniğini ilk keşfeden, Nazi propagandasının mimarı Goebbels'ti. Goebbels'e göre siyah propaganda denilen şey, kaynağı hedef kitleden saklanan propagandadır. Beyaz (açık) bir kaynakla kendisinin veya propaganda örgütünün yanyana görünmesi halinde prestij ve güvenilirlik kaybına uğrayacağını hissettiği zamanlarda Goebbels, kendi kişiliğini gölgeye çeker; kendisi ortada görünmeden propaganda haberini yayardı. Bir keresinde, bombalarını ziyan ettiklerine inandırarak İngilizleri Berlin'i bombalamaktan caydırmaya çalışmıştır. Söylediğine göre bu amaçla İngiltere'de fisıltı gazetesini harekete geçirecek adamlar kullanan Goebbels, Berlin'de hayatın öldüğünü, hayat diye birşey kalmadığını ve yeniden canlanmayacağını, Berlin şehrinin de kayıplara karıştığını yaymıştır⁹⁴.

Raporda Saddam'ın dezenformasyon ve propagandası dört kategoride incelenmiştir⁹⁵:

- Trajedi Becerisi: Trajedi yaratmak için sivil halkı, askeri birliklerinin, askeri malzemelerin yakınına yerleştirmiştir. Kendi halkını ve yabancıları insan kalkanı olarak kullanmıştır. Bununla da kalmamış askeri ekipmanları, camilerin ve kültürel hazinelerin yakınlıklarına yerleştirmektedir.
- Duygu Sömürüsü: Ülkesinin açlık ve ilaç sıkıntısı çektiğini söyleyerek Birleşmiş Milletler, ABD ve müttefikleri üzerinde duygu sömürüsü yapmaya çalışmaktadır.

⁹³ James H. Fetzer, "Disinformation", <http://www.assassinationscience.com/disinformation.html>, (3 Mayıs 2003), s.1.

⁹⁴ Leonard W. Dobb, "Goebbels'in Propaganda İlkeleri", Çev. Ünsal Oskay, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Eylül 1968, Cilt: XXIII, No: 3, s. 354.

⁹⁵ The White House Report, p. 4-5.

- İslam Sömürüsü: Saddam Hüseyin, laik (hatta ateist) partiden olan dinsiz bir adamdır. Kendi propagandasını yapmak için İslamı sömürmüş, ülkesini kendini dua ederken gösteren fotoğraflarıyla süslemiştir. Hatta yönetimi sırasında Hacca gitmeyi yasaklamıştır.
- Yayınlar Üzerinde Oynama: Saddam yönetimi yayınlar üzerinde oynamış, uydurma röportajlar yapmış ve kamuoyunu yanılmaya çalışmıştır.

Saddam'ın Dezenformasyon aletleri ise şunlardır:

- Üzüntü ve acı sahnelemek
- Askeri birlikleri sivilleri birlikte konumlandırmak
- Gazetecilerin hareketlerini sınırlamak
- Yanlış şeyler iddia etme ya da ortaya çıkarma
- Sokaktaki adam röportajlarında, yanlış kişileri kullanmak
- Zararları çarpıtarak vermek
- Kayıtlı yalanlar
- Sansür
- Eski görüntülerin ya da fotoğrafların üzerinde montajla oynanması
- Uydurulmuş dokümanlar
- Yanlış, yalan öykülerin yayılması

Raporda, dört kategoride incelenen Saddam'ın dezenformasyon ve propagandası, vaka incelemeleriyle örneklendirilmiştir. 1991'den bu yana söz konusu vakaların gerçek olup olmadığı uluslararası medya tarafından ortaya çıkarılmıştır ama Bush yönetimi yine de belli konularda kendisinin yaptığı dezenformasyonun faturasını Saddam'a yüklemeye devam etmektedir.

Raporun bu kategorilere uygun case study'leri (vaka incelemeleri) şöyledir:

1. Trajedi Yaratma Becerisi:

a. Baby Milk Factory (Mama Fabrikası)

1991'deki Körfez Savaşı sırasında koalisyon güçleri Irak'ın tek mama ve süt fabrikasını bombaladılar. Ancak olayın üzerinden 12 yıl geçmesine rağmen Bush yönetimi yapılan hatayı kabul etmedi ve Apparatus of Lies isimli raporda da Saddam'ın bu fabrikayı biyolojik silahları geliştirme sahası olarak kullandığı iddiasında bulundu. Bush yönetimine göre burası bir biyolojik silah geliştirme merkeziydi ve Saddam, olayı propaganda malzemesi olarak kullandı. Bu durum, dezenformasyon kampanyasına bir örnekti.

1991'deki Körfez Savaşı'nın yedinci gününde bombalanan fabrikayla ilgili olarak Fransızların günlük gazetesi Liberation, fabrikayı kuran şirket Pierre Guerin'in yöneticisi Michael Wery ile röportaj yaptı. Wery, fabrikanın bombalanana dek bebek maması ve bebek yiyecekleri ürettiğini söyledi ve ekledi: "Böyle bir fabrikayı, kimyasal silah üreten bir birime dönüştürmek imkansız". Fransız şirket, fabrikayı 1977'de kurmaya başladı. İran-İrak Savaşı sırasında, Fransız teknisyenler Irak'ı terk edince de kapandı.

İran-İrak Savaşı'nın bitiminin hemen ardından Yeni Zelandalı teknisyenler 1990 yılının ilkbahar aylarında peynir yapımı için gerekli ekipmanları ve yeni süt üretim hattını kurdular. Bombardımanın ardından Nestlé'nin bir yetkilisi de açıklama yaptı: "Bombalanan yerin, devlet tarafından inşa edilmiş bir mama fabrikası olduğunu biliyoruz. Birkaç yıldır fabrikayı gözlüyoruz, çünkü rekabetten haberdar olmak istiyoruz".

Anaakım medya, hikayenin Beyaz Saray versiyonu üzerinde dururken, CNN gerçeklerin üzerine gitti. O dönemde CNN muhabiri olan deneyimli gazeteci Peter Arnett, fabrikada kimyasal silah üretildiğine dair hiçbir ipucunun bulunmadığını, hatta

bombalamanın hemen ardından gittiği fabrikanın süttozu koktuğunu dile getirdi. Tabii bu açıklamalar Beyaz Saray'ın Arnett ve CNN'e hücum etmesine neden oldu.

Bir süre sonra Saddam Hüseyin'in damadı Hüseyin Kamil, 1995 yılında, biyolojik silahların Bağdat'ın 60 mil güneybatısındaki Al Hakam'da geliştirildiğini bunların içinde mama fabrikasının bulunmadığını açıkladı. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler müfettişleri ve ABD istihbarat birimlerinin yaptığı araştırmalar, bölgede gerçekten de mama fabrikası bulunduğunu ve bu birimin aynı zamanda ülkedeki bebeklerin mama ihtiyacını karşıladığını gösterdi. Mama fabrikasının tahrip edilmesi, Irak'ta bebek maması kıtlığına neden oldu ve bir kutu bebek mamasının fiyatı 80 dolara çıktı. Bununla birlikte hükümetin aylık bebek maması stoku sadece iki gün yeterli hale geldi⁹⁶.

b. The Amiriyah Bunker-Shelter (Amiriyah Yeraltı Sığınağı)

Bush yönetiminin Saddam'ın dezenformasyon ve propagandasına "Trajedi Yaratma Becerisi" başlığı altında verdiği ikinci örnek Bağdat'ın merkezindeki "The Amiriyah Bunker-Shelter-Amiriyah Yeraltı Sığınağı'nın Körfez Savaşı sırasında 13 Şubat 1991 günü sabahı bombalanmasıdır. Söz konusu rapora göre Bush yönetimi, ABD ve müttefiklerinin, Amiriyah yeraltı sığınağını bombaladıklarını kabul etmektedir. Ama bu koşullu bir kabullenmedir. İstihbarat kaynakları buranın Saddam tarafından askeri üs olarak kullanıldığını ve askeri iletişimin merkezi olduğunu bildiklerinden sığınak vurulmuştur.

Sığınağı bombalamanın gerçek nedeni akıllı askeri cephanenin hedef şaşırmasıydı. "Cerrahi vuruş-surgical strikes" denilen şey gerçekte, savaşın zararlarını en aza indirmek için kullanılan ifadelerden biridir. Körfez Savaşı'nda kullanılan cephanenin sadece %7'si "akıllı"ydı ve bunlar hedefi yarı yarıya şaşırmıştı. O cerrahi vuruşlardan biri Amiriyah sığınağına düşerek 400-1500 arası kadın ve çocuğu öldürdü.

⁹⁶ Yasemin G. İnceoğlu and Nurdan Akıner, "Continuity in Disinformation: With Some Examples from the War on Iraq", 2. International Symposium Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, Hosted by İstanbul University, March 17-19 2004, Vol. 1, p. 29-30.

Afganistan'a 1998'deki saldırılarda da, cruise füzelerinden bazıları yolundan saparak Pakistan'ı vurdu. Askeri görevliler, kullanılan donanımın hepsinin "akıllı" olmadığını zaten kabul ediyor. Bugünün yeni akıllı silahlar kuşağı bile hedeflerini sadece %70-80 oranla vurmaktadır⁹⁷. 11 Eylül saldırıları ardından gerçekleştirilen Afganistan operasyonu sırasında isabet oranının sadece %15 olduğunu Pentagon'un kendisi açıklamıştır.

2. Duygu Sömürüsü: Bebek Cenazeleri

Bush yönetiminin raporuna göre, Saddam ülkedeki bebeklerin cenazelerini duygu sömürüsü yapmak amacıyla kullanmıştır. Irak'taki bebek ölümlerinin sayısında bir artış olduysa, bunun tek bir sorumlusu vardır, o da 1991'deki Körfez Savaşı'ndan bu yana altın musluklu ve yapay şelaleli 48 yeni saray inşa etmek için tam iki milyar dolar harcayan Saddam'dır. Saddam, İslam dinine göre ölür ölmez gömülmesi gereken bebeklerin cenazelerini kitlesel törenler yapabilmek amacıyla morglarda günlerce hatta aylarca bekletmiştir. Rapor, bu iddiayı desteklemek için The Observer gazetesinden John Sweeney'in 23 Haziran 2002'de yayımlanan haberine yer vermiştir. Habere göre, Iraklı bir taksi şoförü olan Ali, bebek cenazeleriyle ilgili olarak şunları söylemiştir: "İki bebeğin cenazesini Bağdat'a kitlesel cenaze törenine getirmek için iki gün önce Necef'e (Bağdat'ın 100 mil güneyinde) gittim. Koku dayanılmazdı. Kimbilir kaç ay morgda bekletilmişlerdi".

Rapor, aynı zamanda ölümlerin Irak'a uygulanan ambargolar nedeniyle gerçekleştiğini iddia etmiş ve kitlesel cenaze törenlerini uluslararası televizyon kameraları önünde yapmıştır. Çocukların ölümü, Saddam'ın Halepçe'de kullandığı kimsiyal gazlardan kaynaklanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin, Irak'ta uyguladığı "Oil-for-Food Program/Petrol Karşılığı Gıda Yardımı Programı" sayesinde, ülkedeki kişi başına düşen günlük kalori miktarı 1200'den 1996 ile 2002 yılları arasında 2200'e çıkmıştır⁹⁸.

⁹⁷ Rauk Mahajan ve Robert Jensen, "A War of Lies", <http://www.commondreams.org/views01/1008-08.htm>, (7 Mayıs 2002), par. 5.

⁹⁸ The White House Report, p. 14-17.

1991'den bu yana askeri cephanelerin içerdği seyreltilmiş uranyumun Irak hakkında, başta çocuklar olmak üzere yol açtığı etkiler, 2003'e gelindiğinde Bush yönetimi tarafından inkar edildi. Onlara göre Irak'ta, çocukların ender rastlanan kanser hastalıklarına yakalanması ya da sakat doğmaları, Saddam'ın Halepçe'de kullandığı Hardal gazından kaynaklanmaktaydı.

Bush yönetimi tarafından hazırlanan rapor, bir taksi şoförünün ifadesiyle güçlendirilmeye çalışılmıştır ama şoförün taşıdığı iki bebek cenazesi Bağdat'ın 100 mil (185 kilometre) güneyindeki Necef'ten getirilmiştir. Halepçe ise ülkenin kuzeyindedir. Radyoaktif bir madde olan seyreltilmiş uranyumun yol açtığı hastalıkların sadece Irak hakkında değil, koalisyon güçlerinin askerlerinde ve onların çocuklarında da gözlemlendiğini araştırmalar göstermektedir. Üstelik bölgede uzun süre görev yapan basın mensupları ve canlı kalkanlar da seyreltilmiş uranyumun tehdidi altındadırlar.

Irak'ta ün üst düzeydeki BM (Birleşmiş Milletler) memuru olan Dennis Halliday ise Petrol Karşılığı Gıda Yardımı'nın durumunu, şu sözlerle gözler önüne sermektedir⁹⁹: “Bir sabah ofisimin girişindeki camlı dolaba gözüm ilişti. İçerisinde bir torba buğday, bir miktar dondurulmuş yemeklik yağ, birkaç parça sabun ve küçük ihtiyaçları gidermeye yönelik birkaç ufak tefek malzeme vardı. Gerçekten çok kötü bir manzaraydı. Buradaki aylık istihkakımızı yansıması açısından dramatikti. Protein miktarını arttırmak için biraz peynir ekledim ama ne yazık ki, Irak'ın yiyecek karşılığı yaptığı petrol satışından payımıza düşen miktardan geriye fazla bir para kalmıyordu. Üstelik pek çok Iraklı için tek geçim kaynağı yiyecek. Diğer ihtiyaçlarını gidermek için paylarına düşen yiyecekleri satıyorlar. Bu da almaları gereken kalori miktarını düşürüyor. Okula giden çocuklar için de ayakkabı ve elbise alınmalı. Aynı zamanda birçok anne, çocuklarını emziremiyor ve kirli su tüketmek zorunda kalıyor. Su arıtımı ve dağıtımı, tarım, eğitim, gıda ve elektrik üretimi, depolama ve soğutma gibi alanlarda acilen yatırım yapılmalı”.

1998 yılında UNSCOM bir rapor yayımlayarak Irak'ın birtakım alanlarda zorluk çıkarmasına rağmen, Güvenlik Konseyi'nin “Ülkenin Silahtan Arındırılması”na

⁹⁹ Pilger, s. 73-74.

yönelik isteğinin kimyasal silahlar ve füzeler konusunda tamamen yerine getirildiği bilgisini geçti.Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu ise 15 Aralık 1998’de, Irak’ın nükleer silah programının “etkin ve daimi” bir şekilde ortadan kaldırıldığını bildirdi. Ancak tüm bu resmi raporlara rağmen Irak üzerindeki ambargolar kaldırılmadı.

İlaç ve yiyecek teknik olarak ambargo kapsamı dışında bırakılsa da, Iraq Sanctions Committee (Irak Yaptırımlar Komitesi), bebek maması, tarım ekipmanları, kalp ve kanser ilaçları, oksijen çadırları ve röntgen cihazlarının ülkeye sokulmasını veto etmekteydi. On altı civarında kalp ve akciğer makinesi, içerisinde bilgisayar çipleri barındırdıkları gerekçesiyle Irak’a alınmadı. Yine bir ambulans filosunun ülkeye giriş yapmasına izin verilmedi. Neden olarak da ambulansların içindeki vakum balonları gösterildi. Tıbbi malzemelerin soğutulmasına yarayan akum balonları, Yaptırımlar Komitesi’ne göre silah yapımında kullanılabilirdi. Yine klorin gibi temizlik malzemeleri, kurşun kalemlerde kullanılan grafit ve el arabaları gibi teknik ekipman ve maddeler, yine silah yapımında kullanılabileceği iddiasıyla “girişi sakıncalı” listesine alındı.

2001 Ocak ayında manzara Irak’ta manzara şöyleydi: Toplam değeri 3 milyar 85 milyon dolar olan temel tüketim maddesi ihtiva eden 1010 kontratlı malzemenin ülkeye girişi yasaklanmıştı. Bekletilen bu malzemeler arasında, temizlik, eğitim, tarım, yiyecek ve su ile ilgili madde ve ekipmanlar da bulunuyordu¹⁰⁰.

Irak’a uygulanan yaptırımların faturasını çocuklar ödemiştir. 1991 ile 1998 yılları arasında, beş yaşın altında beş yüz bin çocuk öldü. Bu rakam, ortalama olarak ayda, kurtarılabilecek 5 bin 200 çocuğun hayatını kaybettiğini göstermektedir¹⁰¹.

¹⁰⁰ Pilger, s. 72.

¹⁰¹ Pilger, s. 75.

5. SAVAŞ SÖYLEMİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

5.1. WMD (Weapon of Mass Destruction-Kitle İmha Silahları) Dezenformasyonu

Fransa basınının önde gelen isimlerinden Le Monde'un "Son yılların en büyük yalanı"¹⁰² diye nitelendirdiği Irak'ın kitle imha silahları, Amerikan yönetiminin ifadesiyle "nükleer, biyolojik ve kimyasal" silahlar anlamına gelir. Bir dezenformasyon örneği olarak kitle imha silahları, Amerika'nın Cruise gibi "tam isabetli" füzelerine göre "ayırım tanımayan" yani kullanımları askeri amaçlarla sınırlandırılmayan silahlar olarak tanımlanır¹⁰³. Dezenformasyon ve manipülasyon konusunda uzman olan Bush yönetimi, bu tanımlama sayesinde, aslında kendisinin de sınır ötesi operasyonlarında kullanmakta çekinmediği kitle imha silahlarından kendi payına düşenleri aklar. Üstelik, Washinton "kitle imha silahları" terimini ABD'nin düzenli olarak kullandığı kara mayınları, anti-personel bombalar gibi "ayırım gözetmeyen" diğer silahlar için kullanılmaz.

Ancak, bombardımanların ardından geriye kalan tek şey "çevresel terörizm" gösteriyor ki, üzerine düştüğü kara parçasında bulunan tüm canlı dokuyu yok oluşla karşı karşıya getiren kara mayınları, küme bombaları ve seyreltilmiş uranyum içeren silahlar da "kitle imha silahları" tanımlamasına girecek nitelikte. Bu nedenle 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte haber söyleminden eksik olmayan "kitle imha silahları" kavramını, ABD yönetiminin çizdiği sınırlı çerçeveye değil, yol açtığı "imha"nın boyutlarıyla sınıflandıracamız ve inceleyeceğiz.

Seyreltilmiş uranyum içeren silahlar patladıktan sonra tehlikeli bir biçimde radyoaktif niteliğini sürdürür. Bu "konvansiyonel" bombalar için daha az geçerli olmakla birlikte, patlamamış bombaların orada burada kaldığı, hasar görmüş binaların daha sonra çöktüğü bilinir.

¹⁰² Le Monde, 30 Mayıs 2002, s.1.

¹⁰³ Blum, s.118.

Kronolojik olarak ABD'nin Bombardımanları¹⁰⁴:

Çin 1945

Kore ve Çin 1950-1953 (Kore Savaşı)

Guatemala 1954

Endonezya 1958

Küba 1959-1961

Guatemala 1960

Kongo 1964

Peru 1965

Laos 1964-1973

Vietnam 1961-1973

Kamboçya 1969-1970

Guatemala 1967-1969

Grenada 1983

Lübnan 1983-1984 (Lübnan ve Suriye Hedefleri)

Libya 1986

El Salvador 1980'li yıllar

Nikaragua 1980'li yıllar

İran 1987

¹⁰⁴ Blum, s.119.

Panama	1989
Irak	1991- 1998-1999-2000-2003
Kuveyt	1991
Somali	1993
Bosna	1994-1995
Sudan	1998
Afganistan	1998-2001
Yugoslavya	1999

17 Eylül 2002 tarihinde ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne "En önemli tehlike, ulusumuzun radikalizmin ve teknolojinin kavşağında yalanlarla yüzyüze gelmesidir. Düşmanlarımız açıkça bir şekilde kitle imha silahlarını kullanacaklarını deklare ettiler ve kanıtlar bunu büyük bir kararlılıkla yaptıklarını işaret ediyor. Birleşik Devletler, başarıları için çaba göstermelerine izin vermeyecek. Tarih, yaklaşan tehlikeyi gören ama harekete geçmekte başarısız olanları acımasızca yargılayacak. İçine girdiğimiz yeni dünyada, barış ve güvenlik için tek yol var, o da eylem yolu"¹⁰⁵ sözleriyle imza atan Başkan Bush, kitle imha silahlarını bulundurduğu iddia edilen Irak'ın işgalini kolaylaştırmış oldu. Üstelik, Irak'ın işgaline sıcak bakmayan uluslara da "tarih acımasızca yargılayacak" sözleriyle gözdağı verdi. Ancak Başkan Bush'un sözlerinde dikkat çeken bir başka nokta da "yalanlar"la ilgiliydi. 11 Eylül saldırılarını izleyen ve Irak'ın işgaline kadar uzanan süreçte anaakım ve şirketleşmiş medyanın haber söyleminde akıp giden o kadar çok yalan vardı ki, sıradan vatandaşların bunların gerçekliğini sorgulamasına ve kim ya da kimler tarafından üretildiğini anlamasına imkan yoktu. "Kitle imha silahları" da bu yalanlardan sadece biriydi.

¹⁰⁵ George W. Bush, The National Security Strategy of the United States of America, September 17, 2002.

Anaakım ve şirketleşmiş medya, Irak'ın "kitle imha silahları"na haberlerinde değinmekten çekinmezken, ABD'nin ve İngiltere'nin bölge üzerine düzenledikleri operasyonlarda kullandıkları, kitle imha silahları kapsamına giren seyreltilmiş uranyum içeren küme bombalarını görmezden geldi.

FAIR'deki araştırmacılar, kapsamlı Nexis medya veri tabanında 5 Mayıs 2003 tarihinde yaptıkları araştırmada, "ABC, CBS ya da NBC'nin akşam haber programlarında savaşın başlamasından itibaren, küme bombalarıyla ilgili hiçbir kapsamlı rapora rastlamadılar.

FAIR, 2003 yılının başından itibaren ABC'nin "World News Tonight", CBS'in "Evening News" ya da NBC'nin "Nightly News" haber programlarında tek bir kere bile "seyreltilmiş uranyum" sözcüklerinin geçmediğini keşfetti¹⁰⁶.

"Kitle imha silahları" yalanı haber söyleminde dönüp dururken, BM'nin eski silah denetçisi şefi Hans Blix, "Irak kitle imha silahlarını on yıl önce yok etti" açıklamasını yaptı. Amerikan yönetiminin baskıları ve aralarındaki gerilim sonrası görevinden ayrılan Blix, "İstihbarat kurumlarının bu silahlarla ilgili yargıları yanlış. Zaman geçtikçe silahların bulunacağına dair inancım daha da azalıyor" dedi. Telefonlarının Bush yönetimi tarafından dinlendiği iddia edilen eski denetçiye göre, Irak, sahip olduğu silahların tamamına yakını 1991 yazında imha etmişti¹⁰⁷.

Savaşın sonra bizzat Bush'un kurduğu 1500 kişilik ABD'li uzman ekip de Irak'ta kitle imha silahlarına dair kanıt bulamadıklarını açıklamıştı. Irak'taki Amerikan kuvvetlerinin komutanı Korgeneral Ricardo Sanchez'den de tartışmaları körükleyen bir açıklama geldi. ABD'li komutan, "Savaş sonrası Amerikan ve İngiliz kuvvetleri bazı hatalar yaptı. Yeniden yapılandırılma görevine daha iyi hazırlanabilirdik" dedi.

BM'nin eski silah denetçisi şefi Hans Blix'in açıklamalarının üzerinden çok geçmeden Irak'ta kitle imha silahları bulunmadığına bir rapor ortaya çıktı. Kitle imha silahlarını bulmakla görevli ekibin başkanı olan David Kay, çalışmalarının sonuçsuz kaldığını duyurdu. ABD Kongresi'ne geçici bir rapor sunan Kay, Irak'ta stoklanmış

¹⁰⁶ Solomon, Norman. "The Media, Gulf War II, & The FCC" Media Beat, June 2003, Vol.16, p.9.

¹⁰⁷ Sabah. "Bush'un Irak Sancısı", 18 Eylül 2003, s. 22.

biyolojik ve kimyasal silahlar bulunmadığını kaydetti. Bu silahların ABD ve Britanya güçlerinin işgalinden önce varolup olmadığı konusunda da bir şey söyleyemeyen CIA danışmanı, araştırmalarının süreceğini kaydetti. Raporunda, buna karşın BM denetçilerinden saklandığı iddia edilen önemli sayıda malzeme ve kitle imha silahları üretmek üzere araştırma yapmaya elverişli laboratuvarlar ile bir bilim adamının evinde bulunan biyolojik organizma izlerine rastlandığı belirtiliyordu¹⁰⁸.

Blix, rapora şu yorumu getirdi: “Zamanında bizim de ulaştığımız ikinci derece bulgular dışında hiçbir şeye ulaşamadılar. Bunlar da savaşı haklı kılacak katını oluşturmaya yeterli değil”. ABD senatörü Jay Rockefeller da, “Ellerindeki kanıtlar bu denli güçsüz iken nasıl olup da savaş ilan ettiklerini anlayamıyorum” diyerek Bush yönetimini eleştirdi.

ABD Başkanı George W. Bush , raporun Saddam’ı uluslararası topluluğu aldattığı ve dünya için tehlike olduğunu ortaya koyduğunu iddia ederken, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, raporun “dayandıkları istihbaratın geçersiz olduğunu düşündüren bir bilgi içermediğini” savundu.

Bir süre sonra da ABD’nin önde gelen haftalık haber dergilerinden Time, Amerikalı uzmanların Irak’ta aylardır aradığı kitle imha silahlarının aslında 1991’deki Körfez Savaşı sonrasında imha edildiğini ve bazı eski kimyasal silah tesislerinde uzun süreden beri cinsel iktidar ilacı Viagra ile aynı etkin maddeye sahip ilaç üretildiğini iddia etti. Savaşa giden süreçte ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell ile öteki yetkililerin yaptıkları açıklamalarda kitle imha silahları üretim tesisleri olarak gösterdikleri yerleri tek tek araştırdıklarını, çok sayıda Iraklı bilim adamı , istihbarat ve ordu görevlileriyle görüştiklerini kaydeden Time muhabirleri Nancy Gibbs ile Michael Ware, söz konusu tesislerin bazısının bombalanmış, harabe haline gelmiş, bazılarının da terk edilmiş ve yıllardır içine girilmemiş binalar olduğunu belirttiler.

¹⁰⁸ Radikal. “Irak’ta kitle imha silahı yok”, 4 Ekim 2003, s. 11.

MIC (Iraq's Military Industrial Commission-Irak Askeri Sanayi Komisyonu) bünyesinde çalışan Iraklı bilim adamlarıyla görüştiklerini ve araştırmalarının üç ay sürdüğünü belirten muhabirler, konuştukları tüm yetkililerin ağız birliği etmişçesine aynı şeyleri söylemesinin çok dikkat çekici olduğunu ve söylenenlerin büyük bir ihtimalle gerçeği yansıttığının altını çizdiler. Time “Söylenenler gerçek olmasaydı, bu kadar farklı insan aynı şeyleri söylemez, bir açık verirlerdi” yorumunda bulundu. Kitle imha silahları geliştirme ve üretiminde görev alan Iraklı bilim adamlarının uzun zamandan beri farklı işlerde çalıştıklarını saptayan muhabirler, kimisinin sulama ve enerji projelerinde çalıştığını, kimisinin öğretmenlik yaptığını ve kimilerinin de Viagra'nın etkin maddesi “sildenafil” içeren ilaç geliştirdiğini belirttiler. Time'a konuşan Iraklı askeri ve istihbarat yetkilileri de stoklardaki kimyasal ve biyolojik silahların Körfez Savaşı'ndan sonra çölde imha edildiğini ancak bunların kayıtlarının tutulmadığını savundular¹⁰⁹.

Irak'ta kitle imha silahları bulunduğu dair iddialara bilimadamları da yorumlarıyla tepki gösterdiler; tıpkı Fransız Enstitüsü'nün Uluslararası ve Stratejik İlişkiler Bölümü'nde araştırmacı olan Barthelemy Courmont gibi: “Bana göre Irak'ta kitle imha silahı bulamadılar, çünkü yok. Buna eminim ki orada bulunacak hiçbir şey yok. Söz konusu durum savaşın yasallığı açısından biraz problem yaratıyor, çünkü Irak üzerinde sürdürülen savaşın temel nedeni kitle imha silahlarıydı. Sadece terörizmle savaşma ve demokrasiyi kurma adına savaş haklı çıkarabilirler. Eğer orada, iddia edildiği gibi önemli silahlar olsaydı, şimdiye kadar bulunurdu, ya da Iraklılar bu silahları kullanırdı. Eğer bu silahlara sahip olsalardı, kendilerini Amerikalılara karşı savunmak amacıyla kullanmamaları komik olurdu¹¹⁰”.

Socrates'in ünlü müdafaasında söylediği gibi, “Yalanları üretenler; bir de yalanlara kamp yayanlar var”.

¹⁰⁹ Milliyet. “Saddam'ın kitle imha silahı Viagra çıktı”, 30 Eylül 2003, s. 20.

¹¹⁰ Reuters, “Analysts' View”, April 17 2003, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), par.9.

5.1.1. ABD'nin Irak Üzerine Bombardımanı ve Kullanılan Mühimmatlar

ABD, Irak üzerine savaşa başlamadan önce, mainstream ve corporate medya aracılığıyla, bombardımanların sivil halka verilecek zararı en aza indirecek şekilde yapılacağını yaydı. Bush yönetiminin retoriğine göz atıldığında, “hedefi tam isabetle vuran akıllı bombalar”, “sivil halka verilecek muhtemel zararı minimuma indirmek” gibi ifadeler dikkat çekti. Üstelik aynı ifadeler Türk basınında da sorgulanmadan aynen kullanıldı. Hatta bombardıman gibi ölümcül bir eylem, kadınsı bir başka eylemle nitelendi: “kanaviçe bombardımanı”.

Merkezi Londra’da bulunan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü’nden Andrew Brookes, “kanaviçe bombardımanı”nı, şöyle tarif etti: “ABD savaş uçakları 2. Dünya Savaşı, Vietnam ve 1991 Körfez Savaşı’ndakinden çok farklı bir şekilde bomba yağdıracak. Halı bombardımanı yerine bu kez “kanaviçe bombardımanı” yapılacak. Bombardıman gergef işler gibi büyük bir dikkatle gerçekleştirilecek. Yani hedeflerin üzerine halı döşer gibi aşırı sayıda bomba bırakılmayacak, tam tersine hedefi tam isabetle vuran akıllı bombalar kullanılarak sadece hedef yok edilecek. Bundaki amaç sivil halka verilmesi muhtemel zararı minimuma indirmek. Bağdat gibi büyük kentlerin merkezinde her büyük binadan biri vurulacağı için sivillerin zarar görmemesine dikkat edilecek¹¹¹”.

ABD'nin şimdiye dek bombardımanlarda kullandığı mühimmat¹¹²:

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI: Bombaların %10’undan azı isabet kaydetti. 1945’te 2 bin uçak, Almanya’nın Dresten kendine iki günde 9 bin ton bomba attı.

KÖRFEZ SAVAŞI(1991): İlk 24 saatte Bağdat ve civarında 46 ana hedef vuruldu. Savaşta kullanılan 88 bin 500 ton bombanın %10’undan daha azı hassas güdümlüydü.

¹¹¹ Milliyet. “Saddam ultimatomu reddetti”, 19 Mart 2003, s. 16.

¹¹² Milliyet. “Saddam ultimatomu reddetti”, 19 Mart 2003, s. 16.

AFGANİSTAN: 10 bin ton bombanın %80'i hassas güdümlüydü. Körfez'e günde 3 bin sorti yapan uçaklar bu kez 200 sorti yaptı ve aynı sayıda hedef vuruldu.

IRAK'IN İŞGALİ: Afganistan'daki gibi isabet oranı beklendi. Bombaların %90'ı hassas güdümlüydü. İlk gece 300'den fazla hedef vuruldu. Uydu sistemiyle hedeflerin çoğu tek saldırıda imha edilmeye çalışıldı.

MOAB:C-130 Hercules nakliye uçağından atılıyor. 9,5 tonluk, uydu güdümlü bu en büyük bomba, nükleer bomba gibi mantar bulutu yaratıyor ve 300 metre yarıçapındaki herşeyi yok ediyor.

PAVEWAY II:Küresel konumlama sistemiyle güdümlenen ve birkaç metre sapma oranına sahip Paveway II'ler, İngiliz Tornado GR4 uçaklarının ana silahı.

JDAM(Ortak Doğrudan Saldırı Mühimmatı): Üç metreye kadar sapmaya ve 24 km menzile sahip. JDAM'ler, B1B, B2, B52 ve F117 gibi uçaklardan atılabiliyor.

TOMAHAWK,

CRUISE füzeleri: ABD'nin başlıca silahı olan bu füzelerin isabet yeteneği, uydu güdümlü sistemlerle %90 arttırıldı. Denizaltıdan da atılabiliyor.

GRAFFIT BOMB: Irak'ın enerji alt yapısını vurdu. Patladığında yüksek miktarda karbon lifleri saçıyor , bölgedeki elektrik teçhizatını bozuyor.

MİKRODALGA E- BOMBALAR: Uçaktan ya da Cruise füzesine takılarak atılıyor. Elektromanyetik dalgalarla 300 metredeki cihazları devre dışı bırakıyor.

SİĞİNAK DELEN: Altı metreden daha kalın betonu delen bomba olan "sığınak delen", komuta sığınaklarını ve silah korunaklarını imha etti. B2 Stealth ve F15E uçaklarından atılıyor.

Irak üzerine savaşta kullanılan cephanelerin %75'i hedefi buldu. Bu rakam bir önceki savaşta, yani 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda %9'du. İşgal güçleri görev amaçlı tam 1000 sorti yaptı. 6000 hedefe güdümlü bomba bıraktı, sadece Amerika ise

675 Tomahawk füzesi gönderdi¹¹³. Buna ek olarak, savaş süresince Irak üzerine 1500 küme bombası bıraktı.

5.1.2. Seyreltilmiş Uranyum(Depleted Uranium)

Irak'ta kitle imha silahları bulunduğu yolunda bir iddia ortaya atan ve bu yöntemle kilometrelerce ötedeki Ortadoğu ülkesine açacağı savaşı haklı kılmaya çalışan ABD, arkasında insanı, doğası, suyu, havasıyla gerçekten kitleyi imha edici nitelikte radyoaktif kirlilik bıraktı. Seyreltilmiş uranyum içeren mermilerin kullanılması ABD için bir ilk değildi. 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın ardından ortaya çıkan radyoaktif kirlilik sonucu özellikle çocuklar arasında artan kanser vakaları ve bu vakaların savaş ardından Irak'a uygulanan kapsamlı ambargo nedeniyle tedavi olanağından yoksun olması Batı medyasının gözmezden gelerek, bir başka deyişle "sessiz" kalarak uyguladığı sansür yöntemlerinden biriydi.

1991'deki Körfez Savaşı'nda bölgeye 320 ton seyreltilmiş uranyum bırakıldı. 2003'teki Irak üzerine savaşta ise bu rakam Körfez Savaşı'ndakinin tam beş katıydı¹¹⁴.

1991'deki Körfez Savaşı'nda yaşananlar bu açıdan bir nükleer savaştı. Seyreltilmiş uranyum içeren cephanelerin kullanılmasıyla, radyoaktif silahların savaş alanlarında kullanılmasına karşı oluşmuş 46 yıllık bir tabuyu da yıkıp geçmişti. Çünkü uluslararası çevreci aktivist Dr. Helen Caldicott'un da dikkat çektiği gibi, ABD şimdiye dek iki nükleer savaş yapmıştı. İlki Japonya'ya karşı 1945 yılında, ikincisi ise Kuveyt ve Irak'a karşı 1991 yılında¹¹⁵. Son savaşta kullanılan füze ve diğer cephanelerin içerdiği seyreltilmiş uranyumun miktarı, 1991'deki Körfez Savaşı'ndakinin tam beş katıydı. Batı medyasının görmezden geldiği ve Beyaz Saray'ın resmi raporlarla dezenformasyona başvurup aklamaya çalıştığı seyreltilmiş uranyum gerçeği, başta bebekler ve Irak halkı olmak üzere, savaşan Amerikan, İngiliz, Irak askerlerinin yanı sıra bölgede haber peşinde koşan gazetecilerin de kanser tehdidiyle yüz yüze gelmesine neden oldu. Bir başka deyişle bölgedeki sivil halktan, habercisine kadar, seyreltilmiş

¹¹³ Vinay Menon, "The Shape of World War IV, By Number", *Toronto Star*, 5 April 2003, p. 12.

¹¹⁴ Menon, s.12.

¹¹⁵ Blum, s. 122.

uranyuma maruz kalan herkes başta kanser olmak üzere pekçok hastalığın tehdidi altındadır.

5.1.2.1.ABD'nin Savaşa Hazırlık Propagandasında Seyreltilmiş Uranyum

20 Mart 2003'te askeri güçlerine Irak'ı istila ve işgal emri veren Amerikalılar ile İngilizlerin orduları bölgeyi vururken seyreltilmiş uranyum içeren cephaneler kullandılar. Bu bölümde, füze ya da mermi gibi cephaneler aracılığıyla havaya, suya, toprağa karışan seyreltilmiş uranyumun boyutu ve zararlarını ortaya çıkarmaya çalışılacak.

Bush yönetimi savaşa başlamadan önce seyreltilmiş uranyum içeren cephaneler üzerine bir halkla ilişkiler kampanyası başlattı. Bu kampanyanın iki hedefi vardı¹¹⁶:

- 1.Seyreltilmiş uranyum cephanelerinin kullanımının askeri bir gereklilik olduğunu haklı çıkarmak,
- 2.Seyreltilmiş uranyum cephanelerinin sağlık ve çevre üzerindeki kötü etkilerini akıllardan çıkarıp atmak.

5.1.2.2.Seyreltilmiş Uranyum ve Kullanım Alanları

Seyreltilmiş uranyum ya da Uranium-238, nükleer reaktör yakıtı yapımında kullanılan bir radyoaktif atıktır. Sıkı, daha kolay yolunu buluyor ve uçar uçmaz yanmaya başlıyor. Çok öldürücü bir sonuca neden olan çarpma anında parçalara ayrılıp buharlaşıyor. Tank atışıyla ateşlenen her tur 10 pound uranium yani 10 libre (4 kg 540 gr) uranyum içeriyor. Buna ek olarak hedefe zarar veriyor, yanan parçaların içine dağılıyor ve bir mikron kadar küçük uranyum partiküllerinden oluşan bir bulut yaratıyor. Bu partiküller akciğer dokusundan içeri girebilecek ve orada gömülü kalabilecek kadar küçük. Seyreltilmiş uranyumun, Amerikan ordusu tarafından kullanılmasının nedeni, zırhlı donanımları ve diğer savunma araçlarını yok etme

¹¹⁶ Dan Fahey, *The Use of Depleted Uranium in the 2003 Iraq War: An Initial Assessment of Information and Policies*(Report), San Francisco, California, 24 June 2003, s. 2.

kapasitesinden kaynaklanmaktadır. Bu maddenin yaydığı radyoaktivitenin çoğunun kaynağı Uranyum-238 ile kardeşleri olan Toryum-234 ve Protaktinyum –234'tür¹¹⁷.

5.1.2.3.Seyreltilmiş Uranyum ve İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Son savaşta ya da çatışmada Amerikan ve İngiliz ordularının cephanelerinde bulunan seyreltilmiş uranyumun miktarının, 1991'deki Körfez Savaşı sırasında kullanılanın beş katı olduğuna dair kaynaklar vardır. Çarpma sonucu açığa çıkan uranyum, vücut boyunca tereyağının üzerinde kayan bir bıçak gibi yayılır. Başlangıç belirtileri sinir sistemi ile ilgili rahatsızlıklar şeklinde kendini gösterir; başağrıları, halsizlik, baş dönmesi ve kas yorgunluğu gibi. Uzun dönemdeki etkileri ise kanser, doğum kusurları, kronik kas sendromu, kas ağrıları, sinir sistemi bozukluğu, akciğer ve böbrek hasarları, görme problemi, histe kayıp gibi radyasyona bağlı diğer rahatsızlıklardır. Bebekler fetusken yani anne karnındayken ya da doğduktan sonra etkilenebilirler. Kanser vakalarındaki ölümler de etkilenme süresine bağlı olarak gerçekleşmektedir¹¹⁸.

5.1.2.4.Amerikan Askerleri ve Seyreltilmiş Uranyum

1991'deki Körfez Savaşı sırasında düşük derecede radyasyon hastalıklarının belirtisini yaşayan askerler, kendi birimlerine durumlarını bildirdiler. Seyreltilmiş uranyumun açığa çıkmasına bağlı her belirti askeriye tarafından yalanlandı, çünkü ABD'nin politikası seyreltilmiş uranyumun hastalıklara neden olabileceğini inkar etmektir. O dönemde askeri ve sivil doktorlar, sinir sistemine bağlı hastalıkları tanımlamak ve askerlerin vücutlarındaki radyoaktif şarapnel parçalarının kalmasına izin vermek için eğitilmişlerdir.

¹¹⁷ "People are sick over there already(Interview with Doug Rokke)", <http://www.tompaine.com/feature.cfm/ID/7570>, (20 Ağustos 2003), s. 2.

¹¹⁸ Leuren Moret, "Letter to The Honorable Jim McDermott" 21 February 2003, <http://traprockpeace.org/LettertoMcDermott.pdf>, (21 Ekim 2003), s. 1-2.

Seyreltilmiş uranyuma karşı çeşitli kampanyalarla mücadelesini sürdüren Amerikan Ordusu Seyreltilmiş Uranyum Projesi'nin eski başkanı Douk Rokke, Amerikan askerlerinin Irak'ın işgalinin ardından bir seri Körfez Savaşı belirtileri göstererek hasta olduklarını bildirmiştir.

Bir politika analisti olan ve uzun süredir seyreltilmiş uranyum karşıtı eylemleriyle tanınan Philippa Winkler, bağımsız çalışmaların hız kazanmasını istemiş ve konuyla ilgili olarak yapılması gerekenleri şöyle sıralamıştır:

“Acil bir şekilde, bağımsız sağlık bilimcilerin II. Körfez Savaşı'na katılan askerleri gözleyip, test etmesi ve yüz yüze görüşmesi gerekmektedir. Uranyum ışıması ve diğer alışılmadık silahların kullanımından kaynaklanan septomların saptanması için sadece askerler değil, Irak vatandaşları, Irak'taki tıp doktorları, gazeteciler, canlı kalkanlar ve diğer gönüllü personelle de görüşmeleri gerekmektedir”¹¹⁹.

Mississippi'de, 1991 yılındaki Körfez Savaşına katılmış 251 asker ailesi üzerinde araştırma yapıldı. Araştırma sonuçlarına göre bu ailelerin çocuklarının %67'si gözsüz, kulaksız ya da beyinsiz, kan, solunum, hormonal hastalıkların pençesinde ve organ bozukluklarıyla doğdu. Seyreltilmiş uranyum, “ zarar vermeye devam eden ve öldürmeyi sürdüren” bir silah¹²⁰.

Irak'ın işgali sırasında bölgeye bırakılan seyreltilmiş uranyumun etkileri ise önümüzdeki yıllarda daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Üstelik bu kez bölgede uzun süre görev yapan yüzlerce gazeteci de tehdit altında bulunmaktadır.

¹¹⁹ “A call for independent observers to document possible low level radiation sicknesses in Iraq related to the use of illegal depleted uranium weapons(Press Release)”, <http://www.naturodoc.com/library/News/Iraq-DU.htm> , (20 Ağustos 2003), s. 2.

¹²⁰ Leuren Moret, “Depleted uranium: devastation at home and abroad” Originally Published in the San Francisco Bay View, http://www.wagingpeace.org/articles/2001/11/07_moret_du-devastation.htm, (7 Mayıs 2003), s.1.

5.1.2.5. Savaşa Hazırlık Propagandasında Bush Yönetimi'nin Seyreltilmiş Uranyum Dezenformasyonu

Bush yönetimi, Irak üzerine savaşa başlamadan önce savaşa hazırlık propagandası kapsamında yayınladığı “Apparatus of Lies-Saddam’s Disinformation and Propaganda 1990-2003” isimli raporda, seyreltilmiş uranyum gerçeği, Irak’ın bir dezenformasyon kampanyası gibi sunulmuştur. Bush yönetimi söz konusu raporda, Irak’ın seyreltilmiş uranyum dezenformasyonunda propaganda açısından çok önemli iki değere sahip olduğuna dikkat çekmiştir:

1. Uranyum, ortalama insanların akıllarında korku yaratıcı bir çağrışıma sahip, bu yönüyle seyreltilmiş uranyum hakkındaki yalanların satışını kolaylaştırıyor.
2. Irak, seyreltilmiş uranyuma karşı kendi kampanyalarını başlatan antinükleer eylemcilerin kurulmuş bulunan uluslararası ağından yararlanabilir.

Fakat, WHO (World Health Organization-Dünya Sağlık Örgütü), UN Environmental Program (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) ve EU (European Union-Avrupa Birliği) için çalışan bilim adamları, seyreltilmiş uranyumun açığa çıkmasından doğan hiçbir sağlık etkisine rastlamadılar. 15 Kasım 2000 tarihinde Londra merkezli Arapça gazete Al-Quds al-Arabi, Irak’ın Başbakan Yardımcısı Tarik Aziz’in direkt yönetimi altında “Sonuçları İzleme Merkez Komitesi (Central Committee for the Follow-up of the Consequences)”ni kurduğunu bildirdi. Gazete aynı zamanda Tüm General Abd-al-Wahhab Muhammad al-Juburi’nin uluslararası medya için tur organize etmek ve veri üretmek için, askeri personel, bilim adamları ve diğerlerinden oluşan bir çalışma grubuna liderlik ettiğini duyurdu. Irak, seyreltilmiş uranyumun hastalık etkilerine dair uluslararası bir konferansa ev sahipliği yaptı ve aralarında “Committee of Pollution Impact by Aggressive Bombing-Saldırgan Bombardımanların Kirlilik Etkisi Komisyonu” üyesi Iraklı profesör Mona Kammas’ın da bulunduğu uzmanları konu hakkında konuşmak üzere yurt dışına gönderdi.

Raporda, ülkedeki doğum kusurlarının ve kanser türlerinin ani yükselişi, Saddam rejiminin 1983'ten 1988'e kadar hardal ve sinir gazı da dahil olmak üzere kimyasal silah kullanmasına bağlandı. Rapora göre Saddam Hüseyin, Irak'ın kuzeyinde ve güneyinde 1980'den 1988'e kadar savaştığı İranlılara ve iyi bilindiği gibi Halepçe'nin kuzey bölgesindeki Iraklı Kürtlere karşı kimyasal silah kullanmıştı.

Söz konusu raporda Irak'ta 1991'deki Körfez Savaşı'nı izleyen yıllardan günümüze kadar anormal bir şekilde artan doğum kusurları ve kanser hastalıklarının bölgesel dağılımı sadece Halepçe ile sınırlandırılmaya çalışılırken, Liverpool Üniversitesi tıbbi genetik profesörlerinden Dr. Christine Gosden'in görüşlerinden de destek alınmış. Halepçe'de, doğuştan gelen bedensel bozukluklar, doğurganlık ve kanser türleri üzerine 1998 yılında araştırma yapan Dr. Gosden şu bulgulara rastlamış: "Kısırlık, doğuştan gelen bedensel bozukluklar ve kanser türleri, saldırının üzerinden on yıl geçtikten sonra en az 3-4 kat artmış".

Raporda Süleymaniye Üniversitesi Tıp Bölümü Başkanı Dr. Fouad Baban'ın görüşlerine de yer verilerek, Irak'taki artan kanser vakaları ya da saat doğumların nedenlerinin sadece Saddam'ın Halepçe'de kullandığı iddia edilen zehirli gazlara bağlanmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Baban raporda şöyle der: "Halepçe'de doğumdaki anormalliklerin oranı, Hiroşima ve Nagazaki'deki radyoaktiviteye maruz kalmış nüfusun dört ya da beş katıdır. Yetişkinler ve çocuklar arasında az rastlanır ve kötü huylu kanser türlerinin dünyanın herhangi bir bölgesindekinden çok daha yüksek olduğu saptanmıştır".

Araştırmalar, Irak'taki sakat doğumların ya da artan kanser hastalıklarının tek nedeninin, Halepçe'de Saddam tarafından kullanıldığı iddia edilen zehirli gazlar olmadığını göstermektedir. 1991'deki Körfez Savaşı'nın ardından Irak'ın güney ve orta bölümleri temsil eden Zübeyr, Sefvan, Sanam ile Kuzey ve Güney Rumeyse savaş alanlarında, seyreltilmiş uranyumlu mermiler kullanıldığını araştırmak amacıyla kapsamlı bir çalışma yapıldı. Aralarında Dr. Suad el-Azevi ve Dr. Haneddin Maruf'un da bulunduğu bir Irak ekibi, Sanamve Güney Rumeyse'de imha edilmiş tankların çevresindeki radyoaktivitenin saatte 79,3 ila 184,5 röntgene ulaştığını tespit etti. Doğal çevre koşullarında ise bu ölçünün normali saatte 7,1 ila 7,9 röntgendi. Ayrıca toprak

yüzeyi ve toprakaltı sularıyla, sulama kanalları da kirlenmişti. Profesör Mikdam Salih ve Ahmet Mekvar da 154 bitki ve hayvan dokusunda önemli düzeylerde U-238 dizilerine rastlamışlardı. Araştırmalar bununla kalmadı. Waterloo Üniversitesi'nden Dr. Hari Sharma, 1991'deki Körfez Savaşı'nın gazilerinin idrarlarında seyreltilmiş uranyumun miktarını inceledi. Amerikalı, İngiliz, Kanadalı ve Iraklı otuz gazi üzerinde yapılan araştırmada, 24 saatlik idrar örneklerindeki uranyum yoğunluğunun üç ila sekiz mikrogram arasında değiştiği görüldü. Basra'daki Iraklı sivillerin idrar örneklerinde ise günde iki mikrogram seyreltilmiş uranyum yoğunluğuna rastlanmaktaydı. Londra Üniversitesi fizik profesörü Dr. Nebojša Ljepjeviç'in gecikmeli nötron sayma, nötron aktivasyonu ve iki diğer kitle spektrometri yöntemi kullanarak bazı Körfez Savaşı gazilerinin idrarlarında U-235 ve U-238 oranını araştırdığı çalışması ise, seyreltilmiş uranyum gerçeğini herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde doğruladı. Bulgulara göre, dışarı atılan miktar ortalama üç mikrogramdı. Bir başka deyişle, doğal uranyumun normal değerinin tam 1000 katı¹²¹.

Seyreltilmiş uranyumun, kanser başta olmak üzere ne gibi zararlara yol açacağı ve genetik geleceği nasıl etkileyeceği konusunda ise ortalama bir insan bile şu gerçekten yola çıkarak bir tahminde bulunabilir: "Vücuttaki DNA ve diğer molekülleri parçalamak için sadece on elektron volt enerji gerektiği tespit edilmiştir. Seyreltilmiş uranyum ise çok güçlü bir alfa parçacıkları yayıcısıdır, her parçacık 4,2 milyon elektron volt (MeV) yayar".

Üstelik söz konusu tehlike sadece Irak için değil, bombardımanlara maruz kalan Yugoslavya ve Afganistan için de geçerlidir. Seyreltilmiş uranyum, gıda zincirine ya da suya karıştığında potansiyel sağlık sorunları da artmaktadır. Üstelik seyreltilmiş uranyumdan kaynaklanan lösemi, karsinoma, akciğer ve sindirim sistemi kanserleri, sakat doğumlar, anencefali (beyin olmaması), yapışık el ve ayak parmakları gibi cenin deformasyonları sadece bölge insanlarında değil, Körfez Savaşı gazilerinin bebeklerinde de benzeri vakalara rastlanıldı. Uluslararası Sarıhaç Örgütü'nün

¹²¹ Anthony Arnove(Haz.), **Kuşatma Altında Irak: Yaptırımların ve Savaşın Ölümcül Etkileri**, Çev: Mehmet Harmancı, Everest yayınları, İstanbul, 2001, ss. 216-217.

Avusturyalı başkanı Dr. Siegwart Gunther bir tek önemli payda olduğunu bildirdi, o da müttefiklerin Irak'ın bombalanmasında kullandığı seyreltilmiş uranyumdu¹²².

Üstelik seyreltilmiş uranyumun neden olduğu benzeri bir durum İskoçya'da da yaşandı. Savunma Bakanlığı'nın 1983 yılından itibaren yedi binden fazla bomba mermisini denediği Solway Firth yakınlarındaki Dundrennan atış alanının yakınlarında bulunan yerleşim bölgelerinin, Britanya'da görülen en yüksek çocuk lösemisi oranına sahip olduğu tespit edildi¹²³.

Araştırmacıları göre seyreltilmiş uranyum bir tür kabus. İnsan sağlığı, genetik gelecek ve çevre için büyük bir tehlike. Üstelik dört buçuk milyar yıl boyunca, kullanıldığı bölgede çevreyi kirletmeye ve insan sağlığını tehdit etmeye devam ediyor. Lenf kanseri, sinir sistemi ile ilgili bozukluklar, sakat doğumlar, düşükler, erken doğumlar ve hafıza kayıplarına neden oluyor¹²⁴. 1991'deki Körfez Savaşı'nın ardından doğan çocukların büyük bir kısmı şimdi tanımlanamayan ya da çok ender rastlanan kanser türleriyle boğuşuyorlar. Üstelik sadece onlar değil, söz konusu savaşa katılan Amerikalı askerlerin kendileri ve çocukları da. Irak'ın işgali sırasında bölgeye bırakılan seyreltilmiş uranyumun etkileri ise önümüzdeki yıllarda daha açık bir şekilde ortaya çıkacak¹²⁵.

5.2. Blair Yönetiminin Kitle İmha Silahları Dezenformasyonu

İngiliz istihbarat örgütleri, hükümete, işgalden önce, Irak'ın nükleer kapasitesi hakkında bir rapor hazırladılar. Söz konusu raporda Saddam Hüseyin rejiminin nükleer silahlarını geliştirmek amacıyla Nijerya'dan bazı yasak kimyasal maddeleri gizlice satın almış olabileceği öne sürüldü.

¹²² Blum, s.123.

¹²³ The Independent, 10 November 1991, s.2.

¹²⁴ Fran Shor, "Dirty Bombs, Blowback, and Imperial Projections", Counterpunch, <http://www.counterpunch.org/shor0612.html>, (5 Mayıs 2003), s.1-2.

¹²⁵ Yasemin G. İnceoğlu and Nurdan Akmer, "Continuity in Disinformation: With Some Examples from the War on Iraq", 2. International Symposium Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, Hosted by İstanbul University, March 17-19 2004, pp. 28-29.

Bununla birlikte raporda, Irak'ın kitle imha silahlarını 45 dakikada devreye sokabilecek altyapı ve kapasiteye sahip olabileceği iddia edildi. İstihbarat örgütlerinin bu raporu, İngiliz Savunma Bakanlığı silah uzmanı Dr. David Kelly tarafından da incelendi. Dr. Kelly, ise raporun istihbarat örgütünden çıkıp hükümete ulaşması ve Blair yönetimi tarafından kamuoyuna açıklanması sürecinde bazı bilgilerin cilalandığını, abartıldığını saptadı. Bu görüşünü ise BBC'den iki muhabirle yaptığı görüşmelerde açıkladı¹²⁶. Dr. David Kelly'nin saptamalarına göre Blair hükümetinin, Saddam Hüseyin rejiminin kitle imha silahlarını 45 dakika gibi kısacık süreçte devreye sokabilecek alt yapıya ve kapasiteye sahip olduğu apaçık bir dezenformasyondur.

BBC de kaynağın adını belirtmeden yayınladığı haberlerde, hükümetin, istihbarat raporlarını abarttığını, üst düzeyli bir resmi yetkiliye dayanarak bildirdi. Bu süre içinde de, İngiliz Savunma Bakanlığı, Dr. David Kelly'nin adını basına sızdırdı.

5.2.1. Dr. David Kelly'nin Şüpheli İntiharıyla Gelen Politik Baskının BBC'ye Etkisi

BBC, 1927'den bu yana kamu yayıncılığı yapan, doğru, tarafsız ve kaliteli haber programlarıyla tanınan ancak 1980'lerde muhafazakarların siyasi ve ekonomik müdahaleleri nedeniyle bunalımlı günler geçiren bir kuruluştur. BBC, günümüze kadar ulaşan süreçte siyasi ve ekonomik baskılara karşın, yayınlarını taviz vermeden sürdürmeyi başarmıştır¹²⁷. Ancak 11 Eylül saldırılarından sonra başta ABD olmak üzere medyanın pek çok ülkede metamorfoza uğradığı bu yeni milatta BBC, güvenilirlik ve tarafsızlık açısından yara aldı.

BBC, 20 Mart 2003 öncesi yani ABD'ni Irak'ı işgalinden önce, Bush yönetimine hem de Blair hükümetine eleştirel yaklaşmamıştı. Hatta savaşı izleyip aktarırken de savaş kışkırtıcısı söylemin içinde yer almıştı. Ancak hem Amerikan medyası hem de başta BBC olmak üzere İngiliz medyası Bağdat'ın düşmesine ve Amerikan Başkanı Bush'un 1 Mayıs 2003'te savaşın bitmesini resmen açıklamasına

¹²⁶ Ragıp Duran, "Dr. Kelly and Mr. Blair" <http://www.barikat-lar.de/gorusler/kelly1.htm>, (25 Nisan 2004), s.2.

¹²⁷ Yasemin G. Inceoğlu, *Uluslararası Medya-Medya Eleştirileri*, İstanbul: Der Yayınları, 2004, s.262.

rağmen bitmeyen Irak direnişini karşısında savaşı ve sonuçlarını kuşkuyla irdelemeye başladı.

İşte bu süreçte BBC, Independent gazetesinin Irak'ta kitle imha silahları bulunmaması üzerine başlattığı kampanyanın da etkisiyle konuyu araştırmaya başladı. İngiliz silah denetimi uzmanı Dr. David Kelly'nin de bilgilerinden yararlanarak, İngiliz hükümetinin istihbarat raporlarını abarttığını ortaya çıkarttı. İngiliz hükümetinin Irak üzerine savaşta yer alırken gerekçesi şöyleydi: "Saddam Hüseyin rejiminin elinde kimyasal, biyolojik hatta nükleer silahlar var. Kitle imha silahlarını da 45 dakika içinde devreye sokabilir". Önce Irak'ta kitle imha silahlarının bulunmaması sonra da Dr. Kelly'nin açıklamaları, Blair hükümetinin doğru olmayan bilgileri kamuoyuna açıkladığını kanıtlamıştır¹²⁸.

BBC başlangıçta etik açıdan doğru olanı yaptı ve haber kaynağının adını açıklamadı. Çünkü hükümetin büyük yalanlarını ifşa eden Dr. David Kelly'nin başı derde girebilirdi. Ancak BBC'yi köşeye sıkıştırmak isteyen hükümet Dr. Kelly'nin adını basına sızdırdı. BBC de ardından kaynağının adını teyit etti. BBC'nin kaynağının adını teyit etmesinden önce Dr. David Kelly şüpheli bir şekilde intihar etti. Otopsi raporları intihar dese de, ortaya çıkan kuşkulara bir son vermek için Blair hükümeti, intihar hakkında soruşturma başlattı. İngiliz Başbakanı Lord Hutton'u soruşturmayı yürütmekle görevlendirdi, bir başka deyişle atandı. Soruşturmanın kapsamı ise yine başbakan tarafından saptandı: "Dr. David Kelly'nin ölümünün ardındaki nedenleri açığa kavuşturmak".

Lord Hutton, soruşturmayı dezenformasyondan sorumlu başbakan ve Savunma Bakanı'nın ifadelerine başvurmaya gerek duymadan tamamladı. Soruşturma raporuna göre Kelly'nin katili BBC'ydi. Çünkü Lord Hutton, BBC'nin haberlerini eleştiriyor, kurumun haber denetleme ve doğrulama mekanizmalarının yeterince iyi işlemediğini ileri sürüyordu. Ragıp Duran'ın ifadesiyle Dr. Kelly'nin katili bulunmuştu: BBC¹²⁹

¹²⁸ Ragıp Duran, "Acaba BBC Hakikaten Hata Yaptı mı?", www.bianet.org/2004/02/05/29332.htm, (25 Nisan 2004), s.2.

¹²⁹ Duran, www.bianet.org/2004/02/05/29332.htm, s.3.

Rapor üzerine BBC'nin hükümet tarafından atanan Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Yayın Yönetmeni istifa etmek zorunda kaldı. Ardından Kelly'nin haberlerini yazıp yayınlayan muhabir de istifa etti. BBC çalışanları olaya tepki gösterirken, ilk raundu Blair kazanmış oldu. Avam Kamarası ise Lord Hutton'ın soruşturmasını yeterli bulmadı, konuyu tekrar incelenmek üzere gündemine aldı.

BBC'deki politik baskılar istifalarla karşılık buldu. Haziran ayında istifa eden yönetim kurulu başkanı Gavyn Davies'in yerine Michael Grade atandı. Göreve geldiğinde 61 yaşında olan Grade, yine bağımsız bir kamu televizyonu olan Channel 4 televizyonunun yöneticiliğini yapmaktaydı. Tek istifa Davies'inki değildir. BBC muhabiri Andrew Gilligan da kendisi tarafından 29 Mayıs 2003'te Radio 4'daki Today programında aktarılan bazı bilgilerin yanlış olduğunu kabul ederek özür dilemiş ve istifa etmiştir¹³⁰.

Görevinden istifa eden üç kişiden biri olan Genel Müdür Greg Dyke, BBC'nin gördüğü politik baskıları, istifa ettikten sonra dile getiren ilk kişi olmuştur. Bu üç istifanın hemen ardından, yeni yönetim kurulu başkanı atanmadan, vekil yönetim kurulu başkanı Lord Ryder, kurumun yaptığı hatalar nedeniyle "şartsız" özür dilediklerini açıkladı. İngiltere Başbakanı Tony Blair ise yaptığı açıklamada istifaların ve özür dilenmesinin hükümeti tarafından yeterli görüldüğünü, olayın üzerine daha fazla gidilmeyeceğini ima etti. Blair hükümetinin istediği zaten buydu. İstifa ettikten sonra GMTV adlı televizyon kanalına konuşan Greg Dyke, yüksek mahkeme yargıcı Lord Hutton'ın, silah danışmanı David Kelly'nin ölümüyle ilgili soruşturma raporunda önemli hukuki yanlışlar bulunduğunu öne sürdü. "Lord Hutton'ın hazırladığı rapor konusunda diğer yüksek yargıçların ne düşündüğünü çok merak ediyorum" diyen Dyke, "Raporun çok siyah ve beyaz olduğu, bir kesimi tümüyle aklayıp diğerini tümüyle suçladığı" görüşünü savundu. Dyke, "Raporun böyle yazıldığını görünce, bütün BBC yönetimi olarak büyük bir şok yaşadık" diye konuştu. Greg Dyke, Savunma Bakanlığı'nı da Kelly'nin ölümüyle ilgili gelişmeler sırasında doğru davranmamakla suçladı. Kelly'nin yalnız bırakıldığını söyleyen Dyke, "Eğer bu bakanlığın çalışanına sahip çıkma anlayışı buysa, orada çalışmak zorunda kalmadığım

¹³⁰ NTVMSNBC, <http://www.ntvmsnbc.com/news/264251.asp?cp1=1>, (25 Mart 2004).

için çok mutluyum” dedi. İngiliz halkının yarısı ise BBC'nin yanında yer aldı¹³¹.

BBC Genel Müdürü Greg Dyke istifa ettikten sonra BBC binasından çıkarken Londra, Manchester, Glasgow ve Cardiff'te yüzlerce gazeteci işi bıraktı. İngiltere'deki gazeteciler hükümetin kurum ve çalışanları hakkındaki baskıları protesto ettiler. Dyke ise kurumun tüm personellerine gönderdiği e-mail'de şöyle dedi: “Bu, yazdığım en zor mesaj. Birkaç dakika içinde, dört yıllık genel müdürlük görevimden ayrıldığımı açıklayacağım. Gitmek istemiyorum ve buradaki herkesi çok özleyeceğim. Ancak Hutton raporunda BBC yönetimi sert bir biçimde eleştirildi. Yönetimden sorumlu olduğum için, gereğini yapmak zorundayım. BBC'nin değerlendirme hataları yaptığını kabul ediyorum. Ben buradayken, bütün bu meseleyi kapatmanın zor olacağını da görmekteyim.” Mesajın çalışanlara ulaşmasının ardından, bütün BBC bürolarında kendiliğinden protestolar patlak verdi. Londra'daki televizyon merkezinin önüne çıkan 1000 basın emekçisi, “Greg'i Geri Getirin” yazılı dövizler taşıdılar. BBC radyosu Somerset Sound da, protesto için bir dakika boyunca yayın yapmadı. Dyke bürosundan çıktığında, dışarıda toplanıp hükümeti protesto eden çalışanlara teşekkür etti.

BBC Genel Müdürü Greg Dyke'ı en çok kızdıran durum, Yönetim Kurulu Başkan Vekili Lord Ryder'ın David Kelly'nin ölümü öncesinde kurumun yaptığı hatalar nedeniyle “koşulsuz özür dilediklerini” açıklamasıydı. Böylece kurum hükümetin “Bizden özür dileyin” talebini yerine getirmiş olmuştur. Dyke, tepkisini “Niye özür dilendiğini anlayamıyorum” sözleriyle dile getirdi. Dyke'ı yirmi yıldır tanıyan eski televizyon yöneticisi Stewart Purvis, istifayla ilgili ilginç bir açıklama yaptı. Purvis, Dyke'ın istifasını sunduğunda, BBC Yönetim Kurulu'nun istifayı kabul etmemesini umduğunu anlattı. Ama kurul, istifayı üçe karşı sekiz oyla kabul etti. BBC, bağımsız haberciliği savunmak yerine, yenilgiyi kabul etmeyi seçti¹³².

Dr. David Kelly olayında BBC, başlangıçta gerçeğe karşı sorumlu olma davranışı sergilemiş. Aynı davranış Kelly'de de gözlemlenmiştir. Çünkü kamu açısından çok önemli bir bilgiyi İngiliz toplumunda güvenilir bir imaja sahip BBC'ye

¹³¹ Aksiyon Dergisi, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=11108>, (25 Mart 2004), s.1.

¹³² Evrensel, <http://www.evrensel.net/04/01/31/dunya.html#2>, (25 Mart 2004), s.2.

açıklayıp, dezenformasyonu kırmıştır. Bilim adamının intiharının ardından ise BBC üç konuda eleştirilmiştir:

- Haber kaynağını koruyamadı: BBC aslında haber kaynağını, yani Dr. Kelly'yi sonuna kadar korudu. Dr. Kelly'nin adını yazılı basına ilk kez Savunma Bakanlığı sızdırdı. Çünkü Bakanlık, kendi danışmanının hükümeti güç duruma düşürecek bir bilgiyi basına sızdırmasından rahatsız olmuştu. BBC, Dr. Kelly'nin ölümünden sonra ve ailesinin onayını alarak, Dr. Kelly'nin ana haber kaynağı olduğunu açıkladı. Ölümünden sonra da gizlemeye devam etse, şaşırtmaca yapan, oyun oynayan bir konuma düşecekti.
- Dr. Kelly'nin açıklamalarını tam olarak aktarmadı: Dr.Kelly'nin özel komisyonda verdiği bilgiler ile BBC'ye verdiği bilgiler arasında bazı çelişmeler var. Bu nedenle bazı gazeteciler BBC muhabirinin Dr.Kelly'nin açıklamalarını tam olarak yansıtmadığını savundu.
- BBC, Blair'in uzlaşma önerisini reddetti: Dr.Kelly'nin adı basına sızdırıldıktan sonra Blair yönetimi, zaten bir süredir anlaşmazlık halinde olduğu BBC'ye gizli bir uzlaşma çağrısı gönderdi. BBC bu uzlaşmayı reddetti. BBC, haberinin doğruluğunu savunmaya devam ederken, hükümetin elindeki çeşitli legal ve illegal yol ve yöntemlerle BBC'ye geri adım attırma niyetini sezdi. Daha da önemlisi artık kamuoyu önünde başlayıp süren bir tartışmayı kapalı kapılar ardında başka bir maceraya sürüklenmesine izin vermenin doğru olmadığına inandı¹³³.

Dr.Kelly olayını iktidar-medya, medya-haber kaynağı ilişkileri, medya etiği, intihar mı cinayet mi gibi farklı perspektiflerden ele alıp değerlendirmek mümkün. Ancak araştırmamız açısından da vurgulanması gereken asıl sorun, 11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan'a düzenlenen operasyon ve Irak'ın işgaliyle devam eden süreçte, İngiltere gibi demokrasi geleneğine sahip bir ülkede bile basının iktidarın politik baskısı karşısında direnememesi, gücünü kaybetmesi, bağımsız basın bayrağını taşıyamamasıdır. BBC'nin başına gelenlerle, Dr. David Kelly olayı ustaca bir biçimde ana ekseninden sapıtılmış oldu. Kitle imha silahları dezenformasyonu ile karşı karşıya

¹³³ Duran, <http://www.barikat-lar.de/gorusler/kelly1.htm>, s.2.

kalan İngiliz kamuoyu kendini bir anda 59 yaşında olan ve çevresi tarafından çok sevilen bir bilim adamının ölümünün soruşturması içinde buldu.

Üstelik daha da ilginç bir durum Dr. David Kelly'nin şüpheli intiharından birkaç gün önce yaşandı. Başbakan Tony Blair ABD kongresinde yaptığı konuşmada ABD ve İngiltere'nin Irak'ta başlattığı savaşın haklı olduğuna tüm benliği ile inandığını söyledi. Blair, kitle imha silahları ile ilgili iddiaların yanlış olması durumunda tarihin kendilerini affedeceğini savundu. Böyle bir tehdit karşısında liderlik üstlenmeyip tereddüt etmenin ise tarih tarafından affedilemeyeceğini öne sürdü¹³⁴.

5.2.2. Dr. David Kelly İntiharına Türk Anaakım Medyasının Yaklaşımı

Türk anaakım şirket medyası Dr. David Kelly ile ilgili haberlere köşe yazarlarıyla birlikte sağlıklı yorumlar getirmeyi tercih etmek yerine, tıpkı 11 Eylül saldırıları ve onu izleyen süreçte olduğu gibi haberlere “çeviri” gözlüğüyle bakmayı tercih etti. Durum böyle olunca da İngiliz hükümetinin politikalarını destekleyecek cinsten nitelendirmelerin aynı, Türk medyasının aktardığı haberlerde de yer aldı.

Milliyet Gazetesi, Dr. David Kelly ile “İntihar Etmiş” başlıklı haberin spotunda şu ifadeyi kullandı: “Köstebek Dr. Kelly'nin sol bileğinde kesikler saptayan ve cesedin yanında bir bıçak ile ağı kesici tabletler bulan polis, olayın intihar olduğunu açıkladı”¹³⁵. Oysa ki Dr. Kelly, topluma karşı sorumluluk duyan, bundan dolayı da yaptığı açıklamalarla kendi yaşamını tehlikeye atmaktan çekinmeyen bir bilim adamıydı. Köstebek ifadesi, çeviri olan bu haberde kurumun altını oyan kişiyi nitelemek için kullanılmıştır. Ancak Dr. Kelly bu açıklamaları sosyal sorumluluk ilkesine uygun olarak yapmıştı.

¹³⁴ Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/2003/07/18/sondun04.html>, (18 Temmuz 2003), par.3.

¹³⁵ Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/2003/07/20/dunya/adun.html> (20 Temmuz 2003), par. 5.

Haber şöyle devam etmekteydi:

“İngiliz polisi, BBC'ye yaptığı açıklamalarla, Irak Savaşı öncesinde Başbakan Tony Blair'in hatalı ve abartılı bilgiler içeren istihbarat dosyalarına dayanarak kamuoyunu yanılttığı yolunda ciddi kuşkular oluşmasına yol açan Savunma Bakanlığı danışmanı "köstebek" Dr. David Kelly'nin öldüğünü resmen açıklarken, bunun intihar sonucu gerçekleştiğini duyurdu.

Soruşturmayı yürüten Thames Valley polis teşkilatının yetkilisi David Purnell, evinin yakınlarında ölü bulunan 59 yaşındaki Dr. Kelly'yle ilgili açıklamasında, "Ölüm nedeni, sol bilekteki kesikten kaynaklanan kanamadır" derken, cesedin yanında bir bıçak ve "Coproxamol" adlı ağrı kesici ilaç tabletleri bulunduğunu söyledi.

Associated Press haber ajansına göre, İngiltere'de, aşırı dozda ilaç alımından kaynaklanan ölümlerde bu ilacın adı sık sık geçiyor. Purnell, açıklamasında ayrıca, "soruşturmaları kapsamında, olayla ilgili olarak hiç kimsenin peşinde olmadıklarını" belirtti. İngiliz polisi, bu gibi durumlarda, doğrudan "intihar" kelimesini kullanmak yerine bu standart açıklamayı yapıyor.”

5.3. ABD'nin Asker Mektupları Dezenformasyonu

Irak üzerine savaş sürerken, Amerikan topraklarında halkın moralini yüksek tutmak isteyen ABD yönetimi, dezenformasyona başvurmaktan çekinmedi. Amerikan medyası ve yönetimi arasındaki konsensus, dezenformasyonda üst noktalara ulaştı. Öyle ki, Ekim 2003'te hafta sonuna denk gelecek şekilde onbir yerel gazetede her biri Irak'ta görev yapan farklı Amerikan askerlerinin imzasıyla propaganda mektupları yayımlandı. Ancak söz konusu mektupların altında imzası bulunan askerler tarafından yazılmadığı anlaşıldı.

Gannett News Service adlı medya kuruluşu, ABD'nin yerel gazetelerinde, o gazetelerin yayımlandığı kent ya da kasabaların yerlisi olan askerlerin imzasını taşıyan mektupların yayımlandığını tespit etti. Bu, dezenformasyona güzel bir örnekti. Üstelik

mektupların her biri kelimesi kelimesine aynıydı, sadece imzalar farklıydı. Gannet News Service, mektuplarda imzaları bulunan ve tümü Kerkük'te konuşlu 503. Hava İndirme Piyade Alayı 2. Taburu'na mensup askerlerle bağlantı kurunca, mektupların bu askerlerce yazılmadığı, bazı askerlerin mektuptan habersiz olduğu anlaşıldı. Mektuplarda imzası bulunan askerlerden, el bombalı bir saldırıda yaralanan ve hastanede tedavi görmekte olan Er Nick Deaconson, mektuptan hiç haberi olmadığını; Çavuş Christopher Shelton da komutanlarının kendilerine yazılmış hazır mektubu dağıtarak imzalamalarını istediğini anlattı. Alayın basınla ilişkiler bölümü ise mektup kampanyası düzenlediğini yalanladı¹³⁶.

5.4. Embedded Journalist (Yatalak Gazeteci) Kavramı

11 Eylül saldırılarının ardından, “teröre karşı savaş” adı altında Afganistan'a operasyon düzenleyen Bush yönetiminin bir sonraki durağı, kitle imha silahlarına sahip olduğunu iddia ettiği Saddam'ın ülkesi Irak'tı. Ancak ABD'nin Irak üzerine başlattığı bu savaş, tüm dünya ülkelerinden gazetecilerin güvenliği açısından çok tehlikeliydi. Amerikan yönetimi 2002 yılının sonunda ve 2003'ün başında Irak üzerine savaş düzenlemek için askeri hazırlıklarını tamamlayınca, ABD'deki medya kuruluşları da son yılların en büyük öyküsünü haber yapmak için hazırlanmaya başladılar. İşte bu sıralarda gazetecilik biliminin terminolojisine “embedded journalist” kavramı girdi.

Oxford sözlüğünde “fix firmly in surrounding mass- çevredeki kütlenin içine sıkıca yerleştirmek, gömmek” anlamına gelen “embed”in Türkçe'de 50'nin üzerinde karşılığı var. “Embedded journalist”in Türk anaakım medyası tarafından en masum karşılığı olan “iliştirilmiş gazeteci” kavramı kullanıldı. Ancak ABD'de “embedded” kelimesi iliştirilmişin de ötesinde gömülü anlamına geldiğinde “in bed with” ile anılıyor. Bir başka deyişle “embedded journalist”, “ordu ile aynı yataktaki gazeteci” anlamına geliyor.

¹³⁶ Milliyet, 14 Ekim 2003, s.18.

11 Eylül saldırıları ardından ortaya çıkan vatanseverlik, Amerika'daki gazetecilik üzerinde belirleyici rol oynamıştır. Bu süreçte, “Rumsfeld doktrini” çerçevesinde onurlu, pozitif ve vatansever bir savaş haberciliği yapacak “entegre” edilmiş muhabirlik sistemi üzerinde düşünöldü. Embedded Journalism’in doğuşu böyle ortaya çıktı. Bir zamanlar Vietnam Savaşı’nın medya yüzünden kaybedildiği dile getirilmişti. Ama Amerikan yönetimi bu kez hazırlıklıydı. 1991’deki Körfez Savaşı sırasında uygulanan havuz sistemi ve Irak üzerine bomba yağdıran uçakların kameralarından bir bilgisayar oyunu gibi ekranlara aktarılan görüntüler işe yaramış, teknolojik savaş olup bitenleri oldukça temiz kılmişti. Ne sivil kayıplar ne de yıkımlar ne ekranlara ne de gazetelere yansımıştı.

Irak üzerine savaşta ise bu denetimi sağlayacak olan yatalak gazetecilerdi. Yatalak gazeteciler, önce Kuveyt’te toplandılar. Elli maddeyi içeren iki sayfalık bir belgeyi imzalamaya zorlandılar. Söz konusu 50 maddelik belge, Pentagon tarafından Vietnam Savaşı’ndan bu yana ilk defa savaş alanlarına girecek olan habercilere verilecek izin için bir çaba olarak tanımlandı. Mayısta askeri operasyonun son bulduğu duyurulunca, Pentagon “Yatalak Gazeteci”lerin çalışmalarını olumlu değerlendirdi, çalışmalarından memnun kaldı. Aslında bu değerlendirme medya ile geliştirilen bu “entegre” ilişkinin devam edeceğine dair bir ipucuydu.

Irak üzerine savaşla doğan “embedding” ya da sık rastlanan biçimiyle “embedded journalist” kavramı, Savunma Bakanı Yardımcısı Victoria Clarke’ın buluşuydu. Ancak Clarke’ın çok önemli bir özelliği vardı. Çünkü Victoria Clarke 1991 yılındaki Körfez Savaşı sırasında, bebek kuvözleri hakkındaki tüm zamanların en büyük dezenformasyonunu dünyaya yaymakla kötü bir üne kavuşan hakla ilişkiler firması Hill&Knowlton’da çalışıyordu. Savunma Bakanı Yardımcısı’nın “Yatalak Gazeteci”lerden beklediği en önemli şey güçlü, yönetim gözlüğüyle habere bakan öyküler ve dezenformasyonun kolaylıkla anaakım ve şirketleşmiş medya aracılığıyla tüm dünyaya yayılmasıydı¹³⁷.

¹³⁷ CNBC, 19 Şubat 2003, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), par.4.

Hill&Knowlton firmasına 1991'deki Körfez Savaşı sırasında, Irak'a karşı harekete geçmesi için Amerikan yönetimine baskı uygulayacak bir kampanya siparişi verildi. Siparişi veren Kuveyt Kraliyet ailesiydi ve karşılığında Hill&Knowlton'a tam 12 milyar dolar ödedi. Kampanyada anahtar rol oynayan olaylardan biri de 15 yaşındaki Kuveytli kız Nayirah'ın anlattıklarıydı: “Al-Addan Hastanesi'nde çalışan gönüllülerden biriydim. Ben hastanedeyken, Saddam'ın silahlı askerleri geldi. Bebekleri kuvözlerinden çıkarıp, soğuk zemine bırakarak ölüme terk ettiler. Kuvözleri de çalarak Irak'a geri döndüler”.

Bir süre sonra, olayın tamamen yalan olduğu ortaya çıktı. Nayirah, Amerika'daki Kuveyt Büyükelçisi'nin kızıydı ve ne söylemesi gerektiği ona Hill&Knowlton'ın üst düzey yöneticisi Lauri Fitz-Pegado tarafından öğretilmişti¹³⁸.

Bir zamanlar Hill&Knowlton'da çalışan Savunma Bakanı Yardımcısı Victoria Clarke'ın buluşu hızla ve kolayca işlemeye başladı. Çünkü savaş başlamadan önce habercilerin Saddam ve ABD yönetimi açısından iki büyük korkusu vardı:

1. İlki Irak yönetimi tarafından canlı kalkan olarak kullanılmak ve rehin alınmak
2. Tıpkı Grenada, Panama, Körfez Savaşı(1991) ve Afganistan'da olduğu gibi Pentagon tarafından habere ulaşımın engellenmesi ve sansür.

Yüzlerce gazeteci askeri birliklere iştirtiliyordu ve birliklerin yakın plan çekimini yapmak için bekliyordardı. Ardından, “Embed”lerin medya kamplarındaki eğitimleri, gaz maskeleri hakkında her şeyi öğrenmeleri ya da ağır sırt çantaları ile koşmaları ve kameralarını askerlere doğrultmalarını gösteren yığınlarca öykü geldi.

Pentagon medya kuruluşları ve ordu arasında bir entegrasyon sağlamak amacıyla 600'ün üzerinde gazeteciyi askeri birliklerine “gömme”yi planladı. 20 Mart'ta

¹³⁸ Yasemin G. İnceoğlu ve Nurdan Akıner, “Dezenformasyonda Süreklilik: Irak Üzerine Savaşın Örneklerle”, *Karizma*, Sayı: 18, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s. 161.

başlayan operasyonun ardından yatalak gazeteciler artık savaş alanı haline gelen Bağdat'tan, ABD'nin hava saldırıları ve Saddam'ın gösterişli saraylarına dair haberler geçmeye başladılar.

Yatalak gazeteciler her kadar etik açıdan meslektaşları ve akademisyenler tarafından eleştirilse de, kimi zaman ABD ordusunun zor durumda kalmasına neden olacak haberler yaptılar. Bunlardan biri Washington Post'un muhabiri William Branigin'in haberi idi. Branigin, Amerikan birliklerinin Irak'ın merkezindeki kontrol noktasında 10 Iraklı sivili öldürdüğünü yazdı ve ordunun, "Önce uyarı ateşi açıldı ama aldırış etmediler" iddiasını çürüttü¹³⁹.

Göze çarpan bir diğer hikaye de New York Times muhabiri Dexter Filkins'in bir Iraklı kadını yanlışlıkla vuran ve sonra da "Üzgünüm. Ama piliç yoluma çıktı" diyen Amerikan askerini anlatan öyküsüydü. Diğer öyküler, silahlı Iraklıların Amerikan birliklerinin Apache helikopterlerine verdikleri zarar, onları geri çekilmeye zorlamaları ve Iraklıların saldırısı sonucu gıda malzemeleri kendilerine ulaşamadığı için kıtlık çeken Amerikan askeri birliklerine dairdi¹⁴⁰.

Yatalak gazetecilerin ne tip öyküleri haberleştirecekleri görevlerine başlamadan önce imzaladıkları elli maddelik sözleşmede belirlenmişti. Üstelik yatalak gazetecilerin birliklerinden ayrılmaları yasaklanmıştı. Haber kuruluşları böylece savaşı bağımsız, non-embedded (yatalak olmayan) ya da Pentagon'un adlandırdığı gibi "unilaterals-tek taraflı" muhabirlerin haberleriyle izledi. Fakat Irak üzerine savaşla doğan bu yeni tip "üniformalı" gazeteciliği kabul etmeyip bağımsız çalışanlar, ABD'nin askeri bakış açısına uygun haber yapmadıklarında sayısız tehlikelerle yüz yüze geldiler.

Yatalak gazetecilik Amerikan askeriyesinin bakış açısıyla söylenen haberler için bir stratejiydi. Askeriye, savaş hakkında olumlu şeyler yazılması arzusunu gizlemedi. Şu anda CNN analisti olan General Wesley Clark, 1991'deki Körfez Savaşı sırasında basına yasaklar koymanın büyük bir yanlış olduğunu söyledi¹⁴¹: "Belki de şimdiye kadar görülen en büyük silahlı savaşı, fakat tek bir görüntü bile ne geçildi, ne

¹³⁹ Washington Post, 31 Mart 2003, www.washingtonpost.com, (31 Mart 2003), par.3.

¹⁴⁰ New York Times, 29 Mart 2003, www.nytimes.com, (31 Mart 2003), par.7.

¹⁴¹ AlerNet, www.alternet.org, 20 Şubat 2003, (31 Mart 2003), par.5.

de bildirildi, ne de yazıldı”..Kuveyt City’deki brifingde gazetecilere “Fikir, sizi birliğin bir parçası yapmak, takımın bir üyesi olacaksınız” denildi.

NBC, Walt Disney Co., News Corporation, AOL Time Warner, MGM ve Universal stüdyoları, küresel iletişim ağını ellerinde bulunduran 13 Kuzey Amerika şirketinden bazılarıdır. Hepsi de Beyaz Saray yönetimiyle iyi ilişkiler içerisinde. Bu da Afganistan Operasyonu ya da Irak üzerine savaşla ilgili haberleri ele alışlarında devletin resmi politikasıyla tam bir uyum içinde olmalarına neden oldu. Avustralya asıllı Amerikan vatandaşı Rupert Murdoch’ın sahibi olduğu Amerikan milliyetçiliğine en çok vurgu yapan medya kuruluşu Fox News, bu duruma iyi bir örnek.

Daha önceki savaşlarda olduğu gibi ünlü gazeteciler savaştaki kritik konularından dolayı baskı altındaydılar. Ancak Amerikan medyasının çoğu, FAIR tarafından da belirtildiği gibi Irak’ta yaşanan sivil kayıplar ve yıkımları görmezden gelmiştir¹⁴².

Amerikan gazetelerindeki başyazarların sadece üçte biri yönetimden yana tavır takındılar. “New York Times”, “Washington Post” ve “Los Angeles Times” gibi imzasız başyazı geleneğine sahip gazeteler, Bush yönetiminin politikalarına karşı zaman zaman eleştirel bir tutum sergilediler.

Savaş terminolojisine ait bir kelime de Irak üzerine savaşın kahramanları tarafından üretilen “coalition-koalisyon” kelimesidir. Bu kelime Amerika, İngiltere, Avustralya (2000 asker) ile İspanya gibi Avrupa’nın farklı ülkelerinden askerleri kapsar¹⁴³. Anaakım ve şirketleşmiş medya Irak üzerine savaşla ilgili haberlerini geçerken “coalition forces-koalisyon güçleri” etik olmayan ifadesini kullandılar. Türk medyası da bu kavramı sorgulamadan Türkçe’ye çevirerek yayınlarında yer verdi. Ancak pek çok uluslararası medya kuruluşu, Türkiye’den de TV8, objektif bir ifade olan “invasion ya da occupation forces-istila ya da işgal güçleri” kavramlarını kullanmayı tercih etmiştir.

¹⁴² Pedro Caldeira Rodrigues, “Portekiz Medyası ve Teröre Karşı Savaş”, *Çağdaş*, Ocak 2004, s.6.

¹⁴³ Tood Gitlin, “Embed or in Bed?”, www.prospect.org/gitlin-t.html, (9 Nisan 2004), par.8.

5.3.1. Yatalak Gazetecilerin Sınırlılıkları

Yatalak gazetecilerin imza attıkları 50 maddelik sözleşme'de haber geçerken kendilerini sınırlayacak konular da yer alıyordu¹⁴⁴.

Bu sözleşmeye göre yasaklananlar:

- Güvenlik seviyesini gösterecek fotoğraf çekmek, görüntü almak,
- Ertelenen ya da iptal edilen operasyonlar hakkında bilgi,
- Yaralanan, sakatlanan veya hastalanan personel ile özel bakım hakkında bilgi vermek, görüntü yayınlamak,
- Birimlerin sayısı, uçak, gemi, tank gibi askeri araçların buldukları yerler,
- Özel operasyon birimleri hakkında bilgi,
- Düşmanın etkinliği hakkında bilgi,
- Sürmekte olan ya da planlanmış arama kurtarma çalışmaları hakkında ve faaliyetler sırasında düşen ya da kaybolan araç ya da uçaklar hakkında bilgi vermek,
- Savaş tutsaklarının ya da alıkoyulan kişilerin yüzlerinin ya da tanınmalarını sağlayacak diğer özelliklerinin fotoğrafının ya da görüntüsünün çekilmesi ve yayınlanması,
- Haber alma yöntemleri hakkında bilgi.

Haber Yapılabilir Durumlar:

¹⁴⁴ Poynter Institute, http://www.poynter.org/content/content_print.asp?id=20753&custom=, (25 Şubat 2003), par.2-7.

- Yatalak gazeteciler belli limitler içinde, tanıdığı oldukları birlik kayıplarını onaylattıktan sonra haberleştirebilirler,
- Düşman birliklerin alıkoyulan ya da esir alınan personelinin sayısı,
- Bir önceki saldırının askeri hedeflerinin yeri ve bilgisinin verilmesi,
- Operasyonların kod adı,
- Yapılan sortilerin sayısı,
- Onaylamaları şartıyla askeri birliklerin ve servis üyelerinin ismi, memleketleri,

ABD'de Colombia Üniversitesi'nin desteğinde PEJ (Project for Excellence in Journalism- Gazetecilikte Mükemmellik Projesi) tarafından Irak'taki savaşının ilk üç gününde embedded medya mensuplarının geçtiği haberler üzerinde bir araştırma yapıldı.

Araştırmanın bazı bulguları şöyle:

1. Medyanın haberlere yorum katmakla eleştirildiği günümüzde, ele alınan embedded haberlerin % 94 gibi büyük çoğunluğu gerçeği yorumsuz yansıtıyor.
2. Ele alınan haberlerin çoğu -10'dan 6'sı-canlı yayın ve bir editör denetiminden geçmemiş haber.
3. İzleyiciler çoğunlukla askerlerden ya da diğer kişilerden değil doğrudan muhabirden haberi dinliyorlar. On haberden sekizinde sadece muhabirin konuştuğu saptandı.
4. Haberler derinlikten yoksun. İncelenen haberlerden hiçbirisi açılan ateşle vurulan insanları göstermiyor.

5.3.2. Türk Yatalak Gazeteciler

Irak üzerine savaşı, savaş neredeyse bitmek üzereyken verilen izinle toplam beş Türk gazetecisi “yatalak” sıfatıyla izledi. Embedded ünvanlı ilk gazeteci Milliyet’ten foto muhabiri Ümit Bektaş’tı. Bektaş, CNN Türk’ten Cüneyt Özdemir gibi savaşı ABD Dördüncü Piyade Tümeni ile birlikte izledi. Özdemir ise bu tümenin 18’inci Muharip Birliği’nde yer aldı. Irak üzerine savaşı izleyen 600 civarındaki “yatalak” muhabirin % 80’ini ABD’li ve İngilizler, kalanını ise diğer ülke gazetecileri oluşturdu.

Muhabiri Ümit Bektaş’ın “yatalak” oluşunu, “Milliyet Cephede Yine Önde” sözleriyle birinci sayfasının sağ üst köşesinden üst manşet olarak anonslayan gazete, her ne kadar “en önde” olmayı iddia etse de, logonun hemen altındaki manşet aynı şeyi söylemiyordu. 10 Nisan 2003 günü Milliyet’in manşeti şöyleydi: “Bağdat Düştü”. Türkiye’nin Irak’a asker göndermesiyle ilgili tezkerenin gereken çoğunluğu sağlayamadığı için TBMM’de reddedilmesi nedeniyle (264 kabul/250 ret/19 çekimser. Kurala göre kabul için oylamaya giren 533 kişinin yarısından bir fazlası evet demeliydi ancak AKP çekimserlerin hesaba katılmamasını istemişti¹⁴⁵) ABD, Türk medyasının “yatalak” olmak için yaptığı başvuruları geç değerlendirmeye aldı. Söz konusu durumun gazetecilik başarısından çok mizahi bir yanı vardı. Çünkü Irak üzerine savaşın başlamasından tam 21 gün sonra, ilk kez bir Türk gazetesi “artık bizim de bir yatalak gazetecimiz var” demekteydi.

Türk gazeteciler yatalak olana kadar Bağdat düşmüştü. Türk yatalak gazetecilerin gömüldükleri tümen ise hayli ilginçti: 4. Piyade Tümeni. “Demir At” da denilen bu tümenin donanımı aylarca Akdeniz’de Türkiye limanlarına yaklaşmayı beklemiş, ancak tezkerenin reddedilmesi üzerine Süveyş Kanalı’nı geçerek Kuveyt üzerinden Irak’a giriş hazırlığına başlamıştı¹⁴⁶.

¹⁴⁵ Yasemin G. İnceoğlu, s.59.

¹⁴⁶ Milliyet, 10 Nisan 2003, s.1, 14.

IRAK'ın işgalini izlemek üzere Türkiye'den giden beş gazetecinin isimleri şöyle¹⁴⁷: Cüneyt Özdemir (CNN Türk - editör, program yapımcısı, sunucu), Atilla Alicikoğlu (CNN Türk - kameraman), Ümit Bektaş (Milliyet, muhabir - foto muhabiri), Mithat Bereket (NTV - Dış Haberler Editörü, program yapımcısı, sunucu) Tuncay Altun (NTV - kameraman).

5.4. Savaş Söyleminde Euphemism (Yufimizim) Kullanımı

Redhouse sözlüğünde “kaba ve ağır bir söz yerine aynı anlamı veren daha hafif bir söz¹⁴⁸” anlamına gelen Euphemism'in (Yufimizim), 11 Eylül saldırılarının ardından gerek Afganistan'a düzenlenen operasyona gerek Irak üzerine savaşa dair söylemde önemli bir yer tuttuğu gözlemlendi. Savaşın korkunç detaylarını, askeri mühimmatların siviller üzerinde yarattığı hasarın boyutlarını ve niteliklerini saklamak için savaş zamanlarında sık başvurulan euphemism, kısaltmalardan oluşmaktadır. Askeriyenin kullandığı euphemism, basın açıklamaları, röportajlar, basın toplantıları sırasında duyduğu terimleri olduğu gibi sorgulamadan aktaran medya tarafından haberler söylemine aktarılır. Örnek olarak anaakım medyada sıkça rastladığımız “coalition of the willing-gönüllüler koalisyonu”, “axis of evil-şer eksenini”, “weapons of mass destruction-kitle imha silahları”, “friendly fire-dost ateşi”, “war on terror-teröre karşı savaş” gösterilebilir. Anaakım ve şirketleşmiş medya aracılığıyla haber söylemine yerleşen euphemism örnekleri ve tanımları şöyledir¹⁴⁹:

¹⁴⁷ Medya Tava, <http://www.medyatava.net/haber.asp?ID=7669>, (15 Nisan 2003), par.3.

¹⁴⁸ Redhouse Sözlük, 28. Baskı, İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş., 1998, 329.

¹⁴⁹ BBC Website, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/magazine/3357885.stm>, (25 Nisan 2004) ve Imperial War Museum, www.iwm.org.uk, (25 Nisan 2004) isimli kaynaklardan derlenmiştir.

EUPHEMİŞM	TANIM
Friendly fire-Dost ateşi	Kendi tarafındaki insanları öldürmek
Department of Defence-Savunma Bakanlığı	Savaş Bakanlığı
Permanent pre-hostility-Kalıcı savaş öncesi durum	Barış
Non-operative personnel-Faal olmayan personel	Ölü askerler
Body count-Beden sayımı	Öldürülen insanların sayısı
Deprivation of life-Hayattan yoksun bırakma	Öldürüş
Surgical strikes-Cerrahi vuruşlar	Bombalama ve ayıklama
Soft targets-Yumuşak hedefler	Sivil hedefleri bombalamak
Neutralise (neutralize)-Etkisiz hale getirmek	Öldürmek
Axis of weasel-Gelincik eksenini	Irak'a üzerine savaşa karşı çıkan ülkelerin (Fransa, Rusya, Almanya ve Çin)anaakım medyada karşılık bulan tanımları
Bliar	Tony Blair'e Dr. Kelly olayından sonra takılan lakap
Embed	Irak'taki işgal güçleriyle yaşayan ve seyahat eden gazetecilerin kısaltılmış ismi
Simultaneity	Irak üzerine düzenlenen kara ve hava saldırılarının aynı anda gerçekleştirilmesi

6. 11 EYLÜL SALDIRILARI ARDINDAN HIZ KAZANAN AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN MÜSLÜMANLAR, ARAPLAR YA DA DİĞER ETNİK GRUPLAR ÜZERİNE ETKİSİ

6.1. Amerika'da Yaşayan Müslüman ve Araplara Karşı Yapılan Saldırıların Tarihçesi

11 Eylül saldırılarından uzunca bir süre önce de Amerikalıların hayalindeki Arap ya da Müslüman stereotipler “terörist”e karşılık geliyordu ve bu durum Arap ya da Müslümanlara önyargılı yaklaşımlara neden oluyordu. Önyargılı yaklaşım bazen de şiddet olaylarının hemen hepsinin Arap ya da Müslümanlara atfedilmesine neden oluyordu. Bundan dolayı 11 Eylül saldırılarının hemen ardından Arap ya da Müslümanlara karşı işlenen nefret suçları önceden tahmin edilebilir bir nitelik taşıyordu.

Nefret suçlarının kurbanları tek bir din ya da ulusla sınırlanamayacak nitelikteydi. Çünkü veriler bize açık bir şekilde göstermektedir ki, “Müslüman görünümü” herkes nefret suçlarının hedefi haline gelmiştir. Müslüman olmadığı halde sırf kafasına taktığı türbandan dolayı “Müslüman” gibi değerlendirilen, Hindistan’daki dinlerden birini temsil eden Sih erkeklerin uğradığı saldırılar söz konusu duruma örnek gösterilebilir. Amerikan tarihinde son dönemlerde olup bitenler göstermektedir ki, “Müslüman görünümü” olmak, önyargı, korku yada nefret suçlarının hedefi olmak için yeterlidir¹⁵⁰.

6.1.1. 1970 ve 1980’lerde Ortadoğu Tansiyonu

Sadece Amerikan yönetiminin birimleri değil, Arap ya da Müslüman sivil toplum örgütleri 1970’lerde Arap ve Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarının izlerini sürmeye başladılar. Arap ve Müslüman aktivistler, Amerika’da kendi toplumlarına yönelik önyargılı ve düşmanca hareketlerin 1973’te, Arap-İsrail savaşı ve

¹⁵⁰ Leti Volpp, “The Citizen and the Terrorist”, 49 UCLA Law Review 1575, www.law.uc.edu/inlr/toc23.html, (15 Haziran 2003), s.2.

petrol ambargosuyla başladığına dikkat çektiler. Dearborn, Michigan'dan bir Arap asıllı bir Amerikalı 1973'ten sonra halkın kendilerine karşı davranışlarının nasıl değiştiğini şöyle dile getirdi: “birden bire yapmadığımız, kontrol etmek için elimizden hiçbir şeyin gelmediği ve desteklemeyeceğimiz şeylerle suçlandık¹⁵¹”. Aktivistler, düşmanca davranışların 1979'daki İran'daki rehine krizi sırasında yükseldiğine dikkat çekti. En eski Arap-Amerikan Sivil Haklar Organizasyonu olan ADC (American Arab Anti-Discrimination Committee-Amerikan Arap Ayrımcılık Karşıtı Komite) eski başkanı Albert Mokhiber'e göre, rehine krizi sırasında İranlılar nefret suçlarının baş hedefiydi. Ama Arap asıllı Amerikalılarla, Araplar ve İranlılar aynı değildi¹⁵².

Amerika'daki Arap ve Müslüman aktivistler, 1980'deki ABSCAM skandalının Arapların negatif stereotype'ını üst noktaya taşıdığına dikkat çektiler. “Arab Scam”ın kısaltılmışı olan ABSCAM, federal politik rüşvetçiliği köşeye sıkıştıran bir operasyondur ve federal ajanlar tarafından yapılmıştır. Zengin Arap şeyhlerinin politikacılara büyük rüşvetler verdiğini ortaya çıkarmıştır. ABSCAM skandalının ardından Araplar hakkındaki fikirler şöyleydi: “Bütün Araplar kötüdür. Bu durum hepsini bir kefeye koymuştur. Korkunç, çengel burunlu, insanlar arasında korku salan bir katil olmaya başlamışsınızdır. Artık güvenilmezsinizdir de¹⁵³”.

TWA Flight 847'in 14 Haziran 1985'te Şii militanlar, İtalyan yolcu gemisi Achille Lauro'nun ise 7 Ekim 1987'de FKÖ militanları tarafından kaçırılmasının ardından ABD'de Arap ve Müslümanlara karşı işlenen suçlarda büyük bir artış oldu. 11 Ekim 1985'te ADC Güney Kaliforniya ofisinin bölge müdürü Alex Odeh ofisinin önünde patlayan bomba nedeniyle yaşamını kaybetti. Ölümünden bir gün önce Odeh, yerel bir televizyon kanalında FKÖ'nün, yolcu gemisinin kaçırılması olayına bulaştığını inkar etmişti. ADC'nin Washington'daki ofisine Odeh'in ölümünden iki ay sonra bombalı saldırıda bulunuldu. Odeh cinayetinden iki ay önce ise ADC'nin Boston'daki

¹⁵¹ David Lamb, “Loyalty Questioned; U.S. Arabs Close Ranks Over Bias”, Los Angeles Times, 13 Mart 1987, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), par.7.

¹⁵² Albert Mokhiber, “American Arab Anti-Discrimination Committee News Conference”, National Press Club, Washington, D.C., Federal News Service, 20 Şubat 1992, www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, (15 Haziran 2003), s.1-3.

¹⁵³ Alan Achkar and Michele Fuetsch, “Taking Pride in Their Heritage; Arab-Americans Battle The Sting of Stereotypes as They Work to Open Others' Eyes to Reality of Their Culture”, Plain Dealer, 26 Kasım 1995, www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, (15 Haziran 2003), s.1.

ofisinin dışına bomba bırakıldı. Bombayı etkisiz hale getirmek isteyen polis memuru yaralandı. Aynı günlerde Houston'daki bir camiye boru tipi bomba atıldı. 500 bin dolarlık hasara neden olan bombalama olayını, Dearborn, Michigan'daki İslam Enstitüsü'nün (Islamic Institute) pencerelerinin kırılması ve Potomac, Maryland'deki bir camiye zarar verilmesi izledi. 1986'da ise ABD'nin Libya'ya saldırdığı gün, Syracuse Üniversitesi'ndeki beş Arap öğrenci, Arap karşıtı sloganlar atan beş kişi tarafından dövüldü. Dearborn, Michigan'daki Arap-Amerikan yatırımı olan iş yerleri ise Libya'ya yapılan saldırıdan kısa bir süre sonra, zarar gördü¹⁵⁴.

6.1.2. Körfez Savaşı

Körfez krizinin Ağustos 1990'da başlamasıyla birlikte, ABD'deki Arap ve Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarında ulus çapında bir artış oldu. Kriz başlamadan önce ADC, Ocak ayından Ağustos 1990'a kadar geçen yedi aylık süre içinde sadece dört tane nefret suçu işlendiğini kaydetti. Ancak bu rakam krizin başladığı Ağustos 1990 ile savaşın başladığı 16 Ocak 1991 tarihleri arasında tam 40'a ulaştı. Savaşın başladığı ilk bir haftalık süreçte ise kaydedilen nefret suçu sayısı 44'tü¹⁵⁵.

Los Angeles'ta, bir Lübnan asıllı Amerikalı ile İranlı bir Yahudi'nin iş yeri, yakılarak harap edildi. Cincinnati'de yine Arap asıllı bir Amerikalının sahibi olduğu dükkan bombalanarak yakıldı. New York'ta on adam ellerindeki şişeye metrodaki Müslüman görünümlü bir adamı dövdü. Baltimore'da "pislik Arap" diye bağırarak dört ya da beş adam Polonyalı bir Yahudi'nin arabasının camlarını kırdı. San Francisco'da Arap asıllı Amerikalıların sahip olduğu dört iş yerine saldırıda bulunularak camları kırıldı. Tulsa, Oklahoma'da bir Iraklı'nın evi yakıldı. Detroit'teki Arap ve Müslümanlara yöneltilen tehditler o kadar fazlaydı ki, şehirdeki tüm Arap ve Müslümanların korunması için Michigan valisinden yardım istediler¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Murray Dubin, "Hate acts' against minorities are on the rise, experts say", Houston Chronicle, 7 Ekim 1986, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), par.3.

¹⁵⁵ Mokhiber, www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, s.2.

¹⁵⁶ Mokhiber, www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, s.3.

O dönemde işlenen nefret suçları, Klu Klux Klan'ın en parlak döneminde meydana gelen acımasız suçlardan kat kat daha fazlaydı¹⁵⁷. Başkan George H.W. Bush, 24 Şubat 1990'da nefret suçlarının biran önce son bulmasına yönelik çağrıda bulunarak “ölüm tehditleri, fiziksel saldırılar, Arap-Amerikan ayrımcılığı, dine yönelik saldırılar, yağmalama olayları son bulmalı” demişti¹⁵⁸. Bu, kamuoyunu şekillendirmenin etkili yolu olan medya söylemiyle de güçlendirilen bir çağrı değildi ve etkili olmadı.

6.1.3. Oklahoma'nın Bombalama Olayı ve TWA Flight 800

19 Nisan 1995'te Oklahoma'daki Alfred P. Murrah Federal Binası bombalandı ve 168 kişi yaşamını kaybetti. Hedef, tahmin edildiği gibi ABD'deki Arap ve Müslümanlardı. Çünkü Amerikan halkı ve medyası saldırıyı Arap teröristlerin düzenlediğine inanıyordu. Bu inançları saldırının gerçek faili Timothy McVeigh'in yakalanmasıyla boşa çıktı. Ancak McVeigh yakalanana kadar, ABD'de Arap ve Müslümanlara karşı 200'ün üzerinde nefret suçu işlendi¹⁵⁹.

Bombalamanın hemen ertesi sabahı Oklahoma'da yaşayan ve yedi aylık hamile olan Müslüman bir kadının penceresinden içeri tuğla atıldı ve kadın düşük tehlikesi geçirdi. Texas'ta bir Müslümanlara ait bir kreşin öğretmenine, oradan geçmekte olan bir şoför “Burada senin için bir bomba var hanımefendi” diye bağırarak içi soda şişesi dolu olan çantayı fırlattı. Çantanın içinde soda şişesi olduğunu öğrenene kadar öğretmen ve 60 öğrencisi hayatlarının en büyük korkusunu yaşadı. Richardson, Texas'taki bir cami 10 kez tehdit telefonu aldı. Saldırıları belirgin bir hal almaya başlayınca Başkan Bill Clinton Amerikalıları, bombalama olayından dolayı herhangi bir dini suçlama ya da yargılama konusunda acele etmemeye çağırdı¹⁶⁰.

¹⁵⁷ “McCarthy, Lockyer Announce Legislation to Battle Hate Crimes”, Business Wire, 6 Şubat 1991, www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, (15 Haziran 2003), par.5.

¹⁵⁸ New York Times, “Home-Grown Hatemongers”, 27 Şubat 1991 (LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), par.1.

¹⁵⁹ Bonnie Miller Rubin, “U.S. Muslims Are Looking for Apology”, Chicago Tribune, 22 Nisan 1995, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), par.3.

¹⁶⁰ Hamzi Moghradi, “A Rush to Judgment-Again”, Plain Dealer, 23 Nisan 1995, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), par.5.

TWA Flight 800, 17 Temmuz 1996'da New York'tan havalandıktan kısa bir süre sonra infilak etti ve mürettebatla birlikte bütün yolcular yaşamlarını kaybetti. Oklahoma'nın bombalama olayındaki gibi, anaakım medya, TWA Flight 800'ün havada infilak etmesinin faturasını Müslüman ya da Arap teröristlere çıkararak spekülasyonlarda bulunmaya başladı. Aslında TWA Flight 800, mekanik bir arıza nedeniyle düşmüştü¹⁶¹. Uçağın düşmesinin ardından, Müslümanlara karşı işlenen nefret suçları bir kez daha yükselişe geçti.

6.1.4. 11 Eylül: Karşı Atak Saldırıların Beklenişi

Ne zaman terörist bir saldırı olursa olsun, Arap ya da Müslümanların suçlandığı ABD'de 11 Eylül saldırılarının ardından, Müslümanlar, Araplar ya da Müslüman ve Arap gibi görünen herkes nefret suçlarının hedefi haline geldi. Araplar ve Müslümanlar arasındaki nefret suçlarının hedefi olma korkusu saldırıların hemen ardından e-mail gruplarında da dile getirildi¹⁶²:

- "Dünya Ticaret Merkezi'nin her iki kulesi de yanıyor. İlerleyen saatlerde (dakikalarda?), parmaklar, Oklahoma'da yaşananların ardından yaptığı gibi işaret etmeye başlayacak".
- "Bu gelişigüzel yazılmış e-mail nedeniyle özür dilerim. Güzel ülkemiz daha önce benzeri yaşanmamış bir krize doğru gidiyor. Hemen şu an Ardas'ta (Sih duası) ellerimizi saldırıda hayatlarını kaybeden kurbanlar için kavuşturmalıyız. Yine de bizim gibi Sih-Amerikan'ların terörün kurbanı olup olmaması kritik bir konu. Ne söylediğim gayet açık, "bizler kimseyle bağlantısı olmayan, barış sever insanlarız".
- "Sabahki trajediyi hepimizin duyduğundan eminim. Hiçbir Müslüman'ın böyle bir saldırıyı bağışlamayacağını söylemem gereksiz. Bu saldırının sonucu olarak yükselişe geçecek kaçınılmaz atmosferin farkında olup olmadığınızdan emin olmak için yazıyorum: Beyaz değiliz, Arap ve Müslüman'ız. Ciddi bir Arap ve Müslüman

¹⁶¹ Rich, Hampson, "Another Grim Task", USA Today, 1 Kasım 1999, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), par.7.

¹⁶² Human Rights Watch Report, "United States: We Are Not Enemy", November 2002, Vol. 14, No. 6 (G), p.13.

karşısı duygu bu ülkede kol geziyor. Bundan dolayı dikkatli olun, ailelerinizle birlikte kalın, gerekli olmadıkça caddelere çıkmayın, dostlarınızı izleyin”.

- “New York ve Washington’da ortaya çıkan bu saldırıların peşi sıra gelen bu süreç, Arap ve Müslümanlara karşı yapılacak saldırıları tetikleyebilir , bu nedenle uyanık ve tetikte olmalıyız”.

6.2. 11 Eylül Saldırıları Ardından Müslüman, Arap ve Diğer Etnik Gruplara Karşı İşlenen Nefret Suçları

11 Eylül saldırılarının ardından Müslüman, Arap, Sih ya da Güney Asyalılara karşı işlenen nefret suçlarında büyük bir artış oldu. Müslüman ya da Arap gibi görünmek nefret suçlarının hedefi haline gelmek için yeterliydi. FBI’ın yaptığı araştırma sonucu 2000 yılı boyunca sadece 28 olan nefret suçlarının sayısı, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından kaydedilen suçlarla da 2001 yılında 481’e yükseldi¹⁶³.

Florida başsavcısı 2001 yılında işlenen nefret suçlarında 24.5 oranında bir artış kaydetti ve yükselmeyi, 11 Eylül saldırılarına bağladı¹⁶⁴.

11 Eylül saldırılarından bir önceki yıl Los Angeles’ta Ortadoğululara karşı işlenen nefret suçlarının sayısı 12 olarak kaydedilmişti. 11 Eylül saldırılarının gerçekleştirildiği 2001 yılında ise nefret suçlarının sayısı 188’e ulaştı¹⁶⁵.

Chicago polis departmanı ise 2000 yılı boyunca sadece dört tane nefret suçunu rapor etmesine rağmen, 11 Eylül saldırılarını izleyen üç aylık süreçte, bir başka deyişle eylül, ekim ve kasımda bu rakam 41’di¹⁶⁶.

¹⁶³ “ADC Fact Sheet: The Condition of Arab Americans Post-September 11”, American Arab Anti-Discrimination Committee, retrieved on September 24, 2002, [http://www.adc.org/index.php?Ibid.=282&no_cache=1&sword_list\[\]=hate&sword_list \[\]=crime](http://www.adc.org/index.php?Ibid.=282&no_cache=1&sword_list[]=hate&sword_list []=crime), (17 Nisan 2004), s.1.

¹⁶⁴ “Hate Crimes in Florida: January 1, 2001-December 31, 2001”, Office of Attorney General, <http://legal.firm.edu.justice/01hate.pdf>, (27 Nisan 2003), s.6.

¹⁶⁵ “Compounding Tragedy: The Other Victims of September 11”, Los Angeles County Commission on Human Relations, http://humanrelations.co.la.ca.us/Our_publications/pdf/2001HCR.pdf, (27 Nisan 2003), s.12-14.

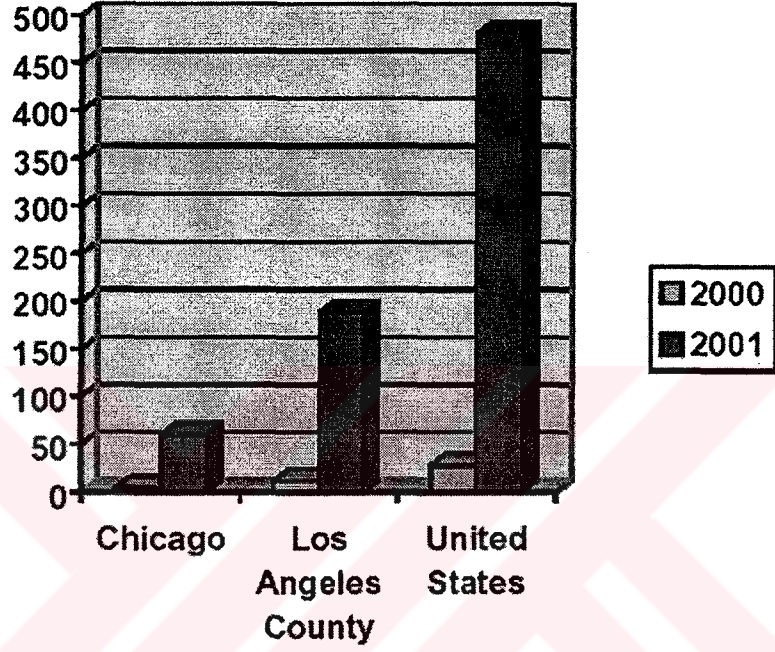
¹⁶⁶ “Hate Crimes in Chicago: 2001”, Chicago Police Department, <http://www.ci.chi.il.us/CommunityPolicing/Statistics/Reports/HateCrimes/HateCrimes01.pdf>, (27 Nisan 2003), s.13-15.

Veriler göstermektedir ki, başında türban olan kadınlar ya da erkekler (Sih) Müslüman olmasalar da önyargılı nefret suçlarının hedefi haline gelmişlerdir. “Council on American-Islamic Relation (CAIR) – Amerikan-İslam İlişkileri Konseyi” Temmuz 2002 yılında 945 Amerikalı Müslüman’ın katıldığı bir anket düzenledi. “Majority of U.S. Muslims suffered post September 11 bias – 11 Eylül saldırılarından sonra önyargıdan zarar gören Müslümanların salt çoğunluğu” başlıklı çalışmada, ankete katılanların % 48’nin hayatlarının 11 Eylül’den sonra gün geçtikçe kötüye gittiğine inandıkları sonucuna ulaşıldı. % 79’u, arkadaşlarının ya da meslektaşlarının kendilerine kibarca ve destek olur bir şekilde yaklaştığını söylerken, % 57’si önyargılı ya da ayrımcı davranışlara maruz kaldığını, hor görüldüğünü belirtti¹⁶⁷.

DOT (Department of Transportation-Ulaştırma Bakanlığı) ise Haziran 2002’de 11 Eylül saldırılarına bağlı olarak etnik ya da dini görünüşünden dolayı güvenlik kameralarıyla birer birer seçilen tam 111 uçak yolcusunun şikayette bulunduğunu rapor etti. DOT, 31 kişinin de etnik ya da dini görünüşü nedeniyle uçuşunun yasaklandığını belirtti¹⁶⁸.

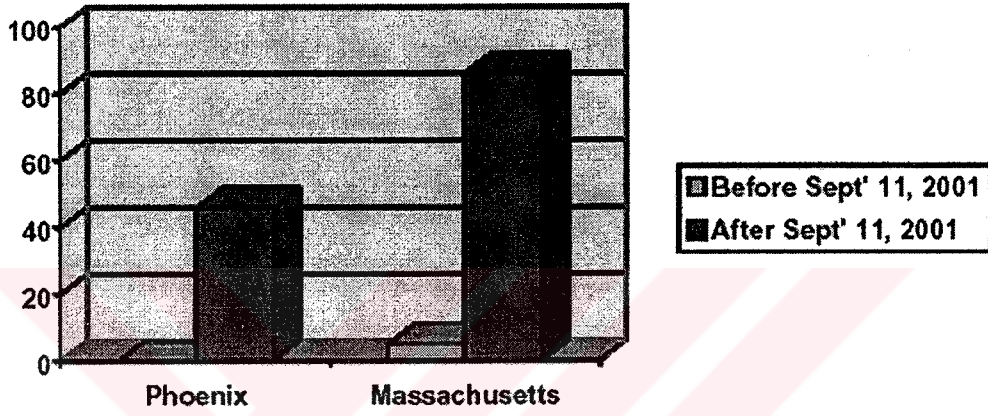
¹⁶⁷ “Poll: Majority of U.S. Muslims suffered post September 11 bias”, Council on American-Islamic Relation, August 21, 2002, <http://www.cair-net.org/asp/article.asp?articleid=895&articletype=3>, (7 Mart 2003), par.2.

¹⁶⁸ William Wan, “Four Airlines Sued For Alleged Post-Sept. 11 Discrimination”, Cox News Service, 4 Haziran 2002, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003), s.2.

Şekil 1. Anti-Arab and Muslim Hate Crimes During The Years of 2000 and 2001 (2000 ve 2001 Yılları Boyunca Arap ve Müslüman Karşıtı Nefret Suçları)

“Hate Crimes in Chicago: 2001”, Chicago Police Department, p. 13.

Şekil 2. Anti-Arab and Muslim Hate Crimes During The Year of 2001 Before and After September 11, 2001 (11 Eylül 2001'den Önceki ve Sonraki Arap ve Müslüman Karşıtı Nefret Suçları)

"Bias Incident Statistics", Phoenix Police Department,
<http://www.ci.phoenix.az.us/POLICE/hatecr2.html>,

(5 Mayıs 2003), s.1.

Aşağıda da sıralayacağımız bulgular göstermektedir ki, 11 Eylül saldırıları ardından Müslüman ve Araplara, ya da Müslüman görünüşlü kişilere karşı işlenen nefret suçlarının temelinde, bilgi eksikliğinden kaynaklanan önyargılar bulunmaktadır. Oysaki, Sihizm, Hinduizm, İslamiyet birbirinden çok farklı dinlerdir.

Sih dini 16. yüzyılın başlarında Kuzey Hindistan'da Pencab eyaletinde ortaya çıkmıştır. Bu inancın kurucusu çocukluğundan beri hem Hindu hem de Müslüman önderlere ilgi duyan Guru Nanak'tır. Hindu bir aileden dünyaya gelen fakat İslam'ın öğretilerinden de etkilenen Nanak her iki dinin birliğine yönelik mesajlar vermeye başladı. Ona göre, her iki dinin de temel öğretileri aynıydı. Nanak bir çok kişiyi etkiledi ve bir "Guru" yani öğretmen olarak anılmaya başladı. Müritleri bir araya gelerek Sihizm adında bir dini gelenek oluşturdular. Nanak'tan sonraki gurular Sihizm anlayışının sabitleştirilmesine ve yayılmasına katkı sağladılar. Nanak'ın öğretileri, Sihlerin tanrı sembolü haline gelen kutsal kitap "Guru Granth Sahib"te bir araya getirildi.

Sih dini kast sistemine karşıdır ve tüm insanların eşit olduğuna inanır. Fakat Hinduizm'den alınan sonraki hayatı etkileyecek karma inancı ve yeniden doğmak kabul edilmiştir. Sih ve Hindu toplumları arasında evlilik de yapılmaktadır. Ancak Sih toplumunun kendine has ayırt edici bir kimliği vardır. Sihler Hindistan nüfusunun %2'den daha azını teşkil etseler de Hint toplumunun ve dini geleneklerinin tanımlanmasında belirgin bir unsur olmuşlardır.

Sihizm temel yapı itibariyle Tanrı'ya ve onun birliğine inanır. Tanrı'nın ismi Hari'dir. Tanrı'yı görünmez üç şey, yaratmıştır, bunlar Brahma (vareden), Vishnu (rızklandıran) ve Shiva (öldüren)'dir. İnanç esasları, birbirlerine Singh diye hitap etmek, traş olmamak, Gars'tan başkasının önünde eğilmemek, Amritsar'da yıkanmak ve kama kılıç taşımaktır. Sihler, günde iki kez saçlarını tararlar, bu onlar için bir tür ibadettir. Hayatlarına mal olsa bile saçlarını kesmezler, türbanlarının altında saklarlar. Bu bağlamda 1990'larda İngiltere'de bir Sih motora binerken kask takma zorunluluğunun kendisine uygulanmaması için dava açmış ve kazanmıştır¹⁶⁹.

¹⁶⁹ Sihizm, <http://dunyadinleri.com/sihizm.html>, (5 Ocak 2004), s.1.

Çoğu diğer dinlerin aksine, Hinduizm ise tek bir ilaha tapınmayı öngörmez. Bir Hindu, Shiva, Vishnu, Rama, Krishna veya diğer tanrı ve tanrıçalara tapabilir ya da her ferdin içinde yer alan Yüce Ruh'a veya Yıkılmaz Ruh'a inanabilir ve hala Hindu olarak anılabilir¹⁷⁰.

6.2.1. Kundaklama Olayları

11 Eylül saldırılarının peşi sıra gerçekleşen 15 kundaklama ve kundaklamaya teşebbüs suçu kaydedilmiştir. Müslümanlar, Araplar ya da Müslüman, Arap gibi algılanan insanların iş yerleri ile bazı ibadet yerleri kundaklanmış ve kundaklamaya teşebbüs edilmiştir.

Dikkat çeken kundaklama olaylarına örnek olarak bir Pakistanlı'nın sahibi olduğu Prime Tires isimli oto tamirhanesi gösterilebilir. 16 Eylül 2001 tarihinde Houston, Texas'taki Pakistanlıların iş yerlerinin bulunduğu bölgede yer alan Prime Tires ateşe verildi. Yangın, aynı zamanda otomobil yedek parçaları da satan Prime Tires'a büyük zarar verdi. 11 Eylül'ün hemen ardından tehdit telefonları alan Prime Tires'ı kundaklayanlar ya da kundaklamaya teşvik edenler bulunamadı¹⁷¹.

Bir diğer olay ise Salt Lake City, Utah'taki Curry in a Hurry isimli restoranın kundaklanmaya çalışılmasıydı. 15 Eylül 2001'de James Herrick restoranı yakmaya çalıştı ama başarılı olamadı. Küçük hasarlarla atlatılan olayın ardından Herrick, 11 Eylül saldırılarından dolayı kızgınlık yüzünden sahibinin Pakistanlı olduğunu bildiği restoranı kundaklamak istediğini itiraf etti. Federal bölge mahkemesi de Herrick'i 7 Ocak 2001 tarihinde 51 ay hapis cezasına mahkum etti.

6.2.2. Mabetlere Saldırı

11 Eylül saldırıları ardından mabetlere yapılan ve kayıtlara geçen saldırılar şöyledir:

¹⁷⁰ Hindistan Büyükelçiliği Website'ı, <http://www.indembassy.org.tr/html/sag8.htm#3>, (5 Ocak 2004).

¹⁷¹ "Fire at Pakistani Shop May Be Hate-Fueled Arson", Houston Chronicle, 19 Eylül 2001, www.chron.com/cs/CDA/ssistory.mpl/special/terror/local/1050766, (15 Mayıs 2003).

Tablo 1
11 Eylül'den sonra Mabetlere düzenlenen saldırılar

<i>MABET</i>	<i>EYLEMİN NİTELİĞİ</i>	<i>BÖLGE/EYALET</i>
Gobind Sadan Multicultural Interfaith Center 19 Kasım 2001	Gobind Sadan, çok dinli bir ibadet merkeziydi. Burada ibadet edenlerin Usame Bin Ladin'in destekçileri olduğuna inandıkları için dört genç tarafından yakıldı.	Oswego/New York
St. John's Assyrian American Church 23 Eylül 2001	St. John'un Asur Amerikan Kilisesi, normal kiliselerden farklı bir tarzda döşendiği için kilise sanıldı ve kundaklanmaya çalışıldı. Yangın 150 bin dolarlık zarara neden oldu.	Chicago /Illinois
Guru Gobind Singh Sikh Gurdwara 11 Eylül 2001	11 Eylül gecesi, Hindistan'daki dinlerden birini temsil eden Sihlerin ibadethanesine üç molotof kokteyli atıldı. Yangın kısa sürede söndürüldü faili ya da faileri bulunamadı.	Bedford /Ohio
Mosque Foundation of Bridgeview 12 Eylül 2001-14 Eylül 2001	100'ün üzerinde polis memuru, çoğunlukla Arap asıllı Amerikalı ailelerin yaşadığı bölgede bulunan camiye yürüten ve "Araplar evine dön" diye üç saat boyunca bağırarak grubu güçlüğüle durdurdu. Aynı protesto iki gün sonra da gerçekleşti. Polis, 14 Eylül'de Cuma namazı kılan cemaati korumak için camiye kordon altına aldı.	Bridgeview/Illinois
Islamic Center of Irwing 12 Eylül 2001 gecesi	12 Eylül gecesi kimliği tespit edilemeyen bir kişi binaya ateş açtı. Binada yaklaşık 40 kurşun deliği bulundu. Olay, akşam namazından sonra gerçekleştiği için binanın boş olması büyük bir şans olarak nitelendirildi.	Irwing/Texas
Islamic Foundation of Central Ohio 29 Kasım 2001	İslam Vakfı'na girenler önce banyonun borularını kırdı, su gider yerlerini tıkadı, ibadet yerindeki ses düzeni sökülüp atıldı, 100'ün üzerinde Kuran yerlere fırlatıldı vb.	Columbus/Ohio
United Muslim Masjid 16 Kasım 2001	Birleşmiş Müslümanlar Mescidi taşlı saldırıya uğradı. Zarar, 379 bin dolardı.	Waterbury/Connecticut

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.23.

Saldırıları yukarıda sıralananlarla kalmadı. Saldırıları düzenleyenlerin Müslümanlar ve Araplar kavramları konusunda büyük bir bilgi eksikliğine sahip olduğu dikkat çekti. Çünkü hedefler arasında kimi zaman Matawan, New Jersey'deki bir Hindu tapınağı da yer alabiliyordu. Oysa ki, en karakteristik özelliğı tek tanrı inancı olan İslamiyet, ilahi olmayan din olarak nitelendirdiğı Hinduizm ile ne teoride ne de pratikte asla bağdaşmaz.

SAALT (South Asian American Leaders of Tomorrow–Yarının Güney Asyalı Amerikan Liderleri Birliğı) başlıca medya kuruluşlarının haberleri arasında yaptıkları araştırmada 11 Eylül saldırılarını izleyen ilk bir haftalık dönemde 104 ön yargılı nefret suçu tespit etti. Bunlardan 55'i telefonla tehdit, 24'ü mabetlere yapılan saldırı, 22'si kundakçılık ve ateş açma, üçü ise ibadet yerlerine ani baskındı¹⁷².

6.2.3. Saldırı, Şahsa Fiili Tecavüz

11 Eylül saldırılarından şubat ayının ikinci haftasına (2002) kadar uzanan süreç içinde CAIR, önyargılı nefret suçlarının hedefi olan 289 Müslüman'ı rapor etti. 11 Eylül'ü izleyen bir hafta içinde ise 49 Müslüman saldırıların hedefi oldu¹⁷³.

¹⁷² South Asian American Leaders of Tomorrow, "American Backlash: Terrorist Bring War Home in More Ways Than One", <http://www.saalt.org/biasreport.pdf>, (6 Ocak 2003), s.1-2.

¹⁷³ "Number of Reported Incidents by Category", Council on American-Islamic Relations, <http://www.cair-net.org/html/bycategory.htm>, (6 Ocak 2003), par.5.

Tablo 2.1
11 Eylül Saldırıları Ardından İşlenen Önyargılı Nefret Suçlarının Kurbanları
Faiza Ejaz

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
12 Eylül 2001	Faiza Ejaz	Pakistanlı bir kadın olan Faiza Ejaz, iş çıkışı kendisini almaya gelecek olan kocasını bir alışveriş merkezinin önünde beklerken 76 yaşındaki Adam Lang tarafından saldırıya uğradı. Lang, otomobilini aniden Ejaz'ın üzerine sürdü. Pakistanlı kadın kendisini caddenin dışına attı ve alışveriş merkezine doğru koşmaya başladı. Yaşlı adam ise arabasının dışına çıkıp bağırarak bunu ülkesi için yaptığını ve onu öldüreceğini söyledi.	Huntington/New York
		1	-

Kaynak: Pat Burson, "Terrorist Attacks; Driver Arrested in Hate Crime at Mall", Newsday, 13 Eylül 2001, www.newsday.com, (15 Mayıs 2002), par.1-5.

Tablo 2.2
Kulwinder Singh

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
13 Eylül 2001	Kulwinder Singh	<p>Sih olmasından dolayı kafasına türban takan bir taksi şoförü olan Kulwinder Singh, otomobiline aldığı müşterisi Raymond Isais Jr.'ın sözlü ve fiili tecavüzüne uğradı. Singh'in taksisinin arka koltuğuna oturan Isais, önce "Ülkemize saldırmaya hakkınız yok" diye bağırdı. Arkasından iki adam taksinin dışına çıktılar. Isais, taksi şoförünü yumruklamaya başladı, sakalını yoldu ve türbanına vurdu. Tüm bunları yaparken "terörist" diye bağırarak Isais, taksi şoförünün tarifi üzerine aynı gün polis tarafından yakalandı ve yerel bölge savcısı tarafından nefret suçu işlemekle suçlandı.</p>	SeaTac/Washington

2

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.19.

Tablo 2.3
Issa Quandeel

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
13 Eylül 2001	Issa Quandeel	Filistinli bir Müslüman ve Arap olan Issa Quandeel'in otomobili, Seattle'daki İdris Camii'nin önünde, sonradan isminin Patrick Cunningham olduğu öğrenilen kişi tarafından bir bidon benzinle yakılmak istenildi. Yapılan soruşturma sonucu, 11 Eylül saldırılarından dolayı Araplara ve Müslümanlara karşı duyduğu nefret nedeniyle böyle bir davranışta bulunduğu ortaya çıktı. Beş yıl hapis cezasıyla yüz yüze geldi.	Seattle/Washington

3

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.19.

Tablo 2.4
Satpreet Singh

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
19 Eylül 2001	Satpreet Singh	Sih bir taksi şoförü olan ve geleneksel türban takan Satpreet Singh, bir pikap kamyon tarafından anayolda sıkıştırılarak taciz edildi. Arkasından, kendisine tüfek atışında bulunuldu. Kendisi ya da otomobili bir zarar görmedi. Singh'ı taciz eden kişi hala bulunamadı.	Frederick County/Maryland
4			

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.20.

Tablo 2.5
Swaran Kaur Bhullar

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
30 Eylül 2001	Swaran Kaur Bhullar	Swaran Kaur Bhullar isimli Sih kadına, kırmızı ışıkta durduğu sırada iki adam saldırdı. “Bu, bize yaptıklarınızın karşılığı” diye bağırarak iki adam, “Şimdi senin boğazını keseceğiz” sözleriyle tehditlerini sürdürdü. Trafik ışıklarında bir başka aracın belirmesiyle kadın iki adamın elinden kurtuldu. Sih kadın yerel bir hastanede kafa derisindeki iki kesik nedeniyle tedavi altına alındı ve aynı gün salıverildi.	San Diego

5

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.19-20.

Tablo 2.6
Karnail Singh

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
15 Ekim 2001	Karnail Singh	<p>Karnail Singh, motel sahibi bir Sih. Zaman zaman Singh'in moteline kahve ya da yemek için gelen John Bethel, 11 Eylül saldırılarının ardından motel sahibine "Ülkene geri dönsen iyi edersin. Kızını tekmelemeye geleceğiz" dedi. 19 Ekim'de ise motele tekrar gelen Bethel, "Hala burada mısınız? Allah'ına geri dön" diye bağırdı ve elindeki metal sopayla Singh'e vurdu. Motel sahibinin kafasına hastanede on dikiş atıldı. Bethel ise mahkeme tarafından yaklaşık iki yıl hapis cezasına çarptırıldı.</p>	SeaTac/Washington

6

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.20.

Tablo 2.7

FK

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
18 Haziran 2002	FK	Başörtüsü takan Amerikalı bir Müslüman kadın, eczanede bir kadının saldırısına uğradı. Kadın, FK'yı yere yatırıp kafasındaki başörtüsüyle boğmaya çalıştı ve saçından tutup yerde sürükledi. Çevredekiler polise haber verdi. Bir süre olay yerine ulaşan polis, FK'nın at kuyruğu biçiminde toplanmış saçını elinde tutan kadınla karşılaştı. "Bir vatandaş tutuklamasıyla karşı karşıyasınız" diye bağırarak kadın polisin ısrarlarıyla FK'yı serbest bıraktı.	Houston/Texas

7

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.20.

6.2.4. Cinayet

11 Eylül saldırılarının ardından toplam yedi kişi öldürüldü. Bunların üçünün saldırıların hemen ardından Müslüman ve Araplara ya da böyle algılanan kişilere yöneltilen önyargılı nefret suçları olduğu yasalar tarafından da onaylandı ve failleri cezasını buldu. Ancak dördü üzerindeki sır perdesi hala kalkmış değil. Ancak aileleri cinayetlerin, nefret suçları niteliğinde olduğunu iddia etmekte.

Tablo 3.1

11 Eylül Saldırıları Ardından Önyargılı Nefret Suçlarının Hedefi Olarak Yaşamlarını Kaybedenler

Adel Karas

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
15 Eylül 2001	Adel Karas	48 yaşındaki Arap ve Kıpti Hristiyan üç çocuk babası Adel Karas, sahibi olduğu halk tuvaletinde vurularak öldürüldü. Karısı Randa, kocasının Müslüman sanıldığı için öldürüldüğünü iddia etti. Kocasını cebinde sürekli yüklü miktarda para taşımaya rağmen, ne kasadaki ne de cebindeki paraya dokunulmamıştı. Yerel Polis, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Adel Karas'ın katilinin önyargılı nefret suçu işlediğine dair henüz bir kanıt bulunmadığını açıkladı.	San Gabriel/California
1			

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.18.

Tablo 3.2
Balbir Singh Sodhi

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
15 Eylül 2001	Balbir Singh Sodhi	Geleneksel türban takan 49 yaşında ve üç çocuk babası Balbir Singh Sodhi, benzin istasyonuna çiçek dikerken vurularak öldürüldü. Polis memurları, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Sodhi'nin katili Frank Roque'un cinayeti işlemeden önce yerel bir barda "11 Eylül saldırılarının sorumlusu paçavra başlıları öldürün" diye bağırdığını söyledi. Roque, Sodhi'ye kaçmadan önce üç el ateş etmişti. Ardından bir Afgan-Amerikan evine ve Lübnanlı iki benzin istasyonu çalışanına ateş açtı.	Maricopa

2

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.17.

Tablo 3.3
Waquar Hassan

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
15 Eylül 2001	Waquar Hassan	<p>Dört çocuk babası 46 yaşındaki Pakistanlı Waquar Hassan, marketinde hamburger pişirirken öldürüldü. Hassan'ın kasasından hiç para çalınmamasına rağmen, polis cinayetin hırsızlık sırasında işlendiğine inandı. Çünkü Pakistanlı Waquar Hassan'ın marketi aynı yıl içinde iki kez soyulmuştu. Ailesi ise, Hassan'ın müşterilerinin kendisini 11 Eylül saldırılarının ardından etnik kimliği ve dini inancı nedeniyle eleştirdiğine dikkat çekti. Olay Ocak 2002'de Mark Stroman'ın, Waquar Hassan'ı kendisinin öldürdüğünü hapisanedeki arkadaşlarından birine açıklamasıyla aydınlandı. Stroman, Vasudev Patel cinayetinin faili olarak tutuklanıp cezaevine konulmuştu.</p>	Dallas/Texas

3

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.17.

Tablo 3.4
Ali Almansoop

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
17 Eylül 2001	Ali Almansoop	44 yaşındaki Yemini Arap Ali Almansoop, evinde Brent David Seever tarafından vurularak öldürüldü. Seever'ın eski kız arkadaşıyla flört eden Almansoop, o sırada sevgilisiyle aynı yatakta uyumaktaydı. Katil, kurbanını öldürmeden önce 11 Eylül saldırılarından dolayı duyduğu kızgınlığı dile getirdi. Almansoop ise 11 Eylül ile ilgisinin olmadığını.	Lincoln Park/Michigan

4

Kaynak: Alan Ccooperman, "Sept. 11 Backlash Murders and the State of 'Hate'; Between Families and Police, a Gulf on Victim Count", Washington Post, 20 Ocak 2002, www.washingtonpost.com, (28 Ocak 2002), par.1-7.

Tablo 3.5
Abdo Ali Ahmed

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
29 Eylül 2001	Abdo Ali Ahmed	Yemini Arap ve Müslüman olan 51 yaşındaki sekiz çocuk babası Abdo Ali Ahmed, her tür ihtiyaç maddesinin satıldığı dükkanında çalışırken öldürüldü. Ölümünden iki gün önce otomobilinin ön camında üzerinde "Araplar, hepinizi öldüreceğiz" yazılı bir kağıt bulmuştu. Polisle bağlantıya geçmek yerine notu fırlatıp attı. Ancak kanıtlar bunun bir nefret suçu olup olmadığını belirlemek için yeterli değildi. Kaliforniya valisi Gray Davis, Ahmed'in katil ya da katillerinin başına 50 bin dolarlık ödül koydu. Bir süre sonra da polisin araştırması durdu. Çünkü deliller tükendi.	Reedley/California

5

Kaynak: Newsweek, 15 Ekim 2001, s.16.

Tablo 3.6

Vasudev Patel

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
17 Eylül 2001	Vasudev Patel	<p>İki çocuk babası 49 yaşındaki Hintli Vasudev Patel, Mark Stroman tarafından marketinde çalışırken vurularak öldürüldü. Dükkandaki video kamera cinayeti kaydetti ve dedektiflerin katil Mark Stroman'ı yakalamasını sağladı. Stroman 11 Eylül saldırıları hakkındaki bir televizyon röportajının Müslümanlara karşı nefret duymasına neden olduğunu söyledi. "Biz savaştayız. Yapmak zorunda olduğumu yaptım. Bize karşı kötülük yapanlara misilleme yaptım" diyen Mark Stroman, Waquar Hassan'ın da katili. Aynı zamanda bir benzin istasyonunda çalışan Rais Uddin'i de vurdu ve kör olmasına neden oldu.</p>	Mesquite/Texas
6			

Kaynak: "Death Sentence for Revenge Killing", UPI, 4 Nisan 2002, www.upi.com, (7 Mayıs 2002), par.1-4.

Tablo 3.7
Ali W. Ali

TARİH	KİŞİ	OLAY	BÖLGE
15 Ekim 2001	Ali W. Ali	<p>Somalili bir Müslüman olan 66 yaşındaki Ali W. Ali, durakta otobüs beklerken başından yumruklandı. Saldırıdan dokuz gün sonra ise yaşamını kaybetti. Ali'nin oğlu ve Somali topluluğu üyeleri cinayetin, yerel bir gazetenin ön sayfasında yayımlanan asılsız iddiaların Somalililere karşı nefret duygularının doğmasına neden olması yüzünden işlendiğini belirtti.</p> <p>Söz konusu makalede Minneapolis'teki Somalililerin, Usame Bin Ladin'le bağlantıları bulunan bir Somali terörist grubuna para yardımında bulunduğu yazıyordu. Hem bölge polisi hem de FBI, Ali'nin katillerini hala bulamadı.</p>	Minneapolis/Minnesota

Kaynak: Human Rights Watch Report, p.18.

6.3. Önyargılı Nefret Suçlarını Kışkırtıcı Nitelikteki Açıklamalar

11 Eylül saldırıları ardından yapılan bazı yayınlarda açıklamalarda bulunanlar, Müslüman ve Araplara ya da böyle değerlendirilen kişilere, bu kişilerin mabetlerine, iş yerlerine ya da evlerine yapılan saldırıları körükledi.

11 Eylül'den sadece bir hafta sonra, kongre üyesi John Cooksey Louisiana Radyosu'nda "Eğer kafasına çocuk bezi giymiş, çocuk bezinin etrafına da kuşak sarmış birini görürseniz onun defedilmeye ihtiyacı vardır" dedi.

Benzeri bir şekilde de vekil C. Saxby Chambliss, Georgia'daki yasa uygulayıcılarıyla ilgili olarak konuşurken şerifi kastederek "Sadece dön ve eyalet çizgisini geçen her Müslüman'ı yakala" dedi. Bir süre sonra hem Cooksey hem de Chambliss, yorumlarından dolayı özür dilediler¹⁷⁴.

Herkes tarafından tanınan Rahip Billy Graham'ın oğlu Franklin Graham, İslam'ı "nefret dolu, şiddetli ve aynı Tanrı'nın olmayan" sözleriyle niteledi.

Televangelist* Pat Robertson, İslam hakkındaki görüşlerini 14 Kasım 2002 sabahı kendi televizyon kanalı CBN'de yayınlanan The 700 Club programında dile getirmiştir. Sunuculuğunu Robertson'un üstlendiği ve her gün yaklaşık bir milyon

¹⁷⁴ Human Rights Watch Report , 25.

* Televangelizm bir Amerikan olgusudur. Pek çok ülke Evangelistlerin bu tip televizyon yayınlarına izin vermemektedir. En ünlüleri Pat Robertson ve Jerry Falwell'dir. "Evangelist tele-rahip" olarak da ifade edebileceğimiz Televangelistler en çok ABD'nin orta batısında ve güneyinde etkilidirler. En ünlü ilk Amerikan radyo Evangelisti Rahip Charles Coughlin'di. Coughlin'in komünizm karşıtı radyosu, 1930'lu yıllarda milyonlarca dinleyiciye ulaşmıştı. Evangelistler, protestanlığın Evangelist mezhebine bağlıdır. Hıristiyanlığın vaftiz töreniyle çocuğa geçmediğine, bir an gelip, büyük ihtimalle bir yol gösteren (Evangelist rahip) sayesinde kişinin yeniden doğacağına inanırlar. Bu sayede de insanın İsa ile buluşup tekrar dirileceğini düşünürler ve bunu Born Again (Yeniden doğma) diye adlandırır. Dünya üzerinde tüm Hıristiyanlar'ın dörtte birini oluşturan yaklaşık 500 milyon, 280 milyon nüfuslu ABD'de ise 70 milyon Evanjelist (Born-again/Yeniden-doğma) Hıristiyan yaşamaktadır. ABD'nin ruhani yenilenmeye gereksinimi olduğunu düşünmektedirler ve onlara göre İncil; Tanrı'nın Kitabı-ı Mukaddes'i, Museviler; seçilmiş insanlar, İsrail; vaat edilmiş topraklardır. İyi ve Kötü arasındaki savaş (Armageddon) dünyanın dengesini oluşturmaktadır. Hıristiyanların politik lideri Gary Bauer'e göre, Amerika'nın İsrail yanında yer alması İncil'in emridir. Evanjelistler Tanrı'nın bu toprakları Musevilere vaat ettiğine inanmaktadırlar. (Yasemin G. İnceoğlu, "ABD'nin En Dindar Başkanı", **Radikal İki**, 2003, http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/06/09/haber_77713.php, (19 Haziran 2003) ve <http://en.wikipedia.org/wiki/Televangelism>, (15 Mayıs 2004)'ten derlenmiştir.)

Amerikalı tarafından izlenen televizyon programı The 700 Club'da dile getirilenler şöyledir¹⁷⁵:

“İslam'ın başkanımızın söylediği gibi barış dolu bir din olduğuna inanmıyorum”.

“Kur'an dünyanın sonunun her bir Yahudi'nin Müslümanlar tarafından öldürülmeden gelmeyeceğini öğretiyor. Bu, Kur'an'da söylenen, Muhammed tarafından yazılandır. Almanya'daki Yahudiler buna inanmamak için, Hitler'in yazdığı Mein Kampf'ı (Kavgam) okumak istememişlerdi”.

“Hiçbir şüphe yok ki Muhammed'in dini ve Vahabiler, Taliban, İranlı mollalar ile dünyanın diğer bölgelerinde faaliyet gösteren mollalar gibi ona sıkıca bağlı olanlar, aşırılık ve şiddeti ifade eder”.

Amerikan medyasına seslendiği kısım:

“Lütfen Kur'an'ı oku ve ne söylediğini gör. Lütfen mollaların Filistin'de ve dünyanın başka bölgelerinde küçük çocuklara sizler hakkında neler öğrettiğini görün. Ve bize bir iyilik yapın ve arkadaşlarınızı eleştirmeyin. Çünkü sizin gerçek düşmanlarınız onlar”.

Bu tip yayınlar nedeniyle aralarında Pat Robertson, bir televizyon yayınında “Muhammed teröristtir” diyen Jerry Falwell, Franklin Graham'ın da bulunduğu Hristiyan liderler, Başkan Bush ve Dışişleri Bakanı Colin Powell tarafından yorumlarına dikkat etmeleri ve ülkede Müslümanlara karşı duyulan nefreti tırmandıracak ifadelerden kaçınmaları konusunda uyarıldılar.

¹⁷⁵ Marc Morano, “Pat Robertson Persists: Islam Extreme and Violent”, <http://www.crosswalk.com/news/1172035.html>, (15 Kasım 2002), par.1-9.

Pat Robertson'un aynı programda bir izleyicinin sorusuna verdiği yanıt ise Türk Bayrağı hakkında yaptığı yanlış bir saptamayı da içerecek şekilde şöyledir¹⁷⁶ :

Soru: Geçtiğimiz pazar günü televizyon seyrederken bir rahibin Tanrı (God) ile Allah'ın aynı şey olduğunu söylediğini duydum. Bu konu hakkındaki düşünceleriniz nedir? Rahibin söyledikleri doğru değilse, arasındaki farklar nedir?

Pat Robertson: Normal şartlar altında, İncil'in Tanrı'sıyla, Kur'an'ın Allah'ı aynıdır. Herşeyden önce, İncil'in Tanrı'sı, oğlunu dünyaya günahlarımız için ölmeye gönderen sevginin ve kurtuluşun Tanrı'sıdır. Allah ise insanlara kurtuluşa ulaşmalarının kendisi için ölmeleriyle mümkün olacağını söyler. Allah, Mekkeli uydu bir Tanrı'dır. Bu nedenle İslam, hilal simgesine sahiptir. Türkiye'nin bayrağında da bir yıldızla birlikte hilal vardır. Çünkü Allah uydu bir Tanrı'dır ve Hilal Allah'ı simgeler; gerçek budur. Biz uydu bir Tanrı'ya ibadet etmiyoruz. Biz yaratılışın Tanrı'sına, herşeyin yaratıcısına ibadet ediyoruz.

Televangelist Pat Robertson, The Christian Broadcasting Network ve International Family Entertainment şirketlerinin kurucusudur. 1960 yılında kurulan ABD'nin ilk Hristiyan televizyon kanalıdır. 90 ülkede, Rusça, Arapça, İspanyolca, Fransızca ve Çince olmak üzere 50 farklı dilde yayın yapmaktadır. Kanalın ürettiği programların amiral gemisi Robertson'un sunduğu The 700 Club'tır. 1963'ten bu yana yayında olan The 700 Club'ı her gün yaklaşık 1 milyon Amerikalı izlemektedir. Programın isminin The 700 Club olmasının nedeni ise 1963 yılında Robertson'ın CNB'yi yayında tutmak için bir aylığına 700 kişiden on dolar borç almış olmasıdır. Yayıncılığın yanı sıra kitap basar, video kaset üretir ve bunların satışı ile dağıtımını yapar. Yirmi dört saat telefonla dua hattını da işletmektedir.

Robertson'ın sahibi olduğu International Family Entertainment (IFE) ise yine dünya çapında eğlence haber programları üretmektedir. IFE'nin başlıca işi The Family Channel'dır. Uydu yayıncılığı ve kablolu yayıncılık yapar. Kablolu yayıncılıkla izleyicilerine ulaştığı ABD'de 63 milyon abonesi vardır. IFE, 1997 yılında Rupert

¹⁷⁶ CNB Website, http://www.cbn.com/700club/askpat/BIO_040203.asp, (15 Nisan 2004), par.1-2.

Murdoch'un sahibi olduğu Fox Kids Worldwide'a bir milyar dokuz yüz milyon dolara satıldı¹⁷⁷.

Southern Babtist Convention'ın (Güney Vaftizciler Birliği) Haziran 2002'deki yıllık toplantısında konuşan Başkan Jerry Vines, çevresi tarafından ayıplanmasına neden olacak şu açıklamaları yapmıştır¹⁷⁸: "Müslüman peygamber Muhammed, şeytanın sahip olduğu bir sübyancıdır".

6.4. 11 Eylül Saldırılarının Siyasal Retorikteki Rolü: Korku

11 Eylül saldırıları ardından Amerikan aydınının karşı olduğu ideolojiyi "Citizens of the Empire: The Struggle to Claim Our Humanity" isimli kitabın yazarı Robert Jensen şöyle açıklıyor¹⁷⁹:

1. ABD yeryüzünün en büyük ulusu
2. Askeri birlikleri desteklemeliyiz çünkü onlar özgürlüğümüzü savunuyorlar
3. Yurtseverlik fazilettir.

Siyasi söylemde, "bir şey söylüyormuş gibi yapıp, aslında hiçbir şey söylememe; içi boş vaatlerle, sırf sözcük oyunlarına dayanarak kitleleri peşinden sürükleme sanatı" şeklinde nitelendirilen retorikte politikacılar, mecaz, sembolik dil kullanımı, özel cümle yapısı gibi araçları sık sık kullanmaktadırlar. Hatta siyasi inanç modellerine uyarlanmış özel dil kalıpları bulunmaktadır. Sonuç olarak ortaya çıkan bu söylemin, medyanın renklendirmelerinin de eklenmesiyle, yeni bir şekle büründürülmesi, bu aşamalar sonrasında "siyasi retorik" denen tarzın doğmasına yol açmıştır¹⁸⁰. Araştırmalar göstermektedir ki, diğer şartlar eşit olduğunda, iletişim yoluyla daha fazla korkutulmuş insan, diğer kadın ya da erkeklere göre daha fazla korunmacı

¹⁷⁷ Pat Robertson Website, <http://www.patrobertson.com/mediapioneer/>, (15 Nisan 2004), par.1-2.

¹⁷⁸ "Falwell labels Muhammad 'terrorist' in TV interview", Chicago Tribune, 4 Ekim 2002, www.chicagotribune.com, (17 Mayıs 2003), par.1-2.

¹⁷⁹ Michael Albert, sysop@ZMAG.ORG. "Robert Jensen Interview with Znet", Nurdan Akıner'e kişisel e-posta, nurdanakiner@mersin.edu.tr. (7 Nisan 2004), s.3.

¹⁸⁰ Şengül Özerkan, *Medya, Dil ve İletişim*, İstanbul: Martı Yayınevi, 2001, s. 112.

tedbirler alır¹⁸¹. Üstelik korku yaratıcı ifadeler içeren siyasi retorik, Hitler gibi faşist bir demagog tarafından dile getirilince hayli etkili olmuştur. Hitler'in 1932 yılında yaptığı bir konuşmaya dikkat edecek olursak, siyasal retoriğin kamuoyunda nasıl da panik yarattığını daha iyi anlayabiliriz¹⁸²:

“Ülkemizin sokakları, telaş ve kargaşa içinde. Üniversiteler isyan eden ve ayaklanan öğrencilerle dolu. Komünistler ülkemize zarar vermenin yollarını arıyor. Rusya bizi gücüyle tehdit ediyor ve cumhuriyet tehlikede. Evet, içten ve dıştan gelen tehlikeler için yasaya ve emirlere ihtiyacımız var. Bunlar olmadan ulusumuz yaşayamaz”.

Korkunun başarılı olabilmesi için dört özelliğinin olması gerekmektedir¹⁸³:

1. Tehdit,
2. Dinleyicinin nasıl davranması gerektiğine dair bir tavsiye,
3. Bu tavsiyenin, varolan tehlikeyi hedef almakta etkili olacağını dinleyici tarafından idraki,
4. Dinleyicinin tavsiye edilen davranışı yapma becerisine sahip olduğunu idrak etmesi.

Eğer siyasal retorik bu dört elementi içermezse, “korku” amacına ulaşamıyor. Sadece Bush'un değil, diğer Amerikan başkanlarının da siyasal retoriğinde “korku”nun önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmektedir. 1964 kampanyası sırasında Lyndon Johnson'ın televizyon reklamında küçük bir kızın nükleer saldırıyla yok olması oyları, Johnson'ın lehine etkilemiştir. Çünkü bu reklam Johnson'ın rakibi olan Barry Goldwater'ın nükleer savaşına gönderme yapıyordu. İnsanlar tehlikeden korunmak için Johnson'a oy verdiler.

11 Eylül saldırılarının ardından ortaya çıkan atmosferde Başkan Bush'un siyasal retoriğini incelediğimizde ise yine aynı duruma rastladık: Korku

¹⁸¹ A.R. Pratkanis and E. Aronson, *Age of Propaganda*, New York: W.H. Freeman, 1991, p.24.

¹⁸² Fear, <http://www.propagandacritic.com/articles/ct.sa.fear.html> , 10 Mart 2004, s.1.

¹⁸³ Pratkanis and Aronson, p.26.

Hatta Bush, başkanlık için yeniden aday olacağı 2004 seçimlerinde de siyasal retoriğinde 11 Eylül saldırılarına atıfta bulunarak, Amerikan halkını daha güvenli bir Amerika için kendisine oy vermeye çağırdı. Sloganı, “Safer, stronger and better America- Daha güvenli, daha güçlü ve daha iyi Amerika”ydı¹⁸⁴.

2004 başkanlık kampanyalarının odak noktası tek bir kelimeyle özetlenebilir: Korku!

Korkunun başkanlık seçimlerinde kullanılması Amerikan halkı için yeni değildir. Abraham Lincoln, Amerikan halkına kendiyile aynı rotada kalmaları için yalvardı. Aynı rotada kaldılar, fakat seçimlerden önce Atlanta ele geçirilip yakılmasaydı ve Kuzeydeki korku azalsaydı her şey oldukça farklı olacaktı. Eğer Hitler Fransa’ya saldırmasaydı da bir düşmanın ABD’ye saldırmak için okyanusu geçeceği şeklindeki Amerikan korkusunu tutuşturmasaydı, “Korkunun kendisi dışında, korkacak bir şeyimiz yok” diyen Franklin Roosevelt, muhtemelen 1940’ta yeniden seçilmeyecekti¹⁸⁵.

Üstelik Bush, 11 Eylül saldırılarının görüntülerini, seçim kampanyası için hazırlanan televizyon reklamlarında kullanınca Dünya Ticaret Merkezi’nde (World Trade Center) yaşamını yitiren itfaiye erlerinin ailelerinden tepki topladı.

Uluslararası İtfaiyeciler Birliği (International Association of Fire Fighters) Başkanı Harold Schaitberger, Bush’u politik çıkarları için itfaiyecilerin kahramanlıklarının ticaretini yapmakla suçladı. Eleştirileri reddeden Beyaz Saray sözcüsü Scott McClellan ise “11 Eylül bizim halk politikası denklemimizi ve dünyamızı sonsuza dek değiştirdi. Başkanın sağlam liderliği, teröre karşı nasıl mücadele edeceğimiz açısından önemli. Düşmanlarla savaşmaya devam etmeliyiz. Amerikalılar için terör tehlikesine karşı nasıl duracağımız, açık bir seçim¹⁸⁶” diyerek, Bush’un siyasal retoriğindeki “korku”ya yapılan vurguyu devam ettirdi.

¹⁸⁴ <http://www.georgebush.com/compassion>, s.1.

¹⁸⁵ Jack Moseley, “*Presidential campaigns focus on fear*”, <http://www.arkansasnews.com/archive/2004/01/30/JackMoseley/111381.html>, (30 Ocak 2004), par.5-7.

¹⁸⁶ AFP, <http://uk.news.yahoo.com/040304/323/enpk7.html>, (5 Mart 2004), par. 1-3.

Bush'un 2 Kasım başkanlık seçimlerinde anahtar rol oynayan 17 eyalette gösterilen reklam filmi, WTC'nin enkazını ve enkazda dalgalanan Amerikan bayrağını ve yıkıntılarda çalışan itfaiyecileri gösteriyor, ekranda ise şu slogan yankılanıyordu: "Safer, stronger and better America- Daha güvenli, daha güçlü ve daha iyi Amerika". Rakibi olan John Kerry'nin kampanyası ise Bush'un reklam kampanyasını "Multimilyon dolar revizyonist tarih reklam kampanyası" diye adlandırmaktaydı.

6.5. İslam, Dini Terör ve Medya

11 Eylül saldırılarının hemen ardından Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarında yukarıdaki bölümlerde de dikkat çektiğimiz gibi büyük bir artış oldu. Slade, 1981'de Amerikalıların Müslümanları algılayışı üzerine bir anket yaptı. Arap, Müslüman ve İranlıların algılanışı üzerine olan bu anket sonucunda Müslüman ve Araplar, İranlılarla birlikte %44'lük bir oranla "gaddar" ve "barbar" olarak nitelendirildi. İnsanların %49'u Müslüman, Arap ve İranlıları "kalleş ve hilekar", %50'si ise "savaşçı ve kana susamış" olarak değerlendirdi¹⁸⁷.

Pollock ve Assal, beş ulusal anketin bulgularına göre 1990'larda Amerikalıların büyük çoğunluğunun Müslümanların "fanatik dinci olmaya meyilli" ve İslamın da "temel olarak antidemokratik bir din" olduğuna inandıkları sonucuna vardı. Bu beş anket, Roper Survey of July 1993, Los Angeles Times Survey of 1993, American Muslim Council ve The Zogby Group'un ortak araştırması (1993), Gallup October 1994 ve American Arab Institute (1995) isimleriyle anılan çalışmalardı¹⁸⁸. Tüm bu beş anketten elde edilen sonuçlar nedensizdi. 11 Eylül saldırılarından sonra oranı korkunç bir şekilde artan nefret suçları ise tüm dünyanın da yakından izlediği gibi nedenliydi. 11 Eylül saldırılarından önce de televizyon dizileri, filmler, çizgi filmler ya da karikatürlere bakarsak Müslümanların özellikle son dönemlerde terörist olarak resmedildiğini, ayak takımının bir üyesi ya da petrol sağlayıcı gibi tiplmelerle nitelendirildiğini görürüz.

¹⁸⁷ S. Slade, "The Image of the Arab in America: analysis of a poll on American attitudes", *Middle East Journal*, Vol.35, pp.144-5, 147, 157, 1981.

¹⁸⁸ D. Pollock ve E. Assal.,(Eds), *In the eyes of the beholder: Muslim and non Muslim views of Islam, Islamic politics, and each other*, Washington: Office of Research and Media Reaction, United States Information Agency, August, 1995, s.1-2.

Cambridge Üniversitesi Selyn College’da çalışmalarını sürdüren Pakistanlı bilim adamı Ekber S. Ahmed’e göre komünizmin ölümü ve monolitik devlet yapılarının çökmesi genel olarak Batı medyasının büyük zaferi olarak görülmektedir. Batı medyası sonu gelmez propagandasıyla, karikatürize etme ve alay etme gücüyle komünist dünyaya ağır saldırılarda bulunmuş, Gorbacov ve ardılları gelmeden yıllar önce komünizmin sonunu hazırlamıştır. Batı medyasının komünizmin yenilmesine yardımcı olduktan sonraki hedefi İslam’dır¹⁸⁹.

Ahmed’e göre, Batı medyası “orada, uzakta bir yerlerdeki” uygarlıkları basmakalıp klişeler halinde gösterme eğilimindedir. İslam’ın marjinalleştirilmesi ve aşağılanması sürmektedir. Yüz saatlik CNN ya da diğer bir televizyon yayınında İslam ancak 10 dakika yer almakta, onda da Müslümanlar ya kitap yakarken ya da tehditkar bir kalabalık halinde öfkelerini gösterirken görülmektedirler. Hinduizm, Budizm de popüler medyada, sadece geçmişin egzotik kalıntıları şeklinde, meditasyon yapan yarı çıplak kutsal rahipler olarak gösterilmektedir¹⁹⁰.

Esposito şunu hatırlatıyor¹⁹¹: “İslam hakkındaki bütün bilgimiz, imajlar ya da onu temsil edenlerden geliyor”. Araştırma sonuçlarına bakılırsa, İslam, politik içerik olarak yukarıdaki gibi nefretle ve haçlı seferleriyle, fanatizmle, şiddetle, otokrasi ve hoşgörüsüzlükle, inatçılık ve kadına baskı ile aynı anlama geliyor. İslam’ın bu hoş olmayan sonuçları gerçek mi yoksa efsane mi?

Oryantalizm söylemi, Batının Doğu’ya yaptığını haklı çıkarmak için Orient’i aşağı bir konuma koyar. Esposito, bilgiyi iyi ya da kötü , ya da doğru ya da yanlış yapanın bilgiyi üreten toplumun ihtiyaçlarıyla ilgili olduğu sonucuna varır. Foucault ise söylemi üretenin, onu doğru yapma gücüne sahip olduğuna işaret eder (geçerlilik ya da bilimsel statü anlamına göre mecbur kılar). Hall son noktayı koyar¹⁹²: “ Söylemin doğru ya da yanlış olup olmadığı sorusu, uygulamada etkili olup olmadığından daha az önemlidir”.

¹⁸⁹ Murat Yılmaz (Der.), *Medeniyetler Çatışması*, 3. Basım, Ankara: Vadi Yayınları, Ekim 2000, s.230.

¹⁹⁰ Yılmaz (Der.), s.231.

¹⁹¹ J.L.Esposito, *The Islamic Threat: Myth or Reality?*, New York, Oxford: Oxford University Pres, 1995, p.229.

¹⁹² S.Hall, *The West and the Rest: Discourse and Power*, In S. Hall, S. Held, D. Hubert, K. Thompson (Eds) *Modernity: An Introduction to Modern Society*, Cambridge, Massachusetts: Blackwell, 1996,p.204.

Esposito, Batı'nın özellikle de ABD'nin İslamı niçin kendisi için bir tehdit olarak gördüğünü şöyle açıklar¹⁹³: “Modern, ilim, laik dil ve kategorilerinin düşüncesi sık sık ön yargılı anlayışı ve yargılamayı çarpıtır. Kişisel inanış sistemi olarak modern din kavramı, karşılaştırmalı alanda İslam'ı toplumla ve politikayla bütünleştiriyor, iç içe koyuyor. Bu da “modern” laik norm olarak kabul edilenlerin dışına taşıyor. Bundan dolayı İslam, anlaşılabilir, gerçek dışı, aşırı ve tehdit edici”.

İlk olarak “Batı” kavramı bize toplumları “Batılı” ya da “Batılı olmayan” olmak üzere kategorilere ayırıyor. Oryantalistler dünyayı eşit olmayan iki parçaya ayırırlar. Büyük olan “farklı” parça Orient (Doğu) olarak bilinir, diğeri ise, aynı zamanda “bizim” dünyamız olarak da tanınır, Occident ya da “Batı”dır¹⁹⁴.

Edward Said'e göre, bütün Oryantalist söylemlerin temel meselelerinden biri, 19. yüzyılın ortalarından beri, gerçekte hiç işe yaramayan bir dilin ve zihniyetin, Araplara ve Arap diline musallat olduğudur. Birçok Arap da Arapça, Çince veya İngilizce gibi bütün ulusal dillerin bu dili kullananların zihinlerini temsil ettiğini öne süren bu ırkçı düşünceye inanmaya başlamıştır. Bu düşünce, 19. yüzyılda sömürge zulmünü haklılaştırmak için kullanılan aynı ideolojik cephanenin bir parçasıdır:

“Zenciler” doğru düzgün konuşamaz, bu yüzden Thomas Carlyle'a göre köle olarak kalmalıdır; “Çince” çok karmaşık bir dildir, bu yüzden Ernest Renan'a göre Çinli erkek veya kadın sinsidir ve kontrol altında tutulmalıdır gibi iddialar sürüp gider. Günümüzde, Araplar, Arapça ve Arap yanlıları ile ilgili olmadığı sürece, bu gibi fikirleri kimse ciddiye almıyor. Akıl almaz “tarihin sonu” fikriyle kısa sürede meşhur olan sağ-kanadın sabit fikirli felsefecisi Francis Fukuyama birkaç yıl önce yazdığı bir makalede, Arapça öğrenmenin aynı zamanda Arapların “yanılsamalar”ını da öğrenmek anlamına geldiğini ve Dışişleri Bakanlığı'nın kendi bünyesi içindeki Arapça konuşanlardan ve Arap yanlılarından kurtularak çok iyi bir iş yaptığını söylüyordu.

¹⁹³ Esposito, p.230.

¹⁹⁴ E.W. Said, *Orientalism*, New York: Vintage Books, 1979, p.49-73.

Bugün Thomas Friedman gibi üstatlar da dahil olmak üzere medyadaki her türlü taşra felsefecileri aynı iddiaları dile getirmeye devam ediyor¹⁹⁵.

Bunlar, Araplara dair bilimsel tanımlamalarına bir tane daha ekliyorlar: Arapça'nın yanılısamlarından birinin de, Arapların yaygın olarak paylaştığı ve kendilerinin bir halk olduğu iddiasını içeren bir "mit" olduğunu söylüyorlar. Friedman ve Fouad Ajami gibi uzmanlara göre Araplar sadece gevşek bir kültür ve halk kılığına bürünmüş serseriler takımı ve bayraklı kabileler toplamından ibarettir. Araplar hakkındaki, cehalet kaynaklı olduğu açıkça ortada olan bu gibi varsayımlar, doğal olarak haberlerin ağındaki İslamın, bu dini temsil edenlerin ya da Arapların haksız, ırkçı bir etiketlemeyle (labeling) karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır¹⁹⁶.

6.5.1. İslam Dini ve Terörizm

Ulaştığımız veriler göstermektedir ki, İslam dininin terörle bağdaşmadığı şimdiye dek gerektiği gibi anlatılmamıştır. İslam, merhamet dinidir ve terörizme izin vermez. Kuran'da Tanrı şöyle der¹⁹⁷:

"Allah size, sizinle din hususunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmenizi ve kendilerine adaletli davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adalet gösterenleri sever."

Hız Muhammed, askerlere kadın ve çocukları öldürmelerini yasaklamıştır. Sadece insanlara değil hayvanlara karşı yapılan kötü davranış biçimleri de yasaklar¹⁹⁸:

"Her kim olursa olsun, Müslümanlarla barış içindeki, anlaşma içindeki kişileri öldürdüğü zaman cennetin güzel kokusunu duyamayacak".

¹⁹⁵ Edward Said, "Dreams and Delusions", *Al-Ahram Weekly*, <http://weekly.ahram.org.eg/2003/652/op1.htm>, (01.01.2004), par.11.

¹⁹⁶ E.W. Said, *Covering Islam: How the media and the experts determine how we see the rest of the world*, New York: Vintage Books, 1997, p.27.

¹⁹⁷ Kur'an. Mümtahine Suresi, Ayet 8.

¹⁹⁸ <http://www.islam-guide.com/frm-ch3-11.htm>, (15 Şubat 2004), s.1.

Bir keresinde de şöyle demiştir: “Bir kadın, kedisini ölene kadar hapsettiği için cezalandırılmıştır. Bu davranışı nedeniyle cehennemle cezalandırıldı. Kedisini hapsettiği sırada o ne yiyecek ne içecek verdi, ne de yeryüzünün böceklerini yemesi için serbest bıraktı”.

Aynı zamanda bir adamın çok susamış bir köpeğe su verdiği için, Allah tarafından bütün günahlarının affedildiğini söyledi. Bir gün kendisine soruldu: “Allah’ın habercisi, hayvanlara iyilikle yaklaştığımızda ödüllendirilecek miyiz?”. Cevabı şöyle oldu: “Yaşayan her hayvan ya da insana iyilikle yaklaştığınız sürece ödül var”.

Buna ek olarak yemek için bir hayvanın canını alırken bile Müslümanların hayvanın duyacağı korku ve acıyı en aza indirmesi gerekiyor. Hz. Muhammed konuyla ilgili olarak şöyle der¹⁹⁹: “Bir hayvanı öldürürken bunu en iyi biçimde yap. Öncelikle hayvanın can çekişmesini azaltmak için bıçağını keskinleştir”.

Bu İslami bilgilerin ışığında, savunmasız sivillerin kalplerine terör korkusu yaymak, binaları ya da birimleri yıkmak, bombalamak, günahsız erkeklerin, kadınların ve çocukların ölümüne ya da yaralanmasına neden olmak İslam’la bağdaşmayan, bir Müslüman’ın yapmaması gereken davranışlardır. Müslümanlık, barış ve merhamet dinidir, affedicidir ve bu bağlamda teröre geçit yoktur.

İslam dininin kutsal kitabı Kur’an’da bir canlının yaşamına son vermenin Tanrı tarafından yasaklanan ve cezalandırılan bir davranış olduğu Ali İmran Suresi’nde açık bir şekilde dile getirilmiştir:

“Allah’ın ayetlerini tanımayanlara, haksızlıkla peygamberleri öldürenlere ve insanlar içinde adaleti ve insafı emreden kimselere kıyanlara acı bir azap müjdele²⁰⁰”.

“İşte bunlar, dünya ve ahrette amelleri boşa gitmiş kimselerdir ve onları kurtaracak da yoktur²⁰¹”.

¹⁹⁹ <http://www.islam-guide.com/fm-ch3-11.htm>, (15 Şubat 2004),s.2.

²⁰⁰ Kur’an. Ali İmran Suresi, Ayet 21.

²⁰¹ Kur’an. Ali İmran Suresi, Ayet 22.

Maide Suresi 32. Ayet'te ise durum, yıllardır İsrail-Filistin arasında yaşananlara ışık tutacak şekilde şöyle anlatılır²⁰²:

“Bunun için İsrailoğulları'na kitapta şunu bildirmiştik: "Her kim bir kişiyi, bir kişi karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuğu olmaksızın öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir adamın hayatını kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur." Andolsun ki, peygamberlerimiz onlara apaçık delillerle geldiler de sonra içlerinden bir çoğu, bütün bunların arkasından hala yeryüzünde bozgunculuk ve cinayette çizgiyi aşmaktadırlar”.

6.5.2. Medyanın Terör ve Şiddet Olaylarını Aktarışı

“Terörist” ya da “İslamcı köktenciler” bir tür stereotip oluşturma çabasının ürünüdür. Parenti şöyle diyor²⁰³: “Etiketler konuyu farklı sonuçlara götürecek bileşenleri incelemeyen, tanımlara götürür”. Bu aslında yıllar önce Walter Lippmann'ın icat ettiği stereotip kavramından başka bir şey değildi.

Amerikan medyası 11 Eylül saldırılarının ardından sosyal sorumluluk ilkesine ve etik kurallara uygun bir yayıncılık izlemiş olsaydı, Arap, Müslümanlar ya da Müslüman görünümlü kişilere verilen zararlar en aza indirilebilirdi. Medyanın uymakla yükümlü olduğu düşünülen en alt düzeydeki etik sınırlamalar, sadece haberin doğru verilmesi, gerçeğe uygunluğu ve nesnelliği gibi konuları kapsamamaktadır. Haberin gerçekleştiği bağlamın da doğru ve eksiksiz bir biçimde aktarılmasını gerekliliğini de içermektedir. Gazetecilerin etik yükümlülüğü, olayları gerçekleştiği şekilde aktarmak ve sunmaktır²⁰⁴.

²⁰² Kur'an. Maide Suresi, Ayet 32.

²⁰³ Michael Parenti, Monopoly Media Manipulation, <http://michaelparenti.org/MonopolyMedia.html>, (24 Nisan 2001), par.5 ve Michael Parenti, “To Kill Iraq”, <http://www.michaelparenti.org/IRAQGeorge2.htm>, (18 Temmuz, 2003), par.7.

²⁰⁴ Bülent Çaplı, *Medya ve Etik*, Ankara:İmge Kitabevi, Ekim 2002, s.88.

Oysa ki, 11 Eylül saldırılarını ve bunu izleyen süreçte gerçekleşen askeri müdahaleleri medyanın aktarışı sırasında haber metinlerinin yorum ve değerlendirmelerle dolu olduğu gözlenmiştir. Tarafsızlık, değer yargıları ile yüklü bir faaliyet olan gazetecilikte değer yargılarından arınmış olmak anlamına gelmemektedir. Bu nedenle tarafsızlıktan kastımız, haberdeki tarafsızlığın adil ve insafli olup olmadığı ve konu ilgili olarak toplumdaki farklı görüşlere ne ölçüde yer verilebildiğidir. Bu durum, tarafsızlığın derecesini belirlemektedir. Amerikan medyası taraflıydı ama bu adaletli ve insafli bir taraflılık olsaydı, yaratılan stereotiplerle, ülkedeki milliyetçilik kışkırtılmayabilirdi.

Walter Lippmann, kamuoyunun temel taşının, yani imgelerin ve kanaatlerin duygu yüklü stereotiplerde billurlaştığını keşfetmiştir. Bir gazete muhabiri olan Lippmann, icat ettiği stereotip kavramını, gazete matbaacılığının teknik dünyasından, metinlerin istenildiği kadar basılmasını sağlayan stereotip tekniğinden almıştır. Stereotipler, örneğin, ölüm cezasından yana olan bir politikacının adının önüne düzenli olarak eklenen “kelle uçuran” benzeri kısaltmalar şeklinde karşımıza çıkar. Bir süre sonra ismin kendisine gerek kalmaz. Kamuoyu süreci bu tür imalara ihtiyaç duyar, yoksa yaygınlaşmaz, bir konunun taraftarları birbirlerinden destek alamaz, güçlerini açıkça gösteremez ve karşıt görüştekileri sindiremezler.

Lippmann olumlu ve olumsuz stereotiplerin nasıl oluştuğunu şöyle anlatır²⁰⁵: “Kahramanlara duyulan aşırı hayranlığın yanı sıra, bir de şeytan çıkartmak diye bir olgu vardır. Kahramanları da, şeytanları da aynı mekanizma yaratır. İyi olan herşeyin kaynağı Joffre, Foch, Wilson ya da Roosevelt ise, kötülükler de Lenin, Troçki ve İmparator Wilhelm’in başının altından çıkıyordu. Ancak şunu unutmamak gerekir ki, 1918’deki ateşkesten sonra müttefiklerin o çok değerli birliğinin sembollerinin ne denli hızla yok olduğunu ve bunun sonucunda tüm ulusların sembollerinin de aynı çöküşü yaşadığını unutmamak gerek: İngiltere’nin kamu hukukunun koruyucusu imajı, özgürlük bekçisi Fransa imajı ve Haçlılar Amerikası... Ve daha sonra liderlerin -Wilson, Clemenceau, Lloyd George- simgesel imajlarının pırıltılarını nasıl yitirdiğini ve bu liderlerin birbiri ardına, insanlara ümit veren kişilikler olmaktan çıkıp, hayal kırıklığına

²⁰⁵ Noelle-Neumann, s. 167-168.

uğramış bir dünyanın yöneticilerine ve müzakerecilerine dönüştüklerini de gözler önünde bulunduralım”.

Lippmann'ın bu saptamaları ışığında, medyanın topluma karşı sorumlu yayıncılık yapması durumunda kamuoyunun, belli bir grup, sınıf, ırk ya da dine zarar verecek şekilde oluşmayacağı açıktır.

İşte bu noktada medyanın, terör ve şiddet olaylarını aktarmasında önemli bir sorunu ortaya çıkıyor. Gazeteciler terör ve şiddet olaylarını haberleştirirken gelişmiş bir etik çerçeveden yoksun hareket etmektedirler. Bunun sonucunda da toplumun terör ve şiddet olaylarının karmaşık doğalarını anlayamamaları, yanlış anlamaları ve bu olayların sorumluluğunu yukarıda dile getirdiğimiz gibi bir ırka ya da dine yüklemeleri gibi olumsuz davranış biçimleri ortaya çıkmaktadır.

International Herald Tribune gazetesinin 13 Eylül 2001 tarihli baskısını incelediğimizde, Amerika'nın “özgür bir toplum, özgürlük, güçlülük, tolerans, bağımsızlık ve barışa adanmış demokrasi ilkesi”, düşman yani Taliban'ın ise “kapalı bir toplum, zorbalar, despotlar, kökten dinciler” kelimeleriyle nitelendirildiği tespit edilmiştir²⁰⁶. Sadece bu örnekte değil, benzeri yayınlarda da İslam ve terörizm kelimeleri birbirini karşılar hale gelmiş, Taliban, Usame Bin Ladin ve İslam birlikte anılır olmuştur.

Çok ilginç bir örnek ise aynı gazetenin 15 ve 16 Eylül 2001 tarihli baskılarında gözlemlenmiştir. Teröre karşı savaş, “Sevginin Allah'ı için dua edenlerle, nefretin Allah'ın için dua edenler arasındaki mücadele” sözleriyle nitelendirilmiştir²⁰⁷.

Bu durum Van Dijk'in de dile getirdiği gibi baskın olan grubun kendini olumlu sunuş ve üzerinde baskın olduğu diğer grubu da olumsuz sunuş davranışdır²⁰⁸.

11 Eylül saldırıları ardından dünya Başkan Bush'un söylemiyle ikiye bölünmüştü²⁰⁹: “You are either with us or against us-Ya bizimlesinizdir ya da bize

²⁰⁶ International Herald Tribune, 13 Eylül 2001, s.10.

²⁰⁷ International Herald Tribune, 15-16 Eylül 2001, s.10.

²⁰⁸ T. Van Dijk, Ideology: A Multidisciplinary Approach, London: Sage, 1998, p.37.

²⁰⁹ International Herald Tribune, 15-16 Eylül 2001, s.5.

karşı”. Amerikan medyası tarafından da desteklenen bu söylem, tıpkı Amerika’daki siyahların “ötekileştirilmesi” gibi, “iyi”yi ve “şeytan”ı yarattı. Amerikalı vatanseverler “biz”, Ortadoğulular “öteki” oldu. Bu sayede gönüllü bir vatanseverlik duygusuyla, Afganistan Operasyonu ve Irak üzerine savaşta yaşanan sivil kayıplar, hasarlar ve yıkımlar medya sayesinde görmezden gelindi. Bunun dışına çıkılan durumlarda ise karşılaşılan şey, sansür ve baskı oldu.

Temelde terörist kelimesinin kendisi de problemlidir. Öyleki küresel haber ajansı Reuters’ın başı Stephan Jukes şöyle açıklamıştı²¹⁰: “Biliyoruz ki bir adamın teröristi, bir başka adamın özgürlük savaşçısı. Bu nedenle Reuters terörist kelimesini kullanmama kararı almıştır”.

Amerikalı aydınlar Müslümanları ya da Ortadoğu kökenlileri terörist olarak etiketlemeden önceki altı adımı şöyle sıralıyor²¹¹:

1. Terörist masum sivilleri öldüren kişi mi? Biz onların öldürdüğünden daha fazlasını öldürdük.
2. Bir terörist politik amaçlar nedeniyle mi öldürür? Afganistan’da insanları politik nedenlerle öldürüyoruz.
3. Terörist, nedensizce öldüren mi? Herkesin nedenleri var.
4. Nedenlerini açık mahkemede test ettiler mi? Biz ettik mi?
5. Terörü besleyen ve destekleyen herkese saldırmalı mıyız? O zaman kendimize de saldırmalıyız.
6. Teröristlere yardım eden ve destekleyenlere saldırmalı mıyız? O zaman biz de bazı çok yakın müttefiklerimize saldırmalıyız.

²¹⁰ International Herald Tribune, 25 Eylül 2001, s.3.

²¹¹ <http://www.globalissues.org/Geopolitics/MiddleEast/TerrorInUSA/faw.asq>, (14 Şubat 2004), s.1.

7. 11 EYLÜL SALDIRILARI ARDINDAN MEDYANIN LİBERAL KURAMDAN OTORİTER KURAM'A DÖNÜŞ SÜRECİ

11 Eylül saldırılarının hemen ardından yükselen savaş ateşi, medya üzerinde yönetim baskısı gibi, oto sansürü de beraberinde getirdi. Amerikan halkı ve Amerikan medyası özgürlüklerinin kısıtlanmasında tarihleri boyunca hiç bu kadar gönüllü olmamıştı. Haber ağlarının ekranlarındaki logoları süsleyen Amerikan bayrakları ile gazeteciler, üzerlerinde gittikçe yükselen bir baskı hissettiler. Amerikan ordusu, Başkan George W. Bush ve Amerika'nın dış politikası bir tabu halini aldı ve gazeteciler daha az eleştirmeye başladılar. Amerikan anaakım medyası, saldırıların radikal Müslüman bir grup tarafından yapıldığı yolunda bir zemin yaratmak ve kanaat oluşturmak için elinden geleni yaptı. Saldırıların hemen ertesi günün 12 Eylül 2001'de üç değişik Türk TV kanalında saldırıların faili hakkında yorum yapan üç Amerikalı gazeteci de "Henüz kesin bir bulgu yok ama bütün işaretler Ladin'i gösteriyor" ifadesini kullandılar²¹². Benzeri ifadeler sadece Türk medyasında değil, Amerikan medyasında da yer aldı. İşte bu noktada Amerikan anaakım medyası tek bir noktaya kilitlendi: Kim yaptı? Amerikan medyası 11 Eylül saldırılarını ve Afganistan operasyonunu izleyen günlerde haberciliğin 5N+1K kuralındaki "N"lerden biri olan "Neden?"i kasıtlı olarak gizledi. Haberler, cevabı Usame Bin Ladin, El Kaide ve Taliban olan "Kim?" sorusu üzerine kurgulandı. Ne ABD'nin saldırgan politikası, ne Ortadoğu'daki şiddet, ne de silah sanayi "Neden?" olarak sorgulandı²¹³.

7.1. Yurtseverlik ve Sansür

11 Eylül saldırıları ardından Amerika'nın anaakım ve şirketleşmiş medyası yurtseverlik çizgisinden ayrılmadı ancak. Bu çizginin dışında habercilik yapmaya çalışanlar, yönetimin sansürüyle, başlıca yaşam kaynakları olan reklam verenlerin ve

²¹² Ragıp Duran, "Amerikan Medyasının Çifte Standart Başarısı", www.medyakronik.com/arsiv/globalmedya_14090101.htm, (27 Ocak 2003), par.7.

²¹³ G. İnceoğlu, s. 137.

kamuoyunun baskısıyla, Amerikan basın tarihinde 11 Eylül saldırılarının neden olduğu otoriter kurama doğru giden gerilemenin bir parçası oldular.

Bush yönetiminin El Cezire'nin yayınları yüzünden paniğe kapılmasının ya da kendisiyle karşıt görüşte yayıncılık yapan televizyon kanalları ile gazetelere baskı uygulamasının nedenini ilk kez II. Dünya Savaşı günlerindeki Nazi Almanyası'nın propaganda Bakanı Goebbels keşfetmiştir. Kaynağın güvenilirlik derecesi ile haber metnindeki ya da yayınlanan programdaki iletinin yapacağı etki arasındaki bağlantıyı açıklama amacıyla yapılan araştırmalar, insanların yalnızca güvenilir sandıkları kaynaklardan aldıkları iletilerden değil, güvenilir saymadıkları kaynaklardan aldıkları iletilerden de etkilendiklerini göstermektedir. İlk kez Goebbels tarafından keşfedilen bu gerçeklik, savaş propaganda olduğu kadar reklamcılıkta da kullanılmaktadır.

İnsanlar kısa dönemler içinde, güvenilir saydıkları kaynaklardan gelen iletileri de, güvenilir saymadıkları kaynaklardan gelen iletileri de ilgi çekici bulmakta, ikisine de kulak verip, dinledikleri ya da okudukları iletinin içeriğini eşit derecede algılayıp akılda tutmaktadırlar. Fakat kısa dönemde tutum değişim önerilerinde, güvenilir saydıkları kaynaktan gelen ileti yönünde hareket etmekte, güvenilir saymadıkları kaynaktan aldıkları iletinin önerdiği tutum değişikliğini ise reddetmektedirler.

Ancak bir süre sonra, cepheden peş peşe gelen başarısızlık haberleri, oğulların, kocaların savaştan zarar görmüş bir şekilde evlerine geri dönmesi ya da hayatlarını kaybetmeleri, o güne dek akılda tutulan, fakat önerdiği tutum ya da davranış değişikliği reddedilen güvenilirliği düşük kaynaktan alınmış iletinin içeriğinin yeniden gözden geçirilip değerlendirilmeye başlamasına neden olmaktadır. Çoğunlukla, küçük ve derine inmeyen kuşku ve güven yitirimi düzeyi (Goebbels'in deyimiyile stimmung düzeyini) aşmaya başladığında, bu "karşı taraftan" alınan iletinin kaynağı ya unutulmakta ya da eskisi kadar güvenilmez bulunmamaktadır. Sonuçta ilk günlerde önerdiği tutum değişikliği reddedilmiş bulunan iletinin önerisi yeni koşullarda kabul edilmeye başlamaktadır²¹⁴.

²¹⁴ Ünsal Oskay, *İletişimin A B C'si*, 3. Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2001, s.86-88.

Baskılar, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından hızlı bir biçimde başlamıştır.

ABC'nin Politically Incorrect programının sunucusu Bill Maher, 17 Eylül'de Bush'un hava korsanlarını "korkaklar" diye karakterize etmesini ele aldı ve şunları söyledi: "Bu etiket, mantıken, intihar eylemcisi hava korsanlarından çok, Amerikan ordusunun uzun menzilli füze saldırılarına daha iyi uyabilirdi". Maher, yorumunu, Clinton'ın Amerikan ordusunun hava gücünün kara kuvvetlerinin üzerinde olmasını eleştirmesine uygun bir şekilde tasarlamıştı. İçlerinde Federal Express ve Sears'ın da bulunduğu bazı reklam verenler, sponsorluklarını iptal ettiler. ABC'ye üye pek çok istasyon da Maher'in şovunu yayın akışlarından çıkardı²¹⁵.

Beyaz Saray Sözcüsü Ari Fleischer, Maher'in yorumunu "ağza alınmayacak bir şey" sözleriyle niteledi ve ekledi: "Ne söyleyeceğini ve ne yapacağını izlemeye ihtiyaç duyan Amerikalılara, bunları hatırlatanlar var. Bu tür yorumları yapmak için uygun bir zaman değil, hiçbir zaman da olmayacak". Beyaz Saray'ın Fleischer'in yorumlarına dair kayıtlarında, konuşmasında sarf ettiği ürkütücü "ne söyleyeceklerini" es geçildi. Beyaz Saray bu durumu "kayıt hatası" diye açıkladı²¹⁶. Beyaz Saray Sözcüsü Fleischer haklıydı, 11 Eylül'den sonra Amerikan medyasının, başlıca görevi halkın "ne söyleyeceğini, ne yapacağını" hatırlatmasıydı.

Oregon Daily Courier'in köşe yazarlarından Dan Guthrie, 15 Eylül 2001'de kaleme aldığı ve Bush'un "Nebraska çukurunda saklanması" eleştirdiği yazısından dolayı kendisine ateş açıldığını söyledi²¹⁷. Guthrie'nin köşe yazısı, editöre öfke dolu mektupların gönderilmesine neden oldu ve gazetenin yayımcısı okurlarına bir özür mektubu yayımladı: "Üst düzey yöneticilerimizin ve çevresindekilerin eleştirileri, sorumlu ve uygun olma ihtiyacında. En kanlı terörist saldırıların ardından ulusal birliği sağlamaya çalışan Amerika Birleşik Devletleri'nin diğer üst düzey liderlerini ve Bush'u korkaklıkla etiketlemek, kesinlikle sorumlu ya da uygun bir davranış olamaz". Yayımcı,

²¹⁵ Washington Post, 28 Eylül 2001, www.washingtonpost.com, (7 Mayıs 2003), par.2.

²¹⁶ New York Times, 28 Eylül 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003), par.5.

²¹⁷ Associated Press, 26 Eylül 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), s1..

Guthrie'ye yazdıklarından dolayı ateş açılmasını da yalanladı, fakat ayrıntılara girmeyi reddetti²¹⁸.

Benzer bir şekilde Texas City Sun'ın şehir editörü Tom Gutting, saldırının olduğu günkü Bush'un davranışını eleştiren bir köşe yazısı kaleme almasının ardından kurşunlandı²¹⁹.

Radyo programı yapımcısı Peter Werbe, saldırıların hemen arkasından, çeşitli kanallara satılan şovunun California, Santa Cruz'da bulunan KSCO-KOMY AM tarafından artık istenilmediğinin farkına vardı. 6 Ekim 2001'de istasyonun ortaklarından Michael Zwerling, Werbe'nin programını eleştirmek için yayına çıktı. Günler sonra Kay Zwerling, editoryal yayın sırasında Werbe'nin şovunun politik içeriğine ve Bush yönetimini eleştirmesine sözlü saldırıda bulundu ve ekledi: "Politik bölücülük lüksüne gücümüz yetmez". Özetle, barış çağrısı yapanlar, vatan haini olarak nitelendirildi²²⁰.

Diğer gazeteciler ise yüksek sesle Bush yönetimine ve askeri harekatlara olan desteklerini ifade ettiler. CBS Evening News'in anchorman'ı Dan Rather, bunu CBS'in Late Show with David Letterman isimli programında açıklayarak en çok dikkat çekenlerdendi²²¹. "George W. Bush Başkan. Kararlar alıyor ve biliyorsunuz, o sadece bir Amerikalı. Nerede sıraya girmemi isterse istesin, bana sadece nerede olduğunu söyle". Rather, benzeri bir çağrıyla da Entertainment Tonight isimli şovda yaptı²²². Medya Araştırma Merkezi (Media Research Center)'nin kayıtlarına göre şöyle dedi: "Eğer bana üniformalar içinde ihtiyaç duyarsa, zaman ve yer söyle, oradayım".

Dan Rather, sadece bir spiker ya da anchorman değil, aynı zamanda CBS Evening News'in yönetici editörüdür. Fakat onun bu davranışı, kendi yönetimi altında çalışan gazetecilerin çalışmalarını etkileme potansiyeline sahipti.

²¹⁸ Associated Press, 18 Eylül 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), par.3.

²¹⁹ Editor&Publisher, 27 Eylül 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), par.1-2.

²²⁰ Metro Santa Cruz, 24 Ekim 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), par.2-3.

²²¹ CBS, 17 Eylül /2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), s.1.

²²² CBS, 2 Ekim 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), s.1.

ABC'nin Cokie Roberts'i Letterman şovuna katıldı ve askeri sözcülere duyduğu derin güveni dile getirdi²²³.

Sinclair Broadcast Group'un sahibi olduğu bir düzine radyo istasyonunda Bush yanlısı editoryal açıklamalar istasyon müdürleri tarafından yayınlarda okundu. Sinclair'in Baltimore'daki WBBF ve WNUV'de haber anchorları ve diğer radyo gazetecileri açıklamaları okudular²²⁴.

Bir başka taraftan ise, Bush yönetimi Afganistan operasyonu ile yıldızı parlayan, Irak'ın işgalinde ise bir numaralı haber kanalı haline gelen El Cezire'den rahatsızlık duymaya başlamıştı. 1996'da Katar Emiri Şeyh Hamidi Bin Khalifa al-Thani tarafından bir defaya mahsus olarak verilen 137 milyon dolarlık bağışla kurulan El Cezire, önce New York ve Washington'daki 11 Eylül saldırılarının faili olarak gösterilen Usame Bin Ladin'in altı buçuk dakikalık kasetini yayınlayarak Amerikan ve dünya kamuoyunda büyük ilgi topladı. Ardından Taliban yönetimindeki Afganistan'da da Batılı TV kanallarına haber sağlayan bir monopol haline geldi. Irak üzerine savaşın ise yıldızı oldu. 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda ise, haberciliğin en popüler ismi CNN'di²²⁵. Dışişleri bakanı Colin Powell ekim ayı başında El Cezire hakkındaki şikayetlerini Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Thani ile yaptığı bir toplantı sırasında dile getirdi. Powell, Thani'ye "Al-Jazeera'yı dizginle" dedi.

10 Ekim'deki konferansta Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleeza Rice'ın çağrısıyla bir araya gelen ABC, CBS, NBC, Fox ve CNN yöneticileri, Rice'ın gelecekte El Kaide'den gelecek açıklama kasetlerini kısaltmaları ve ortalığı alevlendirici nitelikteki ifadeleri yayından önce çıkarmaları konusundaki önerisini kabul ettiler. Aslında yönetim, El Kaide'nin şifreli mesajlar gönderebileceğine dair şikayetlerini, daha önce hiçbir kanıt göstermeden ifade etmişti. Fakat Rice'ın haber ağlarıyla arasındaki temel mesele, Bin Laden'in beyanlarının, açık içeriğinden dolayı kısaltılması gerektiği gibi gözüküyordu.

²²³ CBS, 10 Ekim 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), s.1.

²²⁴ Baltimore Sun, 4 Ekim 2001, www.baltimoresun.com, (7 Mayıs 2003), par.2.

²²⁵ G. İnceoğlu, s.150.

NBC News şefi Neal Shapiro, New York Times'a, Rice'in ana noktasının "Kan kusmak ve Amerikalıları öldürmek için sempatizanlarını cesaretlendirmek amacıyla, yayın süresinin 20 dakikasını alarak anti-Amerikan duygusunun yükselmesine neden olabilecek karizmatik bir konuşmacının varlığı", olduğunu söyledi²²⁶.

Bunu izleyen günlerde, Fleischer, yönetimin aldığı kararlar doğrultusunda Amerika'nın başlıca gazeteleriyle bağlantıya geçerek kendilerinden Bin Laden'in mesajlarının tam dökümünü yayınlamamalarını rica etti. "Rica, haberleri Amerikan halkına bildirmedir" dedi Fleischer ve ekledi²²⁷: "Fakat, bunu kendi bütünlüğü içinde bildirirseniz, onun önceden hazırlanmış ve kayda alınmış mesajının gittikçe açığa çıktığına dair şikayetlerin yükselmesine neden olabilir".

Saygınlığından dolayı, New York Times, açık bir şekilde bu ricaya karşı direndi hatta editoryal olarak da "Beyaz Saray'ın çabası hastalıklı tavsiye" diye tepkisini gösterdi²²⁸. Fakat New York Times'ın tersine, bazı medya yöneticileri Beyaz Sarayın bu baskısını takdir ettiler. Resmi bir beyan sırasında, CNN açıkladı: "Ne yayınlayacağımıza karar verirken, CNN otoriteye uygunluğun rehberliğinde düşünecek²²⁹". CNN'in Walter Isaacson ekledi "Dr. Rice'ı dinledikten sonra, bahsettiği kara mayınlarının üzerine adım atmayacağız". "Yapacağımız, ne olursa olsun, bizim yurtseverlik görevimiz" diyen Rupert Murdoch ise diğer yöneticilerin arasından ilginç bir portre çizdi²³⁰. Çünkü Murdoch orijinalinde Avustralya vatandaşı ve Avustralya pasaportu, kendisinin Amerikan televizyon istasyonları almasına engel olunca, pürüzler çıkarınca, Amerikan vatandaşlığını seçmişti.

Gerçekten de, 13 Ekim'de El Cezire, Bin Laden'in sözcüsü Suleiman Abu Gheith'in açıklamalarının yer aldığı kasetten bir bölüm yayınladı ve Amerikan haber ağları durumu önceki açıklamalardan farklı bir şekilde ele aldı. Yönetimin uyarılarının ilgili hedeflere ulaştığı ve gerekli değişikliklere uyum sağlandığı gözlemlendi. Diğer

²²⁶ New York Times, 11 Kasım 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003), par.1.

²²⁷ New York Times, 12 Kasım 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003), par.3.

²²⁸ New York Times, 11 Ekim 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003), par.4..

²²⁹ Associated Press, 10 Ekim 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003), par.1.

²³⁰ Reuters, 11 Ekim 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003), par.1-2.

kanallar kaydın bir kısmına göstermeyi tercih ettiler. Fox News Channel ve MSNBC bu açıklamaları hiçbir ölçüde yayınlamadı²³¹.

Ulusal boyuttaki bir acil durumun, kendilerine haber içeriklerine müdahale etme izni verdiğini düşünen tek hükümet yetkilisi tabii ki Colin Powell değildi. Devletin sermayesiyle kurulan VOA (Voice of America-Amerika'nın Sesi) radyosu, Dışişleri Bakanlığı'nın radyonun kurul yöneticisi hakkında bir takım şikayetlerde bulunmasının ardından, 21 Eylül'de Taliban lider Molla Muhammed Ömer'in yorumlarını yayınlayan haberi geçici olarak durdurdu²³². İstasyon, haberin bir bölümünü bir şekilde yayınladığında, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Richard Boucher, VOA'yı, "Amerikalı vergi mükelleflerinden bu adamın sesini Afganistan'a duyurmanın bedelini ödetmek istediği" için eleştirdi. Bazı köklü medya kuruluşları bu bakış açısını paylaştı: The New York Times'tan William Safire, VOA'daki yönetimin, haber yöneticilerinin Taliban liderlerinin kışkırtıcı nitelikteki sert eleştirilerini yayınlamasına engel olamamasından duyduğu hayal kırıklığını açık bir şekilde dile getirdi²³³.

St. Louis'deki University of Missouri'nin öğrencileri tarafından çalıştırılan KOMU-TV, yayındaki personeline, bayrak ve yurtsever kurdeleler dahil olmak üzere, bu özel duruma destek manasına gelen her şeyi giymeyi yasakladı. Bu durum, Cumhuriyetçi senatör Matt Bartle'in, istasyonun haber müdürüne KOMU'nun eyalet fonundan aldığı geliri tehdit eden bir mail göndermesine neden oldu: "Eğer bu, geleceğin gazetecilerine öğrettiğiniz şeylerse, bu eyaletin vergi mükelleflerinin bunu destekleyip desteklemeyeceklerinden şüphe duyuyorum²³⁴".

Böyle bir ortamda kitle iletişiminin şimdiye kadar hiç olmamış bir şekilde, liberal teoriden otoriter teoriye doğru gittiği gözlemlendi. Durum öyle boyutlara ulaşmıştı ki, New York, Long Island'daki Cablevision'ın istasyonu News 12'nin başına gelenler, bunu özetlemeye yetebilir. News 12, yayındaki personeli için bayraksızlık politikası benimsedi. Yayınlarda, diğer kanallarda olduğu gibi personelin giysisinde

²³¹ Associated Press, 31 Ekim 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003).

²³² Washington Post, 23 Eylül 2001, www.washingtonpost.com, (8 Mayıs 2003).

²³³ New York Times, 1 Ekim 2001, www.nytimes.com, (8 Mayıs 2003).

²³⁴ Ft. Worth Star-Telegram, 30/9/2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003).

yurtseverlik çağrısı yapacak bayrak, kurdele gibi, yaka iğnesi gibi aksesuarlar kullanılmadı. Ancak bu durumdan dolayı hayal kırıklığına uğrayanlar, hükümet yetkilileri değil, reklam verenlerdi. Bir istasyon çalışanı New York Times'a şunları söyledi: "müşterilerin bir kısmı reklamlarını bir başka yerlerde yayınlamayı düşünüyor"²³⁵.

Medya sahibi olabilmek için vatandaşlık değiştirip Amerikalı olan medya imparatoru Rupert Murdoch'un sahibi olduğu Fox TV, en pespaye Amerikan militarizmini ve milliyetçiliğini yaymaya çalıştı. Haber dilinde kullandığı Arap düşmanı, İslamiyet karşıtı açıkça ırkçı bir söylem bir yana, tamamen Amerikan ordusunun amigosu gibi davrandı. Fox, ABD'de reyting açısından CNN'i geçti. Afganistan'a düzenlenen operasyon sırasında bir Fox muhabiri, eline makineli tüfeği alıp "Usame Bin Ladin'i öldürmeye gidiyorum" ismiyle dizi yaptı. Kosova ya da Bosna Savaşı sırasında da Türkiye Gazetesi'nden bir muhabir de aynı şeyi yapmış, üstelik "Bir Sırp'ı vurдум!" başlığıyla da cinayet manşetten duyurulmuştu. Kardak Krizi sırasında da gazeteciler ellerine Türk bayrağı alıp kayalıklara dikme yarışına girmişti. Bunların hiçbiri basının sosyal sorumluluk ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

New York'ta Central Park'ta yaklaşık elli bin kişinin katıldığı bir barış gösterisi, ABD'nin en önemli anaakım medyasına örnek New York Times'da haber olarak yer almadı. New York'ta elli bin kişi ne sebeple bir araya gelirse gelsin bunun mutlaka haber değeri vardır. Hoşuna gitmese de haber olarak yayınlamak zorunda olduğu bir eylemdir. New York Times ikinci barış gösterisini de bu kez "Bin Laden taraftarları gösteri yaptı" başlığıyla iç sayfalarda tek sütuna 5 sayfa boyunca verdi. Bu konuda Hürriyet de diğerleri gibi sorunu görmezden gelmeye devam etti. Şişli'deki ilk savaş karşıtı gösteriye yaklaşık 10-12 bin kişi katılmıştı. Pazar günü gerçekleşen bu eylemi gazete, Pazartesi günü "Eşcinsellerle İslamcılar barış içinde" yürüdü şeklinde bir başlıkla duyurdu. Evet o gün orada İslamcılar da Eşcinseller de vardı ama solcular da

²³⁵ New York Times, 7 Ekim 2001, www.nytimes.com, (8 Mayıs 2003), par.3.

sosyal demokratlar da herhangi bir parti üyesi olmayan vatandaşlar da vardı. Söylemdeki amaç savaş karşıtlarını görmezden gelip küçümsemektir²³⁶.

Türkiye'nin Amerika'nın savaş politikalarını destekleyen iki gazetesi Hürriyet ile Habertürk ise bu tavırlarından dolayı tiraj kaybına uğradı. Hürriyet, Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök'ün görüşleri nedeniyle savaş muhalifleri ve alternatif medya tarafından Ertuğrul Özbüş diye anılmaya başlandı. Özkök'ün yazıları ve gazetenin başlıkları nedeniyle Hürriyet, iki hafta gibi kısa bir sürede 15-16 bin tiraj kaybetti. Habertürk ise o kadar tiraj kaybetti ki gazetenin ismini Yarın olarak değiştirip piyasadan çekilmek zorunda kaldı²³⁷.

11 Eylül saldırılarının ardından en büyük televizyon gafı da Fox News programcısı Bill O'Reilly tarafından yapıldı. Fox News'in sunucusu Bill O'Reilly, sık sık dosdoğru konuşması ve söylediklerinden geri dönmemesiyle övünür. Ancak Amerika'daki bir grup gazeteci, hala O'Reilly'nin Afganistan için yaptığı yorumların sorumluluğundan nasıl kaçtığına açıklamasını bekliyor. 17 Eylül 2001'de O'Reilly Factor isimli programında, Taliban'ın Usame Bin Laden'i vermemesi durumunda ne yapılması gerektiği konusunda detaylı bir plan açıklamıştı²³⁸:

“Eğer Bin Laden'i vermezlerse ABD, Afganistan'ın altyapı tesislerini bombalamalı, havaalanı, güç tesisleri, su kaynakları ve yollar... Afganistan çok ilkel bir ülke. Ve varolmak için onun imkanlarını gündün güne elinden almak zor olmayacak. Hatırlayın, her ülkenin halkı sonunda sahip olduğu yönetimden sorumlu. Almanlar Hitler'den sorumluydu. Afganlılar Taliban'dan sorumlu. Sivilleri hedeflememeliyiz. Ama bu cani yönetime karşı giderek yükselmeye başlamazlarsa, aşıktan ölme zamanı”.

Irak hakkındaki sözlerine ise şöyle devam etti: “Altyapıları imha edilmeli ve nüfus, acı dolu diğer bir raunt için dışını sıkmalı”. Ve O'Reilly bununla da yetinmedi, Libya'nın hava alanlarının imha edilmesi ve limanlarına mayın döşenmesi çağrısında bulundu: “Bırakalım kum yesinler”.

²³⁶ Ragıp Duran, “*Irak İşgalinden Çıkarılan Altı Ders*”, Savaş ve Medya ve Siyaset konferansı, KÜİF, Kocaeli, 3 Haziran 2003.

²³⁷ Duran, 3 Haziran 2003.

²³⁸ Peter Hart, “No Spin Zone?”, http://www.fair.org/extra/0009/yugo_milit.html, (27 Ocak 2004), par.11.

Fakat, 25 Eylül'deki programına katılan Phil Donahue, ona bu kana susamış planını hatırlatınca O'Reilly sivilleri tehdit ettiğini inkar etti ve şunları söyledi: "Asla sivilleri bombalayın demedim. Askeri hedefleri bombalamayı istiyorum. Askeri hedefleri bombalamayı istiyorum... Sivilleri bombalamaktan bahsetmiyorum".

FAIR eylemcileri 17 Eylül'deki programının ardından yüzlerce mektup gönderdiler, dallanıp budaklanan söylemi ve sivil hedefleri bombalama ile açlığı silah olarak kullanmanın savaş suçları olduğu gerçeği üzerinde düşünüp taşınması için baskı yaptılar.

Dr. David Kelly'nin intiharından sonra görevinden istifa eden BBC genel müdürü Greg Dyke Amerikan televizyonlarının Irak'a yönelik yayınlarını eleştirmişti. "Bütün haber kuruluşları günden güne güveninizi kaybeden Amerikan yönetiminin amigoları gibi davranıyorlar" diyen Dyke'a göre, Amerikan televizyonları yayınlarını dengelemeliler, tek bir taraf ya da başkaları için davul çalmamalıydı. Greg Dyke'in dikkat çektiği araştırmaya göre Amerikan televizyon kanalları Irak'ın işgalinden bu yana tam 840 uzmanla röportaj yaptılar. Bu 840 kişiden sadece dördü, savaşa karşıydı.

Söz konusu durumu eleştiren ve "Bu durum BBC için geçerli olsaydı, kurum yayıncı sorumluluğunu yerine getirmemiş olurdu" diyen Dyke'ın atladığı bir nokta o da savaş karşıtı görüşlerin BBC'de çok az yer bulmasıydı. Anglo-Amerikan politikasını benimseyen ve Irak üzerine savaşla ilgili haberleri, bu çerçeveye oturtan BBC, Media Tenor isimli medya araştırma şirketinin hazırladığı rapora göre karşıt görüşlerin sadece yüzde ikisine yer verdi. Bu yönüyle Amerikan medyasından bile daha az demokratik bir görünüm sergiledi. Savaş karşıtı seslerin geçmeye olanak bulamadığı ikinci örnek de ABD'nin ABC kanalıydı. Sözde kamu yayıncılığı yapan BBC'nin bu anti-demokratik ve sorumluluktan yoksun yayıncılık anlayışı, 11 Eylül saldırılarını izleyen, Afganistan operasyonu ve Irak üzerine savaşla devam süreçte puan kaybetmesine neden oldu²³⁹.

11 Eylül saldırılarının üzerinden 3 yıl geçmesine rağmen ABD'de konuyu farklı bakış açılarıyla ele alan çalışmalara sansür devam etmektedir. Oskar ödüllü muhalif gazeteci, yönetmen ve yazar Michael Moore'un George Bush ve ünlü

²³⁹ John Pilger "The BBC nd Iraq: Myth and Reality", newstatesman, 4 October 2004, p.20.

Suudilerle bağlantılarını ortaya çıkaran filminin dağıtımını Disney şirketi tarafından durduruldu. Yapımcılığını Miramax Film'in üstlendiği Fahrenheit 911'e parasal destekte bulunanlardan biri de Demokratik Parti'nin büyük bağışçılarından Harvey Weinstein'di. Miramax, filmi dağıtamayacağını ve gösterimini sağlayamayacağını açıklayan Disney şirketinin sahipliklerinden biridir.

Uygulanmaya çalışılan sansüre rağmen filmini Amerikan halkıyla buluşturacağını açıklayan Michael Moore'un en çok satan kitabı "Stupid White Men-Aptal Beyaz Adamlar"ın basımı 11 Eylül saldırılarının ardından yasaklanmıştı. Daha sonra kamuoyunun baskısıyla yayımlanan kitap, dünya çapında büyük satış rakamlarına ulaşmış ve Türkçe dahil pek çok dile çevrilmişti. ABD'deki silah kontrolü hakkındaki film çalışması "Bowling for Columbine" ile Oscar kazanan Moore'un sansüre uğrayan son filmi Fahrenheit 911 (Buradaki 911 ile 11 Eylül saldırıları ifade edilmektedir. Çünkü saldırılar Amerikan literatürüne "9/11 terrorist attacks" biçiminde geçmiştir) Bush ailesinin ve ünlü Suudilerin (aralarında Usame Bin Ladin'in ailesi de var) finansal ilişkilerini açığa kavuşturmaktadır²⁴⁰.

Bu, Disney'in ilk sansürü değildi. Sinerji sansürünün en çok duyulanı Eylül 1998'de ABC News'in, ödüllü araştırmacıları muhabir Brian Ross ve prodüktör Rhonda Schwartz'ın hazırladıkları Disney hakkındaki bir haberi yasaklamasında yaşandı. Habere, tematik parklar ve tatil yerlerinde güvenliğin yetersiz olması sonucunda, pedofili dahil olmak üzere cinsel suç işlemiş kişilerin park çalışanları olarak işe alınması suçlamalarının kapsamlı incelenmesi olarak başlanılmıştı. ABC News'in muhabirleri olayı araştırdıkça Disney'in bu hikayenin kenarlarında değil merkezinde olduğunu gördüler ve haberleri sansüre uğradı²⁴¹. Çünkü ABC de The Walt Disney Company'nin sahipliklerinden biridir.

Benzeri bir sansür de 11 Eylül saldırılarının hemen ardından başrollerini John Travolta ve Hall Berry'nin paylaştığı Swordfish (Kod Adı Kılıçbalığı) isimli filme uygulanmıştır. Fikir ve sanat eserlerini de hedef alan sansür, şarkıların ve filmlerin bile

²⁴⁰ Guardian, <http://film.guardian.co.uk/news/story/0,12589,1210805,00.html>, (6 Mayıs 2004), par.7.

²⁴¹ Naomi Klein, *NOLOGO-Küresel Markalar Hedef Tahtasında*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2002, s.192.

özgürlüğünü kısıtlandığı atmosferde, kendine bu filmi seçmişti. 11 Eylül saldırıları öncesinde pek çok ülkede vizyona giren film, hem ABD’de hem de İngiltere’de gösterimden kaldırıldı. Devlet içi güçlerin düzenledikleri terörist operasyonları anlatan filmin bir sahnesi 11 Eylül saldırılarının görsel versiyonuyla çok benzemektedir.

Ayaklarına büyük bir otobüsün bağlı bulunduğu helikopter şehrin en büyük gökdelenlerine çarpar ve ortaya çıkan görsellik açısından 11 Eylül saldırılarını aratmaz²⁴².

Saldırıların hemen ardından Clear Channel radyo şebekesi de, ABD çapına yayılan 1225 kanalına 150 sayfalık bir yasaklanmış şarkı listesi gönderdi. Bu listede Steve Miller grubunun “Jet Airliner” ve Pretenders’in “My City Was Gone” isimli şarkıları da vardı. Listede yer alan diğer şarkılar ise Neil Diamond’ın “America”, Rolling Stones’un “Ruby Tuesday”, Rage Against the Machine’in politik mesajlar içeren tüm şarkıları ve John Lennon’un “Imagine” isimli unutulmaz klasiği²⁴³.

7.2. 11 Eylül Saldırıları ve İfade Özgürlüğü

PEN (International Association of Writers-Uluslararası Yazarlar Birliği) “Antiterörizm, Yazarlar ve İfade Özgürlüğü” başlıklı raporuyla, ifade özgürlüğünün de 11 Eylül kurbanları arasına katıldığını açıklamıştır. 35 ülkedeki PEN üyelerinden toplanan bilgilerle derneğin “Hapisteki Yazarlar Komitesi-Writers in Prison Committee” tarafından hazırlanan raporunun ortaya çıkardığı sonuçlar, 11 Eylül’den sonra pek çok ülkenin her tür muhalefeti bastırabilmesine meşruiyet sağlayan küresel ve bölgesel bir “antiterör” iklimine girdiğimizi göstermekte. Çalışmamızın da bize gösterdiği gibi 11 Eylül’den sonra yönetimin politikalarına karşı yapılan her tür muhalefet pek çok ülkede “terörist” faaliyet olarak nitelendirilmekte ve cezalandırılmaktadır. Raporda, terörün 200 yıldır bir baskı aracı olarak kullanıldığına da dikkat çekilmekte. Üstelik 11 Eylül’den sonra ortaya çıkan bu yeni atmosferde ilginç bir

²⁴² Aydoğan Vatandaş ve Mustafa Aydın, 11 Eylül Senaryosu- Kod Adı: Kılıçbalığı, İstanbul: Karakutu Yayınları, Ocak 2002, s.26-27.

²⁴³ Village Voice, <http://www.villagevoice.com/issues/0139/wolk.php>, (7 Haziran 2003), par.7-8.

nokta da, insan hakları sicili hiç de parlak olmayan devletlerin teröre karşı savaş ilan eden ve herkesi bu savaşta yanına çağırarak ABD'nin peşinden gitmesiydi. Üstelik bu ülkeler, bir zamanlar insan hakları ve demokrasinin savunucusu ABD tarafından eleştiriliyordu.

Zimbabweli bakanın “Teröristleri finanse eden, barındıran, savunan herkesin terörist olduğu konusunda Bush ile hemfikiriz”, Çin Dışişleri Bakanı Li Zhaoxing'in ise “ABD, Çin'den terörizme karşı mücadele etmesini istedi, Çin de aynı şekilde ABD'den teröristlere ve ayrılıkçılara karşı savaşına destek olmasını ve anlayış göstermesini isteyebilir” açıklamasında bulunması söz konusu duruma iyi örnek oluşturacak niteliktedir²⁴⁴. PEN bu yeni durumu şöyle özetlemiştir: “Demokrasinin tadını çıkaran bir ülke yerine, ulusal güvenlik adına demokrasiyi hiçe sayan bir ülke”.

11 Eylül'den sonra yazar olmak daha tehlikeli bir hal aldı. İfade özgürlüğüne saldırılar ve sansür arttı. Bu durumun temel sebebi de, ulusal güvenlik gerekçesiyle çıkarılan yeni yasalar ve kararnamelerdir. Tüm bunlar terörizmi öyle muğlak tanımlıyor ki, yazarlar herhangi bir ifadeyle kendilerini terörist ilan edilmiş bulabiliyorlar.

11 Eylül'den sonra ifade özgürlüğünün durumu ülkelere göre şöyledir²⁴⁵:

Güney Afrika: 11 Eylül'ün hemen ardından yayımlanan “antiterörizm” yönetmeliği, terörist faaliyetlerinden şüphelenilen kişi ve kurumlar hakkında hiçbir kritere dayanmadan kara liste hazırlama yetkisini yürütmeye veriyor.

Zimbabwe: Kasım 2001'de ülke gerçeklerini çarpıttıkları için altı yabancı gazeteci terörist ilan edildi. Başkan Mugabe, muhalif partiyi terörist örgüt ilan etti. Enformasyon Bakanı, İngiltere ve Amerika'yı kastederek “En seçkin demokrasiler ulusal güvenlik için basın özgürlüğünü kısıtlıyorsa, biz de kısıtlarız” dedi. 2002'de çıkarılan iki yeni kanunla pek çok yazar ve gazeteci hapse atıldı.

²⁴⁴ Radikal, 15 Mart 2003, s.17.

²⁴⁵ International PEN-Writers in Prison Committee Report, “Anti-terrorism, writers, and freedom of expression”, London: November 2003, p. 13-34.

El Salvador: 2002’de “Ulusal Savunma Yönetmeliği” yayımlandı. Herkes hükümete istediği bilgiyi sunmak ve gazeteciler de “haber kaynaklarını” açıklamak zorunda.

Avustralya: 11 Eylül’ün ardından hemen meclisten yeni bir antiterör kanunu geçirildi. Savunma Bakanı sığınmacıları almama çabalarında ne kadar haklı olduklarının 11 Eylül’le ortaya çıktığını söyledi.

Çin: Terörizme ve ulusal güvenliğe dair suçlar için Ceza Yasası’na yeni maddeler eklendi. Bu gelişmelerden binlerce Uygur olumsuz etkilendi. Müslümanların dini görevlerini yerine getirmesine yönelik kısıtlamalar hala uygulamada.

Hindistan: Mart 2002’de geçirilen Terörizmi Önleme Yasası, polise altı aya kadar gözaltı olanağı veriyor. Devlet Bakanı eleştirileri “sınır ötesi terörizmle savaş” retoriğiyle cevaplarırken pek çok muhalif hapse atıldı.

Özbekistan: İbadetlerini hükümetin kontrolüne tabi kılmak istemeyen vatandaşlar, 1997’de “aşırı dinci” ilan edilmişti. 11 Eylül’ün hemen ertesinde, bu cemaati çökertmeye yönelik, işkenceden gözaltına ölüme kadar giden hak ihlalleri yapıldı. ABD, Afganistan’ın işgali sırasında kendisine üsler veren bu stratejik ortağını eleştirmekten kaçınıyor.

Rusya: Rusya 11 Eylül’ün hemen ardından Çeçenler ile El Kaide arasında bağlantılar kurdu. Kasım 2002’de hazırlanan yeni bir yasa ile antiterör hareketleri konusunda haber yapılmasını hedeflemekte.

Ayrıca, bir süre önce Rusya Gazeteciler Birliği ülkedeki ulusal gazete ve dergilerin yayınlarının, artan yabancı ve İslam düşmanlığının ardındaki önemli unsurlardan biri olduğunu bildirdi. Gazeteciler Birliği tarafından basına açıklanan ve Etnik Sorunlar Derneği Başkanı Suliyeta Kusova-Çuho tarafından yapılan araştırmada, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından ülkede artan yabancı ve İslam karşıtı eğilimin nedenleri arasında Rus gazete ve dergilerinin izlediği sorumsuz yayımcılığın önemli etken oluşturduğu söylendi. 2002 yılında başlanan ve 2004’te sonuçlanan

araştırmada, Rusya'nın önemli gazete ve dergilerinin yayımlarının çoğunlukla Kafkasya bölgesindeki insanlara yönelik korku ve nefreti artırdığı kaydedildi.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren, ekonomik zorluk ve insanların eski süper güç günlerini özlemeleri nedeniyle milliyetçi unsurların giderek arttığı görüldü. Bu nedenlerden kaynaklanan kızgınlığın da genellikle Kafkasya kökenli Müslüman ve esmer görünümlü insanlara yöneldiğinin belirtildiği araştırmada, bu duyguların yetkililerin patlayan bombalardan ve intihar saldırılarından Çeçenistan'daki ayrılıkçıları sorumlu tutan açıklamalardan sonra ivme kazandığı vurgulandı.²⁴⁶

Afganistan: Taliban rejiminin Aralık 2001'de yıkılmasının ardından, basın özgürlüğündeki gelişmeler hayli dramatik bir şekilde gerçekleşti. Afganistan, CPJ (The Committee to Protect Journalists -Gazetecileri Koruma Örgütü) tarafından gazeteciler için dünyanın en tehlikeli dördüncü yeri olarak nitelendiriliyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre, ordu, polis ve istihbarat örgütleri ölüm tehlikesi saçıyorlar ve Afgan gazetecileri tutuklayarak etkili bir şekilde susturuyorlar.

Türkiye: Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesi 2003'te kaldırıldı. Ama aynı kanunun yoruma açık 7. maddesi hala tehdit oluşturuyor. Irak savaşı sırasında savaş karşıtı gösteri yapanlardan pek çoğu gözaltına alındı.

ABD:

Kasım ve Aralık 2001'de Boston Senfoni Orkestrası tarafından sergilenen John Adams'ın "The Death of Klinghoffer" isimli operasının sahnelenmesi yasaklandı. Opera, 1985 yılında bir Amerikan seyahat gemisini kaçırarak Filistinli'nin öyküsünü anlatıyordu. Orkestra, hava korsanlarına sempatik gelebilir diye, operayı gösteriden kaldırdıklarını açıkladı.

New York'ta Ekim 2001'de Tabloid gazete Newsday, The Boondocks isimli karikatür bandını gazete sayfasından çıkarmak zorunda kaldı. Çünkü karikatür ABD'nin Usame Bin Laden'e Sovyet-Afganistan savaşı sırasında gösterdiği desteği eleştiriyordu. Karikatür bandı, bir süre sonra yine aynı yerden yayımlanmaya başlandı.

²⁴⁶ Jurnal Net, "Rus Basınına İslam Uyarısı", <http://www.jurnal.net/haber.asp?ID=7669>, (9 Mart 2004).

Texas City Sun'ın şehir editörü Tom Gutting'e Eylül 2001'de, saldırıları duyar duymaz Washington D.C.'ye dönen Başkan Bush'un bu davranışını "kabus gördükten sonra annesinin yatağına sığınan korkak bir çocuk" ile karşılaştırdığı için ateş açıldı.

Sansür okullara da sıçradı ve 11 Eylül saldırılarına farklı tepki gösteren öğretmenlerin görevlerine geçici olarak son verildi. Pittsburg Public Schools'a bağlı olarak çalışan bir öğretmen "Usame Bin Ladin bize bir iyilik yaptı, bizi katılaştırdı, kararlar almamızı sağladı ve güçlendirdi" diye yazdığı için görevine geçici olarak son verildi ve daha sonra görevine iade edildi.

2003 yılında Amerika'daki gazeteciler üzerindeki baskılar sürdü. Gizli servis ajanları Los Angeles Times'ı ziyaret ettiler ve karikatürist Michael Ramirez ile konuşmak istediler. Nedeni, Ramirez'in Bush'u kafasına doğrultulmuş bir silahla çizmesiydi. Silahı doğrultan ise, sırtında "politika" yazan bir adamdı. Times'ın avukatı ajanlarla görüştü ve Ramirez'i görmelerini reddetti.

Temmuz ayında ise ABC News muhabiri Jeffrey Kofman Irak'taki Amerikan askerleri arasındaki ahlaki zayıflıkları anlatan bir haber yaptı. Bunun üzerine Beyaz Saray, internet gazetecisi Matt Drudge'ye Kofman'ın gay ve Kanadalı olduğuna dair bir hikaye kaleme aldırdı²⁴⁷.

Saldırlardan üç ay sonra yaşama geçen Patriotic Act, özgürlüklerin sınırlandırılması için Amerikan otoritesinin eline yeni bir silah verdi. Özgürlüklerin sınırlandırılmasında başlıca yöntem "sansür"dü.

FBI, kütüphane ve kitapçılardaki kayıtlarını büyüttü ve kimin "terörizm" kelimesini içeren kitapları aldığını biliyor. Patriotic Act, Arap, Asyalı ya da Müslüman 1200 kişinin yargılama yapılmaksızın tutuklanmasını hoş görülebilir kıldı, telefon konuşmalarının dinlenip, e-mail'lerin kontrol edilmesini de kapsayacak şekilde ağı genişletti.

²⁴⁷ CPJ (The Committee to Protect Journalists), <http://www.cpj.org/attacks03/americas03/united.html>, (7 Nisan 2004), par.7-8.

Patriotic Act, tüm bunlara rağmen yeni değil. 1996'da Oklahoma'daki bombalama olayından hemen sonra kongre tarafından geçirilen ve FBI'ın soruşturmalardaki gücünü artırmasına imkan veren antiterör yasası üzerine kuruldu. 1996'daki yasa "terörist" grupların eylemlerine materyal desteği sağlamayı, bu destek grubun yasal ve insani amaçlara yönelik aktiviteleri için olsa bile, suç diye nitelendirmişti. Söz konusu durumdan çıkarılacak anlam ise şu: Yönetimin görüşleriyle ters düştüğünüz an "terörist"siniz.

1996 yasasına göre, dış ilişkileri ve dünyadaki ekonomik işbirliklerini tehdit eden her grubun "terörist" diye etiketlenmesi özgürlüğü Dışişleri Bakanı'na verilmiştir. 1996 yasasının genişletilmesinden ibaret olan Patriotic Act, FBI'ın herhangi bir kütüphaneye girip, kütüphane kullanıcılarının kayıtlarını istemesini onaylıyor.

Georgetown Üniversitesi hukuk profesörlerinden David Cole ve CDT (Center for Democracy & Technology-Demokrasi ve Teknoloji Merkezi) müdür yardımcısı James X. Dempsey tarafından kaleme alınan "Terrorism and the Constitution: Sacrificing Civil Liberties in the Name of National Security" isimli kitapta FBI'ın bu tip bir özgürlüğe sahip olması özetle şöyle ifade ediliyor: "Bu izin, toplumdaki bilgi ve fikirlerin özgürce dolaşımını duraksatacak bir etkiye sahiptir. Amacı, Ortadoğu, İslam ve bunların arkasındakilere dair dış politikayı düzenleyenlere yönelik araştırmaları kontrol almaktır".

Önemli bir sorun da Amerikan medyasının, Irak'ın işgaliyle ilgili haberlerindeki oto sansürdü. PEN'in dünya çapındaki 130 merkezinin en büyüğü olan Amerika'daki PEN American Center'ın yaptığı araştırmada "Savaş alanında Amerikan birliklerinin kazandıkları başarılarına artışı ve durumun önemi" gururla dile getirilip abartılırken, şiddet imajı ve savaşın yol açtığı hasarın sesinin kısıldığı tespit edildi.

Tüm bunlar olup biterken, ABD'deki yabancı basın temsilcileri de söz konusu durumdan paylarına düşüne aldılar. ABD'nin Irak'ın işgalindeki rolünü eleştiren medyanın temsilcilerinin faaliyetleri de sınırlandırılmaya başlandı. Buna en güzel örnek New York Borsası'nın El-Cezire'nin iki muhabirinin basın kimlik kartlarını iptal etmesidir.

Muhabirlerin borsaya alınmamasının nedeni El Cezire'nin Irak'ın işgalinde ölen yedi Amerikalı askerin cesedini ve esir düşen beş askerin görüntüsünü yayınlamasıydı. Kanalın Cenevre Sözleşmesi'ni ihlal ettiği iddia edildi ama öte yandan Amerikan kanalları Iraklı savaş tutsaklarını (POW-Prisoner of War) göstermekten geri kalmıyordu²⁴⁸.

Sonuç olarak yukarıda anlattıklarımızdan bir çıkarıma varacak olursak:

1. Bütün dünyadaki terör yasaları giderek “terörist” kavramını belirsiz bir şekilde tanımlamaya başladı.
2. Yeni yasalar büyük bir sıklıkla devletin istibarat birimlerine, vatandaşların kişisel postalarını (telefon ve e-mail) kontrol edebilme izni verdi.
3. Yeni yasalar, gazetecilik kazanımı olan kaynağı açıklamama hakkını daralttı.
4. Pek çok yerde anti-terör iklimi basında otosansüre neden oldu. Bu ülkeden ülkeye değişti.
5. Bir zamanlar ABD tarafından antidemokratik oldukları için eleştirilen ülkeler, gazeteciler ve yazarlar üzerinde baskı kurabilmek için “teröre karşı savaş” söyleminin arkasına sığındılar. Böylece ülkelerinde pek çok antidemokratik nitelikteki yasayı kolayca uygulamaya koydular.
6. Sadece Amerikan değil, Rus basınında da milliyetçi unsurların giderek arttığı gözlemlendi. Rusya Gazeteciler Birliği ülkedeki ulusal gazete ve dergilerin yayınlarının, artan yabancı ve İslam düşmanlığının ardındaki önemli unsurlardan biri olduğunu bildirdi.
7. Finlandiya ve Fransa başta olmak üzere bazı ülkelerde ifade özgürlüğü fazla zarar görmedi ve yeni düzenlemelere gidilmedi. İngiltere, İsviçre ve Türkiye’de olduğu gibi olumsuz yasal düzenlemelerin bulunduğu yerlerde ise pek çok gazeteci hala savaşla ilgili düşüncelerini yazma konusunda kendilerini özgür hissediyorlar.

²⁴⁸ Al-Nawawy and Iskandar, p.175.

8. 11 Eylül saldırılarını, Afganistan'a düzenlenen operasyonu ve Irak'ın işgalini izleyen günlerde terörle savaş ve ulusal güvenliği savunma adına gazetecilerin özgürlükleri kısıtlandı. 2003 yılına geldiğimizde 139 gazetecinin demir parmaklıklar ardında olduğunu görmekteyiz. Bunların 39 tanesi Çin, 29 tanesi Küba'dadır²⁴⁹.
9. Görüldüğü gibi, "teröre karşı savaş" 11 Eylül saldırılarından önce de antidemokratik özellikler gösteren ve ülkelerindeki basına, gazetecilere, yazarlara baskı uygulayan yönetimlerin, özgürlükleri kısıtlamada başlarına buyruk olmalarını sağladı.

7.3. Irak Üzerine Savaş ve Gazetecilerin Güvenliği

ABD'nin Irak'ta başlattığı savaş gazetecilerin güvenliği açısından çok tehlikeliydi. Pek çok uzman, bir düzineden fazla gazetecinin yaşamını kaybettiği Irak'ı, habercilerin hayatlarının en çok tehlike altında bulunduğu yer olarak tanımladı. Amerikan medyası 2003 yılında savaşı hem embedded hem de bağımsız gazetecileriyle izledi. Bir Amerikalı devlet yetkilisi işgali tarihin en iyi yazılan çatışması olarak tanımlasa da bu aynı zamanda 13'ü düşmanca saldırılar sonucu olmak üzere 19 gazetecinin yaşamını kaybettiği en öldürücü çatışması diye de nitelendirilebilir. 2003 yılında tüm dünyada 36 gazeteci öldürüldü, bunların 13'ü Irak'taki saldırılarda yaşamını kaybetti. Irak üzerine savaş sırasında bir de tarafsız bir Iraklı gazeteci yaşamını yitirdi.

20 Mart'ta başlayan operasyonun ardından yatalak gazeteciler artık savaş alanı haline gelen Bağdat'tan, ABD'nin hava saldırıları ve Saddam'ın gösterişli saraylarına dair haberler geçmeye başladılar. Yatalak gazeteciler her ne kadar etik açıdan meslektaşları ve akademisyenler tarafından eleştirilse de, kimi zaman ABD ordusunun hoşuna gitmeyecek haberler de yaptılar.

Bunlardan biri Washington Post'un muhabiri William Branigin'in haberi idi. Branigin, Amerikan birliklerinin Irak'ın merkezindeki kontrol noktasında on Iraklı sivili öldürdüğünü yazdı ve ordunun, "Önce uyarı ateşi açıldı ama aldırış etmediler" iddiasını çürüttü. Göze çarpan bir diğer hikaye de New York Times muhabiri Dexter Filkins'in

²⁴⁹CPJ (The Committee to Protect Journalists), <http://www.cpj.org/attacks03/americas03/united.html>, (7 Nisan 2004), par.1-3.

bir Iraklı kadını yanlışlıkla vuran ve sonra da “Üzgünüm. Ama piliç yoluma çıktı” diyen Amerikan askerini anlatan öyküstüydü. Diğer öyküler, silahlı Iraklıların Amerikan birliklerinin Apache helikopterlerine verdikleri zarar, onları geri çekilmeye zorlamaları ve Iraklıların saldırısı sonucu gıda malzemeleri kendilerine ulaşamadığı için kıtlık çeken Amerikan askeri birliklerine dairdi.

Gazetecilerin ne tip öyküleri haberleştirecekleri önceden yapılan sözleşmede belirlenmişti. Üstelik yatalak gazetecilerin birliklerinden ayrılmaları yasaklanmıştı. Haber kuruluşları böylece savaşı bağımsız, non-embedded (yatalak olmayan) ya da Pentagon’un adlandırdığı gibi “unilateral-tek taraflı” muhabirlerin haberleriyle izledi. Fakat Irak üzerine savaşa doğan bu yeni tip “üniformalı” gazeteciliği kabul etmeyip bağımsız çalışanlar, ABD’nin askeri bakış açısına uygun haber yapmadıklarında sayısız tehlikelerle yüz yüze geldiler.

Bağımsız gazeteciler Amerikan güçlerinin tacizine uğradılar. 25 Mart’ta, Amerikan güçleri iki İsraili ve iki Portekizli gazeteciye ajan olduklarını iddia ederek tutukladılar. Gazetecilere göre, askerler Portekizli gazeteci José Castro’yu yere fırlatıp, kaburgalarını tekmeleyerek saldırdılar. Farklı bir olayda da Christian Science Monitor’ün muhabiri Phillip Smucker tutuklandı ve 27 Mart’ta askerler eşliğinde Irak’ın güneyinden Kuveyt’e götürüldü. Smucker’ın, CNN’le telefon röportajı sırasında yakınlardaki bir askeri birliğin yerini ifşa ettiği iddia edildi. Bir süre sonra da Smucker’ın editörü, o birliğin yerinin daha önce diğer Amerikan medyası tarafından açıklandığına dikkat çekti. Phillip Smucker savaş bölgesinden uzaklaştırıldı ve iki gün boyunca ailesiyle ve gazetesıyla iletişim kurmasına izin verilmedi. Birkaç gün sonra tekrar Irak’a girince, askerler tarafından yeniden tutuklanmakla tehdit edildi.

Savaşın ilk günü ITV News’in muhabiri Terry Lloyd otomobilinin Irak’ın güneyinde Amerikan ve Irak askeri birliklerinin açtıkları karşılıklı ateş arasında kalmasıyla yaşamını yitirdi. Meslektaşlarını kaybeden Pentagon’un deyimiyle “unilateral” gazeteciler daha tedbirli olmaya başladılar. Yaklaşık 200 bağımsız gazeteciden bazıları otellerde Irak yönetiminin sıkı gözetimi altında çalıştılar. Bazıları Irak yönetimi tarafından tehdit edildi ve tutuklandı. Her hareketleri bir gölge gibi yönetim tarafından izlendi. Irak yönetimi, savaşın başlamasından kısa bir süre sonra

casusluk şüphesiyle dört gazeteciyi tutukladı. Freelance foto muhabiri Molly Bingham, günlük Danimarka gazetesi Jyllands Posten için çalışan freelance foto muhabiri Johan Rydeng Spanner ve her ikisi de günlük Amerikan gazetesi Newsday'in muhabiri olan Matthew McAllester ile fotoğrafçı Moises Saman kaldıkları Palestine Hotel'den alınarak, Bağdat'taki Abu Ghraib Hapishanesi'ne atıldılar. Hapishanede sekiz gün boyunca kalan gazeteciler sonunda onların adlarına sürdürülen uluslararası bir kampanya sayesinde serbest bırakıldılar.

2003'ün sonuna gelindiğinde sonuç şudur: Altı gazeteci rahatsızlık ya da kaza sonucu ölüyor, on üç gazeteci de düşmanca saldırılar sonucu öldürüldü. Biri ITV News kameramanı Fred Nerac diğeri tercüman Hussein Othman olmak üzere iki medya çalışanı da Irak'ın güneyinde ITV News'ten Terry Lloyd'un ölümüne neden olan çapraz ateşe yakalandıkları Mart ayından bu yana kayıplar.

Savaş gazetecilerinin en kanlı günü 8 Nisan 2003'tü. Amerikan güçlerinin iki ayrı atağı üç gazetecinin ölümüne pek çok gazetecinin de yaralanmasına neden oldu. İlk saldırıda bir Amerikan savaş uçağı, merkezi Katar'da bulunan El-Cezire televizyonunun Bağdat bürosunun dışındaki elektrik jeneratörünü vurdu ve gazeteci Tarık Eyüp'ün ölümüne neden oldu. Saldırıların yoğun olduğu bir bölgede bulunması nedeniyle El-Cezire televizyonu, Bağdat'taki ofisinin koordinatlarını olaydan bir hafta önce Pentagon'a vermişti²⁵⁰. El Cezire'den tek nefret eden ABD değildi, özellikle işledikleri insanlık suçlarını sergilemekten kaçınmadığı için bölgedeki diktatörlükler de El Cezire'den nefret ediyorlardı. Daha önce Cezayir, Fas, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Mısır da El Cezire'ye dar tabanlı politikacılara yer verdiği için kızdıklarını dile getirmişlerdi²⁵¹

İkinci saldırı, günün ilerleyen saatlerinde meydana geldi. Bir Amerikan ordusuna ait bir tank en çok yabancı gazetecileri ağırlayan Palestine Hotel'i vurdu. Olayda Reuters'in kameramanı Taras Protsyuk ve İspanyol televizyon kanalı

²⁵⁰ Al Jazeera, <http://english.aljazeera.net/NR/exeres/CFAB8643-88CE-4DC9-80AE-D06A6DDA9858.htm>, (7 Ocak 2004), par.2-3.

²⁵¹ Noam Chomsky, 11 Eylül, Çev: Dost Körpe, İstanbul: OmŞİMDİ, İstanbul, 2002, s.94.

Telecinco'nun kameramanı José Couso öldürüldü. Amerikan birlikleri otelden kendilerine saldırı yapıldığını iddia etti.

Eylül ayında ise NBC News'in çalışanlarının büyük bir kısmının kaldıkları Bağdat'ın merkezindeki Al-Aike Hotel'in önünde patlama oldu. Otelin güvenlik görevlisi hemen ölüyor, NBC News sunucusu David Moodie ağır yaralandı. Moodie, otelde bulunan on iki NBC çalışanından biriydi. Kasım ayına gelindiğinde gazetecilerin Irak'taki evi olmaya devam eden Palestine ve Sheraton otelleri hiç kimsenin ciddi bir şekilde yaralanmadığı roket saldırılarına maruz kaldı.

Kasım ayında kimliği belirlenemeyen silahlı bir adam Irak'ın güneyinde Portekizli gazetecilerden oluşan bir konvoya ateş açtı ve Sociedade Independente de Comunicação isimli televizyon kanalının muhabirinin yaralanmasına neden oldu. Portekiz radyo istasyonu TSF için çalışan muhabir Carlos Raleiras ise saldırganlar tarafından kaçırıldı ve 36 saat sonra serbest bırakıldı.

Ağustos'un 17'sinde ise Reuters kameramanı Mazen Dana, Bağdat'taki Ebu Graib hapishanesinin dışındaki bir Amerikan tank konvoyunu çekerken vurularak öldürüldü. Tecrübeli bir Reuters kameramanı olan Dana, CPJ Uluslararası Basın Özgürlüğü Ödülü sahibiydi. Dana, Amerikan birliklerinden bu alanda çekim yapabilmek için izin almıştı ve görgü tanıklarına göre vurulduğunda etrafta hiçbir çatışma yoktu.

22 Eylül'de "U.S. Central Command (Centcom) – Amerikan Emir Komuta Merkezi"nin sözcüsü CPJ'e gazetecinin ölümünü çok "üzücü" bulduklarını ve askerlerin "savaş kurallarına uygun" hareket ettiğini söyledi. Halka başka hiçbir açıklamada bulunulmadı. Gözlemciler bir kameranın, Dana'nın vurulduğu 50 metre mesafeden kolaylıkla görülebilir olduğuna dikkat çektiler. Bir asker çok uzaklardan bakıldığında bir kamerayı algılamayabilirdi ama 50 metre çok yakındı. Ekim ayında CPJ, Amerikan Savunma Bakanlığı'na Mazen Dana'nın ölümünün araştırılması ve bunu izleyen gizli askeri tahkikat hakkında bilgilendirilmek amacıyla bir FOIA (Freedom of Information Act-Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası) dosyası gönderdi. Centcom Kasım

ayında bir açıklama yaparak, Dana'nın ölümüne ilişkin gizli raporun düzeltilmiş bir kopyasının CPJ'e 2004 yılında gönderileceğini söyledi.

Ağustos'ta Amerikan askerleri AP (Associated Press)'in foto muhabiri Karim Kadim ve şoförü Mohammed Abbas'ı Abu Ghraib Hapishanesi yakınlarında tutukladılar. Elleri kelepçelenmiş bir biçimde üç saat boyunca güneşin altında ayakta bekletildiler. Askerlerin silahları üzerlerine çevrilmiş olarak bekleyen Kadim ve Abbas basın mensubu olduklarını söylemelerine rağmen kendilerine su ve telefon verilmedi. Daha sonra bir askeri yetkili, gazetecilerden özür diledi ve AP'nin Bağdat bürosuna meydana gelen gözaltının bir yanlış anlamadan kaynaklandığını açıkladı.

Temmuz'da ise İran'ın Channel 2 televizyonu için bir belgesel çekmek amacıyla bölgeye gelen iki İranlı gazeteci Said Abu Taleb ve Soheil Kareemi tutuklandı. Kasım ayında İran'a dönmelerine izin verildi. İddialara göre yakalandıklarında gazeteci gibi davranmamaları haklarındaki şüpheleri arttırmıştı.

Kasımın başında Amerikan ordusuna ait bir helikopterin gerillalar tarafından Felluce'de düşürülmesini görüntüleyen Knight Ridder'ın Detroit Free Press isimli gazetesi için çalışan foto muhabiri David Gilkey'in dijital kamerayla çekilmiş fotoğrafları, Amerikan askerleri tarafından silindi.

Tablo 4.1

Kronolojik Olarak Irak Üzerine Savaşta Ölen Gazeteciler (Irak Basını'ndan Bir Gazeteci ile Birlikte Toplam 20)²⁵²

Paul Moran

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
22 Mart 2003	Avustralyalı kameraman Paul Moran	İntihar saldırısı niteliğindeki araç patlamasında öldürüldü. Australian Broadcasting Corporation (ABC) için freelance kameramanlık yapıyordu.	Kuzey Irak'ta Halepçe yakınlarındaki Gerdigo

Tablo 4.2

Terry Lloyd ve Fred Nerac

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
22 Mart 2003	İngiliz Independent Televizyonu haber muhabiri Terry Lloyd	Basra'da açılan ateş sonucu öldürüldü. Lloyd'un yanındaki kameraman Fred Nerac ve tercüman Hüseyin Osman'dan hâlâ haber alınamadı.	Basra

²⁵² Mesut Çevikalp, "Savaşın Öldürdüğü Gazeteciler", <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=11087>, (4 Nisan 2004) ve CPJ(The Committee to Protect Journalists), www.cpj.org, (4 Nisan 2004)'ten derlenmiştir.

Tablo 4.3

Gaby Rado

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
30 Mart 2003	İngiltere’de yayın yapan Channel 4’un 8 yaşındaki muhabiri Gaby Rado	Kaldığı otel odasında ölü bulundu.	Kuzey Irak

Tablo 4.4

Kaveh Golestan

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
2 Nisan 2003	BBC için “partime” çalışan İranlı Kaveh Golestan	Çekim yaparken mayına basarak hayatını kaybetti	Kifri

Tablo 4.5

Michael Kelly

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
3 Nisan 2003	Atlantic Monthly Dergisi’nin editörü ve The Washington Post’un köşe yazarı Michael Kelly	Bir Amerikan askeri ile beraber buldukları aracın Bağdat’ın dışında kaza yapması sonucu hayatını kaybetti.	Bağdat’ın dışında

Tablo 4.6

Kamaran Abdurazaq Muhamed

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
6 Nisan 2003	BBC için çalışan Kürt tercüman Kamaran Abdurazaq Muhamed	Amerikan jetlerinin yaptığı bombalama sonucu hayatını kaybetti.	Kalak

Tablo 4.7

David Bloom

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
6 Nisan 2003	ABD'nin NBC kanalı için çalışan 39 yaşındaki David Bloom	Akciğerlerinde meydana gelen kan pıhtılaşması sonucu hayatını kaybetti.	Irak

Tablo 4.8

Christian Liebig ve Julio Anguita Parrado

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
7 Nisan 2003	Haftalık Focus dergisinden Alman Christian Liebig ve İspanya'da yayın yapan El Mundo gazetesinden Julio Anguita Parrado	ABD askerlerinin düzenlediği füze saldırısında hayatlarını kaybettiler	Bağdat'ın güneyinde

Tablo 4.9

Tarık Eyüp

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
8 Nisan 2003	El Cezire Televizyonu'nun yapımcısı ve muhabiri Tarık Eyüp	ABD'nin Bağdat bombardımanında hayatını kaybetti.	Bağdat

Tablo 4.10

Taras Protsyuk

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
8 Nisan 2003	Reuters'in Ukraynalı kameramanı Taras Protsyuk	Gazetecilerin yoğun olarak konakladığı Bağdat'taki Filistin Oteli'nin balkonundan çekim yaparken bir ABD tankı tarafından öldürüldü	Bağdat

Tablo 4.11

Jose Couso

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
8 Nisan 2003	İspanyol Canal 5 televizyonunun kameramanı Jose Couso	Gazetecilerin yoğun olarak konakladığı Bağdat'taki Filistin Oteli'nin balkonundan çekim yaparken bir ABD tankı tarafından öldürüldü (Reuters'in Ukraynalı kameramanı Taras Protsyuk ile aynı anda).	Bağdat

Tablo 4.12

Mario Podesta ve Veronica Cabrera

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
14 Nisan 2003	Arjantin'in Amerika Televizyonu muhabiri Mario Podesta ve bayan kameramanı Veronica Cabrera	Amman anayolundaki kazada öldü. Aynı kanalın yaralı kurtulan bayan kameramanı Veronica Cabrera ise bir gün sonra hayatını kaybetti.	Bağdat

Tablo 4.13

Elizabeth Neuffer

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
8 Mayıs 2003	Amerikan Boston Globe gazetesinin 46 yaşındaki muhabiri Elizabeth Neuffer	Samara kentindeki araç kazasında hayatını kaybetti.	Samara

Tablo 4.14

Richard Wild

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
5 Haziran 2003	İngiliz freelance kameraman Richard Wild	Bağdat'ın merkezinde vurularak öldürüldü.	Bağdat

Tablo 4.15

Jeremy Little

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
6 Haziran 2003	Avusturalya NBC kanalının ses teknisyeni Jeremy Little	Felluce'de yaralandıktan bir hafta sonra Almanya'da hayatını kaybetti.	Felluce

Tablo 4.16

Mazen Dana

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
17 Ağustos 2003	Reuters kameramanı Mazen Dana	Bağdat'taki Ebu Graib hapishanesini çekerken karnından vurularak öldürüldü. Yanında sunucusu Nael Shyioukhi vardı. Kullandığı kameranın silah gibi algılanması meslektaşlarına ve CPJ'e inandırıcı gelmedi.	Bağdat

Tablo 4.17

Ahmet Şevket

<i>TARİH</i>	<i>KİŞİ</i>	<i>OLAY</i>	<i>BÖLGE</i>
28 Ekim 2003	Tarafsız haftalık Bilah Ittijah gazetesinin editörü Ahmet Şevket	<p>Gazetenin Musul'daki ofisinde silahla vurularak öldürüldü. Araştırmalara göre Şevket, sık sık İslamcılar, İslamı ve Saddam Hüseyin rejimini yazılarında eleştiriyordu. Yerel gazetecilerden biri, onun son yazısında Arapça'nın cennet dili olup olmadığını sorguladığını ortaya çıkardı.</p> <p>Şevket'in ayın gazetede çalışan kızı Roaa CPJ'e babasının ölümünden önce sözlü ve yazılı tehditler aldığını, bu tehditlerin bir kısmının e-mail yoluyla ulaştığını ve tehditlerin gazetenin kapatılmasına yönelik olduğunu söyledi.</p> <p>The Washington Post 16 Kasım'da Ahmet Şevket'in oğlu ile röportaj yaptı. Oğul Sindbad, babasının kendisini Siyonist olmakla suçlayan yazılı tehditler aldığını belirtti. Sindbad, babasının kendisini ölmeden önce radikal İslamcılar hakkında yazmaması konusunda uyardığını söyledi²⁵³. CPJ'e göre Şevket işini yaptığı için öldürüldü. Cinayet hala araştırılıyor ancak delil yetersizliğinden dolayı gazetecinin katil ya da katilleri yakalanamadı.</p>	Musul

²⁵³ Washington Post, 16 Kasım 2003, www.washingtonpost.com, (16 Kasım 2003).

8. ABD’NİN 11 EYLÜL SONRASI PROPAGANDA ÇALIŞMALARI

ABD, 11 Eylül’ün ardından zaman kaybetmeden Afganistan’a operasyon düzenledi. Bush yönetimi bir süre sonra da 11 Eylül saldırıyla ilgisi bulunduğunu iddia ettiği Saddam’a yönelik olarak Irak üzerine savaş açtı. Ancak her iki süreçte de özgürlüklerin kalesi durumundaki Amerika’nın imajı kayba uğramıştır. İşte bundan dolayı Bush yönetimi ve Pentagon, PR (Public Relations- Halkla İlişkiler) şirketleri ile tıpkı 1991’deki Körfez Savaşı’nda olduğu gibi dezenformasyona, Pentagon’un tabiriyle “black propaganda”ya yönelik kontratlar imzalamıştır. Arap ve Müslümanların gönlünü yeniden kazanmak için televizyon, radyo kurup, dergi yayımlayan ABD yönetiminin bu faaliyetlerindeki itici güç, El Cezire’nin yayınlarındaki başarı olmuştur.

11 Eylül saldırıları ardından Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, El Cezire’ye röportaj vermiş ve bu röportajının kayda alınmasından önce Washington’daki Beyaz Saray muhabirlerinin sorularını cevapladığı sırada geleceğe yönelik niyetlerini biraz da olsa belli etmiştir²⁵⁴: “Biz mesajımızın Arap halklarına ulaşmasının önemli olduğunu düşünüyoruz ve biliyoruz ki El Cezire Arap halkı arasında çok popüler”.

8.1. Al Hurra

Al-Hurra, Türkçe karşılığıyla “Özgür”, uydudan Arapça yayın yapan yeni bir Amerikan televizyon kanalı. Virginia’da Amerikan kongresinin finansmanı ile kurulan Al Hurra’nın hedef kitlesi Ortadoğu’daki izleyiciler, amacı ise “bütün Arap dünyasına yayın yapmak”. Dünyadaki tüm insanlar için oldukça anlamlı bir günde, 14 Şubat 2004 Cumartesi günü yani Sevgililer Günü’nde yayına başlayan Al-Hurra, El Cezire’ye Amerikan yanıtı olarak nitelendirilmektedir.

Yayının başlamasından bir gün sonra, İngiliz Guardian gazetesi, Kahire’de Al Hurra’ya yönelik yorumlara yer vermiştir. Şehir merkezinde yaşayan bazı insanlar başlangıç yayınlarını izleme fırsatı bulmuşlardır ama Mısırlıların çoğu uydu yayınlarını

²⁵⁴ Al-Nawawy and Iskandar, p.141.

izlemek için çanak anten alabilecek ekonomik güce sahip değillerdi. El Cezire'nin propaganda mı yoksa habercilik mi yaptığı sorgulana dururken, ABD kendi propaganda kanalını çoktan kurmuştu, ancak Ortadoğu ülkelerinde yaşayan halkların ekonomik sorunlarını dikkate almamıştı.

Pazar günü ise yani 15 Şubat 2004'te, günlük gazete Al Ahram kanalın yayına başladığını kısa birkaç paragrafla anlatıyordu. Osboa gazetesi de "Boş Al Hurra kanalı... Hiç kullanılmamış temiz eller, çamurlu yüzleri temizleyemez" başlıklı makalesinde, Arapların ABD'ye olan öfkesinin ABD, İsrail'e gözü kapalı bir şekilde boyun eğmekten vazgeçmediği sürece devam edeceğini dile getirmiştir.

VOA'nın ve şimdi de Al Hurra'nın yöneticisi olan Broadcasting Board of Governors' Middle East Committee (Yayıncılık İdarecileri Kurulu'nun Ortadoğu Komitesi) üyesi Norman Pattiz, yayınlanacak haberlerin hükümet baskısından ve etkisinden özgür olacağını açıklamıştır. Pattiz'e göre, yayıncılık misyonları, fikirleri ya da kalpleri etkilemek değil, bağımsız ve güvenilir habercilikti yapmaktır.

Al Hurra'nın web site'ına göre uydu televizyon ağı, kar amacı gütmeyen MTN (Middle East Television Network) şirketi tarafından yönetilmekte ve "bağımsız ve özerk bir federal kuruluş" sözleriyle tanımlanan "Broadcast Board of Governors - Yayıncılık İdarecileri Kurulu" ndan mali yardım almaktadır.

UPI'nın 3 Şubat 2004'te internet sitesinden de yayınladığı rapora göre, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2004 yılı bütçesinden gelen 30 milyon dolarlık fonla kurulan Al Hurra'nın amacı, yönetimin dış politika önceliklerindeki değişimi yansıtmak, terör üzerine global savaşı ve terörist toplayan ülkelerin kalpleri ile fikirlerini kazanmaktır²⁵⁵. ABD, özellikle Arap dünyasındaki imajını Al Hurra sayesinde değiştirmek istemektedir. Başkan Bush'a göre ise Al Hurra, Ortadoğu'dan yayın yapan ve sık sık ABD'yi eleştiren televizyon kanallarına bir alternatif olarak kurulmuştur²⁵⁶: "Yayıncılar Springfield, Virginia'daki bir tesisten yapılıyor ve tüm bu faaliyetinin ilk yılında devlete 62 milyon dolara mal oldu". Başkan Bush'a göre Al Hurra, "Müslüman dünyasını

²⁵⁵ UPI, <http://www.upi.com/view.cfm?StoryID=20030203-054915-3619r>, (3 Şubat 2004), s.1.

²⁵⁶ Christian Science Monitor, <http://www.csmonitor.com/2004/0209/dailyUpdate.html?s=mits>, (9 Şubat 2004), par. 5.

dolduran nefret dolu yayınlara son vermeyi ve insanlara ABD'nin değerleri ve politikası hakkındaki gerçekleri anlatmayı amaçlıyor". İslam dünyası ise yayınlarına sıcak bakmıyor. İslam Online isimli internet sitesi, Al Hurra'yı Amerika'nın Arapların kafasındaki imajını cilalama çabası olarak nitelemiştir²⁵⁷.

Başkan Bush 2004 yılının Mayıs ayında önce CBS'te ardından Washington Post gazetesinde yayınlanan Abu Ghraib hapisanesindeki işkence fotoğraflarının ardından ilk konuşmasını da Arapça yayın yapan Al-Hurra'ya yapmıştır. "İrak halkı şunu anlamalı ki, olayların geçtiği hapisanede Amerikan güvenlik güçlerinin sergiledikleri davranışlar bilinen Amerika'yı yansıtmıyor. Demokrasideki her şey mükemmel değil bazen yanlışlıklar yapılabilir" diye konuşan Başkan Bush, konuşmasında özür dilememiştir.

Konuyla ilgili açıklamasında yirmiden fazla "sorry-özür dilerim" kelimesi kullanan Beyaz Saray Sözcüsü Scott McClellan da Başkan Bush'un önce Al Hurra'ya konuşmasını "Bu, Başkan'ın Arap uluslarına direkt seslenmesi için, görüntülerin utanç verici ve kabul edilemez nitelikte olduğunu dile getirmesi için bir fırsattır" sözleriyle nitelemiştir. Başkan Bush, ikinci röportajını ise Dubai merkezli Al Arabiya televizyonuna verdi. El Cezire'yi tercih etmedi.

Daha önce Guantanamo Körfezi'ndeki üste görevli olan Geoffrey Miller da, "Ulusumuz ve ordumuz adına küçük bir grup askerin yasal olmayan ya da onaylanamayacak davranışlarda bulunmasından dolayı özür dilemek istiyorum" demiştir. Yorumlarını Irak'ın batısında bulunan Abu Ghraib hapisanesinde bir gezinti yapmalarına izin verdiği gazetecilere yapan Miller, hapisane skandalının Bush'u utandırdığını söylemiştir. Miller'dan önce olayların meydana geldiği hapishanenin idaresinden sorumlu olan, skandal ortaya çıkınca görevden alınan eski Amerikalı Tuğgeneral Janis Karpinski ise, kendisinin tutuklulara aşağılayıcı muamele yapıldığından haberi olmadığını, CBS'te yayınlanan fotoğrafları gördüğünde ise şok olduğunu açıklamıştı. Saddam Hüseyin döneminde de kötü bir şöhreti olan Abu Ghraib Hapisanesi'nde işgal kuvvetlerine saldırı düzenlemekle görevli yaklaşık 4400 tutuklu

²⁵⁷ İslam Online, U.S. Launches Arabic-Language Channel To Polish Image, <http://www.islamonline.net/English/News/2004-02/14/article05.shtml>, (16 Şubat 2004), par.2.

bulunmaktaydı. Bunların bir kısmı, işkence haberlerinin ortaya çıkmasından sonra salıverilmiştir.

Bazı hukukçular ve politikacılar CBS fotoğraflarının buzdağının görünen kısmı olduğunu belirttiler. Ardından ABD ordusundan açıklama geldi ABD ordusunun Irak ve Afganistan'daki hapisanelerinde şimdiye kadar 20'den fazla tutuklu ölmüştü. Bunlardan ikisi ise Amerikalılar tarafından öldürülmüştü. Cinayetin birinin soruşturması tamamlandı. Tutuklulardan biri kendisine taş fırlatınca, Amerikan askeri tutukluyu silahla vurarak ölümüne neden olmuştu. Amerikalı askere ceza verilmemiş sadece görevden alınmıştır²⁵⁸.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı George W. Bush fotoğrafların “tiksindirici” olduğunu söylemiş, İngiltere Başbakanı Tony Blair de olay karşısında “dehşete düştüğünü” belirtmişti. Fotoğrafları, 2003 yılının Kasım ve Aralık aylarında çekildiği sanılmaktadır.

8.2. Hi

The Los Angeles Times'in aktardığına göre Broadcasting Board of Governors üyesi ve Amerika'nın en büyük radyo istasyonu Westwood One'in kurucusu olan Norman J. Pattiz ise Al Hurra'nın Amerikan yönetiminin Arapların Amerikalılar hakkındaki fikirlerini değiştirmek için yaptığı ilk teşebbüs olmadığını söylemiştir²⁵⁹.

Pattiz sözlerinde haklıydı çünkü 2002 yılında BBG, Ortadoğu'daki dinleyicilere Arapça yayın yaparak haber ve eğlence sağlayan Radio Sawa'yı kurmuştu. 2003 yılının Temmuz ayında ise finansmanı ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan Arapça dergi “Hi-Merhaba” yayımlanmaya başlandı. Hedef kitlesi 18 ile 35 arasındaki Arap gençleri olan derginin yıllık bütçesi için Amerikan yönetimi 4.2 milyon dolar ayırmıştır.

²⁵⁸ Guardian, <http://www.guardian.co.uk/Iraq/Story/0,2763,1209912,00.html>, (5 Mayıs 2004), par.3-4.

²⁵⁹ Al Hurra, http://www.disinfopedia.org/wiki.phtml?title=Al_Hurra, (7 Nisan 2004), par.5-7.

Şekil 3. “hi” Dergisi Kapak

Derginin her bir sayısında “ABD Dışışleri Bakanlığı Yabancı Medya Ofisi adına basılmıştır” ibaresi bulunuyor. Politikadan bahsetmiyor, bir tür lifestyle magazine. Ne Amerika’nın dış politikasına ne de Arap-İsrail çatışmasına değiniyor. Libyalı Amerikan vatandaşı olan Yazı İşleri Müdürü Fadel Lamen’e göre “Arap dünyasında politikaya dokunmayan bir lifestyle dergi yapmak yeni bir fenomen”.

Derginin danışman editörü ise Mississippi Üniversitesi gazetecilik profesörlerinden Lübnan asıllı Amerikalı Samir Husni’dir. Husni’ye göre aylık dergi “Hi” Amerikan toplumunun pozitif tarafları üzerinde durup ve sorunlarını ortaya çıkarmaktan kaçınmaktadır. “Hi” Reader’s Digest of America’ya benziyor. Çünkü Amerika’da neler olup bittiğini Amerikan bakış açısıyla okuyucularına veriyor. Zaten ilk sayısında Dışışleri Bakanlığı’ndan kadın bir sözcünün, “Derginin amacı Arap halkının Amerikalılara karşı duyduğu nefreti en aza indirmek, Arap ve Amerikan gençleri arasındaki benzerlikleri vurgulamak ve Arap gençlerinin Amerikan yaşam tarzını benimsemesini sağlamak” şeklindeki sözleri, “Hi”ın propaganda açısından konumunu açıkça belli etmektedir. Dergi aynı zamanda, 11 Eylül saldırılarının ardından Arap öğrenci sayısında büyük bir düşüş yaşayan Amerikan üniversitelerine de ücretsiz reklam olanağı sağlamıştır.

Massachusetts'teki. Stonehill College'da gazetecilik profesörü olan "Al Jazeera" isimli kitabın yazarlarından Mısır asıllı Mohammed Nawawy "Hi" hakkındaki fikirlerini şöyle dile getirmiştir: "Arap gençleriyle ilgili sorun onların Amerikan kültürünü ya da yaşam tarzını nasıl anladıkları değil. Amerikan filmleri izleyip, Amerikan jean'i giyorlar ve ABD'ye gelmek için vize kuyruklarına giriyorlar. Problem onların Amerika'nın dış politikasını nasıl algıladığı ve bu sadece Irak ve İsrail topraklarındaki eylemlerle değiştirilebilir". Arap asıllı bilim adamlarının da dile getirdiği gibi Araplar, Amerikan kültüründen değil, Amerikalıların Ortadoğu'da sürdürdüğü dış politikadan nefret etmekte²⁶⁰.

Mısır, Lübnan, Ürdün, Tunus, Sudan, İsrail, Kuveyt, Yemen, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne de dağıtılan dergi, Washington'da The Magazine Group tarafından yayımlanmaktadır. Söz konusu durumun ilginç bir tarafı da, The Magazine Group'un aynı zamanda National Concrete Masonry Association ve Jewish Women International Group gibi cemaatlerin de dergilerini yayımlamasıdır. Dergi her ay 50 bin adet basılıyor ama Dışişleri Bakanlığı bu sayıyı 250 bine çıkarmayı planlıyor²⁶¹.

8.3. ABD yönetimi ve Halkla İlişkiler Firması TRG İşbirliği

1991'deki Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında Washington'un ünlü PR firmalarıyla işbirliği yapan Amerikan yönetimi, 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte de kuralı bozmadı. Başlıca başarısı savaş zamanlarında dezenformasyon yaymak olan bu firmalardan "TRG-The Rendon Group" ile Pentagon, Afganistan operasyonunu anlatmak ve İslam dünyasına karşı konumunu ve imajını düzeltmek için anlaşma imzaladı. TRG, CIA da içinde olmak üzere geçmişte hükümetin bazı birimleriyle çalışmıştı. Saddam yönetimine karşı desteklenen INC (Iraq National Congress-Irak Ulusal Konseyi) de Rendon'un imajını güçlendirmek için çalıştığı gruplardan biriydi.

²⁶⁰ U.S. "Hi" Magazine Eyes Arab "Future Leaders": Report , <http://www.islamonline.net/English/News/2003-08/09/article02.shtml>, (7 Nisan 2004), par. 1-3.

²⁶¹ "U.S. Tries to Beautify Tarnished Image in Muslim World", <http://www.islamonline.net/english/news/2002-12/19/article15.shtml>, (8 Nisan 2004), par. 5-6.

Rendon'un 90'ların ortasındaki çabası, CIA müfettişlerinden birinin INC ve lideri Ahmet Çelebi'nin adına harcanmış 23 milyon doları ortaya çıkaran soruşturmasıyla son buldu. Teröre karşı savaşta Pentagon, 79 ülkede medyayı gözlemesi, odak grupları idare etmesi, terörle mücadele için terör grupları ve ABD'nin terörle mücadele kampanyası hakkında bilgi sağlayan bir website kurması ve Amerikan ordusuna dezenformasyonu yönetme ile kendi halk iletişimini sağlama konusunda yol yordam göstermesi karşılığında Rendon'a para ödedi, hala da ödemektedir.

Kenneth McClellan isimli bir Pentagon sözcüsü o dönemde Rendon ile olan işbirliklerini ve nedenlerini şöyle açıklamıştır²⁶²: “Teröre karşı savaş uyarısız başladı. Bu nedenle acil bir şekilde stratejik danışma sağlayabilecek bir firmaya ihtiyacımız vardı. Doğuya yönelen mücadelemizde dünya çapındaki pek çok farklı sınıftan oluşan gruplarla tam zamanında bütün kitle iletişim araçlarını kullanarak iletişim kurmamızda bize yardım edecek tanıdığımız birine ihtiyacımız vardı, bu Rendon'du”.

İlk kontrat pazarlıksız 397 bin dolar üzerinden 120 gün, yani dört ay için yapıldı. Rendon, anti-Saddam propagandası için el altından iki radyo istasyonu kurdu. Biri Radio Freedom (Radio Hurriah) ve diğeri İraçı Broadcasting Corporation'dı (IBC). Bununla da kalmayıp, İraklı lideri komik duruma düşüren çizgi romanlarla, karikatürlerle yazılar içeren kitaplar yayımlamaya başladı.

TRG, Arap dünyasının başta gençler olmak üzere gönüllerini kazanmaya çalışmakta ve bu çabası nedeniyle de ayda tam 100 bin dolar kazanmakta. TRG, kıtalar ötesindeki izleyicilere, ABD'nin operasyonlarının İslam'ı değil teröristleri hedef aldığını anlatmaya çalışıp, onları ikna etmeye uğraşmaktadır.

8.3.1. John Rendon kimdir?

TRG, Amerika'nın Arjantin, Kolombiya, Haiti, Irak, Kosova, Panama ve Zimbabve'ye müdahalelerinde Amerikan ordusunu asiste eden “ketum” halkla ilişkiler firmalarından biridir. Rendon'un faaliyetleri arasında INC'yi organize etmek de vardır.

²⁶² Knight Ridder, “Pentagon Hires Public Relations Firm to Reverse Opposition in Islamic World”, 2001, <http://www.prfirms.org/resources/news/pentagon101901.asp>, (17 Nisan 2004), s.1.

INC aslında Iraklı diktatör Saddam Hüseyin'i ortadan kaldırmak için kurulmuş bir kukla guruptur.

National Security Conference'da konuşan (Ulusal Güvenlik Konferansı) John Rendon, kendini "bir bilgi savaşçısı ve algı yöneticisi" sözleriyle tanımlamıştır. Şirketin kurucusu John Rendon, kariyerine Demokrat Parti politikacılarının seçim kampanyası danışmanı olarak başladı. Michael Dukakis'in 1974'teki valilik kampanyasının yöneticisiydi. Jimmy Carter döneminde Democratic National Committee'nin üst düzey yöneticisi olarak görev yaptı, 1980'de New York'ta demokratik kongreyi toplattı ve Carter'ın yeniten seçim kampanyasında şef programcı olarak çalıştı. 1980'lerin ortasında ise, Karayipler'deki ve ABD dışındaki müşterileri için çalışmaya başladı.

Kariyeri, General Manuel Noriega'nın politik düşmanlarıyla iş yaptığı Panama'da tahmin edilemeyecek boyutta bir sıçrama yaptı. Bu çalışma, Noriega'nın 1989'daki Amerikan işgaliyle ülke dışına atılmasına kadar sürdü. Söz konusu durum CIA ile kontrata kadar vardı. 1990'da ise Kuveyt'in sürgündeki yönetimiyle Irak'ın işgalci ordusunu defedecek bir Körfez Savaşı için savaş davulları çaldırmaya yardım edecek bir anlaşma yaptı. Ardında Londra'da Kuveyt televizyonu için program materyalleri üretecek (dezenformasyon malzemesi) bir yapım stüdyosu kurulmasını da içine alacak şekilde kapsamlı bir iletişim operasyonu başlattı. Kuveyt yönetimine de, Amerikan basını ve yönetimiyle iyi ilişkiler kurabilmeleri için avantaj sağladı.

John Rendon, Kuveyt yönetimiyle yaptığı işbirliğini kendi sözleriyle şöyle anlatmıştı: "Eğer içinizden biri Kuveyt'in bağımsızlığında rol almışsa ya da bunu televizyonlardan izlemişse, yüzlerce Kuveytlinin ellerinde küçük Amerikan bayrakları salladığını görmüştür. Hiç durup, yedi uzun acı dolu ay tutsak olmuş Kuveyt halkının nasıl da ellerine Amerikan bayrakları alabileceklerini düşündünüz mü? Ya da diğer koalisyon ülkelerinin? Cevabı biliyorsunuz, bu benim işlerimden biri!"

ABC News'in bildirdiğine göre, Şubat 1998'de Peter Jennings'in raporunun işaret ettiği gibi: "CIA ile yaptığı kontratın ilk yılında 23 milyon dolar harcadı. INC ile sıkı fıkı çalıştı. 19 Iraklı ve Kürt organizasyonundan oluşan ve temel görevleri

dezenformasyon ve propaganda yaymak, Saddam rejimi muhalifi toplamak olan INC'nin ismi ile gündeme geldi”.

Rendon, Ocak 1992'den itibaren Kuveyt'ten Radio Freedom (Radio Hurriah) ve IBC aracılığıyla Irak karşıtı propaganda yapmaya başladı. 1996'ta Time'da yayımlanan bir makaleye göre on bir CIA çalışanı INC'nin on bir saatlik günlük yayınlarını ve Erbil kentindeki faaliyetlerini destekledi. Harvard'ta master yapan bir Iraklı öğrenci, bazı radyo yayınlarının Arapçaya çevrilmesinde yardım etti²⁶³: “Evdeki hiçkimse tek kelime Arapça bilmiyordu. Saddam'la alay ettiğimi düşünüyorlardı. Irak'ta kim Saddam'ın bıyıklarıyla alay etmenin komik olduğunu düşünecekti. Amerikan yönetimini fena halde azarlıyordum ve bunu biliyorlardı”.

Irak'taki propaganda kampanyası 30 Ağustos 1996'da ani bir sona geldi. 1996'da Irak ordusu Erbil'e girdi ve 100 INC üyesi ile 100 IBC çalışanından 12'sini idam etti.

Şubat 2002'de ise New York Times'ın bildirdiğine göre Pentagon, dezenformasyon konusunda OSI'ye (Office of Strategic Information- Stratejik Enformasyon Ofisi) yardım etmesi için Rendon'u kullandı.

2003'te Rendon, “Empower Peace” adlı bir website kurdu. Bu antisavaş protestosu anlamına gelmiyordu. Empower Peace, kısacası kültürel bariyerlerin ortadan kaldırılıp dünya barışını yüceltmeyi istiyor.

²⁶³ Rendon Group, http://www.disinfopedia.org/wiki.phtml?title=Rendon_Group , (11 Nisan 2004), par.7.

8.3.2. TRG'nin Personeli

The Rendon Group'un personeli şu isimlerden oluşur²⁶⁴:

1. John Rendon
2. Linda Flohr-Halen Beyaz Saray'ın National Security Council'inde üst düzey anti-terörizm uzmanı olarak çalışıyor. Uzun bir süre Rendon için çalıştı.
3. Francis Brooke-Washington'da INC'nin Başkanı Ahmet Çelebi'nin şef asistanı olarak görev yaptı. 1990'lı yılların ortasında da Londra'da aylık 19 bin dolar maaşla anti-İrak kampanyasında görev almıştı. Ahmet Çelebi, 1958 darbesi sonrası Irak'ı terk eden bir ailenin üyesi ve Amerika'da eğitim görmüş bir matematikçidir. 1989'da Ürdün'den bir otomobilin bagajında ABD'ne kaçtı. Çünkü kendi bankasının batışının ardından, parayı zimmetine geçirmekten dolayı 22 yıl hapse mahkum olmuştu. Saddam yönetimine muhalif tavrıyla tanınan Çelebi, 2003'ün Ağustos ayında gerçekleştirilen ve çok sayıda insanın ölümüne, daha fazlasının da yaralanmasına sebep olan bombalama eyleminden "önceden" haberi olduğunu açıkladı. Bu açıklama sonrasında ABD basınında Çelebi'ye duyulan güvenin sarsıldığı yolunda yorumlar yayınlandı²⁶⁵.
4. Paul Moran-Bağımsız çalışan bir TV kameramanıydı. Irak'ın işgali sırasında bir intihar bombacısı tarafından öldürüldü. Rendon için kontrat karşılığı yine freelance statüde çalışmıştı.

²⁶⁴ Rendon Group, http://www.disinfopedia.org/wiki.phpml?title=Rendon_Group , (11 Nisan 2004), par. 11.

²⁶⁵ Ian Urbina, "This War Brought to You by Rendon Group", http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/DK13Ak01.html, (01.01.2004) ve Edward Said, "Dreams and Delusions", Al-Ahram Weekly, <http://weekly.ahram.org.eg/2003/652/op1.htm>, (01.01.2004), par.7-8.

8.3.3. TRG'nin Müşterileri

The Rendon Group'un müşterileri, Ortadoğu ile ilişkilerini de ortaya koyacak şekilde şöyledir²⁶⁶:

1. American Housing Consortium (Kuveyt merkezli)
2. American Business Council of Kuwait
3. Bulgaristan
4. Kolombiya Ordusu
5. Endonezya
6. KPMY/Peat Marwick
7. Kuveyt
8. Kuwait Petroleum Corporation
9. Kuveyt Üniversitesi
10. Monsanto Chemical Company-Monsanto Kimya Şirketi
11. Rusya
12. ABD
13. U.S. Agency for International Development (USAID)
14. U.S. Central Intelligence Agency (CIA)
15. Pentagon

²⁶⁶ Rendon Group, http://www.disinfopedia.org/wiki.phtml?title=Rendon_Group , (11 Nisan 2004), par. 14.

16. Özbekistan

17. Vietnam Veterans of America Foundation

9. SONUÇ

Terör olayları tarihte, dünya gündemine oturmak ve amaçlarını herkese duyurmak isteyen teröristler tarafından kullanılmıştı ama hiçbiri hem hedefler, hem de kayıplar açısından 11 Eylül 2001’de olup bitenler kadar büyük değildi. Üstelik bu saldırılar, 1812’den bu yana Amerikan topraklarına yapılmış ilk yabancı saldırıydı.

11 Eylül 2001 tarihinde New York’taki WTC’ye ve Washington, D.C. yakınlarındaki Pentagon’a yapılan terörist saldırılar şok edici bir global medya olayıydı. Sembolik hedeflere yönelerek ABD’yi korkutmayı amaçlayan bu saldırılar aslında bir anlamda ABD’yi ve global ekonomiyi hedef almıştı. New York finansal bölgesinin kalbinde bulunan global kapitalizmin simgesi WTC ve Amerikan askeri gücünün merkezinde ikon olarak duran Pentagon’a saldırı, medya doyunu bu çağda teröristlerin terör manzarasını kullanarak kendilerinin reklamını yapmalarını ve dünya gündemine oturmalarını, Bush yönetiminin ise aynı manzarayı kullanarak jeo-politik amaçlarını gerçekleştirmesini sağlamıştır.

Uluslararası alanda baş edilmesi imkansız gibi görünen askeri gücün sahibi Başkan Bush’un “terörle savaş” adı altında başlattığı kampanyanın bir diğer ifade şekliyle “özgürlüklerin kısıtlanması”nın ilk önemli adımı kongrenin, polis devletinin temellerini atan Patriotic Act’ı kabul etmesidir. İki asrın deneyimleriyle süzülerek oluşturulmuş güçler dengesine dayanan haklar göz ardı edilmeye, ihlal edilmeye başlanılmıştır. Amerikalı Müslümanlar sorgusuz sualsiz tutuklanarak gözaltına alınmaya başlanmış, Adalet Bakanlığı ise bu nitelikteki olayların sayısını açıklamaya yanaşmamıştır.

11 Eylül saldırıları ardından oluşan fikir atmosferi içinde herhangi bir kanıt olmasa bile, bütün parmaklar Usame Bin Ladin’i işaret etti. TV’lerin yanı sıra Amerikan yazılı basını “Önce vurun sonra kanıt arayın” tezini işledi. Etnosentrik (kendi ırkının üstünlüğüne inanan) düşünen Amerikan medyasında sahte bir hümanizme de rastlandı. Çünkü terörün kurbanı olan masum insanların haberlerini aktaran Amerikan medyası, Kore, Vietnam, Endonezya, Nikaragua, Libya, Panama, Granada, Irak ve Sırbistan’da Amerikan bombardımanı altında yaşamını kaybeden diğer masum insanlar

hakkında tek satır yazmamıştı. Bu anlamda Amerikan medyası bir çifte standart başarısına da imza atmıştır.

Küreselleşmenin ideolojik silahları olan tekelleşmiş medya grupları, doğru haber dolaşımını 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte olumsuz yönde etkilemiş, genellikle politik bir amaca ulaşmak için hükümetler tarafından yapılan dezenformasyon kampanyalarına haberleriyle alet olmuş ya da dezenformasyonu bizzat kendi çıkarları için yapmıştır. Hükümetin politikalarını desteklemeyen ya da muhalif duran haberlerin yanı sıra fikir ve sanat eserlerine de bu tekelleşmiş medya grupları yeri geldiğinde sansür uygulamaktan çekinmemişlerdir.

Çalışmamızı tamamlamak üzere olduğumuz dönemde, burada aktarmadan geçemeyeceğimiz bir olay daha gerçekleşmiştir. Oskar ödüllü muhalif gazeteci, yönetmen ve yazar Michael Moore'un George Bush ve ünlü Suudilerle bağlantılarını ortaya çıkaran filminin dağıtımı Disney şirketi tarafından durduruldu. Yapımcılığını Miramax Film'in üstlendiği Fahrenheit 911'e parasal destekte bulunanlardan biri de Demokratik Parti'nin büyük bağışçılarından Harvey Weinstein'di. Miramax, filmi dağıtamayacağını ve gösterimini sağlayamayacağını açıklayan Disney şirketinin sahipliklerinden biridir.

Uygulanılmaya çalışılan sansüre rağmen filmini Amerikan halkıyla buluşturacağını açıklayan Michael Moore'un en çok satan kitabı "Stupid White Men- Aptal Beyaz Adamlar"ın basımı 11 Eylül saldırılarının ardından yasaklanmıştı. Daha sonra kamuoyunun baskısıyla yayımlanan kitap, dünya çapında büyük satış rakamlarına ulaşmış ve Türkçe dahil pek çok dile çevrilmişti. ABD'deki silah kontrolü hakkındaki film çalışması "Bowling for Columbine"* ile Oskar kazanan Moore'un sansüre uğrayan son filmi Fahrenheit 911 (Buradaki 911 ile 11 Eylül saldırıları ifade edilmektedir. Çünkü saldırılar Amerikan literatürüne "9/11 terrorist attacks" biçiminde geçmiştir) Bush ailesinin ve ünlü Suudilerin (aralarında Usame Bin Ladin'in ailesi de var) finansal ilişkilerini açığa kavuşturmuştur.

* Türkiye'de "Benim Cici Silahım" ismiyle vizyona girmişti.

11 Eylül saldırılarının sorumlularını yakalamak üzere 7 Ekim 2001'de ABD tarafından Afganistan'a düzenlenen operasyon sürecinde, 1963 yılından bu yana Vietnam da aralarında olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinde kullanılan küme bombalarının öldürücü etkisi anaakım medya tarafından görmezden gelindi.

Sivillerin hedef alınmasını batıda bir gazetecilik tabusu olduğunu gösteren örnekler 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın ardından tanık olunmuştur. Aynı durum 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte gerçekleşen Afganistan operasyonu ve Irak üzerine savaşta da gözlemlendi. 1991'deki Körfez Savaşı'nın sona ermesinin ardından Londra'daki Medical Education Trust tarafından bir araştırma yapıldı. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Körfez Savaşı sırasında sivil yerleşim birimlerine saldırılmasından dolayı 200 bin kişinin yaşamını yitirdiği tespit edilmiştir. Ama rapor bir süre sonra imha edildi. Haziran 2003'te ise bir grup Amerikan-İngiliz akademisyen ve araştırmacı tarafından hazırlanan raporda da sadece Haziran ayında Irak'taki saldırılar sonucu yaşamını kaybeden sivillerin sayısının 10.000 olduğu açıklanmıştır. Bunların 2356 kişisi sadece Bağdat'taki saldırılarda yaşamını yitirmiştir.

ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, El Cezire televizyonunda Afganistan'a düzenlenen operasyonu izleyen günlerde bir programa katılmış ve Afganistan'daki kayıpların Taliban'ın uçaksavarlarından kaynaklandığını söylemiştir, sivillerin ölümlerini atışlar atışlar sonrası yere düşen parçalara bağlamıştır.

Oysa ki, bu konuşmasında Rumsfeld, dezenformasyon yapmış, tarafsız ve sosyal sorumluluk ilkesi ışığında yayıncılık yapmak isteyen El Cezire de buna alet olmuştur. Masum sivillerin ölümünün Taliban'ın uçaksavarlarından düşen parçalara bağlanması gülünç bir ifadedir. Taliban'ın uçaksavarları, Amerikan ve İngiliz birliklerinin gelişmiş savaş teknolojileri karşısında sapanla kuş avlamaya benzemektedir. Kayıpların en büyük sorumlusu anaakım medyanın görmezden geldiği küme bombalarıdır.

Afganistan'a düzenlenen operasyon sonucunda ise 20.000 sivil yaşamını yitirdi. Ölümler, kullanılan mühimmatlardaki seyreltilmiş uranyumun etkilerinden dolayı sürmektedir. Çocuk ölümlerinin büyük bir kısmı da ABD'nin bölgede kullandığı küme bombalarından kaynaklanmaktadır.

Bir zamanlar ABD'nin sadık işbirlikçisi olan Saddam Hüseyin, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan sonra, tüm dünyanın kötü yürekli, kana susamış tiran olduğuna inandıkları bir şeytan figürü haline gelmiştir. Ancak çok az kişi onun dünya barışını çok yakında tehlikeye atabileceğine ikna olmuştur. 11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte sıra, Afganistan'dan sonra Irak'a gelmişti. "Teröre karşı savaş" söylemi çerçevesinde Irak üzerine savaşın iki gerekçesi vardı. Bunlardan biri Saddam'ın sahip olduğu kitle imha silahları ikincisi ise El Kaide'ye yataklık etmesidir.

Saddam'ın işgalden önceki durumu şöyledir: siyasi olarak köşeye sıkışmış durumdadır ve kesinlikle hiçbir şey yapılmazsa muhtemelen buradan çıkmayacaktır. El Kaide ile bağlantılarına gelince bu iddiaların zerre kadar inandırıcılığı yoktur. El Kaide ile taktik olarak ve marjinal biçimde oynamış olabilir. Ancak El Kaide güçlenecek olursa da, Saddam Hüseyin bir döneç olarak onların tasfiye listesinin en tepelerinde bir yerdedir. Kitle imha silahlarına gelince, zaten Saddam Hüseyin 1998 yılında ülkesini kimyasal silahlardan ve füzelerden arındırmıştı. Bu durum UNSCOM raporuyla belgelenmiştir. Irak'ın birtakım alanlarda zorluk çıkarmasına rağmen, Güvenlik Konseyi'nin "Ülkenin Silahtan Arındırılması"na yönündeki isteğinin kimyasal silahlar ve füzeler konusunda tamamen yerine getirildiği bilgisi resmi olarak kayıtlara geçilmiştir. BM'nin eski silah denetçisi şefi Hans Blix ise Irak'taki kitle imha silahlarının yarısının savaştan hemen sonra 1991 yılının yaz mevsiminde imha edildiğini açıklamıştır. Blix'in açıklamasından bir süre sonra Irak'ta kitle imha silahları bulunmadığına bir rapor ortaya çıktı. Kitle imha silahlarını bulmakla görevli ekibin başkanı olan CIA danışmanı David Kay, çalışmalarının sonuçsuz kaldığını duyurdu. ABD Kongresi'ne geçici bir rapor sunan Kay, Irak'ta stoklanmış biyolojik ve kimyasal silahlar bulunmadığını kaydetti. Bu silahların ABD ve İngiliz güçlerinin işgalinden önce varolup olmadığı konusunda da bir şey söyleyemeyen CIA danışmanı, araştırmalarının süreceğini kaydetti. Raporda, buna karşın BM denetçilerinden saklandığı iddia edilen

önemli sayıda malzeme ve kitle imha silahları üretmek üzere araştırma yapmaya elverişli laboratuvarlar ile bir bilim adamının evinde bulunan biyolojik organizma izlerine rastlandığı belirtiliyordu. Yine ortada Irak'ın işgalini haklı kılacak kitle imha silahları yoktu. Üstelik Irak'ın işgalinden önce General Dayton komutasındaki 1400 kişilik BM silah müfettişler kitle imha silahlarını bulamamışlardır.

Anaakım ve şirketleşmiş medya, Irak'ın “kitle imha silahları”na haberlerinde değinmekten çekinmezken, ABD'nin ve İngiltere'nin bölge üzerine düzenledikleri operasyonlarda kullandıkları kitle imha silahları kapsamına giren seyreltilmiş uranyum içeren küme bombaları görmezden gelmişlerdir.

FAIR'deki araştırmacılar, kapsamlı Nexis medya veri tabanında 5 Mayıs 2003 tarihinde yaptıkları araştırmada, “ABC, CBS ya da NBC'nin akşam haber programlarında savaşın başlamasından itibaren, küme bombalarıyla ilgili hiçbir kapsamlı rapora rastlamamışlardır.

FAIR tarafından, 2003 yılının başından itibaren ABC'nin “World News Tonight”, CBS'in “Evening News” ya da NBC'nin “Nightly News” haber programlarında tek bir kere bile “seyreltilmiş uranyum” sözcüklerinin geçmediği keşfedilmiştir.

11 Eylül saldırılarının ardından Müslüman, Arap, Sih ya da Güney Asyalılara karşı işlenen nefret suçlarında büyük bir artış olmuştur. Nefret suçlarının artmasında Amerikan anaakım medyasının, saldırıların radikal Müslüman bir grup tarafından yapıldığı yolunda bir kanaat oluşturmaya çalışması etkili olmuştur. Müslüman ya da Arap gibi görünmek nefret suçlarının hedefi haline gelmek için yeterli hale gelmiştir. FBI'ın yaptığı araştırma sonucu 2000 yılı boyunca sadece 28 olan nefret suçlarının sayısı, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından kaydedilen suçlarla da 2001 yılında 481'e yükselmiştir.

11 Eylül saldırılarının hemen ardından yükselen savaş ateşi, medya üzerinde yönetim baskısı gibi, oto sansürü de beraberinde getirdi. Amerikan halkı ve Amerikan medyası özgürlüklerinin kısıtlanmasında tarihleri boyunca hiç bu kadar gönüllü olmamıştır. Haber ağlarının ekranlarındaki logoları süsleyen Amerikan bayrakları ile

gazeteciler, üzerlerinde gittikçe yükselen bir baskı hissettiler. Amerikan ordusu, Başkan George W. Bush ve Amerika'nın dış politikası bir tabu halini aldı ve gazeteciler daha az eleştirmeye başladılar.

Amerikan anaakım medyası, saldırıların radikal Müslüman bir grup tarafından yapıldığı yönünde yayınlar yaptı. Saldırıların hemen ertesi günün 12 Eylül 2001'de üç değişik Türk TV kanalında saldırıların faili hakkında yorum yapan üç Amerikalı gazeteci de "Henüz kesin bir bulgu yok ama bütün işaretler Ladin'i gösteriyor" ifadesini kullandılar. Benzeri ifadeler sadece Türk medyasında değil, Amerikan medyasında da yer aldı. İşte bu noktada Amerikan anaakım medyası tek bir noktaya kilitlendi: Kim yaptı? Amerikan medyası 11 Eylül saldırılarını ve Afganistan operasyonunu izleyen günlerde haberciliğin 5N+1K kuralındaki "N"lerden biri olan "Neden?"i kasıtlı olarak gizledi. Haberler, cevabı Usame Bin Ladin, El Kaide ve Taliban olan "Kim?" sorusu üzerine kurgulandı. Ne ABD'nin dış politikası ne de söz konusu saldırının niçin yapılmış olabileceği üzerinde düşünülmedi.

11 Eylül saldırılarından çıkar sağlayan bir grup daha vardı. Antidemokratik baskıcı rejimler, 11 Eylül saldırıları ardından oluşan terörle mücadele için özgürlüklerin kısıtlandırılması sürecini kendi işlerine geldiği gibi yorumladılar. Kendilerine muhalefet eden herkesi terörist ilan ettiler ve antidemokratik bir şekilde cezalandırdılar. Sansüre başvurdular, ülkelerinde yaşayan halkların habere ulaşma haklarını engellediler, basınını elini kolunu bağladılar. İnsan hakları sicili hiç de parlak olmayan bu devletler teröre karşı savaş ilan eden ve herkesi bu savaşta yanına çağıran Amerika'nın peşinden gittiler. Üstelik bu ülkeler, bir zamanlar insan hakları ve demokrasinin savunucusu ABD tarafından, antidemokratik oldukları gerekçesiyle eleştirilmekteydi. Bu ülkelerden biri de Çin'dir.

11 Eylül saldırılarını izleyen ve günümüze kadar uzanan süreçte yaşanan Irak'ın işgali, "üniformalı gazeteci" bir başka deyişle "yatalak gazeteci" kavramının da doğuşuna neden olmuştur. Vietnam savaşını basın yüzünden kaybettiklerini sık sık gündeme getiren Pentagon için "yatalak gazeteci"ler ellerinin altında, istedikleri görüntünün ya da bilginin aktarılmasını sağlayacak kişiler olmuşlardır. Bu Pentagon için muhteşem bir buluştu. 1991 yılındaki Körfez Savaşı sırasında olup bitenleri anlatan

tek şey, Irak üzerine bomba yağdıran uçakların kameralarından televizyonlara akan ve olup bitenleri bir bilgisayar oyunu gibi aktaran görüntülerdi. Embedded journalist kavramı Türk anaakım medyası tarafından çok hafif bir anlam içeren “iliştirilmiş gazeteci” biçiminde Türkçe’ye çevrilmiştir. Türk Dil Kurumu tarafından hala tam bir karşılığı bulunamayan ve Türkçe’de yaklaşık elli tane karşılığı olan “embedded journalist”, basit bir iliştirilmeden çok, askeri birliklere “gömülü”, hatta onlarla “in bed with” yani aynı yatakta olmayı ifade etmektedir.

Yatalak gazetecilerin ne tip öyküleri haberleştirecekleri önceden yapılan sözleşmede belirlenmiştir. Üstelik yatalak gazetecilerin birliklerinden ayrılmaları yasaklanmıştır. Haber kuruluşları böylece savaşı bağımsız, non-embedded (yatalak olmayan) ya da Pentagon’un adlandırdığı gibi “unilateral-tek taraflı” muhabirlerin haberleriyle izlemiştir. Fakat Irak üzerine savaşa doğan bu yeni tip “üniformalı” gazeteciliği kabul etmeyip bağımsız çalışanlar, ABD’nin askeri bakış açısına uygun haber yapmadıklarında sayısız tehlikelerle yüz yüze gelmişlerdir.

ABD’nin Irak’ta başlattığı savaş gazetecilerin güvenliği açısından çok tehlikeliydi. Pek çok uzman, bir düzineden fazla gazetecinin yaşamını kaybettiği Irak’ı, habercilerin hayatlarının en çok tehlike altında bulunduğu yer olarak tanımlamıştır. Amerikan medyası 2003 yılında savaşı hem yatalak hem de bağımsız gazetecileriyle izledi. Bir Amerikalı devlet yetkilisi işgali, tarihin en iyi yazılan çatışması olarak tanımlasa da, bu aynı zamanda on üçü düşmanca saldırılar sonucu olmak üzere, on dokuz gazetecinin yaşamını kaybettiği tarihin en öldürücü çatışması diye nitelendirilebilir. 2003 yılında tüm dünyada otuz altı gazeteci öldürüldü, bunların on üçü Irak’taki saldırılarda yaşamını kaybetti. Irak üzerine savaş sırasında tarafsız bir Iraklı gazeteci de yaşamını yitirdi.

Bush yönetimi, 11 Eylül saldırılarının ardından zaman kaybetmeden Afganistan’a operasyon ve bir süre sonra da 11 Eylül saldırıyla ilgisi bulunduğunu iddia ettiği Saddam’a yönelik olarak Irak üzerine savaş açtı. Ancak her iki süreçte de özgürlüklerin kalesi durumundaki Amerika’nın imajı kayba uğramıştır. İşte bundan dolayı Bush yönetimi ve Pentagon, PR şirketleri ile tıpkı 1991’deki Körfez Savaşı’nda olduğu gibi dezenformasyona, Pentagon’un tabiriyle “black propaganda-kara

propaganda"ya yönelik kontratlar imzalamıştır. Arap ve Müslümanların gönlünü yeniden kazanmak için televizyon, radyo kurup, dergi yayımlamıştır.

11 Eylül saldırıları modern tarihte yeni bir zaman diliminin açılmasına neden olmuştur. Sosyal sorumluluk ilkesine uygun olarak yorumladığımızda terörle savaş adına özgürlüklerin kısıtlandığı, basın denetim altına alınmaya çalışıldığı bu dönemle, ABD’de kitle iletişiminde liberal-özgürlükçü kuramdan, otoriter kurama geçildiğini gözlemlemekteyiz. Üstelik bu tespit, sadece ABD’yi değil, siyasal otoritenin basına müdahale ettiği tüm ülkelere yöneliktir.

17. yüzyılda ortaya çıkan ve günümüze kadar gelişimini sürdüren Liberal Medya Kuramı 1688’den sonra İngiltere ve ABD’den uyarlanmıştır. Basın özgürlüğünün modern anlamda ifadesi olan “objektif habercilik teorisi” de 19. yüzyılda ortaya çıkıp, ABD ve İngiltere’de 20. yüzyılın ilk çeyreği boyunca gazeteciliğe temel bir katkı sağlamıştır. Basın özgürlüğünü doğal bir hak olarak kabul eden liberal teorinin ana ilkelerini McQuail şöyle özetlemektedir²⁶⁷:

1. Yayıncılık sektörü üçüncü bir oluşum tarafından sansür edilmemelidir.
2. Hükümetlere, yöneticilere ya da siyasi partilere karşı yapılan düşünce, açıklama ve eleştiriler cezaya tabi tutulmamalıdır.
3. Herhangi bir haber veya konunun yayınlanması için medyaya baskı yapılmamalıdır.
4. Doğrular kadar yanlışlar da medyada yer alabilmeli ve böylece kişinin doğru ve yanlış karşılaştırmasına olanak verilmelidir.
5. Yayınlanacak materyalin toplanması kurallarla sınırlandırılmalıdır.
6. Uluslararası medya ile her türlü bilgi ve materyal alışverişinde kısıtlama getirilmemelidir. Yayın yapma ve dağıtım için ruhsat ya da önceden izin alma zorunluluğu olmaksızın, yayıncılık her ferde ve topluluğa açık olmalıdır.

²⁶⁷ Dr. Metin Işık, *Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*, Konya: Eğitim Kitabevi, Mart 2002, s.22.

Üstelik liberal kuramda iftira, müstehcenlik, hayasızlık ve savaş zamanlarında isyana teşvik yasaktır. Toplumun diğer ihtiyaçlarını karşılama ve hükümeti denetleme aracıdır²⁶⁸.

Araştırmamız boyunca ulaştığımız veriler, 11 Eylül saldırılarının medya sistemlerinde gerileme devrini başlattığına işaret etmektedir. Söz konusu gerileme, liberal-özgürlükçü kuramdan, otoriter kurama doğrudur. 16. ve 17. yüzyılda İngiltere’de gelişen, çıkış noktası hükümdarın, hükümetin ya da her ikisinin mutlak gücü felsefesi olan otoriter kuramda, medyanın ana hedefi devlete hizmet etmek, hükümet politikalarını desteklemek ve ilerletmektir. Medya denetimi ise yine hükümet tarafından sansürleyerek yapılmaktadır. 11 Eylül saldırıları ardından Amerikan basınında yaşananlarla örtüşecek şekilde, otoriter medya kuramında, medya hükümete ait olmamasına rağmen devlet politikasını yürütme aracıdır²⁶⁹.

11 Eylül saldırılarından günümüze kadar uzanan süreçte Amerikan medyası, Bush yönetiminin politikalarını yürütme aracı olmuş, karşı görüş belirttiği zaman sansürlenmiş, gazeteciler saldırıya uğramış, hatta liberal kuramın ilkelerine aykırı olacak şekilde diğer uluslararası medya ile bilgi ve materyal alışverişine El Cezire örneğinde olduğu gibi engel olunmuştur. Liberal kuramın ayaklar altına alındığı bu süreçte, fikirler teoride ve pratikte ruhunu teslim etmiştir. Liberal kuramdan uzaklaşmaya başlayan Amerikan medyası, otoriter kurama doğru gerilemeye başlamıştır.

Mc Quail, Otoriter Medya Kuramı’nın ilkelerini şöyle sıralar²⁷⁰:

1. Medya daima siyasal otoriteye bağlı ve ona yardım edici bir işlev görmelidir.
2. Medya, kanunları veya kurulu düzeni bozucu, siyasi otoriteyi zayıf düşürücü yayınlar yapmamalıdır.
3. Medya, egemen moral-ahlaki ve siyasi değerlere saldırmamalıdır.

²⁶⁸ Işık, s.9.

²⁶⁹ Işık, s.9-14.

²⁷⁰ Işık, s.14-15.

4. Bu ilkeler dahilinde medya yayın öncesi denetime tabi tutularak sansür edilebilir.
5. Otoriteyi hedef alan kabul edilemez nitelikteki saldırılar, resmi politika ve ahlaki değerlere sataşmalar suç sayılır.

Yukarıda sıraladığımız otoriter medya kuramı ilkelerine dikkatle bakılınca 11 Eylül saldırıları ardından Bush yönetiminin medyaya müdahalelerinin, bir zamanlar basın özgürlüğünün kalesi durumundaki ABD’de 11 Eylül Saldırıları’ndan önce egemen olan liberal-özgürlükçü medya kuramı ile taban tabana zıt olduğu dikkat çekmektedir. 11 Eylül saldırısının ardından Afganistan’a ve oradan da Irak’a üzerine yönelen müdahalelerle ilerleyen süreçte, otoriter medya kuramının bu beş özelliğinin de gerçekleştiğini destekleyecek nitelikte çok sayıda olay yaşanmıştır.

Bush yönetiminin Irak’tan ABD’ye getirilen asker cenazeleriyle ilgili haber yapılmasını yasaklaması otoriter medya kuramında görülen sansüre çok uygundur. Başkan George Bush yönetimi Irak’tan ABD’ye getirilen asker cenazeleriyle ilgili haber yapılmasını yasakladığı ilk kez Washington Post gazetesinde cesaretle duyuruldu. Haberde “Kayıplarla ilgili haberlere sansür uygulanması, Beyaz Saray’ın Irak kabusunu “iyi habere” dönüştürme girişimlerinin bir parçası” denildi. Vietnam Savaşı’ndan bu yana başkanları, üslerine bayrağa sarılı tabutlarda geri dönen ABD askerlerinin görüntülerinin yayımlanmasının, halkın askeri etkinliklere yönelik desteğini azaltacağından korkmaktadırlar. Bush yönetimi bu soruna çok basit bir çözüm getirmiştir. O da, üslerine ölü olarak dönen askerlerin fotoğraflarının ve haberlerinin gazetelerde televizyonlarda yer almasını yasaklamaktır. Gazete, Irak’ta savaşan askerleri hor gören, ölümler karşısında son derece kayıtsız davranan Bush’un hiçbir askerin cenaze törenine katılmadığını yazmıştır²⁷¹.

²⁷¹ Washington Post, 26 Ekim 2003, s.1.

11 Eylül saldırıları ile başlayan bu yeni periyot, uluslararası siyasal retorik açısından da farklılar göstermektedir. Ramonet'ye göre 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışıyla başlayan, 25 Aralık 1991'de Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkmasıyla devam eden ve 11 Eylül saldırıları ile sonlanan sürecin üç karakteristik özelliği vardı²⁷²:

1. Hukuk devleti ve insan haklarının yüceltilmesi,
2. Liberal küreselleşmenin büyümesi,
3. Bir yönetim sistemi olarak demokrasinin göklere çıkarılması.

Bu kutsal üçlü sadece iç değil, dış politika için de geçerliydi. Barbarizmin bütün güçlerine karşı tüm dünyada desteklendi. Binlerce masum insanın ölümüne neden olan 11 Eylül saldırılarıyla sona eren bu sürecin ardından başlayan yeni periyotta, “teröre karşı savaş” adlı altında bütün hakları çiğnemek serbestmiş gibi göründü. Dahası, Bush yönetimi demokrasiye karşı olumsuz tavırlarından dolayı kabul edilemez nitelikteki liderler Pakistan'ın General Pervez Müşerref'i ve Özbek İslami diktatör Kerimov ile ittifak yaptı.

11 Eylül saldırılarının hemen ardından 12 Eylül'de Adalet Bakanı John Ashcroft bir anti-terörist yasanın kongre tarafından onaylanmasını sağladı. Bu yasa sayesinde şüpheli görülen herkes tutuklanabilecekti. Üstelik FBI (Federal Bureau of Investigation) bu yasa sayesinde yurttaşların ifade ve bireysel özgürlüklerini kontrol altında tutabilecekti.

Yasa onaylanır onaylanmaz, 1200 kişiden az olmayacak şekilde yabancı gizli bir şekilde Patriotic Act'a dayanarak tutuklandı ve hapse atıldı. Üstelik yargılanmadan ve avukatları tarafından savunulma hakkından mahrum bırakılarak. 5000'den fazla turist vizesine sahip 16 ile 45 yaş arası Ortadoğu kökenli erkeğin ise sorguya çekileceği açıklandı. Ortadoğu kökenlilere yönelik eylemler bununla da kalmadı. Amerika'da

²⁷² Ignacio Ramonet, “Farewell liberties?”, International PEN-Writers in Prison Committee Report, “Anti-terrorism, writers, and freedom of expression”, London: November 2003, p. 45-46.

mahkemeler mükemmel bir şekilde yeterli olduğu halde, 13 Kasım'da Bush, terörist olmakla suçlananların yargılanması için askeri mahkemeler kurulmasına karar verdi²⁷³.

Bir zamanlar özgürlüklerin simgesi olan ABD'de, hem ülkedeki yabancıları hem de medyayı hedef alan otoriter uygulamaların yapılması Amerikan vatandaşlarının Beyaz Saray ve Pentagon'dan gelen dezenformasyonu dinleyerek bilgi sahibi olmalarına neden oldu. Amerikalı yazar Chalmers Johnson 11 Eylül saldırılarının Amerika'nın dış politikasına yönelik olduğunun altını çizerek, konuyla ilgili görüşlerini şöyle dile getiriyor²⁷⁴: "11 Eylül'den sonra bu ülkeye saldırı düzenleyenlerin amaçlarının ne olduğunu bilmek bile tabu haline aldı. Hükümetimizin yalanlarından dolayı halkımız bu saldırıların ardında bulunanlardan birinin de Saddam Hüseyin olduğunu sanıyor. Tabii ki onun olmadığını biliyoruz. Üstelik buna dair bir kanıt hala bulunamadı. Vatandaşlarımız Beyaz Saray ve Pentagon'dan gelen dezenformasyonu dinleyerek bilgi sahibi olmaktadır. Bununla birlikte, 11 Eylül Amerika'nın değerlerine, Amerika'nın demokrasisine ya da zenginliğine karşı yapılmış bir saldırı değildi. Bu Amerika'nın dış politikasına yapılmış bir saldırıydı".

Afganistan operasyonuna baktığımızda pek çok Portekiz medya kuruluşunun, Londra ve Washington yönetimlerinin sloganı "teröre karşı savaş"ı benimsedikleri gözlemledik. Fakat İspanya'da El Mundo bu durumu "tiksindirici", The Guardian ise "Afganistan'a karşı silahlı bir saldırı" olarak nitelendirdi. Ama genelde pek çok medya kuruluşu diplomatik girişimlere kayıtsız kaldı²⁷⁵.

İçinde bulunulan bu yeni süreçte Amerikan ana akım medyası tarafından sağlanan haberlere dayanarak Amerikan vatandaşlarının içinde yaşadıkları dünyayı doğru, daha da önemlisi, adaletli algılamaları mümkün görünmemektedir. Medyanın en etkili silahı sessizliktir.

Amerikan Politikası'nın Birinci Watergate Yasası şunu söyler: "Ne kadar paranoid ya da komplo kafalı olursan ol, hükümetin gerçekten yaptıkları senin hayal

²⁷³ Ramonet, p. 47.

²⁷⁴ Michael Albert, sysop@ZMAG.ORG. "Chalmers Johnson Interview with Znet", Nurdan Akiner'e kişisel e-posta, nurdanakiner@mersin.edu.tr. (1 Nisan 2004), s.3.

²⁷⁵ Pedro Caldeira Rodrigues, "Portekiz Medyası ve Teröre Karşı Savaş", *Çağdaş*, Ocak 2004, s.6.

edebileceğinden daha kötüdür. Amerikan Politikası'nın İkinci Watergate Yasası ise şöyle der: “Resmen inkar edilinceye kadar hiçbir şeye inanma”.

Komplo araştırmacısı ve yazar Jonathan Vankin, Amerikan gazetecilerinin komplo teorilerine yaklaşımını şöyle gözlemlemiřtir²⁷⁶:

“Gazeteciler kendilerini kuşkucu bir kesim olarak görmekten hoşlanırlar. Bu, kişinin kendisini yanlış görmesidir. Amerikalı gazetecilerin büyük çoğunluğu hükümet yetkilileriyle, teknik uzmanlarla ve diğer resmi kaynaklarla yaptıkları görüşmelerde onlara kolayca inanırlar. Çok övündükleri kuşkuculuklarının fazla tanımadıkları düşüncelere saklarlar. Komplo teorileri en kuşkucu tavırla ele alınır.

Komplo teorilerine kuşkucu bir tavırla yaklaşmalıdır. Ama adilce davranılmıyor. Kuşkuculuk resmi olan ve resmi olmayan haber ve bilgilere eşit olarak uygulanmalıdır. Amerikan komplo teorilerini açıklayabilmek için bu dengesizliği düzeltmek zorundayım. Kendimi komplo teorilerine açtım ve resmi hikayelere tam bir kuşkuculukla yaklaştım”.

Başkan Bush 2004 yılının Mayıs ayında önce CBS’te ardından Washington Post gazetesinde yayınlanan Abu Ghraib hapishanesindeki işkence fotoğraflarının ardından ilk konuşmasını da Arapça yayın yapan Al-Hurra’ya yaptı. “Irak halkı şunu anlamalı ki, olayların geçtiği hapishanede Amerikan güvenlik güçlerinin sergiledikleri davranışlar bilinen Amerika’yı yansıtmıyor. Demokrasideki her şey mükemmel değil bazen yanlışlıklar yapılabiliyor” diye konuşan Başkan Bush, konuşmasında özür dilemedi.

Konuyla ilgili açıklamasında 20’den fazla “sorry-özür dilerim” kelimesi kullanan Beyaz Saray Sözcüsü Scott McClellan da Başkan Bush’un önce Al Hurra’ya konuşmasını “Bu Başkan’ın Arap uluslarına direkt seslenmesi için, görüntülerin utanç verici ve kabul edilemez nitelikte olduğunu dile getirmesi için bir fırsattır” dedi. İkinci röportajını ise Dubai merkezli Al Arabiya televizyonuna verdi. El Cezire’yi tercih etmedi.

²⁷⁶ Jonathan Vankin, *Conspiracies, Cover-ups and Crimes: Political Manipulation and Mind Control in America*, New York: Paragon House, 1991, s. 120.

Daha önce Guantanamo Körfezi'ndeki üste görevli olan Geoffrey Miller da, "Ulusumuz ve ordumuz adına küçük bir grup askerin yasal olmayan ya da onaylanamayacak davranışlarda bulunmasından dolayı özür dilemek istiyorum" dedi. Yorumlarını Irak'ın batısında bulunan Abu Ghraib hapishanesinde bir gezinti yapmalarına izin verdiği gazetecilere yaptı. Abu Ghraib skandalının Bush'u utandırdığını söyledi. Miller'dan önce olayların meydana geldiği hapishanenin idaresinden sorumlu olan, skandal ortaya çıkınca görevden alınan eski Amerikalı Tuğgeneral Janis Karpinski ise, kendisinin tutuklulara aşağılayıcı muamele yapıldığından haberi olmadığını, CBS'te yayınlanan fotoğrafları gördüğünde ise şok olduğunu söylemişti. Saddam Hüseyin döneminde de kötü bir şöhreti olan Abu Ghraib Hapishanesi'nde, işgal kuvvetlerine saldırı düzenlemekle görevli yaklaşık 4400 tutuklu bulunmaktadır. Bunların bir kısmı işkence fotoğraflarının ortaya çıkışını izleyen günlerde salıverilmiştir.

Bazı hukukçular ve politikacılar CBS fotoğraflarının buzdağının görünen kısmı olduğunu belirttiler. Ardından ABD ordusundan açıklama geldi ABD ordusunun Irak ve Afganistan'daki hapishanelerinde şimdiye kadar 20'den fazla tutuklu ölmüştü. Bunlardan ikisi ise Amerikalılar tarafından öldürülmüştü. Cinayetin birinin soruşturması tamamlandı. Tutuklulardan biri kendisine taş fırlatınca, Amerikan askeri tutukluyu silahla vurarak ölümüne neden olmuştu. Amerikalı askere ceza verilmemiş sadece görevden alınmıştır²⁷⁷.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı George W. Bush fotoğrafların "tiksindirici" olduğunu söylemiş, İngiltere Başbakanı Tony Blair de olay karşısında "dehşete düştüğünü" belirtmişti. Fotoğrafların, 2003 yılının Kasım ve Aralık aylarında çekildiği sanılmaktaydı. Abu Ghraib Hapishanesi'nde olup bitenler ilk kez CBS, ardından Washington Post tarafından 2004 yılının Mayıs ayında duyuruldu. Ancak hapishanede yaşananlar yeni değildi. Araştırmamız gösterdi ki, Abu Ghraib Hapishanesi'nde neler olup bittiğini öğrenip, görüntülemek isteyen gazeteci bunun bedelini hala üzerinden sır perdesi kalkmayan şüpheli bir ölümle ödemiştir.

²⁷⁷ Guardian, <http://www.guardian.co.uk/Iraq/Story/0,2763,1209912,00.html>, (5 Mayıs 2004), par. 3.

2003 yılında Ağustos'un 17'sinde Reuters kameramanı Mazen Dana, Bağdat'taki Ebu Graib hapishanesinin dışındaki bir Amerikan tank konvoyunu çekerken vurularak öldürüldü. Tecrübeli bir Reuters kameramanı olan Dana, CPJ Uluslararası Basın Özgürlüğü Ödülü sahibiydi. Dana, Amerikan birliklerinden bu alanda çekim yapabilmek için izin almıştı ve görgü tanıklarına göre vurulduğunda etrafta hiçbir çatışma yoktu.

22 Eylül'de "U.S. Central Command (Centcom) – Amerikan Emir Komuta Merkezi"nin sözcüsü CPJ'e gazetecinin ölümünü çok "üzücü" bulduklarını ve askerlerin "savaş kurallarına uygun" hareket ettiğini söyledi. Halka başka hiçbir açıklamada bulunulmadı. Gözlemciler bir kameranın, Dana'nın vurulduğu 50 metre mesafeden kolaylıkla görülebilir olduğuna dikkat çektiler. Bir asker çok uzaklardan bakıldığında bir kamerayı algılamayabilirdi ama 50 metre çok yakındı. Ekim ayında CPJ, Amerikan Savunma Bakanlığı'na Mazen Dana'nın ölümünü araştırılması ve bunu izleyen gizli askeri tahkikatı hakkında bilgilendirilmek amacıyla bir FOIA (Freedom of Information Act-Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası) dosyası gönderdi. Centcom Kasım ayında bir açıklama yaparak, Dana'nın ölümüne ilişkin gizli raporun düzeltilmiş bir kopyasının CPJ'e 2004 yılında gönderileceğini söyledi. Ancak çalışmamızın tamamlandığı ana kadar CPJ'e herhangi rapor ulaştırılmadı. Mazen Dana'nın ve bölgede görev yapan diğer gazetecilerin başına gelenler göstermektedir ki, 11 Eylül saldırısını izleyen ve günümüze kadar uzanan süreçte basın üzerindeki baskılar, bilgiye ulaşmanın bedelini gazetecilere ağır ödetmiştir.

11 Eylül saldırıları, Afganistan Operasyonu ve Irak üzerine savaşı izleyen süreçte global şirketleşmiş medya tarafından verilen haberlerin, Noam Chomsky ve Edward S. Herman tarafından oluşturulan propaganda modelinin medyanın haber eleme filtrelerinden geçirilerek okurlara ya da izleyicileri sunulduğu dikkat çekti. Bu filtreler beş ana başlık altında şöyle özetlenir²⁷⁸:

²⁷⁸ Chomsky (Haz.), s. 36.

1. Egemen medya şirketlerinin büyüklüğü, yoğunlaşmış mülkiyet, kar amaçlı oluşu ve sahiplerinin serveti,
2. Reklamcılığın medyanın en önemli gelir kaynağı olması,
3. Medyanın iki temel kaynak ve iktidar odağı olan hükümet ile iş çevrelerinden ve bunların mali destek sağlayıp onayladığı “uzmanlar”dan sağladığı bilgileri temel alması,
4. Medyayı hizaya sokmak amacıyla kullanılan bir yöntem olan “medyaya yönelik tepki üretimi”,
5. Ulusal bir din ve bir denetleme mekanizması olan “anti-komünizm”.

Bu öğeler birbirleriyle etkileşim halindedirler ve birbirlerini güçlendirirler. Henüz işlenmemiş haber malzemeleri, sonunda basılmaya uygun, damıtılmış kısım elde edilinceye dek art arda filtrelerden geçmek zorundadır. Bu filtreler söylemin ve yorumun ilkelerini belirler. Neyin öncelikle haber olabileceğini tanımlar ve propaganda kampanyalarına dönüşen sürecin temelini ve işleyişini açıklar.

11 Eylül saldırılarını izleyen ve günümüze kadar uzanan süreçte Amerikan medyasının ilettiği haberler ve yorumlar analiz edildiğinde, ABD'nin Irak üzerine savaş açmasının nedenleri teröre karşı mücadele ve Irak'ı kitle imha silahlarını elinde bulunduran diktatör Saddam'dan kurtarıp demokrasiye kavuşturma çabası gibi gözükse de temel amaç bu değildi.

ABD'nin Irak'a yönelik operasyonunun ana gayesi, dünyanın petrol ve doğal gaz rezervlerinin büyük bölümünü bünyesinde toplayan bölgedeki hakimiyetini kontrolündeki biriyle sürdürmektir. Irak, dünya petrolünün yaklaşık %11'nin kendi topraklarında bulunması nedeniyle Suudi Arabistan'dan sonra ikinci büyük tespit edilmiş petrol rezervlerine sahiptir. Ortadoğu petrolünün ise %16'sına ve gaz rezervlerinin %7'sine sahiptir

Irak üzerine savaş öncesi, kritik iki ay boyunca Amerikan medyası, savaşı önlemeye yönelik siyasi girişimleri görmezden gelip, askeri bir saldırının

kaçınılmazlığını vurguladı. Analiz yerine genelleme, bilgi yerine görmezden gelme, araştırmacı gazetecilikteki krizler, medyanın sosyal sorumluluk ilkesine uygun habercilik yapmasını engelledi. Bush yönetimi tarafından yapılan her açıklama, kendilerine ulaşan her bilgi sorgulanmadan doğru kabul edildi. 11 Eylül saldırı ile ilgili veriler, haberlerin ögelerinden “neden”e yanıt vermeyecek şekilde kurgulandı. En baskın öge, cevabı “Usame Bin Ladin, El Kaide ve Saddam Hüseyin” olan “kim” sorusu oldu. Muhabirler konunun özgürlüğünü kavrayamadılar. Milliyetçilik rüzgarına kapıldılar.

Böylece “haber tüketicisi”, kişisel refleksini ve analiz şeklini oluşturamadı. En büyük eksiklik, analizdi. Amerikan toplumu, kendine medya tarafından ne sunulursa kabul eder hale geldi ve bu kabulleniş, Arap, Müslüman ve Arap veya Müslüman gibi değerlendirilen, aslında ne Arap ne de Müslüman olan kişilere karşı işlenen önyargılı nefret suçlarının patlamasına neden oldu. 11 Eylül saldırılarının radikal İslamcı terörist grup tarafından yapıldığına medya tarafından inandırılan ortalama vatandaş, İslamiyet’i kendilerine çağrıştıran ne varsa hedef aldı. Kafasına türban takmış bir Sih de çok tanrılı inanca sahip bir Hindu da Müslüman gibi değerlendirilip saldırıların hedefi oldu. Amerikan medyası, 11 Eylül saldırıları gibi böylesine büyük bir vahşeti gerçekleştirenlerin sadece İslam değil dünyada var olan hiçbir din tarafından affedilmeyeceğini, onaylanacak bir hareket olmadığını dile getirmedi, misinformation yaptı. Kendi halkına karşı da sorumluluğunu yerine getirmedi. Üniversite mezunu eğitilmiş Amerikan vatandaşlarının bile hala her Müslüman’ın Arap olduğunu düşünmesi, tamamen Amerikan medyasının sosyal sorumluluk ilkesinden yoksun bir şekilde yaptığı yayınlardan kaynaklanmaktadır.

11 Eylül saldırıları ve bunu izleyen süreçte karşımıza çıkan Afganistan Operasyonu ile Irak’ın işgali, medya için sınav niteliği taşımıştır. Dünya var olduğu sürece, bu tip sınavlar medya için kaçınılmazdır. Medya, tüm süreçlerden çıkarılacak dersler doğrultusunda, karşısına çıkacak başka örneklerde, şiddeti bağlamından koparmamaya dikkat etmeli, nedenlerini dikkate almadan yalnızca şiddetin irrasyonel boyutuna odaklanmamalıdır. Taraflardan birini “iyi”, diğerini ise şeytan olarak nitelendirmekten kaçınılmalıdır.

Bu süreçte El Cezire'nin habercilik mi yoksa propaganda mı yaptığı konusunda yoğun tartışmalar oldu. Ama kanalın popüler olmadan önceki yayınları göz önünde bulundurulmadan yapılan bu çıkarım haksızdı. Doğuyu Batıdan dinlemek ne de olsa uluslararası arenada haber tüketicisinin farkında olmadan içselleştirdiği geleneksel bir kuraldı. El Cezire bu kuralı yıkmakla kalmadı, sosyal sorumluluk kuramının temel önermelerine uygun bir şekilde çoğulcu bir anlayışla hareket etti ve değişik görüşlere yer vererek cevap hakkı tanıdı. Karşıt görüşlere yer vermeyi ihmal etmedi. Bu bağlamda sorumluluk ve özgürlüğü aynı potada eritmeyi başardı. Bin Ladin'in ve adamlarının açıklamalarına ek olarak Amerikan yetkililerinin de brifinglerini Arapça'ya çevirerek yayınladı. Hala El Cezire muhabirleri günde en az altı saatlerini Washington'dan Arap dünyasına yayın yaparak harcamaktadırlar. El Cezire, Batı dünyası ile Arap dünyası arasında resim olmayan bir çift taraflı iletişim kanalı haline gelmiştir. Araplar El Cezire'yi bilgi almak için, yabancı kanallar da kaynak ve haber elde etmek için izlediler; izlemeye de devam ediyorlar. Bu bağlamda El Cezire, sadece Amerikan değil, tüm egemen medya kuruluşları için örnek olmalıdır.

Bariş kavramıyla ateşkesleri ve sonuçsuz görüşmeleri, birbirine karıştırmamalı, şiddeti kaçınılmazmış gibi göstermemeli, başka alternatif çözüm yollarının da varolduğunu bildirmelidir. Amerikan medyasının 11 Eylül saldırıları ardından yaptığı en büyük yanlışlardan biri buydu. Savaş tek çözüm yolu gösterilmiş, medyada savaş çılgınlıkları atılmıştır.

Bir çatışmanın, anlaşmazlığın, sorunun birden çok tarafı olabilir. Medya söz konusu çalışmayı iki kutba indirgememeli, dualizmden yani ikicilikten kaçınılmalıdır. Sorunları pek çok farklı yönüyle ele almalı, bireysel şiddet olaylarına saplanıp kalmamalı, yoksulluk, iktidarların boş vermişliği, asker ve polis baskısı gibi yapısal nedenleri de dikkate almalı.

Şiddetin ya da terörün coğrafyasına odaklanıp, terörü ya da şiddeti etkileyen diğer güçler ile faktörleri atlamaktan kaçınılmalıdır. Şiddetin ya da terörün coğrafyasına odaklanmak bir süre sonra o bölge halklarının yaşadığı kayıpların görmezden gelinmesine neden olmaktadır. Medyanın vizöründen bakıldığında bölge halkları da kendi politikalarını üretenler ve şiddeti kendi coğrafyalarına mahkum edenler gibi

“düşman” olarak nitelendirilmektedir. Medyanın olayların turmanış nedenlerini, sorumlularını açıklamakta yetersiz kalmamalı, o coğrafi bölgenin insanların “düşman” olarak nitelendirilmesine engel olmalıdır.

Tüm bunları yaparken medya, çatışmanın taraflarının amaçlarını mutlaka bütün yönleriyle açıklığa kavuşturmayı ihmal etmemelidir. Barış ve uzlaşmadan yana, liberal kuramdaki özgürlüklerin kötüye kullanımını engeller nitelikte, dengeleyici bir unsur olarak sosyal sorumluluk ilkesi ışığında haber üretmelidir.

Gazetecileri tarafsız ve değer yargılarından soyutlanmış bir gözlemci olarak tanımlamak doğru olmayacaktır. Kanımızca önemli olan nokta haberlerdeki taraflılığın adil ve insafli olup olmadığı ve konu ilgili olarak toplumdaki farklı görüşlere ne ölçüde yer verilebildiğidir. Bu durum, taraflılığın derecesini belirlemektedir. Amerikan medyası taraflıydı ama bu adaletli ve insafli bir taraflılık olsaydı, yaratılan stereotiplerle, ülkedeki milliyetçilik kışkırtılmayabilirdi.

Sonuç olarak 11 Eylül saldırılarından günümüze kadar uzanan süreç, diktatörlüklerdeki şiddetle, demokrasilerdeki propagandanın aynı anlama geldiğini göstermektedir. Üstelik “öteki”lerden derin bir çığlık yükselmektedir: “We are not enemy- Düşman değiliz”.

EKLER

EK 1. CFLCC (Coalition Forces Land Component Command Ground Rules Agreement)* Orijinal Metin- Yatalak Gazeteciler İçin Önemli Bölümler

1. All interviews will be on the record. Security at the interview source is the policy.
2. At U.S. tactical or field locations and encampments, a Public Affairs escort will be required because of security, safety, and mission requirements. When escorted, media must remain with military escorts until released and will follow instructions regarding their activities.
3. Media will not carry personal weapons.
4. Under no circumstances will media take photographs or video and detainee facilities. No interviews with detainees will be granted.
5. Media will not photograph Special Operations Forces personnel or their equipment.
6. Media will stay in areas as directed by CFLCC Public Affairs staff.
7. Casualty photographs showing a recognizable face, name tag, or other identifying feature or item will not be used. Names of casualties whose next of kin have not been notified can be verified through PAO.
8. **The following categories of information are not releasable since their publication or broadcast could jeopardize operations and endanger lives:**
 - a. For U.S. or coalition units, specific numerical information on troop strength, equipment, critical supplies (e.g. artillery, tanks, landing craft, radars, trucks, water, etc.).
 - b. Names of military installations or specific geographic locations of military units in the USCENTCOM area of responsibility, unless specifically released by the Department of Defense.
 - c. Information regarding future operations, current operations, or strikes including postponed or cancelled operations.
 - d. Information regarding security precautions at military installations or encampments.
 - e. Photography that shows level of security at military installations or encampments, especially aerial and satellite photography that reveals the name or specific location of military units or installations.
 - f. Information on intelligence collection activities including targets, methods, and results/
 - g. Information on special operations units U.S. or Coalition, unless otherwise directed by CFLCC PAO staff.
 - h. Information on coalition forces, unless specifically cleared by the CFLCC PAO.
 - i. Information on effectiveness of enemy electronic warfare.
 - j. Information on effectiveness of enemy camouflage and cover.
 - k. Additional guidelines the CFLCC PAO determines necessary to protect tactical security.

* CPJ, www.cpj.org, (27 Temmuz 2003).

Registration

a. I am not aware of any existing physical or health conditions which would adversely affect my covering strenuous combat activities. _____ (Initial)

b. "I (insert name) _____, am (insert job description) _____ and employee of _____ (insert news organization), have read the aforementioned media ground rules and agree, with my signature, to abide by them. I also understand that violation of these ground rules is cause for the revocation of my media accreditation with CFLCC.

Signature Date

Printed Name, affiliate, address & phone number

Witness Signature Date

Witness Printed Name, Rank & Organization

EK 2. Hold Harmless Agreement*

Hold Harmless/Release From Liability Statement

1. I recognize that covering combat and other military operations carries with it certain inherent risks to life, limb and equipment.
2. I recognize that the U.S. military, in pursuing the successful accomplishment of its mission, cannot guarantee my personal safety or the safety of my equipment.
3. I hereby release the U.S. Government and the U.S. military of any liability from and hold them harmless for any injuries I may suffer, or any equipment that may be damaged as a result of my covering combat or any other military operations.
4. I understand that my agreement to this statement is a condition of being credentialed to cover U.S. military operations and receiving assistance for that coverage.

Signature Date

Printed Name, affiliate, address & phone number

Witness Signature Date

Witness Printed Name, Rank & Organization

NEXT OF KIN (EMERGENCY CONTACT DATA)

NAME (RELATIONSHIP)

ADDRESS PHONE NUMBER

CREDENTIALS

BLOOD TYPE

* CPJ, www.cpj.org, (27 Temmuz 2003).

EK 3. Yatalak Gazetecilerin Kara Kuvvetleri Anlaşması-Türkçe Metin*

1. Tüm servis üyeleriyle yapılan röportajlar kayıtlarda bulunmalıdır. Kaynağın güvenli olması esastır. Pilot ve hava kuvvetleri mürettebatı röportajları görev bitiminde yapılır; ancak bilginin aktarılması kara kuvvetleri medya yasalarına uymalıdır.
2. Yazılı veya görsel olarak yayınlanan hikayelerde yerel kara kuvvetleri yasalarına göre yayın tarihi belirtilmelidir. Yerel kara kuvvetleri yasaları Central Command'la (CENTCOM) emir kanalları vasıtasıyla koordine edilecektir.
3. Birleşik Devletler askeri güçleriyle embedded olan medya mensupları kişisel silah taşıyamaz.
4. Koalisyon güçleriyle embedded medya mensupları alkollü içecek ve pornografik materyaller edinemez ve tüketemez.
5. Işık disiplini kısıtlamalarına uyulacaktır. Flaş ve televizyon ışığı dahil olmak üzere görünür ışık kaynakları, flaşlı kameralar, geceleri askeri güçlerle beraberken, yetkili komutanlar tarafından onaylanmadığı sürece kullanılmayacaktır.
6. İşlevsel güvenliği koruyabilmek amacıyla ambargolar zorla kabul ettirilebilir. Ambargolar sadece bu işlevsel güvenlik için kullanılacaktır ve ambargo olağan güvenlik durumu geçer geçmez kaldırılacaktır.
7. Aşağıdaki kategorilere ait bilgiler aktarılabilir;
8. Yakınlardaki dost askeri güçler,
9. Yakınlardaki, serviste görevli, dost yaralılar. Embedded medya mensupları, Operational Security (OPSEC) sınırları dahilinde, şahit oldukları zayıatlı birimleri doğrulayabilirler.
10. Düşman olduğu belirlenen güçler durdurulacak veya yakalanacaktır.
11. Harekate katılan dost gücü asker sayısı yaklaşık ifadeler kullanılarak bildirilmelidir. Belirli bir askeri güç veya birimin adı, ancak güvenliğin korunmasında bir tehlike teşkil etmedikçe açıklanabilir.
12. Saldırı tehdidi, ilk askeri hedeflerin enformasyon birimlerine ve yerleşkelerinedir.
13. Hava hareketinin kaynağının genel açıklaması, kara kurallarında olduğu gibidir.
14. Daha önceki olağan askeri görev ve hareketlerin tarihi, yeri, zamanı veya sonuçları, ancak genel açıklama yapıldığı takdirde aktarılabilir.
15. Ordu donatım malzemeleri genel açıklama yapıldığında tüketilebilir.
16. CENTCOM'un operasyon alanındaki hava çarpışmalarının, keşif uçuşlarının veya sortilerin sayısı,
17. Katılan askeri güçlerin çeşidi (örneğin; hava savunma, piyade, silahlı, denizci),
18. Müttefik güçlerin komutanın onayından sonra bu güçlerin katıldığı operasyon çeşitleri (gemi, uçak, kara birimleri vs.,
19. Operasyonların kod adları,

* Cüneyt Özdemir, *Onlarlaydım ama onlardan değildim*, İstanbul: Doğan Kitap, 2003, ss. 266-269.

20. Birleşik Devletler askeri birimlerinin isimleri ve anayurtları,
21. Servis görevlilerinin rızası alınarak adları ve anayurtları.
22. Aşağıdaki kategorilere ait olan bilgilerin yazılı veya görsel olarak yayınlanması yaşam tehlikesi taşıdığından aktarılamaz.
23. Corp/MEF seviyesi altındaki bölüklerin birimlerle kesin sayısı,
24. Hava Seferleri Kanat Seviyesi'nde veya altındaki uçakların birimlerle kesin sayısı,
25. Diğer ekipman veya kritik kaynakların (top, tanklar, iniş yapan uçaklar, radarlar, kamyonlar, su vs.) kesin sayısı,
26. Nakliyeciler Savaş Grup Seviyesi'nin altındaki kesin gemi sayısı,
27. CENTCOM komutanı veya savunma birimlerinde özellikle açıklama yapılmadığı takdirde, CENTCOM'un sorumluluğundaki alanda bulunan askeri birimlerin kesin coğrafi konumları ve askeri üslerin adları,
28. Gelecekte yapılacak operasyonlara hitaben bilgi,
29. Askeri üsse ve kamplardaki güç koruma ölçümlerine hitaben bilgi (görüntür olanlar hariç),
30. Askeri üs veya kamplardaki güvenlik seviyesini gösteren fotoğraflar,
31. Antlaşmanın kuralları,
32. Taktik, teknik ve prosedürleri içeren istihbarat toplanmasıyla ilgili bilgi.
33. En iyi şekilde etkilemek için düşmanlar başlangıçta ekstra tedbirle haber yapılmalıdır. Yatalak gazeteciler tarafından havaalanlarında, karada veya gemide canlı yayın, ilk çarpışma ekibi sağlam olarak geri dönene dek veya birim komutanı tarafından onaylanmadan yapılmayacaktır.
34. Operasyon sırasında dost gücü hareketleri, taktiksel yayılma ve geri çekilmelerde güvenliği tehdit edecek veya yaşam tehlikesi taşıyan kesin bilgiler. Devam etmekte olan antlaşmalar bir komutan beyan etmediği takdirde yayınlanmayacaktır.
35. Özel operasyon birimleri hakkında bilgi, metodoloji, hava hareketleri, saldırı açıları ve hızları, donanmaya ait taktiksel veya kaçak manevralar vs gibi özgün operasyonlar. "Düşük" veya "hızlı" gibi genel terimler kullanılabilir.
36. Düşmanın elektronik savaş etkisi konusunda bilgi,
37. İptal edilen veya ertelenen operasyonlar konusunda bilgi,
38. Arama, kurtarma veya bulma aşamasında olan düşen veya kaybolan uçak veya kaybolan gemiyle ilgili bilgi,
39. Düşmanın, kamuflaj, aldatma veya saklama konusundaki etkisiyle ilgili bilgi. Hedef, doğrudan ya da dolaylı ateş, istihbarat toplama, veya güvenlik ölçümleri.
40. Savaş tutuklusu olmuş veya esir alınmış düşmanın yüzünü gösteren, adını veya belirleyici bir unsurunu gösteren hiçbir fotoğraf çekilemez veya hiçbir görsele medya organında görüntüsü yayınlanamaz.

41. Gözaltı operasyonlarının veya gözaltına alınan kişilerle yapılan röportajların durağan video görüntüsü,
42. Kimlik belirleme çalışmaları tamamlanmadan, medya mensupları ölen, kaybolan veya yaralanan hiçbir servis görevlisinin adını açıklamayacaklardır.
43. Her ne kadar yaralıların görüntüleri savaşın korkunç yanını sergilese de, ölmüş bir servis çalışanının hatırlanabilecek şekilde yüzü adı ve diğer belirleyici unsurlarının fotoğrafı çekilmeyecek ve görüntüsü hiçbir görsel medya organında yayınlanmayacaktır.
44. Sağlık hizmetlerinden yararlanacak medya mensupları uygulanan düzenlemelere, standart prosedürlere, operasyon emir ve kurallarına doktorlara başvurarak uyum sağlamalıdır. Onaylandığı takdirde, servis veya sağlık hizmetleri personeli medya mensuplarına her zaman eşlik edecektir.
45. Sağlık hizmetlerinde ve diğer tedavi yerlerinde hastanın durumu, özel hayatı, akraba ve aile ilişkileri medya mensuplarının öncelikle dikkate alması gereken konu olmalıdır.
46. Medya mensuplarının sağlık hizmetlerine yapacakları ziyaretler sağlık hizmetleri komutanı tarafından onaylanmalı ve bir doktorun da katılımıyla tedavi bölünmeden yapılmalıdır. Sağlık hizmetleri birimlerini Birleşik Devletler dışında yapacak olanlar tek Pentagon emriyle koordine edilecektir.
47. Muhabirler bu yerleri sağlık hizmetleri komutanının yönlendirmesi doğrultusunda ziyaret edecek ve ameliyat sırasında ameliyat odalarına girmelerine izin verilmeyecektir.
48. Hastanın fotoğrafının çekilmesi veya hastayla röportaj yapılması, eşlik eden doktor, komutan ve bu konuda “bilgilendirilmiş” hastanın rızasıyla, şahitlerin huzurunda yapılacaktır.
49. Bilgilendirilmiş olan hasta, kendi resmini tanıyabilen, haber yapılması amacı konusunda yorumda bulunabilecek kişidir ve yurt çapındaki haber bültenlerinde yer alabilir.
50. Eşlik eden kişiler veya doktor, servis mensubuna yakın akrabaların haberdar edilip edilmeyeceğini sormalıdır.

Ben (Adınız).....(haber kurumunda adı)'da, (mesleğiniz) olarak, yukarıda bahsedilen medya kara kuvvetleri kurallarını okudum, katılıyorum ve imzalayarak onaylıyorum. Ayrıca, bu kara kuvvetleri kurallarına karşı gelmem halinde Coalition Force Land Component Command (CFLCC) ile olan medya akreditasyonumun yenilenmemesini anlayışla karşılıyorum.

İmza:.....

Tarih:

Adı, Kurumu, Adres&Telefon numarası:

.....

Şahidin imzası:

.....

Tarih:

.....

Şahidin Adı, Rütbesi

.....

EK 4. Temize Çıkarma, Kefil Olma (Tazminatları Karşılama), Zarar Vermeme ve Dava Açmamayı Öngören Anlaşma

1. “Yatalak gazetecilik” sürecinin bizleri askeri ortamın beraberinde getirdiği, savaşın öngörülemeyen tehlikeleri, çatışma operasyonları ve çatışma destek operasyonları da dahil olmak üzere tüm tehlikelere maruz bırakacağını, hayatımızın, vücudumuzun ve ekipmanlarımızın büyük bir riskle karşı karşıya kalacağını kabul ediyorum.
2. Amerikan ordusunun, kendi misyonunu en iyi şekilde yerine getirmem için mücadele verirken, benim kişisel güvenliğimi ve ekipmanımın güvenliğini garanti edemeyeceğini kabul ediyorum.
3. Bundan dolayı çarpışmaların ya da diğer askeri operasyonların içinde olmam nedeniyle başıma gelebilecek zarar, ekipmanlarımızın kaybı ya da zarar görmesi ve yaralanmamda hükümetin ve askeriyenin hiçbir sorumluluğunun olmadığını taahhüt ederim.
4. Bu açıklamalara yönelik olarak yaptığım anlaşmanın, Amerikan askeri operasyonlarını izlememin ve işimi yaparken askeriyenin yardımını alabilmemin güvencesinin bir şartı olduğunu idrak ediyorum.

İmza Tarih

İsim, kuruluş, adres & telefon

Şahit İmza Tarih

Şahit İmza Rütbe & Organizasyon

EN YAKIN AKRABA (ACİL İRTİBAT BİLGİSİ)

İSİM (YAKINLIK DERECESESİ)

ADRES TELEFON

SOSYAL GÜVENLİK BELGESİ

KAN GRUBU

EK 5. Sayılarla 11 Eylül*

100 milyar: Bush yönetiminin 11 Eylül'ün yaralarını sarmak için harcamayı vaat ettiği dolar miktarı. Bunun 35 milyarı için güvenliğe, 30 milyarı terörle savaşa, 21 milyarı New York'un onarımına, 8 milyarı havayollarına yardıma, 5 milyarı saldırılarda hayatını kaybedenlerin yakınlarına verilecek tazminatlara, 3 milyarı da diğer onarımlara ayrıldı.

20 milyar: New York'ta meydana gelen hasarın dolar karşılığı. Tüm Afganistan ekonomisinden daha büyük bir rakam.

2 milyar: ABD'nin Afganistan'a harcadığı aylık dolar miktarı.

1 milyon 800 bin: İkizi kulelerin tonlar ağırlığındaki enkazı.

300 bin: Saldırıları izleyen günlerde (eylül ve ekim) Amerikalıların yaptığı litrelerce kan bağıışı. O kadar çok yaralı olmadığı için yarısı çöpe atıldı.

83 bin: İşsiz kalan New Yorklular.

21 bin: Yaklaşık 1 yıl boyunca ABD'nin Afganistan'a yağdırdığı bomba sayısı.

19 bin 858: İkiz kulelerin enkazından çıkarılan beden parçaları.

3 bin 25: 11 Eylül saldırılarında ölenler.

598: Küba'nın Guantanamo Üssü'nde tutulan Tabiban ve El Kaide esirleri.

343: New York'ta ölen itfaiyeciler. 60 kişi o gün izinli olsa da olay yerine gitmişti.

150: En büyük Amerikan radyo ağı Clear Channel Communications'ın kanallarından bir süre çalınmamasına istediği şarkıların sayısı. "Leaving on a Jet Plane" yasaklı şarkıların başında geliyordu. "Imagine" ise çok melankolik olması nedeniyle yasaklıydı.

105: Babaları saldırılarda yaşamını yitiren bebeklerin sayısı.

5: Açlıkla savaşan Afrika ülkesi Malavi'nin bir vatandaşının acılarını paylaştığını göstermek için Amerikalılara yaptığı dolar bağışının miktarı.

0: El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in yaşayıp yaşamadığı, eğer yaşıyorsa nerede saklandığına dair doğrulanmış rapor.

* Associated Press, 11 Ekim 2002.

Ek 6. Sayılarla Irak Üzerine Savaş*

1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda tam 91 milyon kg patlayıcı kullanıldı. Basra, Bağdat, Musul'da ölü sayısı 600-700 arasında değişti.

James Woolsey(Eski CIA Yöneticisi): "4. Dünya Savaşına ramak kaldı. 3. Dünya Savaşı Soğuk Savaş'tı. Dünyanın geri kalanının kimin çıkardığını ve neden olduğunu anlayamayacağı savaş.

Amerikan halkının %77'si, 11 Eylül terörist saldırılarıyla bağlantısı bulunan her ülkeye askeri müdahaleyi destekledi, bu ülkelerde sivil masum sivillerin öldürülme ihtimalini bile bile.

Afganistan operasyonu sırasında sadece %10 oranında isabet sağlandı.

Amerikan halkının %69'u, Irak'ta nükleer silah bulunduğuna inandı.

Ama Irak'ta bulunan nükleer savaş başlığı: %0

Dünyanın toplam askeri harcaması 2002 yılında 850 milyar dolardı. Bu harcamanın %50'si Amerika tarafından, %0,0015'i Irak tarafından yapıldı.

2000-2007 arasındaki Amerikan Ulusal Savunma Projesi'ne yönelik askeri harcamalar %50 arttı.

Küresel pazara giren silahların %52 Amerikan firmalarının üretimi.

Sadece bir ülke bir başka ülkeye karşı nükleer silah kullandı. O da ABD'nin Japonya(Tokyo) üzerine bıraktığı atom bombası.

1991'deki Körfez Savaşı'nda bölgeye 320 metrik ton seyreltilmiş uranyum bırakıldı.

Son Körfez Savaşı'nda A-10 Tanksavar uçağı 900 bin civarında uranyumlu mermi kullandı.

Her bir mermide 300 gr civarında katı uranyum vardı. Herhangi bir tank topunu ateşlediğinde hedefine 4 kg 540 gr uranyum göndermiş oldu.

Savaşı izleyen yıllarda yani 1991 ile 1994 yılları arasında Irak'taki kanser vakaları %700 oranında arttı.

Son savaşta kullanılan cephanenin %75'i hedefi buldu. Bir önceki Körfez Savaşı'nda ise bu oran %9'du.

* Vinay Menon, "The Shape of World War IV, By Number", Toronto Star, 5 Nisan 2003, <http://www.commondreams.org/vevs03/0405-03.htm>, (11 Temmuz 2003).

Irak'taki savaşı sürdürmek için Amerika her ay 9 milyar dolar para harcadı. Irak'ın yeniden kurulabilmesi içinse 100 milyar dolara ihtiyaç var.

Koalisyon güçleri bir başka deyişle işgal kuvvetleri (Türk televizyonları işgal kuvvetleri yerine koalisyon güçleri tanımıyla haberleri verdi.) görev için 1000'in üzerinde uçuş gerçekleştirdi. 6000 hedefe güdümlü bomba bıraktı, sadece Amerika ise 675 Tomahawk füzesi gönderdi.

EK 7. BBC'nin Dr. David Kelly ile İlgili Açıklamasının Tam Metni*

BBC, Dr. David Kelly'nin ölümünden derin üzüntü duymaktadır. Onun Irak'ta ve yıllarca dünyanın başka yerlerinde gösterdiği başarılarla çok büyük saygı gösteriyor ve ailesine bir kez daha başsağlığı diliyoruz. 29 Mayıs tarihinde muhabirimiz Andrew Gilligan'ın Today programında dile getiren haberin kaynağının Dr. Kelly olup olmadığına dair şimdiye dek pek çok spekülasyon yapıldı. Dr. Kelly'nin ailesinin onayını almamızdan dolayı, Dr. Kelly'nin hem Andrew Gilligan'ın hem de Susan Watts'ın 2 ve 4 Haziran'daki Newsnight programında açıkladığı haberlerin başlıca kaynağı olduğunu onaylayabiliriz. BBC olarak, Dr. Kelly ile yapılan röportajlar sırasında elde ettiğimiz gerçeklere dayalı bilgileri eksiksiz bir şekilde anladığımıza ve kaydettiğimize inanıyoruz. Son birkaç haftadır, haberlerin kaynağı olarak kimliği ifşa edilen Dr. Kelly'yi korumak için sıkıntı çekiyorduk ve üzüntü duyuyorduk. Kendisinin kimliğini saklama görevi bizim için şüphesiz bir borçtu. Ölümüyle birlikte, artık sürüp giden spekülasyonlara bir son vermek için, bu bilgiyi mümkün olabilecek en kısa sürede açıklama kararı aldık. Bu sabah Dr. Kelly'nin ailesinin onayını alıncaya kadar açıklamadık. BBC, Dr. Kelly ile ilgili soruşturmasında hükümetle birlikte çalışacaktır. Dr. Kelly soruşturmasıyla ilgili olarak hükümetin atadığı savcı Lord Hutton'a, tam ve dürüst bir sunuş yapacağız ve Dr. Kelly ilgili bütün detayları, her iki BBC muhabirinin röportaj sırasında tuttıkları notlar ve diğer materyalleri de kendisine bağımsız bir şekilde sağlayacağız. Dr. Kelly'nin görüşlerini toplumsal alana aktarmakta haklı olduğumuza hala inanmaktayız. Yine de BBC, haber kaynağımız olarak Dr. Kelly'nin başına gelenlerden ve trajik sonundan dolayı derinden üzüntü duymaktadır

* http://www.bbc.co.uk/pressoffice/pressreleases/stories/2003/07_july/20/statement_david_kelly.shtml, (20 Temmuz 2003).

EK 8. BBC Muhabiri Andrew Gilligan'ın, Dr. David Kelly ile İlgili Açıklamasının Tam Metni*

Bu açıklama Andrew Gilligan adına yayımlanmaktadır:

“Şunu açıklığa kavuşturmak istiyorum ki, Dr. Kelly'nin söylediklerini yanlış aktarmadım ve çarpıtmadım. Onunla tanışmamdan tümüyle bağımsız olarak, Dr. Kelly Downing Street istihbarat yorumları dosyaları ve kitle imha silahlarının 45 dakikalık özelliğinin gerçek dışı olması gibi benzeri şikayetleri Newsnight'ta açıkladı. Ama bu programda dile getirilenler Downing Street tarafından asla sorgulanmadı. Dr. Kelly, istihbarat birimiyle yakın ilişkiler içinde olmasına rağmen, söz konusu raporlar onu istihbarat servisinin bir üyesi olarak tanımlamadı, fakat kıdemli memur olarak bu dosyaların hazırlanmasında görev almıştı”.

* http://www.bbc.co.uk/pressoffice/pressreleases/stories/2003/07_july/20/gilligan_20july.shtml, (20 Temmuz 2003).

EK 9. Irak yneminin organize ettiği kitlesel bebek cenazeleri töreni, Bağdat, 1998.
[Faleh Kheiber/Reuters]

KAYNAKÇA

Kitaplar

Al-Nawawy, Mohamed and Adel Iskandar. **Al Jazeera**, Cambridge, MA: Westview Press, 2002.

Anderson, Benedict. **Imagined Communities**, Londra: Verso Books, 1991.

Arnove(Haz.), Anthony. **Kuşatma Altında Irak: Yaptırımların ve Savaşın Ölümcül Etkileri**, Çev: Mehmet Harmancı, Everest yayınları, İstanbul, 2001, ss. 216-217.

Aytaç, Önder. **the USAm**, Ankara:Academyplus Yayınevi, 2002.

Blum, William.**Haydut Devlet-Dünyanın Tek Süper Gücü İçin Bir Rehber**, Çev. Erdal Yüzak, 2. Basım, İstanbul: Yeni Hayat Kütüphanesi, 2003.

Chomsky, Noam. **Amerikan Müdahaleciliği**, İstanbul: Aram Yayıncılık, Eylül 2001.

Chomsky, Noam. **Korsanlar ve İmparatorlar**, Çev. Fatma Ünsal, İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2004.

Chomsky, Noam, Herman, Edward S., O'Sullivan Gerry, George, Alexander. **Terörizm Efsanesi**, Çev: Bahadır Sina Şener, Ankara:Ayraç Yayınları, 1999.

Chomsky, Noam. **Terörizm Kültürü**, Çev:Taha Cevdet, İstanbul: Pınar Yayınları, Eylül 2002.

Chomsky, Noam. **11 Eylül**, Çev: Dost Körpe, İstanbul:OmŞİMDİ, İstanbul, 2002.

Chomsky, Noam. (Haz.), **Medyanın Kamuoyu İmalatı**, İstanbul: Çiviyazıları, 2004.

Clark, Wesley. **Winning Modern Wars: Iraq, Terrorism, and the American Empire**, Canada: Public Affairs, October 2003.

Combs, Cindy C. **Terrorism in the 21st Century**, New Jersey: Prentice Hall, 1999.

Çaplı, Bülent. **Medya ve Etik**, Ankara:İmge Kitabevi, Ekim 2002.

Duran, Ragıp. **Burası Dünya Polis Radyosu/Global Medya Eleştirileri**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 2001.

Esposito, J.L.. **The Islamic Threat: Myth or Reality?**, New York, Oxford:Oxford University Press, 1995.

Esposito, J.L. **The Islamic Threat: Myth or Reality?**, New York, Oxford: Oxford University Pres, 1995.

Falk, Richard. **The Terrorist Foundations of Recent US Policy**, Londra:Macmillan, 1998.

G. İnceoğlu, Yasemin. **Uluslararası Medya-Medya Eleştirileri**, İstanbul: Der Yayınları, 2004.

G. İnceoğlu, Yasemin. "**ABD Medyası ve Savaş**", **Bilim Adamlarından Savaşa Karşı Yazılar**, Haz. Aydın Çubukçu, İstanbul: Evrensel Basım Yayım, 2002.

Gökdağ, Remzi. **Amerikan Medyasında 11 Eylül**, İstanbul: E Yayınları, Kasım 2001.

Hall, S. **The West and the Rest: Discourse and Power**, In S. Hall, S. Held, D. Hubert, K. Thompson (Eds) **Modernity: An Introduction to Modern Society**, Cambridge, Massachusetts: Blackwell, 1996.

Herman, E.S. ve Noam Chomsky. **Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir-Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politikası**, İstanbul: Minerva Yayınları, 1998, s.22.

Işık, Dr. Metin. **Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri**, Konya: Eğitim Kitabevi, Mart 2002, s.9.

Kellner, Douglas. **The Persian Gulf TV War**, USA:Westview Press, 1992.

Kissinger, Henry. **Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?**,Çev. Tayfun Evyapan, Ankara: Metu Press, 2002.

Klein, Naomi. **NOLOGO-Küresel Markalar Hedef Tahtasında**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2002.

Kur'an. Ali İmran Suresi, Ayet 21.

Kur'an. Ali İmran Suresi, Ayet 22.

Kur'an. Maide Suresi, Ayet 32.

Kur'an. Mümtahine Suresi, Ayet 8.

Meyssan, Thierry. **Dehşetengiz Hile Pentagon'a Uçak Düşmedi**, Çev. Ayşe Meral, 3. Baskı, İstanbul: Medcezir Yayınları, 2002.

Moore, Michael. **Aptal Beyaz Adamlar**, Çev. Ayşe Göktürk Tunceroğlu, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 2002.

Noelle-Neuman, Elisabeth. **Kamuoyu-Suskunluk Sarmalının Keşfi**, İstanbul: Dost Kitabevi Yayınları, 2002

Oskay, Ünsal. **İletişimin A B C'si**, 3. Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2001.

Özdemir, Cüneyt. **Onlarlaydım ama onlardan değildim**, İstanbul: Doğan Kitap, 2003.

Özerkan, Şengül. **Medya, Dil ve İletişim**, İstanbul: Martı Yayınevi, 2001.

Parenti, Michael. **Kirli Gerçekler**, Ankara: İmge Kitabevi, 1997.

Pilger, John. **Dünyanın Yeni Efendileri-Küresel Yağmacılığın Gerçek Yüzü**, Çev: Ali Çimen, İstanbul: Timaş Yayınları, 2003.

Pollock, D. and E. Assal.,(Eds), **In the eyes of the beholder: Muslim and non Muslim views of Islam, Islamic politics, and each other**, Washington: Office of Research and Media Reaction, United States Information Agency, August, 1995.

Pratkanis, A.R. and E. Aronson, **Age of Propaganda**, New York: W.H. Freeman,1991.

Rigel, Nurdoğan (Haz.). **Kadife Karanlık-21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar**, İstanbul: Su Yayınları, 2003.

Said, E.W., *Covering Islam: How the media and the experts determine how we see the rest of the world*, New York: Vintage Books, 1997.

Said, E.W. **Orientalism**, New York: Vintage Boks, 1979.

Tunstall, Jeremy & Palmer, Michael. **Media Moguls**, London: Routledge, 1991.

Uluç, Güliz. **Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı**, İstanbul: Anahtar Kitaplar, 2003.

Van Dijk, T. **Ideology: A Multidisciplinary Approach**, London: Sage, 1998.

Vankin, Jonathan. **Conspiracies, Cover-ups and Crimes: Political Manipulation and Mind Control in America**, New York: Paragon House, 1991, s. 120.

Vatandaş, Aydoğan ve Mustafa Aydın. **11 Eylül Senaryosu-Kod Adı: Kılıçbalığı**, İstanbul: Karakutu Yayınları, Ocak 2002.

Wallerstein, Immanuel. **Amerikan Gücünün Gerileyişi-Kaotik Bir Dünyada ABD**, İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

Yılmaz (Der.), Murat. **Medeniyetler Çatışması**, 3. Basım, Ankara: Vadi Yayınları, Ekim 2000.

Sürelî Yayınlar

Aksiyon Dergisi, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=11108>, (25 Mart 2004).

Baltimore Sun, 4 Ekim 2001, (Özel Üyelik) www.baltimoresun.com, (7 Mayıs 2003).

Burson, Pat. "Terrorist Attacks; Driver Arrested in Hate Crime at Mall", Newsday, 13 Eylül 2001, www.newsday.com, (15 Mayıs 2002).

Campagna, Joel. "Arap Televizyonlarından Karışık Sinyaller" **Foreign Policy**, Sayı: 17-18, Eylül-Ekim/Kasım-Aralık, 2001, s.30.

Chicago Tribune, "Falwell labels Muhammad 'terrorist' in TV interview", 4 Ekim 2002, www.chicagotribune.com, (17 Mayıs 2003).

Ccooperman, Alan. "Sept. 11 Backlash Murders and the State of 'Hate'; Between Families and Police, a Gulf on Victim Count", Washington Post, 20 Ocak 2002, www.washingtonpost.com, (28 Ocak 2002).

Christian Science Monitor, <http://www.csmonitor.com/2004/0209/dailyUpdate.html?s=mits>, (9 Şubat 2004).

Çevikalp, Mesut. "Savaşın Öldürdüğü Gazeteciler", <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=11087>, (4 Nisan 2004).

Daily Mail, 12 Eylül 2001, s.1.

Daily Telegraph, 12 Eylül 2001, s.1.

Dobb, Leonard W. "Goebbels'in Propaganda İlkeleri", Çev. Ünsal Oskay, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Eylül 1968, Cilt: XXIII, No: 3, s. 354.

Dubin, Murray. "Hate acts' against minorities are on the rise, experts say", Houston Chronicle, 7 Ekim 1986, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (8 Mayıs 2003).

Editor&Publisher, 27 Eylül 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

Financial Times, 12 Eylül 2001, s.1.

G. İnceoğlu, Yasemin ve Nurdan Akıner. "Dezenformasyonda Süreklilik: Irak Üzerine Savaşın Örneklerle", **Karizma**, Sayı: 18, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s. 161.

- G. İnceoğlu, Yasemin. "ABD'nin En Dindar Başkanı", **Radikal İki**, 2003,
http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/06/09/haber_77713.php, (19 Haziran 2003).
- Guardian, 12 Eylöl 2001, s.1.
- Independent, 12 Eylöl 2001, s.1-6.
- International Herald Tribune, 13 Eylöl 2001, s.10.
- International Herald Tribune, 15-16 Eylöl 2001, s.10.
- International Herald Tribune, 15-16 Eylöl 2001, s.5.
- International Herald Tribune, 25 Eylöl 2001, s.3.
- İlhan, Atilla. "ABD'nin Korkulu Dört Rüyası", Cumhuriyet, 2 Nisan 2004, arka sayfa.
- Guardian, <http://www.guardian.co.uk/Iraq/Story/0,2763,1209912,00.html>, (5 Mayıs 2004).
- Guardian, <http://www.guardian.co.uk/Iraq/Story/0,2763,1209912,00.html>, (5 Mayıs 2004).
- Guardian, <http://film.guardian.co.uk/news/story/0,12589,1210805,00.html>, (6 Mayıs 2004).
- Güvenç, Tunçer. "ABD'nin Irak Sorunu", Cumhuriyet, 19 Nisan 2002, s.2.
- Kellner, Douglas. "September 11, Spectacles of Terror, and Media Manipulation: A Critique of Jihadist and Bush Media Politics" **Logos**, Winter 2003, 86-102.
- Kıyat, Atilla. "Operasyonun Asıl Amacı Enerji Kaynakları", Cumhuriyet, 2 Ağustos 2002, s.9.
- Kıbaroğlu, Mustafa, "11 Eylöl Sonrası Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık", Foreign Policy, Sayı:17-18(Eylöl-Ekim/Kasım-Aralık 2001), s.30.
- Knight Ridder. "Pentagon Hires Public Relations Firm to Reverse Opposition in Islamic World", 2001, <http://www.prfirms.org/resources/news/pentagon101901.asp>, (17 Nisan 2004).

- Kozmopolit Dergisi. www.kozmopolit.com/Ocak03/Diziler/IElicinS%F6ylesi.html, (17 Şubat 2004).
- Lamb, David. "Loyalty Questioned; U.S. Arabs Close Ranks Over Bias", Los Angeles Times, 13 Mart 1987, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (8 Mayıs 2003).
- Le Monde, 30 May 2002, s.1.
- Los Angeles Times, 12 Eylül 2001, s.1.
- Manjoo, Farhad. "*Osama's Nuclear Plans Half-Baked*", Wired, <http://www.wired.com/news/culture/0,1284,48523,00.html>, (11 Şubat 2004).
- "McCarthy, Lockyer Announce Legislation to Battle Hate Crimes", Business Wire, 6 Şubat 1991, www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, (15 Haziran 2003).
- Menon, Vinay. "*The Shape of World Ward IV, By Number*", Toronto Star, 5 April 2003, p. 12.
- Milliyet, 12 Eylül 2001, s. 1-18.
- Milliyet, 30 Eylül 2003, s. 20.
- Milliyet, 19 Mart 2003, s. 16.
- Milliyet, 14 Ekim 2003, s.18.
- Milliyet, 10 Nisan 2003, s.1, 14.
- Milliyet, 15 Nisan 2003, s.14.
- Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/2003/07/18/sondun04.html>, (18 Temmuz 2003).
- Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/2003/07/20/dunya/adun.html> (20 Temmuz 2003).
- Moghradi, Hamzi. "A Rush to Judgment-Again", Plain Dealer, 23 Nisan 1995, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (8 Mayıs 2003).

- New York Times, 29 Mart 2003,(Özel Üyelik) www.nytimes.com, (31 Mart 2003).
- New York Times, 28 Eylül 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003).
- New York Times, 11 Kasım 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003).
- New York Times, 12 Kasım 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003).
- New York Times, 11 Ekim 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003).
- New York Times, 1 Ekim 2001, www.nytimes.com, (8 Mayıs 2003).
- New York Times,7 Ekim 2001, www.nytimes.com, (8 Mayıs 2003).
- New York Times, 12 Eylül 2001, s.1.
- New York Times, “Home-Grown Hatemongers”, 27 Şubat 1991 (LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (8 Mayıs 2003).
- Newsweek, 15 Ekim 2001, s.16.
- Pilger, John. “*Bush’s Vietnam*”, *newstatesman*, 23 June 2003, p.20.
- Pilger, John. “*The BBC nd Iraq; Myth and Reality*”, *newstatesman*, 4 October 2004, p.20.
- Radikal, 15 Mart 2003, s. 17.
- Radikal, 4 Ekim 2003, s. 11.
- Ramonet, Ignacio. “*Beşinci Kuvvet*”, Çev: Yasemin G. İnceoğlu, Araş. Gör. Nurdan Akıner ve Araş. Gör. Utku Uraz Aydın, *Varlık*, Nisan 2004, s.3-4.
- Rodrigues, Pedro Caldeira. “*Portekiz Medyası ve Teröre Karşı Savaş*”, *Çağdaş*, Ocak 2004, s.6.
- Rubin, Bonnie Miller. “U.S. Muslims Are Looking for Apology”, *Chicago Tribune*, 22 Nisan 1995, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (8 Mayıs 2003).

- Said, Edward. "*Dreams and Delusions*", Al-Ahram Weekly,
<http://weekly.ahram.org.eg/2003/652/op1.htm>, (01.01.2004).
- Shor, Fran. "Dirty Bombs, Blowback, and Imperial Projections", **Counterpunch**,
<http://www.counterpunch.org/shor0612.html>, (5 Mayıs 2003).
- Slade, S. "*The Image of the Arab in America: analysis of a poll on American attitudes*",
Middle East Journal, Vol.35, pp.144-5, 147, 157, 1981.
- Solomon, Norman. "*The Media, Gulf War II, & The FCC*" Media Beat, June 2003, Vol.16,
p.9.
- Solomon, Norman . "The Media Gulf War II & FCC",
<http://www.zmag.org/ZmagSite/June2003/Solomon0603.html>, (7 Temmuz 2003).
- Sabah, 18 Eylül 2003, s. 22.
- Sabah, 12 Eylül 2001, s. 1-18.
- Star, 12 Eylül 2001, s. 1-3.
- Tılıç, Doğan. "*Medya, savaş ve demokrasi*", **Karizma**, Sayı: 9, 2002, s. 29-38.
- Times, 12 Eylül 2001, s.1.
- Tuğtan, Mehmet Ali. "*Terörün Evrimi ve Devletler Sistemi*" , **Foreign Policy**,
Sayı: 17-18 (Eylül-Ekim/Kasım-Aralık 2001), s. 41-42.
- Türker, Yıldırım, "*Amerika Müslümanları Fişliyor*", **Radikal İki**, 2003,
[http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=1923&tarih=20/06/2003
&ek_tarihi=26/01/2003](http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=1923&tarih=20/06/2003&ek_tarihi=26/01/2003) .
- Uçkan, Gürkan. "*Savaş Senaryoları Yalan Üzerine Kurulu*", Cumhuriyet, 2 Eylül 2002, s.7.
- Urbina, Ian. "*This War Brought to You by Rendon Group*", Asia Times,
http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/DK13Ak01.html, (01.01.2004).

Village Voice, <http://www.villagevoice.com/issues/0139/wolk.php>, (7 Haziran 2003).

Vinay Menon, "*The Shape of World War IV, By Number*", Toronto Star, 5 Nisan 2003,
<http://www.commondreams.org/vews03/0405-03.htm>, (11 Temmuz 2003).

Washington Post, 12 Eylül 2001, (Özel Üyelik) www.washingtonpost.com, (12 Eylül 2001).

Washington Post, 28 Eylül 2001, www.washingtonpost.com , (7 Mayıs 2003).

Washington Post, 23 Eylül 2001, www.washingtonpost.com, (8 Mayıs 2003).

Washington Post, 31 Mart 2003, www.washingtonpost.com, (31 Mart 2003).

Washington Post, 16 Kasım 2003, www.washingtonpost.com, (16 Kasım 2003).

Washington Post, 26 Ekim 2003, s.1.

Diğer Yayınlar

Al Jazeera, <http://english.aljazeera.net/NR/exeres/CFAB8643-88CE-4DC9-80AE-D06A6DDA9858.htm>,
(7 Ocak 2004).

Albert, Michael. syso@ZMAG.ORG. "An interview with Noam Chomsky- By Hawzheen
O. Kareem", Nurdan Akıner'e kişisel e-posta, nurdanakiner@mersin.edu.tr. (9 Ocak
2004).

"A call for independent observers to document possible low level radiation sicknesses in Iraq
related to the use of illegal depleted uranium weapons(Press Release)",
<http://www.naturodoc.com/library/News/Iraq-DU.htm> , (20 Ağustos 2003), s. 2.

AlerNet, www.alternet.org, 20 Şubat 2003, (31 Mart 2003).

Achkar, Alan and Michele Fuetsch. "Taking Pride in Their Heritage; Arab-Americans Battle
The Sting of Stereotypes as They Work to Open Others' Eyes to Reality of Their
Culture", Plain Dealer, 26 Kasım 1995,
www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102-03.htm, (15 Haziran 2003).

“ADC Fact Sheet: The Condition of Arab Americans Post-September 11”, American Arab Anti-Discrimination Committee, retrieved on September 24, 2002, [http://www.adc.org./index.php?Ibid.=282&no_cache=1&sword_list\[\]=hate&sword_list\[\]=crime](http://www.adc.org./index.php?Ibid.=282&no_cache=1&sword_list[]=hate&sword_list[]=crime), (17 Nisan 2004).

Albert, Michael. sysop@ZMAG.ORG. “Robert Jensen Interview with Znet”, Nurdan Akiner’e kişisel e-posta, nurdanakiner@mersin.edu.tr. (7 Nisan 2004).

AFP, <http://uk.news.yahoo.com/040304/323/enpk7.html>, (5 Mart 2004).

Associated Press, 26 Eylül 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

Associated Press, 18 Eylül 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

Associated Press, 10 Ekim 2001, www.nytimes.com, (7 Mayıs 2003).

Associated Press, 31 Ekim 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

Al Hurra, http://www.disinfopedia.org/wiki.phtml?title=Al_Hurra, (7 Nisan 2004).

U.S. "Hi" Magazine Eyes Arab “Future Leaders”: Report , <http://www.islamonline.net/English/News/2003-08/09/article02.shtml>, (7 Nisan 2004).

Albert, Michael. sysop@ZMAG.ORG. “Chalmers Johnson Interview with Znet”, Nurdan Akiner’e kişisel e-posta, nurdanakiner@mersin.edu.tr. (1 Nisan 2004).

BBC, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/magazine/3357885.stm>, (25 Nisan 2004)

BBC, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/1100529.stm, (5 Mayıs 2004).

BBC, http://www.bbc.co.uk/pressoffice/pressreleases/stories/2003/07_july/20/gilligan_20july.shtml, (20 Temmuz 2003).

“Bias Incident Statistics”, Phoenix Police Department,

<http://www.ci.phoenix.az.us/POLICE/hatecr2.html>, (5 Mayıs 2003).

Bush, George W. The National Security Strategy of the United States of America, September 17, 2002.

CBS, 17 Eylül 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

CBS, 2 Ekim 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

CBS, 10 Ekim 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

CNBC, 19 Şubat 2003 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

Convention On The Prohibition Of The Use, Stockpiling, Production And Transfer Of Anti-Personnel Mines And On Their Destruction, www.icbl.org/treaty/treatyenglish.pdf, (7 Temmuz 2003).

“Compounding Tragedy: The Other Victims of September 11”, Los Angeles County

Comission on Human Relations, p. 12-14,

http://humanrelations.co.la.ca.us/Our_publications/pdf/2001HCR.pdf,

(27 Nisan 2003).

CPJ, <http://www.cpj.org/attacks03/americas03/united.html>, (7 Nisan 2004).

Duran, Ragıp. “Amerikan Medyasının Çifte Standart Başarısı”,

http://www.medyakronik.com/arsiv/globalmedya_14090101.htm,

(11 Temmuz, 2003).

Duran, Ragıp. “Acaba BBC Hakikaten Hata Yaptı mı? ”,

www.bianet.org/2004/02/05/29332.htm, (25 Nisan 2004).

- Duran, Ragıp. “Amerikan Medyasının Çifte Standart Başarısı”,
www.medyakronik.com/arsiv/globalmedya_14090101.htm, (27 Ocak 2003).
- Duran, Ragıp . “Irak İşgalinden Çıkarılan Altı Ders”, Savaş ve Medya ve Siyaset konferansı,
KÜİF, Kocaeli, 3 Haziran 2003.
- Duran, Ragıp .“Dr. Kelly and Mr. Blair” <http://www.barikat-lar.de/gorusler/kelly1.htm>,
(25 Nisan 2004).
- Evrensel, <http://www.evrensel.net/04/01/31/dunya.html#2>, (25 Mart 2004).
- Fahey, Dan. **The Use of Depleted Uranium in the 2003 Iraq War: An Initial Assessment of Information and Policies(Report)**, San Francisco, California, 24 June 2003, s.2.
- Fear, <http://www.propagandacritic.com/articles/ct.sa.fear.html> , (10 Mart 2004).
- Ft. Worth Star-Telegram, 30/9/2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı,
www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003).
- G. İnceoğlu, Yasemin and Nurdan Akiner. “*Continuity in Disinformation: With Some Examples from the War on Iraq*”, 2. International Symposium Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, Hosted by İstanbul University, March 17-19 2004, Vol. 1, p. 21-34.
- Gitlin, Tood. “*Embed or in Bed?*”, www.prospect.org/gitlin-t.html, (9 Nisan 2004).
- Gökdağ, Remzi. “*CIA, BUSH, IRAK*”, www.remgo.com/1109/contents.php?cid=71,
(7 Mart 2004).
- H. Fetzer, James. “*Disinformation*”,
<http://www.assassinationscience.com/disinformation.html>, (3 Mayıs 2003).
- Hampson, Rich.“Another Grim Task”, USA Today, 1 Kasım 1999, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexis.com, (8 Mayıs 2003).
- Hart, Peter. “No Spin Zone?”, http://www.fair.org/extra/0009/yugo_milit.html,
(27 Ocak 2004).

“Hate Crimes in Florida: January 1, 2001-December 31, 2001”, Office of Attorney General, p. 6, <http://legal.firn.edu.justice/01hate.pdf>, (27 Nisan 2003).

“Hate Crimes in Chicago: 2001”, Chicago Police Department, p. 13, <http://www.ci.chi.il.us/CommunityPolicing/Statistics/Reports/HateCrimes/HateCrimes01.pdf>, (27 Nisan 2003).

Hindistan Büyükelçiliği Website’i, <http://www.indembassy.org.tr/html/sag8.htm#3>, (5 Ocak 2004).

<http://www.georgebush.com/compassion>, (7 Şubat 2004).

<http://www.globalissues.org/Geopolitics/MiddleEast/TerrorInUSA/faw.asq>, (14 Şubat 2004).

<http://www.islam-guide.com/frm-ch3-11.htm>, (15 Şubat 2004).

<http://www.islam-guide.com/frm-ch3-11.htm>, (15 Şubat 2004).

Houston Chronicle, “Fire at Pakistani Shop May Be Hate-Fueled Arson”, 19 Eylül 2001, www.chron.com/cs/CDA/ssistory.mpl/special/terror/local/1050766, (15 Mayıs 2003).

Human Rights Watch Report, “**United States: We Are Not Enemy**”, November 2002, Vol. 14, No. 6 (G).

Human Rights Watch, **Fatally Flawed: Cluster Bombs and Their Use by the United States in Afghanistan**, Vol. 14, No.7 (G)-December 2002.

Hürriyet, 12 Eylül 2001, s. 1-18.

Imperial War Museum, www.iwm.org.uk, (25 Nisan 2004)

International Council of Ophthalmology, <http://www.icoph.org/soc/ban.html>, (7 Temmuz 2003).

International PEN-Writers in Prison Committee Report, “**Anti-terrorism, writers, and freedom of expression**”, London: November 2003, p. 13-34.

İslam Online, "U.S. Launches Arabic-Language Channel To Polish Image",
<http://www.islamonline.net/English/News/2004-02/14/article05.shtml>,
(16 Şubat 2004).

İslam Online, "U.S. Tries to Beautify Tarnished Image in Muslim World",
<http://www.islamonline.net/english/news/2002-12/19/article15.shtml>,
(8 Nisan 2004).

Jurnal Net, "Rus Basınına İslam Uyarısı", <http://www.jurnal.net/haber.asp?ID=7669>,
(9 Mart 2004).

Mahajan, Rauk ve Robert Jensen, "*A War of Lies*",
<http://www.commondreams.org/views01/1008-08.htm>, (7 Mayıs 2002).

Medya Tava, <http://www.medyatava.net/haber.asp?ID=7669>, (15 Nisan 2003).

Metro Santa Cruz, 24 Ekim 2001 LexisNexis Academic Online Veri Tabanı,
www.lexisnexis.com, (7 Mayıs 2003).

Mokhiber, Albert. "American Arap Anti-Discrimination Committee News Conference",
National Press Club, Washington, D.C., Federal News Service, 20 Şubat 1992,
www.hrw.org/reports/2002/usahate/usal102-03.htm, (15 Haziran 2003).

Moret, Leuren. "*Letter to The Honorable Jim McDermott*" 21 February 2003,
<http://traprockpeace.org/LettertoMcDermott.pdf>, (21 Ekim 2003), s. 1-2.

Moret, Leuren. "Depleted uranium: devastation at home and abroad" Originally Published in
the San Francisco Bay View,
http://www.wagingpeace.org/articles/2001/11/07_moret_du-devastation.htm,
(7 Mayıs 2003).

Moseley, Jack. "*Presidential campaigns focus on fear*",
<http://www.arkansasnews.com/archive/2004/01/30/JackMoseley/111381.html>,
(30 Ocak 2004).

NTVMSNBC, <http://www.ntvmsnbc.com/news/264251.asp?cp1=1>, (25 Mart 2004).

“Number of Reported Incidents by Category”, Council on American-Islamic Relations,
<http://www.cair-net.org/html/bycategory.htm>, (6 Ocak 2003).

Parenti, Michael. “Monopoly Media Manipulation”,
<http://michaelparenti.org/MonopolyMedia.html>, 24 April 2001.

Parenti, Michael. “*To Kill Iraq*”, <http://www.michaelparenti.org/IRAQGeorge2.htm>,
(18 Temmuz, 2003).

“*People are sick over there already (Interview with Doug Rokke)*”,
<http://www.tompaine.com/feature.cfm/ID/7570>, (20 Ağustos 2003), s. 2.

“Poll: Majority of U.S. Muslims suffered post September 11 bias”, Council on American-Islamic Relation, August 21, 2002, <http://www.cair-net.org/asp/article.asp?articleid=895&articletype=3>, (7 Mart 2003).

Poynter Institute, http://www.poynter.org/content/content_print.asp?id=20753&custom=,
(25 Şubat 2003).

Ramonet, Ignacio “*Farewell liberties?*”, International PEN-Writers in Prison Committee Report, “**Anti-terrorism, writers, and freedom of expression**”, London: November 2003, p. 45-46.

Redhouse Sözlük, 28. Baskı, İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş., 1998.

Rendon Group, http://www.disinfopedia.org/wiki.phtml?title=Rendon_Group, (11 Nisan 2004).

Reuters, 11 Ekim 2001, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com,
(7 Mayıs 2003).

Reuters, “*Analysts’ View*”, April 17 2003, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı,
www.lexisnexus.com, (7 Mayıs 2003).

Sihizm, <http://dunyadinleri.com/sihizm.html>, (5 Ocak 2004).

South Asian American Leaders of Tomorrow, “American Backlash: Terrorist Bring War Home in More Ways Than One”, <http://www.saalt.org/biasreport.pdf>, (6 Ocak 2003).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Online Kütüphanesi, Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, <http://www.mfa.gov.tr>, (7 Nisan 2004).

The Children and Armed Conflict Unit, <http://www.essex.ac.uk/armedcon/international/legal/ihl/>, (7 Temmuz 2003).

The White House Report, **Apparatus of Lies- Saddam’s Disinformation and Propaganda**, Washington DC: White House Publication, 21 January 2003.

UPI, “Death Sentence for Revenge Killing”, 4 Nisan 2002, www.upi.com, (7 Mayıs 2002).

UPI, <http://www.upi.com/view.cfm?StoryID=20030203-054915-3619r>, (3 Şubat 2004).

Volpp, Leti. “The Citizen and the Terrorist”, 49 UCLA Law Review 1575, www.law.uc.edu/inlr/toc23.html, (15 Haziran 2003).

Wan, William. “Four Airlines Sued For Alleged Post-Sept. 11 Discrimination”, Cox News Service, 4 Haziran 2002, LexisNexis Academic Online Veri Tabanı, www.lexisnexus.com, (8 Mayıs 2003).

Medialens, www.medialens.org.

Global Media Monitor, <http://lass.calumet.purdue.edu/cca/gmm>.

Mediachannel, <http://www.mediachannel.org>.

CPJ (The Committee to Protect Journalists), www.cpi.org.